

RUCH FILOZOFICZNY

wychodzi w zeszytach objętości co najmniej jednego arkusza. Dziesięć zeszytów tworzy tom.

Wydawca i Redaktor:

Prof. Dr. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Sekretarka Redakcyi: **Drka DANIELA GROMSKA.**

Czasopismo wydawane z zasiłku

Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia publicznego.

Wylączone
z Biblioteki

Adres Redakcyi i Administracyi „Ruchu Filozoficznego“: Lwów, Uniwersytet. — P. K. O. Nr. 141.901
Filia Redakcyi w Warszawie: Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz, Hortensya 1. — Filia Redakcyi w Poznaniu:
Prof. Dr. Stefan Błachowski, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Krakowie: Prof. Dr. W. Rubczyński,
Jabłonowskich 6. — Filia Redakcyi w Wilnie: Prof. Dr. T. Czeżowski, Uniwersytet.

Składy główne: Księgarnia Gubrynowicza i Syna we Lwowie, plac Kapitulny. — Księgarnia
Książnicy Atlasu w Warszawie, Nowy Świat, 59. — Księgarnia Jagiellońska w Krakowie, ul.
Wiślna, 3. — Księgarnia Fiszera i Majewskiego w Poznaniu, ul. Gwarna, 19. — Księgarnia Sto-
warzyszenia Nauczycielstwa Polskiego w Wilnie, Królewska, 1. — We Francyi: Librairie Uni-
verselle, Paris, 18. rue Mabillon. — W Niemczech: Buchhandlung Alfred Lorentz, Leipzig,
Kurprinzstr. 10.

Cena tomu X. w prenumeracie 6 zł., 15 fr. franc., 3 marki niem. — Cena niniejszego zeszytu 4-50 zł.

STEFAN BŁACHOWSKI.

VIII. Międzynarodowy Zjazd psychologów w Groningen.

(6.—11. września 1926).

Zgodnie z uchwałą, powziętą na ostatnim międzynarodowym zjeździe psychologów w Oxfordzie¹⁾, odbył się VIII. Międzynarodowy zjazd psychologów w trzy lata po oxfordzkim — symptom zacieśniających się, przynajmniej w sferach naukowych, stosunków międzynarodowych. Piękne, stylowe i zaciszne północno-holenderskie Groningen, zasobne we wszelkie instytucje kulturalne, posiadające Uniwersytet założony w r. 1614, stało się prawie przez tydzień ośrodkiem psychologii całego świata. Organizacja zjazdu była pod każdym względem wzorowa i przynosi zaszczyt zdolności organizacyjnym Holendrów²⁾.

¹⁾ Zob. Ruch filozoficzny VIII. str. 53. i n. Pomiędzy VI. zjazdem w Genewie (1909) a VII. w Oxfordzie upłynęło czternaście lat.

²⁾ W sprawozdaniu niniejszem ograniczam się jedynie do strony naukowej zjazdu. Wrażenia z pobytu w Groningen, wysoce kulturalny i taktowny a zarazem świetny sposób przyjęcia gości opisałem we fejletonie Kurjera Poznańskiego z dn. 4. X. 1926.

Przedpołudnia poświęcone były omawianiu tematów zaproponowanych z góry przez Komitet organizacyjny zjazdu. Popołudniu obradowano w sekcjach, na których wygłaszano krótsze, piętnastominutowe referaty. Rzecz jasna, że wielkie przedpołudniowe posiedzenia dyskusyjne, tak zwane sympozyja, skupiały na sobie głównie uwagę uczonych. Takich wielkich sympozyj odbyło się pięć na tematy *a)* rozumienie i wyjaśnianie w psychologii, *b)* psychologia spostrzeżenia postaci, *c)* psychologia religii, *d)* zagadnienie intensywności wrażeń oraz *e)* psychologia narodów prymitywnych.

Spróbujemy naprzód nakreślić obraz tych wielkich posiedzeń dyskusyjnych, trzymając się właśnie wymienionego porządku.

Zagadnienie rozumienia i wyjaśniania w psychologii, poruszone już przez Diltheya w pracy „Ideen ueber eine beschreibende und zergliedernde Psychologie“ (1894) a w czasach najnowszych przez Sprangera, Erismanna, Kruegera i innych, znalazło na zjeździe silny oddźwięk wśród niemieckich psychologów. Psychologów niemieckich widocznie emocjonował ten temat, natomiast u psychologów innych narodowości można było zauważyć znaczną rezerwę, która znalazła wyraz w przemówieniu dyskusyjnym Claparède'a. Claparède oświadczył ni mniej ni więcej jak to, że zagadnienie rozumienia i wyjaśniania jest wewnętrzną sprawą psychologii niemieckiej, że jest ono przykładem niemieckiej skłonności do pisania ogromnych „podstaw“ (Grundlegungen), które zawierają olbrzymie plany w rzeczywistości nigdy nie zrealizowane, że subtelność i drobiazgowość długich wywodów pozostaje w dysproporcji do osiągniętych wyników, że żywa psychologia idzie swoją drogą, nie troszcząc się o te metafizyczno-psychologiczne hyperfinezye myślowe i że wogóle przebieg sympozyjonu na temat „Erklären und Verstehen in der Psychologie“ ma przede wszystkim wartość jako przyczynek do psychologii umysłowości i nauki niemieckiej. Padły oczywiście w ten sposób z ust genewskiego psychologa słowa, które jednych uradowały a innych mocno ubodły i wytworzyły pewien ferment, jaki się dopiero zwolna wyszumiał w mniej lub więcej złośliwych docinkach pod adresem psychologii różnych narodów (zwłaszcza Francuzów i Niemców). Na tem samym posiedzeniu zaszedł jeszcze inny incydent, mniejszy, bardziej niewinny, ale zato zabawniejszy. Oto K. Oesterreich oświadczył w dyskusyi, że Freud jest uczniem Janeta, na co się ostro żachnął L. Binswanger. Podsunięto wówczas Oesterreichowi drugi tom „Les médications psychologiques“ Janeta, gdzie w rozdziale zatytułowanym „Psychoanaliza S. Freuda“ Janet rozpatruje szczegółowo swój stosunek do Freuda, wywodząc, że pierwsze prace Freuda z r. 1894 i 1895 różniły się od Janetowskich conajwyżej odmienną terminologią, tak że „nazwy były różne, lecz wszystkie istotne pomysły, nawet te, które podlegały jeszcze dyskusyi, jak pomysł systemu psychologicznego, zostały przyjęte bez zmiany. Nawet dzisiaj odnajdzie się jeszcze opisy bardzo analogiczne do tych, jakie niegdyś ogłosiłem“. Tej walce homerycznej, w której Niemiec kruszył kopię w obronie Francuza, przysłuchiwał się z pierwszego

rzędu krzesel z największym spokojem sam Janet i wcale w sprawie tej nie zabierał głosu.

Po tej dygresji w *chronique intime* zjazdu wróćmy do zagadnienia rozumienia i wyjaśniania w psychologii. Tematem tym zajęli się L. Binswanger (Kreuzlingen), Th. Erismann (Bonn), E. Spranger (Berlin) i G. Ewald (Erlangen). Binswanger, zwolennik Husserlowskiej „opisowej nauki o istocie czystych przeżyć“, uważa, że psychologicznie rozumieć można jakieś przeżycie — muszę cytować po niemiecku — „nicht in seinem realen Sein oder Vollzug, sondern in seinem intentionalen Sinn oder Gehalt“. Nie można rozumieć na podstawie uogólnienia doświadczeń, na podstawie indukcyjnej; rozumiejąc, ujmujemy realne przeżycia realnych jednostek nie ze strony ich bytu, lecz ze strony ich sensu. Rozumienie jest rozumieniem motywów, nie zaś rozumieniem związków przyczynowej zależności. Wykazując realne związki pomiędzy przeżyciami, np. związki przyczynowe, znajdujemy się już w sferze wyjaśniania. Wyjaśnianie przyczynowe jest jednak tylko szczegółowym przypadkiem wyjaśniania wogóle, a fizykalno - przyrodnicze wyjaśnianie jest tylko przypadkiem szczegółowym wyjaśniania przyczynowego. Wyjaśnianie z motywów nie jest wyjaśnianiem przyczynowym. Nie należy mieszać ze sobą przyczynowości i motywacji.

Wywody Erismanna w niejednym punkcie stykają się z rozważaniami Binswanger'a: Nauki przyrodnicze opierają się na pojęciu przyczynowości. Człowiek jako „przyczynowy składnik“ natury, oglądany z zewnątrz, stanowi przedmiot nauk przyrodniczych; jako podmiot poznania, ujmujący siebie samego „od wewnątrz“, należy do sfery psychologii. Rozumieć można tylko osobę ludzką, a jej działania tylko jako przejawy osobowości. Można rozumieć, że ktoś w pewien sposób działa, nie można rozumieć bezsensownego wirowania atomów ani czyjegoś działania w oderwaniu od działającej osoby. Ogólnym celem przyrodznawstwa jest ujęcie zgodnych znamion w jednym pojęciu, zgodnych stosunków zależności w jednym prawie. Poszczególne przypadki jest wyjaśniony, jeśli udało się go ująć przy pomocy istniejących pojęć podstawowych i wywieść z praw podstawowych. Tak samo dzieje się w psychologii przyrodniczo orientowanej. Posiadamy więc psychologię rozumiejącą i psychologię wyjaśniającą. Erismann bynajmniej nie chce być jednostronny: obie psychologie są potrzebne i obie wzajemnie się uzupełniają, przyczyniając się w równej mierze, choć pod różnym względem, do poznania psychiki ludzkiej.

Z ogromną drobiazgowością, szeregując obok siebie definicje, objaśnienia i dodatki do tych objaśnień, ujął kwestyę rozumienia i wyjaśniania Edward Spranger, koncentrując swą energię myślową głównie na zagadnieniu rozumienia. Dla niego rozumienie jest pewnego rodzaju wyjaśnianiem zastosowanym do sfery przedmiotów, które można pojąć jako pełne sensu składniki jakiejś całości. „Verstehen“ — mówi Spranger — „heisst, Gegebenheiten in Beziehung auf ein Ganzes als sinnvoll auffassen“. Sens ma to, co jest konstytuującym

członem w jakimś systemie poznawczym albo w jakimś systemie wartości. Niema sensu dla siebie samego, sensu, któryby się nie odnosił do żadnego podmiotu. Zawsze istnieć musi jakiś podmiot (podmiot idealny albo kolektywny albo rzeczywisty jednostkowy), dla którego coś ma sens. Jednostkowa duchowa struktura tkwi w łożysku obszerniejszych struktur, mianowicie „w historyczno-realnym obiektywnym duchu“ i w działającym w nim „idealnym duchu“. Psychologia i metafizyka — jak widzimy — podają sobie tu rękę. Czy nie czujemy tu nawrotu do filozofii z początku 19. wieku? Czy nie wyrosnie stąd nowa „Fenomenologia ducha“?

Jako czwarty korreferent w sprawie rozumiejącej i wyjaśniającej psychologii zabrał głos G. Ewald, profesor psychiatrii w Erlangen. Ewald z wielkim umiarem przystąpił do rozpatrywania tej zawitej kwestyi. Zdaniem jego obiektywna psychologia t. j. psychologia, posługująca się metodami przyrodniczymi, indukcyjna i wyjaśniająca, równie jest ważna jak subiektywna psychologia zasadzająca się na wczuwającej i rozumiejącej metodzie. Psychologia obiektywna usiłuje uchwycić duchowe życie zapomocą teoryj i hipotez i wyjaśnić wszystko przyczynowo. Subiektywnej psychologii chodzi natomiast o rozumienie poszczególnych osobników; jest ona przeto przede wszystkim psychologią różnościową na jej tle wyrasta następnie psychologia humanistyczna, której przedmiotem badań są przeżycia i wartości kulturalne. Psychologia subiektywna „poznaje“ bezpośrednio, wprost, z ewidencją, ale właśnie dlatego — sądzi Ewald — jej poznanie jest często tylko mniemaniem (ein zu erkennen glauben). Sąd taki oczywiście nie mógł liczyć na życzliwość ze strony „rozumiejących“ psychologów, natomiast ogół psychologów eksperymentalnych przyjął spokojnie i pojednawcze wywody Ewalda z widocznym zadowoleniem.

Drugim wielkim tematem dyskusyjnym, na którym psychologia niemiecka również wycisnęła swoje piętno, była psychologia spostrzegania postaci (Gestaltwahrnehmung). Można było przypuścić, że w dyskusyi zetną się tu ostro poglądy kłócących się od paru lat niemieckich psychologów¹⁾, tymczasem skrupiło się jedynie na Bogu ducha winnym Spearmanie. Spearman usiłował w odczycie „Two defects in the theory of »Gestalt«“ wykazać, że „the modern Gestaltists“ (tak bowiem nazywa londyński uczone psychologów, zajmujących się zagadnieniem postaci) mieszają ze sobą postacie i całości (shapes and wholes) i zabrnęli za daleko w metafizykę. Wpadli — jak powiedział Spearman — na stare lotne piaski metafizyki. Za tę konfuzyę i za te piaski srogo zemścił się zaczepony W. Köhler (Berlin), rewanzując się powiedzeniem, że Spearman przedstawia na zjeździe niedowarzone dzieci, którym musi dać jeszcze wiele tłustego mleka, aby były zdolne do życia.

¹⁾ Mam tu na myśli wielką, nieprzebiegającą w słowach polemikę, w której wzięli udział przede wszystkim W. Köhler (Psychologische Forschung, tom 6, 1925, str. 358), G. E. Müller, K. Bühler i O. Selz (Zeitschrift für Psychologie, tom 99, 1926, str. 1, 145 i 160).

Doskonałe wrażenie wywarł na słuchaczach referat A. Michotte'a (Louvain) p. t. „Rapport sur la perception des formes“. W referacie tym, utrzymanym na bardzo wysokim poziomie naukowym, zastanawiał się Michotte nad możliwością izolowania części wchodzących w skład pewnej całości bez zaburzenia ich istotnego charakteru i nad stosunkiem znaczenia do postaci. Do zakresu dotkniętych tu zagadnień należały również referaty K. Koffki (Giessen) „Psychologie der Wahrnehmung“ i F. Sandersa (Lipsk) „Ueber Gestaltqualitaeten“, usiłujące przedstawić w sposób syntetyczny obecny stan nauki o spostrzeżeniach, zwłaszcza o spostrzeżeniach postaci. Wreszcie specjalnie należy podkreślić w tym związku referat E. Rubina (Kopenhaga) p. t. „Ueber Gestaltwahrnehmung“. Referent uzasadniał potrzebę psychologii „adspektywnej“, badającej różne strony (aspekta) tworów, jakie odnajdujemy w bezpośrednio nam danym świecie i jakie zawsze są pewnymi całościami (Ganzheiten). Jako nieodrodny uczeń G. E. Müllera, choć umiarkowany zwolennik psychologii postaci, wzywa on „gestaltystów“ (że użyję tu słowa Spearmana) do największej ostrożności. Jego zdaniem należy się naprzód zagłębić w analizę różnego typu figur, rytmów, melodyj, ruchów, a nie mówić jednym tchem o całościach i postaciach figur, osobowości ludzkiej, słów, zdań i t. p. Poza tem przestrzegał przed jednostronnością: nie należy pewnych haseł psychologicznych rozdymać odrazu do rozmiarów wszechobejmującej teorii. Poco odrazu wszystko sprowadzać do postaci (w tym punkcie poparł go potem energicznie i dowcipnie Kiesow z Turynu) lub do eidetyzmu; wszak jednostronność graniczy z monomanią, a monomania psychologiczna, choćby miał w sobie załączek genialności, przesłania swoją własną ideą świat zjawisk. Oburzyli się za to na niego wszyscy „monomani“ psychologiczni, nieudobruchani wzmianką o załączku genialności w monomanii. Rzecz oczywista, że motyw ten stał się impulsem do ożywionej dyskusji i powracał przez parę godzin we wszystkich tonacjach i modulacjach.

Z pośród referatów z dziedziny psychologii religii wybił się na pierwszy plan referat P. Janeta (Paryż) p. t. „L'excitation sociale dans les sentiments religieux“, stanowiący niewątpliwie punkt kulminacyjny zjazdu. Połot myśli, ścisłość rozumowania, bogaty materiał doświadczeniowy i wytworność formy złożyły się na wzorową całość. Janet opisał przypadek kobiety przechodzącej okresowo przez wszelkie stadya uniesienia religijnego, jakie znaleźć można w analogicznej postaci u wielkich ekstazyków, i starał się wyjaśnić ten przypadek zapomocą swej teorii podniecenia społecznego. Jak morfiną lub alkoholem, tak też podniecają się ludzie tem, że poprostu są razem i wykonują takie same czynności, albo że jeden jest w stosunku do drugiego ojcem, przełożonym, sługą i t. p. Podniecenie dochodzi do skutku także wówczas, jeżeli rzeczywiste osoby są zastąpione myśłowemi konstrukcjami, którym się nadaje charakter personalny. I tu właśnie znajduje się punkt styczny podniecenia społecznego i religijnego.

O naturze, zakresie i metodach psychologii religii (The nature, the field and the methods of the psychology of religion) traktowali: czołowy dziś

amerykański psycholog religii James H. Leuba (Brynn-Mawr) i Robert H. Thouless (Manchester, Anglia). Na stanowisku psychoanalitycznym stanął E. Jones (Londyn) w referacie „The psychology of religion“. Uważając, że psychologię religii należy uprawiać genetycznie, na co zresztą większość współczesnych psychologów religii się godzi, Jones nadaje swej psychogenezie zjawisk religijnych specjalne freudowskie zabarwienie. Dla niego bowiem, krótko mówiąc, jest życie religijne dramatyzacją wzruszeń, obaw i pożądań, jakie w dzieciach się budzą w stosunku do rodziców, tylko że ta dramatyzacja wzniesiona jest na wysoki poziom kosmiczny, „on a cosmic plane“.

Do wielkich tematów dyskusyjnych, którym poświęcone były najlepsze przedpołudniowe godziny zjazdu, należała również kwestya intensywności wrażeń. Temat to mocno odgrzany, relikw z dzieciństwa psychologii, opracowany stokrotnie przed pół wiekiem tak wszechstronnie, że trudno dziś dodać coś nowego. Ponadto jeden z referentów (E. G. Boring z Harvard University) nie dopisał, nie przybywszy na zjazd, a dwaj pozostali, Ch. S. Myers (Londyn) i H. Werner (Hamburg), ograniczyli się do przedstawienia poglądów, jakie już dawniej opublikowali¹⁾.

Wreszcie na ostatniemu sympozjonie radzono nad psychologią ludów prymitywnych. Z referentów nie zjawiał się Lévy-Bruhl (Paryż), chociaż właśnie jego obecność byłaby się wysoce przyczyniła do ożywienia dyskusyi. W zapowiedzianym referacie, zatytułowanym tak samo, jak jego podstawowe w tym zakresie dzieło, mianowicie „La mentalité primitive“, byłby Lévy-Bruhl miał sposobność bronić swego stanowiska, że umysłowość prymitywna jest mistyczna i prelogiczna. Byłby musiał stanąć w polemiczne szranki z F. C. Bartlett' em (Cambridge), który w referacie „The psychology of the lower races“ twierdził, że, kiedy dziki myśli, to myśli tak jak my i bieg wyobrażeń odbywa się w nim tak jak w nas. Dlatego nie wolno mówić, że życie duchowe niższych ras jest prelogiczne. Niesłuszny jest również pogląd, że dziki jest dzieckiem, a dziecko dzikiem, gdyż różnica pomiędzy dzieckiem a człowiekiem dorosłym jest taka sama we wczesnych jak i w późniejszych stadiach rozwoju ludzkości. A taki właśnie pogląd na tem samem sympozjonie wypowiedział A. Storch²⁾ (Tuebingen), podkreślając daleko idące zgodności pomiędzy prymitywno-magicznym sposobem przeżywania i myślenia ludzi pierwotnych a egocentryczno-wzruszeniowym sposobem myślenia dziecka. Zbliżone do Bartletta stanowisko zajął W. Mayer-Gross (Heidelberg) w referacie „Zur Frage der psychologischen Eigenart der sog. Naturvölker“. Dla niego również niema ostrego przedziału

¹⁾ Charles Myers: Are the intensity differences of sensation quantitative? *British Journal of Psychology*, 1913, vol. VI., str. 137—154.

Heinz Werner: Grundfragen der Intensitätspsychologie. *Zeitschrift für Psychologie, Ergänzungsband X*, 1922.

²⁾ W referacie „Das primitiv-mythische Denken und seine Beziehungen zur Psychopathologie“.

pomiędzy umysłowością t. zw. ludów pierwotnych a umysłowością ludów, stojących na wyższym poziomie kultury. W obrządkach, zwyczajach, formach prawnych, w sztuce (zwłaszcza w jej popularnych odmianach, mianowicie w podaniach, bajkach i legendach), w zabobonach, religiach i t. p. można odnaleźć te same istotne składniki, jakie różni autorowie uważają za charakterystyczne dla umysłowości ludzi prymitywnych. Zasady naszego logicznego myślenia obowiązują również w myśleniu ludów pierwotnych. Mistyczne pierwiastki drzemią w naturze kulturalnego człowieka i wychodzą na jaw w zachorzeniach umysłowych np. w schizofrenii.

Wielkie wspólne przedpołudniowe posiedzenia odzwierciedliły, jak widzieliśmy, znaczną ilość panujących obecnie w psychologii prądów i były terenem żywej wymiany zdań. Popołudnia były poświęcone krótszym 15-minutowym referatom, wygłaszanym na najrozmaitsze tematy w dwóch albo w trzech sekcjach. Niekiedy posiedzenia sekcji przypominały przedpołudniowe sympozja przez to, że na dany temat przemawiało kilku referentów, co prawda przed mniej licznym audytoryum. Tak np. miała się sprawa na posiedzeniu sekcji w dn. 8. września, na którym omawiano zagadnienie eidetyzmu. E. Jaensch (Marburg) wygłosił referat p. t. „Die typologische Forschungsmethode (mit besonderer Berücksichtigung der Eidetik)“, ujmując syntetycznie już ogłoszone badania. A. Gatti (Milano) w referacie „Ueber einige Versuche auf dem Gebiete der eidetischen Phaenomene“ przedstawił badania nad kontrastem optycznym u dzieci (w związku z zagadnieniem, czy na podstawie pozytywnych obrazów następczych można rozpoznać eidetyzm), F. Scola (Kolonja) w referacie „Zur Theorie der eidetischen Phaenomene“ zajął się bliżej analizą różnicy pomiędzy wyobrażeniami eidetycznymi a zwykłymi wyobrażeniami wzrokowymi, wreszcie F. Kiesow (Torino) w referacie „Zur Kritik der Eidetik“ wystąpił przeciwko traktowaniu eidetyzmu jako powszechnej cechy młodzieńczego wieku, stwierdzając, że wyobrażenia o wyrazistości halucynacyjnej nie są częste ani u dorosłych ani u młodzieży. Jaensch bronił się przeciwko wszystkim zarzutom ze zwykłym sobie temperamentem i oświadczył, że z wiwisekcji, jakiej na nim dokonano, wyszedł cało.

Ogólne tematy psychologiczne, możnaby powiedzieć tematy teoretycznej psychologii, poruszały referaty W. Sterna (Hamburg) „Personalistische Psychologie“ i C. Spearmana (Londyn) „Some results obtained from the doctrine of noegenesis“. Stern, jak wiadomo, podkreśla od ćwierć wieku potrzebę nowej nauki, której nadał miano personalistyki, a która ma być wspólnym fundamentem dla nauk o ludzkim ciele (fizyologia, biologia, patologia), o ludzkiej umysłowości (psychologia, psychopatologia) i o ludzkich wytworach kulturalnych (historia, nauki humanistyczne). Na zjeździe groningerskim sformułował Stern cztery zasady obowiązujące w psychologii personalistycznej, mianowicie a) każdy fakt psychiczny należy ujmować jako niesamodzielny moment całości osoby i wyjaśnić go na podstawie przynależności do tej całości (Prinzip der

Ganzheitsbezogenheit), *b*) każda osoba ma sama w sobie znaczenie, natomiast fakty psychiczne dopiero przez nią otrzymują znaczenie (Prinzip der Deutung), *c*) każda osoba, jako jedność w wielości, jest w sobie rozczłonkowana, posiada „strukturę“ (Prinzip der Strukturierung) i *d*) istnieją, w stosunku do osoby, wyższe i niższe funkcje, głębsze i bardziej powierzchowne warstwy (Prinzip der psychischen Rangstufen). — Spearman przypomniał swoją naukę o noegezie, którą już rozwijał na zjeździe psychologów eksperymentalnych w Lipsku. Naukę tę stanowi system ośmiu ostatecznych praw w rodzaju „każde przeżycie zmierza do tego, ażeby bezpośrednio wywołać poznanie cech przeżycia i przeżywanego“. — Na ogólne tematy przemawiali jeszcze E. Rignano (Milano), K. Bühler (Wiedeń), P. Ranschburg (Budapeszt), T. K. Oesterreich (Tuebingen) i O. Selz (Mannheim). Rignano w referacie „En quoi consiste et d'où dérive le finalisme des phénomènes psychiques“ rozwijał myśl, że podstawowe objawy życia są bezsprzecznie celowe. Celowość ta opiera się na mnemonicznej właściwości żywej materii. Wszystkie, nawet najbardziej złożone zjawiska psychiczne wynikają z tendencji afektywnych i ze zmysłowych reprodukcji, które z natury i pochodzenia swego są mnemoniczne. Wobec tego finalizm zjawisk psychicznych pochodzi ostatecznie z mnemonicznej właściwości żywej materii. — Bühler przeciwstawił w referacie „Zur Grundlegung der Sprachpsychologie“ teorii mowy Wundta własną teorię, według której znaki mowy, podając przeżycia mówiącego, wywołują w słuchaczu odpowiednią intelektualną postawę i przedstawiają przedmioty i stosunki. — Teorię „jednorodnego zahamowania“, przejawiającego się zawsze tam, gdzie się ma do czynienia z podobnymi przedmiotami (literami, słowami, datami, melodyami i t. p.), podał Ranschburg w odczycie „Die Fehler des geistigen Apparates, ihre Psychologie, Physiologie und Physik“. Prelegent sprowadza obecnie to jednorodne zahamowanie, wykryte przez niego w r. 1901, do fizykalnych właściwości systemu nerwowego. — Oesterreich zajął się w referacie „Einheit und Spaltung des Ich“ znanymi zjawiskami depersonalizacji i rozszczepienia osobowości i starał się je wyjaśnić przy pomocy zmodyfikowanej monadologicznej teorii jaźni Leibniza. — „Die Umgestaltung der Grundanschauungen vom intellektuellen Geschehen“ brzmiał tytuł referatu Selza, który wywodził, że przebiegów życia intelektualnego nie można wyjaśnić ani przy pomocy pojęć psychologii asocjacyjnej, ani przy pomocy determinujących tendencji. Raczej należy uważać intelektualne życie za system specyficznych reakcji, przyporządkowanych jednoznacznie do wyzwających je warunków (Auslösungsbedingungen). O tych specyficznych reakcjach mówił Selz jeszcze w drugim referacie, zatytułowanym „Zur Theorie der spezifischen Reaktionen“.

W dziedzinę psychologii wrażeń zmysłowych i spostrzeżeń wkraczały odczyty F. Kiesowa (Torino) „Ueber das Weber'sche Gesetz“, D. Katza (Rostock) „Der Vibrationssinn“, A. Juhásza (Budapeszt) „Zur Grundlegung der Geruchspsychologie“, A. Ley'a „Aperception sensorielle et aperception interne“ i Ll.

Wynn Jones'a (Leeds) „Experimental studies in consonance and rythm“. Z punktu widzenia teorii postaci (Gestalttheorie) traktował o zagadnieniu progu podniety M. Wertheimer (Berlin) w referacie „Zum Problem der Schwelle“, wywodząc, że dotychczasowe eksperymenty z tego zakresu zbyt jednostronnie koncentrowały się na sztucznym wycinku naszego doświadczenia i nie uwzględniały całości (Ganzheit) przeżycia. Tutaj wreszcie można wymienić referaty, jakie wygłosili A. Gruenbaum (Amsterdam) „Handlung und Wahrnehmung (auf Grund pathologischer Erfahrungen)“, A. Gatti (Milano) „Ueber die Entstehungsweise visueller Komplexe“ oraz „Ueber die Poggendorff'sche Tauschung“, H. Werner (Hamburg) „Ueber physiognomische Wahrnehmungsweisen und ihre experimentelle Pruefung“, wreszcie C. Ladd Franklin (New York) „The reddish blue arcs and the reddish blue glow of the retina — seeing your own nerve-currents through bioluminescence“.

Stosunkowo silnie na kongresie reprezentowana była psychologia woli. Nie chcąc zbyt przedłużać sprawozdania, ograniczymy się do podania referentów i tytułów referatów: H. S. Langfeld (Princeton) „Consciousness and motor response“, E. Claparède (Genewa) „Le problème de la volonté“, N. Ach (Getynga) „Experimentelle Untersuchungen ueber die freie Wahlentscheidung“, A. Zéréga-Frombona (Paryż) „L'effort intellectuel“, M. Ponzo (Torino) „Der Ausdruck des Willensfaktors in der Atmungskurve“ i wreszcie — coprawda w dalszej już mierze — K. Lewin (Berlin) „Die Erinnerung an beendete und unbeendete Handlungen“.

Kilka referatów było poświęconych psychologii dziecka i jej zastosowaniom w szkolnictwie. Wymieniając krótko nazwiska referentów i tytuły ich referatów, zwracam uwagę na silny udział Belgów w tym dziale zjazdu. R. Buyse (Louvain) mówił na tematy „La présélection des mieux doués à la sortie de l'école primaire“ i „L'emploi des tests collectifs en organisation scolaire“, a O. Decroly (Bruksela) również na dwa tematy, mianowicie „Une application du test collectif de Ballard dans les écoles belges“ i „La fonction globale (synchrétique schématique) et l'enseignement de la lecture aux enfants normaux et aux anormaux“, ponadto wygłosił Decroly odczyt, dostępny również dla szerszej publiczności, o znaczeniu i zastosowaniu kinematografu do badań nad dzieckiem, ilustrując odczyt licznymi zdjęciami kinematograficznymi. — M. Foucault (Montpellier) przedstawił w referacie „Mesure de la vitesse des mouvements chez les écoliers“ pomiary szybkości takich ruchów, jak przełożenie 40 kulek z jednego naczynia w drugie, nawlekanie 40 perełek drewnianych, przyciskanie dwóch guzików dzwonka elektrycznego i t. p. Tutaj należy wreszcie wspomnieć o referacie Ch. Bühlerowej (Wiedeń) „Die ersten sozialen Verhaltensweisen des Kindes“.

W sferę psychologii stosowanej sięgały referaty W. Moede'go (Berlin) „Experimentelle Massenpsychologie in theoretischer und praktischer Hinsicht“ i F. Baumgarten-Tramerowej (Solura) „Zur Frage des praktischen Denkens“;

w referacie tym starała się referentka podać znamiona t. zw. praktycznego myślenia, jakim posługuje się technika, handel, przemysł, wogóle życie praktyczne.

Z dziedziny psychogalwanicznego refleksu zgłoszono nadspodziewanie tak liczne referaty, że zajęły one całe popołudniowe posiedzenie jednej ze sekcji. F. Aveling (Londyn) uzasadniał w referacie „The conative indications of the psychogalvanic phenomenon“, że refleks psychogalwaniczny nie zależy od wzruszenia, lecz jest następstwem usiłowania, dążenia (the consequent of conation). Natomiast przeciwnie na stanowisku wzruszeniowej hipotezy stanęli E. Linde (Goeteborg) „Zur Frage vom psychischen Korrelat des psychogalvanischen Reflexphaenomens“ i J. C. Godfróy (Amsterdam) „The variations in shape of the psycho-electrotachogram and the corresponding psychical processes“. Wreszcie R. H. Thouless (Manchester) omawiał fizykalną stronę refleksu psychogalwanicznego w odczycie „The physics of the psychogalvanic reflex-phenomenon“, a M. V. Gopalaswami (Mysore) opisał w referacie „Some experiments on the psychogalvanic reflex-phenomenon in monkeys to simple stimuli provocative of impulsive reactions“ zjawiska refleksu psychogalwanicznego u małp, badanych przy pomocy takich podnet, jak widok mrówki, która poprzednio ugryzła małpę w ucho, jak płonąca zapałka przybliżona do głowy małpy i t. p. W związku z tym odczytem egzotycznego psychologa, który ponadto przedstawił modyfikację teorii śmiechu Mac Dougall'a, wymieniamy jedynie dwa referaty wchodzące ściśle w zakres psychologii zwierząt, mianowicie F. Buytendijk'a (Groningen) „Orientierung der hoeheren Tiere im Raum“ i G. R. Lafory (Madryt) „Les hallucinations visuelles experimentales chez les animaux“.

Wreszcie na zakończenie przeglądu dokonanej na zjeździe pracy notujemy tytuły referatów H. Sjöbringa (Uppsala) „Pleasure-displeasure and character of object“ i W. Mac Dougall'a (Cambridge Mass.) „Pleasure, pain and conation“, traktujące o podstawowych zagadnieniach z psychologii uczuć, oraz tytuł referatu C. U. Arlënsa Kappers'a (Amsterdam) „Sur la possibilité d'une localisation ou spécialisation intracellulaire de quelques fonctions psychiques“. W tym ostatnim referacie usiłował Kappers wykazać, że pamięć, uwaga i skojarzenie, jako ogólne funkcyje organiczne, są lokalizowane w pewnych partjach protoplazmy albo w całej protoplazmie. Główną rolę dla pamięci organicznej odgrywają chromatyna i jej pochodne, dla uwagi centrosomy a skojarzenie jest funkcją całej protoplazmy.

Nie chcemy pokusić się o syntetyczne ujęcie różnobarwnej mozaiki referatów. Zdajemy sobie z tego sprawę, że byłoby to przedsięwzięcie przekraczające ramy sprawozdania, a może nawet zgoła niemożliwe. Zjazd groninżeński był odzwierciedleniem wszystkich prawie prądów i kierunków, jakie nurtują we współczesnej psychologii, był wyrazem dążeń i prób, niejednokrotnie jeszcze nieskrystalizowanych, gotujących dopiero ścieżki dla psychologii, która jutro przyjdzie. Każdy z nas zbyt bliskim jest widzem tych wszystkich krzyżu-

jących się, napozór nawet sprzecznych kierunków psychologicznych i dlatego może dojrzeć poszczególne kamyki tej mozaiki, nie rozpoznając w nich wzoru, który wszystkie jednoczy w jednej wspólnej całości.

Zanotować tylko jeszcze wypada sprawę nadzwyczaj ważną dla polskiej nauki. Oto na posiedzeniu stałego komitetu międzynarodowych zjazdów psychologicznych i na plenarnem zebraniu uczestników zjazdu w dniu 11. września 1926 uchwalono, żeby przyszły zjazd odbył się w Polsce, mianowicie w Warszawie. Projekt ten, wysunięty przez naszych przyjaciół francuskich, belgijskich i holenderskich, przyjęto na komitecie i na plenarnem zebraniu, mimo że z innej strony zaproponowano tak poważną kontrkandydatkę jak Kopenhagę. Zwyciężyła Warszawa, chociaż przedstawiciel duński mógł dać obowiązujące zaproszenie, kiedy natomiast zaproszenie przedstawiciela polskiego, nie posiadającego mandatu ze strony polskich, zwłaszcza warszawskich, psychologów i aprobaty ze strony Rządu Polskiego, miało tylko charakter warunkowy. Należałoby jednak stanowczo wykorzystać sytuację, jaką wytworzyła nauka polska i zaprosić oficjalnie i obowiązująco przyszły międzynarodowy zjazd psychologów do Warszawy. Ugoszczenie na polskiej ziemi kilkuset najwybitniejszych mężów nauki z całego świata ma dla nas nietylko znaczenie naukowe. Wiadomo, że nawet u najwybitniejszych zagranicznych uczonych, nawet u tych, którzy sami siebie zaliczają do przyjaciół Polski, można się często spotkać z wprost zastraszającą ignorancją spraw polskich. Nadarza się więc sposobność pokazania zagranicy naszego kulturalnego dorobku i przekonania jej o tem, że Polska posiada skarby kultury duchowej i materialnej, a przede wszystkim, że żywe w niej są dążności współpracy we wszystkich wielkich międzynarodowych, do rozwoju kultury zmierzających przedsięwzięciach.

IGNACY MYŚLICKI.

W sprawie organizacji programowej zjazdów naukowych.

Zdaje się, że jest pożądana dyskusja w sprawie organizacji programowej zjazdów naukowych, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Dwa główne powody ku temu można wskazać: jeden, że istnieje znaczna rozbieżność zdań co do tej organizacji i faktyczna jej rozmaitość, drugi, że wielu nie zastanawia się nad tem, czego skutkiem jest albo ich powstrzymywanie się od udziału w zjazdach, albo branie udziału w sposób, który nie przynosi istotnych korzyści ani referentowi, ani jego słuchaczom. To wszystko można stwierdzić na każdym niemal zjeździe i uwidoczniło się to na zjeździe filozoficznym we Lwowie. Gdy pod koniec tego zjazdu wysunięto sprawę następnego, podnosiły się głosy bądź za wybraniem jednej gałęzi filozofii, bądź za wybraniem kilku,

bądź za ustaleniem tematów i t. d., wobec czego uchwalono pozostawić sprawę Komitetowi organizacyjnemu. Dyskusja może ułatwić temu Komitetowi rozwiązanie jego zadania ku powszechnemu zadowoleniu i w tem mamy jeszcze jeden powód do przeprowadzenia jej. Niżej podany projekt ma służyć do jej wzbudzenia.

Zwykłym typem programowego ustroju zjazdu jest ten, w którym istnieje szereg sekcji, pracujących jednocześnie. Posiada on wielką niedogodność, że uniemożliwia uczestnikowi wysłuchanie wielu referatów, co przytrafia się niemal każdemu i często. Częściowo tylko zaradza temu urządzenie, stosowane na niektórych zjazdach, stałego powiadamiania na tablicy ogłoszeniami, kiedy, gdzie i co ma się odbyć, zwłaszcza jakie zmiany zachodzą. Taka służba informacyjna jest bardzo użyteczna, ale jej najlepsze urządzenie nic nie pomoże na to, że niepodobna być obecnym jednocześnie w kilku salach. Wobec tego na niektórych zjazdach tworzy się możliwie mało sekcji. Gdy ostatni międzynarodowy zjazd filozoficzny w Neapolu liczył 10 sekcji, następny w Ameryce miał ich tylko 4 (zob. „Ruch Filozoficzny“ IX, 6 — 7 — 8, str. 116). Zmniejsza się przez to rzeczona niedogodność, ale nie znika. Powstaje za to inna, mianowicie nagromadzenie referatów czyni koniecznym przykre ograniczenie czasu dla każdego referatu i szczególnie dyskusji. Gdyby się poszło do końca w kierunku redukcji sekcji, nie byłoby ich wcale, a ułożenie referatów w jednej kolejności czasu w ramach kilku dni spowodowałoby, że wiele referatów, może bardzo cennych, musiałyby odpaść. By uniknąć tego wszystkiego, proponuje się ograniczenie zakresu i urządzanie zjazdów dla częściowych dziedzin czy gałęzi filozofii lub nawet jednej tylko. Praktykuje się to np. w dziedzinie pedagogiki, gdzie nawet różne komitety od różnych instytucji specjalnych urządzają oddzielne zjazdy dla spraw wychowania moralnego, wychowania anomalnych i t. p. Powstaje wszakże przytem wiele niedogodności naraz: niemal każdy uczony ma wiele zjazdów interesujących go, na poszczególne dziedziny i gałęzie wypada czekać wiele lat, pomniejsza się krąg uczestników każdego zjazdu. Te niedogodności potęgują się, gdy się z góry ustala kilka tematów i nawet jeden temat zjazdu. Przykładem zjazd międzynarodowy wychowania moralnego w Rzymie w 1926 r., dla którego ustalono dwa tematy i zaproszono dwie pary referentów, postanowiwszy nie dopuścić ani nowego tematu, ani innych referentów. Jeden temat z wieloma referentami był przedmiotem zjazdu międzynarodowego pedagogicznego w Heidelbergu w 1925 r. Jeszcze krok dalej, a mielibyśmy już tylko jeden temat z jednym referentem w zupełnym już przeciwieństwie do zwykłego typu zjazdu. Byłoby to wyrzuceniem dziecka z kąpielni. Ktoby przyjechał na taki odczyt z odległych miast i krajów? Chyba nikt, nawet gdyby był taki temat, jaki wysunął Pico della Mirandola.

Trzeba znaleźć jakieś wyjście, unikające zbyt wielkiego i zbyt małego zakresu, bo na tem polega istota sprawy. Błąkanie się w pomysłach i próbach pochodzi stąd, że zawsze usiłuje się z góry nakreślić zakres ze stanowiska książkowego, teoretycznego, klasyfikacji nauki. Należy natomiast zacząć od

drugiego końca i stanąć na stanowisku praktycznym, gdyż zjazd nie jest dziełem naukowym, lecz pomocą praktyczną. Jako środek współpracy i komunikowania się, odmienny od środków prywatnego porozumiewania się, dyskusyj w stowarzyszeniach i publikacyj drukowanych, zjazd służy swoistym potrzebom i z tego należy zdawać sobie sprawę. Zjazd winien odpowiadać żywym potrzebom powszechniejszym, nurtującym dążnościom, prądom i kierunkom, aktualności teoretycznej i praktycznej. Dlatego powinien zajmować się doniosłymi, możliwie ogólne znaczenie mającymi i możliwie powszechnie interesującymi, najbardziej zasadniczymi odkryciami, zagadnieniami, rozwiązaniami, teoryami, systematyczne i programowe znaczenie mającymi pomysłami, a także sprawami praktycznymi, dotyczącymi zrzeszeń, wydawnictw, wymiany uczonych i druków, mianownictwa, słownika, języka międzynarodowego, zapomóg, obchodów, muzeów, pamiątek, nauczania w szkołach, tworzenia katedr, ankiet, powoływania komisyj dla celów naukowych i t. d. Takie są właściwe cele, dla których zjazdy są potrzebne. Jeżeli potrzeba przykładu, można wskazać, że na zjeździe filozoficznym w Neapolu zajmowali się żywo filozoficznymi konsekwencjami teorii Einsteina najwybitniejsi znawcy z wielu krajów (sam Einstein jednakże nie przybył).

W tym świetle musi się wydać dziwnem, że komitet organizacyjny zjazdu ma mieć albo władzę arbitralnego dyktowania dowolnie obranych tematów, ograniczania liczby referatów i zapraszania upatrzonych referentów, albo też władzę ograniczającą się do działalności gospodarczej i najwyżej do sortowania zgłoszeń między sekcje. Komitet organizacyjny powinien być raczej władzą wykonawczą opinii publicznej rzeczypospolitej uczonych. Dla wybadania tej opinii powinienby poprostu ogłosić termin przyjmowania zgłoszeń bez żadnego programu i bez żadnych zastrzeżeń. Mógłby, a nawet powinienby przytem rozwinąć inicjatywę, wyczuwającą potrzeby, ale bez wyłączności i bez nacisku, i agitować za pozyskaniem referatów i referentów dla powszechnie interesujących i aktualnych tematów. Dopiero po zebraniu materiału miałby komitet właściwą pracę organizacyjną. Polegałaby ona na odrzuceniu zgłoszeń, nie stojących na gruncie naukowym i obstrukcyjnych, a także referatów, nadających się wystarczająco do czasopism czy dyskusji w stowarzyszeniach, następnie na wysunięciu na czoło tego, co się nadaje na zjazd, ponieważ wymaga zjechania się daleko od siebie przebywających licznych specjalistów, wreszcie na odsunięciu dalek wszystkiego innego. Podziału na sekcje należałoby możliwie unikać. Przy tworzeniu ich bynajmniej nie trzeba stosować się wyłącznie do nazw nauk lub do logicznych zasad klasyfikacyj, lecz przede wszystkim do względów praktycznych, licząc się z grupami zagadnień, dziedzinami, teoryami i osobistościami, liczebnością zainteresowanych, celowością i t. d. Gdyby zgłoszeń było zbyt wiele lub gdyby pozostawało wiele odosobnionych w treści referatów i wogóle gdyby komitet miał trudności i wątpliwości w zamieszczeniu niektórych zgłoszeń, mógłby pozostawić zgromadzonym uczestnikom zjazdu zdecy-

dowanie drogą głosowania, co ma być przyjęte i jak zamieszczone, a co odłożone do następnego zjazdu. Taka działalność komitetu byłaby prawdziwym organizowaniem zjazdu, a nie narzucaniem tematów lub tylko porządkowaniem danych. Oczywiście komitet musiałby być możliwie liczny dla uniknięcia stronności i jednostronności, uprzedzeń i sympatyj. Na wstępie zjazdu komitet winienby zdać sprawę ze swej działalności organizacyjnej i przedstawić zgromadzonym do uchwalenia jak najwcześniej opracowany i ogłoszony program, jak się to czyni na zwykłych zebraniach z porządkiem obrad, proponując i dopuszczając uzupełnienia, wycofania, przestawienia (podczas zjazdu pedagogicznego w Heidelbergu w 1925 r. nawet już pod koniec utworzono sekcję dla bliższego porozumienia się Francuzów z Niemcami). Za tak urządzony zjazd spadałaby z komitetu część odpowiedzialności na samo zgromadzenie i nawet na ogół uczonych jego zakresu. Wówczas zjazd będzie zjazdem dla ważnych spraw, przedstawicielstwem, odbiciem i wykwitem życia naukowego i przyniesie największy pożytek. Wtedy ujawni się uczonym ten pożytek i nie będzie przykrego dość częstego stwierdzania, że najwybitniejsi uczeni nie mają dobrej opinii o zjazdach i stroną od nich, gdyż nie zależy im ani na popisaniu się, ani na zajmowaniu się przymusowem monografiemi, które można przejrzeć w druku (albo i nie przejrzeć) i które zgłoszono tylko dlatego, że ustanowiono sekcje. Trzeba dodać, że komitet powinien o tem pamiętać, iż zjazd ma znaczenie i wartość także przez to, że umożliwia ważne w życiu osobiste zetknięcie się, poufne omówienie wspólnych spraw i interesów i prywatne przygotowanie rzeczy publicznych. Dlatego należy poza posiedzeniami pozostawiać na swobodne towarzyskie obcowanie jak najwięcej czasu, który programowo można wypełnić zwiedzeniami, pokazami, wystawami, wycieczkami i t. p.

Gdybyśmy, filozofowie polscy, znaleźli rozwiązanie, możnaby ułożyć odpowiednio regulamin, który może byłby przykładem dla zjazdów w innych dziedzinach naukowych i w innych krajach i także dla wszelkich zjazdów międzynarodowych. Oto projekt takiego regulaminu:

Art. 1. Komitet organizacyjny następnego zjazdu składa się z przewodniczącego i 6 członków, których wybierze zgromadzenie w tajnem głosowaniu prostą większością głosów i którym daje prawo kooptacji. Komitet na swoim zebraniu wybierze zastępcę przewodniczącego, sekretarza i skarbnika, którzy z przewodniczącym stanowią prezydium Komitetu.

Art. 2. Komitet winien urządzić zjazd w miejscu i w terminie, które wyznaczy zgromadzenie.

Art. 3. Komitet winien ogłosić najpóźniej na 6 miesięcy przed terminem zjazdu, że przyjmuje zgłoszenia tematów z autoreferatami do terminu na 3 miesiące przed otwarciem zjazdu, przyczem nie ustanawia żadnego programu zjazdu, chyba, że zgromadzenie wypowiedziało się za jakimiś tematami, sekcjami i t. p., któreby miały wyłącznie lub niewyłącznie znajdować się na zjeździe.

Art. 4. Komitet może według swego uznania rozwinąć inicjatywę i prowadzić starania o pozyskanie dla zjazdu pewnych uczonych krajowych i zagranicznych, pewnych referatów i referentów, agitować celem urządzenia obchodów jubileuszowych oraz zajęcia zjazdu aktualnymi sprawami naukowymi, szczególnie doniosłymi odkryciami, zagadnieniami, teoryami i t. p. i zażądać do opracowania i przygotowania dla zjazdu materiałów, projektów i wniosków w sprawach praktycznych, dotyczących zrzeszeń, wydawnictw, wymiany uczonych i druków, mianownictwa, słownika, języka międzynarodowego, zapomóg, obchodów, muzeów, pamiątek, nauczania w szkołach, tworzenia katedr, urządzania ankiet, powołania komisji do specjalnych celów i t. p.

Art. 5. Komitet po zebraniu nadesłanego materiału odrzuci zgłoszenia nienaukowe i obstrukcyjne, także zbyt szczegółowe i mało osób interesujące, i ułoży program, tworząc układ zebrań plenarnych i sekcyjnych, przyczem za podstawę weźmie nie tylko klasyfikację gałęzi wiedzy, lecz i praktyczne cele i warunki zjazdu, usiłując tworzyć jak najmniej sekcji jednoczesnych i pozostawić jak najwięcej czasu na osobiste porozumiewanie się uczestników zjazdu.

Art. 6. Komitet podejmie inicjatywę w urządzeniu wystaw, pokazów, zwiedzań, wycieczek i t. p.

Art. 7. Program zjazdu Komitet winien ogłosić najpóźniej na 1 miesiąc przed otwarciem zjazdu.

Art. 8. Przewodniczący Komitetu po zagajeniu zjazdu zda sprawę zgromadzeniu z działalności Komitetu i przedstawi do dyskusji program oraz propozycje i wątpliwości Komitetu w związku z programem, poczem Komitet wykona uchwały zgromadzenia co do uzupełnienia, przedstawienia, skreślenia i t. p.

Art. 9. Prezydium Komitetu po zakończeniu zjazdu zajmie się wykonaniem jego uchwał, które nie dotyczą przyszłego zjazdu, oraz wydawnictwem jego prac i przekaże nowemu Komitetowi swe materiały.

Art. 10. Niniejszy regulamin podlega uchwaleniu bez zmian lub ze zmianami dawnymi czy nowymi na każdym zjeździe.

Drugi Polski Zjazd filozoficzny.

Komitet ogólny polskich Zjazdów filozoficznych, w skład którego weszli w czasie Pierwszego polskiego Zjazdu filozoficznego Panowie Proff. W. Lutostawski, J. Łukasiewicz, W. Rubczyński, M. Sobeski i K. Twardowski, dobrał w myśl otrzymanego uchwałą tego Zjazdu upoważnienia (zob. Ruch filozoficzny VII. str. 132) do swego grona Panów Proff. St. Błachowskiego, T. Czeżow-

skiego, T. Garbowskiego, T. Kotarbińskiego, W. Tatarkiewicza i W. Witwickiego i uchwalił na odbytem dnia 30. marca 1926 w Warszawie przy udziale wszystkich wymienionych członków z wyjątkiem Panów Proff. W. Lutosławskiego i M. Sobeskiego posiedzeniu wyznaczyć termin Drugiego Polskiego Zjazdu filozoficznego na jesień 1927.

Ponieważ po Pierwszym Polskim Zjeździe filozoficznym rozwinęła się dyskusja na temat słowiańskich Zjazdów filozoficznych (zob. artykuł St. Błachowskiego „O słowiańskim Zjeździe filozoficznym“, Ruch filozoficzny, tom VIII. str. 133—136 oraz ankietę ogłoszoną p. t. „Głosy w sprawie słowiańskiego Zjazdu filozoficznego“, tamże tom IX. str. 1—6), przeto Komitet ogólny zajął się na wspomnianem posiedzeniu swoim także tą sprawą i uchwalił pójść w tej mierze drogą, proponowaną przez Pana Prof. Dra Vl. Dvornikoviča w Zagrzebiu w artykule, ogłoszonym w czasopiśmie „Jugoslovanska Njiva“ z października 1925. W artykule tym Pan Prof. Dvornikovič zdaje sprawę z ogłoszonej w Ruchu filozoficznym w kwestyi słowiańskich zjazdów filozoficznych ankiety (zob. powyżej), stwierdza, że większość biorących udział w ankiecie przedstawiciele filozofii oświadczyła się za takimi zjazdami, rozprawia się z wywodami Pana Prof. W. Witwickiego, który się wypowiedział przeciw urządzaniu słowiańskich zjazdów filozoficznych, i proponuje, aby pierwszy słowiański zjazd filozoficzny odbył się w Warszawie, chociażby w związku z Drugim Polskim Zjazdem filozoficznym, gdyż zewnętrzna forma, w której mieliby się zgromadzić przedstawiciele filozofii wśród Słowian jest obojętna. W końcu Pan Prof. Dvornikovič zwraca się w artykule swoim z apelem do filozofów polskich, by tę wszystkim filozofom słowiańskim wspólną sprawę wzięli w swoje ręce i doprowadzili do skutku przy pomocy przedstawiciele filozofii należących do innych narodów słowiańskich.

Otóż Komitet ogólny uchwalił zgodnie z tą propozycją zaprosić do udziału w Drugim Polskim Zjeździe filozoficznym także przedstawiciele filozofii należących do innych narodów słowiańskich.

Organizację Drugiego Polskiego Zjazdu filozoficznego z udziałem innych Słowian-filozofów uchwalił Komitet ogólny poruczyć Komitetowi wykonawczemu, delegując do niego Panów Proff. T. Kotarbińskiego, J. Łukasiewicza, W. Tatarkiewicza, K. Twardowskiego i W. Witwickiego i upowładniając Komitet wykonawczy do dobierania sobie w razie potrzeby dalszych członków.

Komitet wykonawczy odbył swe pierwsze posiedzenie przy udziale wymienionych powyżej członków dnia 17. grudnia 1926 w Warszawie a wybrawszy swoim przewodniczącym Pana Prof. Dra T. Kotarbińskiego i uchwaliwszy dobrać do swego grona Pana Prof. Dra K. Ajdukiewicza oraz Pana Dra St. Ossowskiego i Panią Drkę M. Ossowską, powziął szereg uchwał, dotyczących organizacji Zjazdu, który odbędzie się we wrześniu 1927.

SPRAWOZDANIA.

Jan Sleszyński Prof. Dr. Teorya dowodu. Podług wykładów uniwersyteckich... opracował S. K. Zaremba. Tom I. (Wykłady uniwersyteckie Dra Jana Sleszyńskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, tom I). Wydano z zasiłku Wydziału Nauki Ministerstwa W. R. i O. P. Kraków 1925. Nakładem Kółka Matem.-Fizycznego U. U. J. Str. 190.

Zdaniem Autora trudno w dzisiejszych czasach („kiedy każdy pisze a nikt nie czyta“, str. 2) pogodzić badanie twórcze z przyswajaniem literatury własnego przedmiotu, coraz obfitszej, w znacznej części wadliwej, naogół zbytnio rozwlekłej. Lekarstwo na te wady widzi on w dobrej logice, a w dziele niniejszem, obliczonem na dwa tomy, pragnie dać minimum przygotowania logicznego, potrzebnego do badań naukowych — matematykowi przede wszystkim. Drugi tom obejmie logistykę, pierwszy zaś, przygotowawczy, zawiera zarys dziejów logiki, wykład sylogistyki arystotelesowej oraz kilka rozdziałów, w których przy pomocy szczegółowego rozbioru wielu przykładów matematycznych daje się czytelnikowi pojęcie tymczasowe o dowodzie dedukcyjnym we współczesnym rozumieniu (por. wstęp). Tylko logika dedukcyjna jest według Autora prawdziwą logiką (str. 24); więc też logice indukcyjnej, w stylu Bacona i Milla, poświęcono pobieżną jedynie wzmiankę historyczną. Uchyła się również z programu dzieła wszelkie zagadnienia teorii poznania, metafizyki i psychologii (por. str. 6).

Zarys historyczny, najsłabsza część książki, jest utrzymany w tonie gawędy popularnej i pobieżnej o rzeczach dobrze znanych. Odznacza się on nadzwyczajną nierównomiernością w traktowaniu materiału (wada całego zresztą dzieła) i nierównością w stosowaniu ocen, połączonych miejscami z propagandą doktryn niebezpiecznych. Tak np. na str. 34-ejyczytuje się za zasługę Sokratesowi, iż „rozumiał, że nauka nie może mieć do czynienia z przedmiotami rzeczywistymi,

które, jak uczył Heraklit, wciąż się zmieniają. O tych rzeczach nie da się nic powiedzieć. Nauka musi mieć do czynienia z rzeczami niezmiennymi: Są to pojęcia ogólne“. Z tego punktu widzenia geologia np. nie byłaby nauką, gdyż ziemia, której dzieje bada, nie jest ani rzeczą niezmienną, ani pojęciem ogólnym. Może, pisząc o nauce wogóle, Autor miał na myśli matematykę, gdyż oto na str. 35-ej mówi w tym samym duchu: „Matematycy... spoglądają na świat sub specie aeternitatis, bo cóż wspólnego z rzeczywistością ma matematyk? Świat pojęć matematyki jest całkiem innym, odrębnym i wyższym światem!“ Szacunek dla Bolzany Autor posuwa tak daleko, iż o jego „Wissenschaftslehre“ pisze: »Jest to dzieło tak poważne, iż wszystkie inne wydają się przy niem jakby dziecinnymi« (str. 44). Biegańskiego »Teoryę logiki« zalicza do najlepszych wogóle podręczników (str. 48). Podaje wzmiankę o przekładzie polskim maleńkiej, popularnej książeczki Jevonsa, natomiast nie podaje wzmianki o przekładzie polskim jego słynnego podręcznika (por. str. 47). Tegoż Jevonsa, podobnie jak i Fregego, mamy wykaz pism, gdy tymczasem o niektórych innych wybitnych logikach niema wcale wzmianki lub tylko okolicznościowo. Uderza zwłaszcza zupełny brak wiadomości o znakomitej w swoim rodzaju książce Keynesa »Studies and Exercises on Formal Logic«, zawierającej najpoważniejszy chyba wykład logiki tradycyjnej.

Sylogistykę Autor pragnie podać w postaci scholastycznej z nowoczesnym uzasadnieniem twierdzeń (por. str. 53). Nie jest to więc ani Arystoteles autentyczny, ani też teorya sylogizmu kategorycznego w stylu logistycznym. Albowiem jest rzeczą jasną, że do przeprowadzenia dowodów poszczególnych trybów trzeba się powoływać na twierdzenia z ogólnej teoryj zdań (por. str. 53 i nast.). Dla tej zaś miejsce będzie dopiero w drugim tomie. Słusznie tedy Autor rezygnuje na razie z absolutnej ścisłości dowodów i uwi docznienia wszystkich ich podstaw (str.

a

54). Ogranicza się do systematyzacji reguł i dowodów na modłę tradycyjną z licznymi zresztą wariacjami, przy których ujawnia dorywczo ukryte zastosowania teorii zdań. Całość jest utrzymana w duchu uznania dla sylogistyki Arystotelesa, która (jak sądzi Autor), nie dając poważniejszych zastosowań w nauce (por. str. 40 i 122), tworzy jednak system bez zarzutu (por. str. 40). A zarzuty, podnoszone ostatnimi czasy przeciwko ważności trybów, gdzie obie przesłanki są ogólne, wniosek zaś szczegółowy, oraz przeciwko wnioskowaniu bezpośredniemu przez konwersję lub subalternację, upadają, jeżeli się zważy, że w całej sylogistyce panuje założenie, iż zakres podstawień za terminy zmienne nie zawiera nazw bezprzedmiotowych (por. str. 40, 123) ani też nazw obejmujących wszystkie przedmioty (to założenie potrzebne tylko przy operowaniu negacjami terminów, str. 123). Rzetelny stosunek do sylogistyki sprawił, że otrzymaliśmy najbardziej rozwinięty i najlepszy wogóle ze znanych mi w literaturze polskiej, rdzennej i przekładów i, wykład doktryny tradycyjnej o wnioskowaniu bezpośrednim i pośrednim. Do Keynesa tedy i do Sleszyńskiego-Zaremby wypadnie odsyłać chętnych studyowania tego przedmiotu. Szkoda, że arystotelesową odpowiedź na pytanie, co to jest sylogizm, podano (na str. 8 ej) za Biegańskim w przekładzie, dalekim od ścisłości.

Rozdziały, dotyczące logiki matematycznej, traktują o istocie dowodu, operowaniu zmiennymi w wynikaniu materialnym i formalnym, implikacji i inferencji, redukcyjnej i dedukcyjnej postaci dowodu, dowodzeniu wprost, nie wprost, przez indukcję matematyczną, zupełności dowodu i pewnych innych jeszcze rzeczach. W języku polskim jest to jedyna bodaj lektura podręcznikowa na te tematy, lektura nader pożyteczna zarówno ze względu na zagadnienia, które się tu porusza, jak ze względu na niezwykle staranne i bogate opracowanie strony przykładowej. Wszystko to jednak ma charakter wstępu, informacyj tymczasowych, prowizoryum. To

b

też czytelnik, wdzięczny za pouczenia, płynące z 1-go tomu, z niecierpliwością oczekiwać będzie tomu 2 go, gdzie winien znaleźć ostateczną formę tych pouczeń oraz wyjaśnienie wątpliwości, które muszą powstać w jego umyśle po przeczytaniu 1-go tomu. Pewne z nich dotyczą punktów dość ważnych. Oto np. kwestya stosunku twierdzenia $p \cdot p \supset q : \supset q$ do zasady nazywanej częstokroć mówioną zasadą odrywania. Pierwsza zwie się u Autora »modus ponens jako przesłanka«, to zaś, co zaleca druga, zwie się u niego »modus ponens jako sposób postępowania«. Otóż na str. 54-ej mówi się, że każde twierdzenie teorii zdań występuje w dwojakim charakterze przesłanki i sposobu rozumowania. Zdawałoby się tedy, że powyższe twierdzenie i powyższa zasada (czy też raczej to, co ona zaleca?) są tożsame, że dwojaki można z nich robić użytek i że zależnie od rodzaju użytku nazywamy je tak lub tak. Atoli na str. 143 ej mówi się wyraźnie, iż »modus ponens nie można uważać za przesłankę, modus ponens musi być przyjęty jako wynik wnioskowania«, co zaprzecza, jak się zdaje, temu utożsamieniu, nie mówiąc już o tem, że nie godzi się z powyższą terminologią, ujawniającą się np. w zdaniu »stosujemy modus ponens jako przesłankę« (str. 177). Podobne trudności następują się przy wyrażeniach »związek logiczny« i »wynikanie«. »Związek logiczny« — pisze Autor — »polega na tem, że przyjmując jedno, my tem samem przyjmujemy a raczej zmuszeni jesteśmy przyjąć drugie« (str. 8). Zdania jak: »nauka ustanawia pewne związki logiczne pomiędzy twierdzeniami, w jej skład wchodzącymi... przy ustalaniu dalszych twierdzeń opieramy się na poprzednich« (str. 6) oraz przykłady, jak rozwinięty na str. 10 i nast., uprawniają do mniemania, że jest to stosunek między twierdzeniem, a tem, czego na jego podstawie można dowieść. Jest to stosunek identyczny z wynikaniem, skoro, jak mówi Autor: »Znak [\supset] nazywamy często znakiem wynikania, gdyż z poprzednika wynika następnik, t. j. przyjmując poprzednik, tem samem przyj-

a

mujemy następnik“ (str. 9). Skądinąd jednak wynikanie, jak wskazuje sam znak powyższy, „zastępujący słowo »wynika«“ (por. str. 9), jest to stosunek między poprzednikiem a następnikiem implikacji, jako takimi (czyli między wszelkimi p i q , które można połączyć spójnikiem „jeżeli—to“, jak wolno się domyslać). Tak więc związek logiczny i związek implikacyjny byłyby tożsame. Atoli logiści odróżniają wszak te związki, a utożsamianie ich przypisują dwuznaczności wyrazu „wynikanie“, który je tutaj połączył. Czy Autor nie podziela tego poglądu czy też podziela i w słowach tylko jest źródło nieporozumienia?

Dostrzeżliśmy m. i. następujące omyłki druku, nie uwzględnione w tabeli błędów, a mogące się stać powodem niezrozumienia rozumowań:

Str. 22 w. 4 od g. winno być przecinek w środku zamiast kropki.

Str. 67 w. 1 od d. winno być POS zamiast SOP.

Str. 81 w. 14 od g. winno być mniejszą zamiast większą.

Str. 132 w. 12 od g. winno być $p \supset q \supset r$ zamiast $p \supset q \supset r$.

Str. 184 w. 13 od d. winien być przecinek zamiast pierwszej kropki we wzorze.

Str. 184 w. 11 od d. winien być przecinek zamiast ostatniej kropki we wzorze, wreszcie w samej tabeli dostrzeżonych błędów, w wierszu 9-ym od dołu, winno być 2 zamiast 9.

Pod względem ścisłości i jasności języka można wytknąć to i owo. Np. na str. 15-ej mówi się o pewnym zdaniu, że nie będzie ono prawdziwe „jeśli umówimy się, iż za zmienne podstawiać będziemy rozmaitych ludzi...“ (ludzi się nigdy nie podstawia, tylko ich nazwy!); na str. 36-ej mówi się o sporze nominalistów z realistami, że „jest to spór o znaczenie pojęć ogólnych“ (znaczenia posiadać mogą słowa, a nie pojęcia!); na str. 56-ej znajdujemy takie zdania: „Zapomocą terminu klasowego możemy wypowiadać zdania ogólne, jak np. »Dzielnik liczby 6 jest liczbą jednocyfrową«. Mówiąc przytem:

b

»dzielnik liczby 6« nie mamy na myśli żadnej z osobna z liczb, podpadających pod to pojęcie, lecz wszystkie razem“ (każdą z nich czy którąkolwiek, lecz nie wszystkie razem!). Co do czystości mowy, razi przedewszystkiem nadużywanie nazwiska w orzecznikach przymiotnikowych, np. w zdaniu następującem: „Ale jak znajdziemy dowód, gdy nam nie jest danym?“ (str. 149). Razi również używanie z francuska lub z niemiecka zaimka „nasz“ zamiast „swój“ (lub też wogóle zbytecznie) w zastosowaniu do osoby mówiącej, a więc np. w zdaniu: „Zaznaczyć należy, iż rozpoczynając dowód zmieniamy nasz sposób patrzenia na powyższe litery...“ (str. 12).

Przy końcu książki dodano skorowidz rzeczy i skorowidz nazwisk.

Ogólne wrażenie po przeczytaniu całości jest takie: mamy przed sobą nie pierwszy tom teorii dowodu, lecz raczej wstęp do teorii dowodu, bardzo bogaty w treść, zajmujący i pożyteczny; dzieło, w którym pięknie się łączy szacunek dla starej tradycji z duchem współczesnych badań.

Tadeusz Kotarbiński (Warszawa).

Stefan Harassek. Józef Gołuchowski. Zarys życia i filozofii. Kraków 1924. (Prace historyczno-literackie nr. 22—23). Skład główny w Kasie im. Mianowskiego. Str. XXII+576.

Wielka szkoda, że ta książka nie jest znacznie krótsza. Autor potraktował swoje zadanie nadzwyczaj sumiennie; badał i porównywał dzieła Gołuchowskiego długo, mozolnie, cierpliwie i najzupełniej *sine ira et studio*; ale bodaj, że jeszcze nie wyszedł z tego okresu młodości, w którym uczony pragnie się podzielić z czytelnikiem badaniami swemi krok za krokiem, wynik za wynikiem, bez względu na stopnie ważkości tych wyników — jakgdyby mu bardziej zależało na przekonaniu tego czytelnika o dokładności i drobiazgowości swego studium, słowem o tem, ile się napracował, niż o tem, co naprawdę chce przez książkę swoją o jej przedmiocie powiedzieć, o prawdziwości jej wyniku istot-

a

nego, o słuszności swego sądu ogólnego-syntetycznego.

Oto np. więcej niż jedną trzecią całej książki (168 str. na 496) poświęcił dr. Harassek dwutomowemu dziełu Gołuchowskiego p. t. „Dumania nad najwyższymi zadaniami człowieka“, co do którego odkryciem najważniejszym i decydującym jest to, że nie tylko w częściach wskazanych przez autora ale w całości niemal jest parafrazą dwu dzieł Chalybüsa, z nielicznymi stosunkowo oryginalnymi wstawkami bardzo niewielkiej myślicielskiej wartości. Czyż wobec tego warto było streszczać te tomy szczegółowo, myśl za myślą, czy nie byłaby wystarczyła ogólna charakterystyka dzieła, które Gołuchowski przyswoił w ten sposób literaturze polskiej, jego rodzaju i poziomu na gruncie współczesnym, przy równoczesnym podkreśleniu tego, co jest charakterystyczne we wstawkach i dygresjach niby oryginalnych? Przecież z poznaniem się z błahymi rozumowaniami Chalybüsa nikomu dziś żadnej korzyści nie przyniesie, a ciekawość z historycznego punktu widzenia może budzić u nas ostatecznie Gołuchowski, ale chyba nie Chalybüs. Co innego Schelling. Wprowadzić i jemu trudno w trzecim dziesiątku XX. wieku przyznać inną wartość filozoficzną prócz historycznej, ale zato w dziejach metafizyki europejskiej zeszłego stulecia jest to pozycja takiego znaczenia, że za zwięzłe i przejrzyste podanie jej najistotniejszej treści można być p. Harasskowi tylko wdzięcznym. A właśnie kiedy szło o filozofię Schellinga (jako punkt wyjścia do omówienia i oceny młodzieńczej rozprawy Gołuchowskiego p. t. „Die Philosophie in ihrem Verhältniss zum Leben ganzer Völker und einzelner Menschen“) — umiał Autor być i zwięzłym i przejrzystym, umiał wybrać kwestye najistotniejsze i najbardziej charakterystyczne, dał na kilkudziesięciu stronach poświęconych temu przedmiotowi najlepszy bodaj wykład zasadniczych rysów Schellingowskiego „systemu“, jaki w naszej literaturze mamy. I celowość też tego wykładu ze względu na pracę Gołuchowskiego jest

b

tutaj zupełnie oczywista, bo ta praca nie jest bynajmniej przyswojeniem tylko polskiemu językowi pewnych myśli Schellinga, lecz jest pod wpływem jego poglądów napisaną rozprawą oryginalną. Nie chodziło zatem już tylko, jak przy „Dumaniach“ w stosunku do Chalybüsa, o wykazanie plagiatu (na co wystarczało proste stwierdzenie tego faktu poparte kilku zestawieniami), ale trzeba było ujawnić zakres wpływu i zakres oryginalności, co wymagało studyum dość subtelne i zajmujące już przez to samo. Jest to też — wraz z uwagami o ewolucji t. z. „oglądu intelektualnego“ od Kanta przez Fichtego do Schellinga — najcenniejsza i najlepiej napisana część książki p. Harasska.

Poprzedza tę część życiorys, zestawiony sumiennie, prostujący niejedyn błąd biografów poprzednich, oparty w niektórych punktach na źródłach zużytkowanych tutaj po raz pierwszy. Szkoda jednak, że życiorys jest czysto informacyjny, że rysy charakteru i całej duchowości człowieka nie zostały z tego materiału wydobyte i odtworzone w sposób, któryby postać Gołuchowskiego przedstawił wyobraźni czytelnika w wyraźniejszych konturach. Pierwsze drobne rozprawki niemieckie Gołuchowskiego przestudował p. Harassek bardzo gruntownie na tle poprzedzających je i współczesnych prądów myśli w Polsce i doszedł do przekonania, że są one całkowicie przeniknione duchem „wieku oświecenia“, że romantyzm filozoficzny jest im jeszcze zupełnie obcy. Nie sądzę przecież, żeby to przekonanie było słuszne. Myślę, że zbyt łatwo i powierzchownie rozgranicza się często oświecenie i romantyzm na podstawie literalnego brania pewnych formuł i definicyj, które w gruncie rzeczy mają wartość bardzo względną. Faktem jest, że idee głoszone przez Gołuchowskiego w jego najwcześniejszych utworach żyją i rozwijają się w romantyzmie, tylko mocniej podszyte uczuciowo, tego zaś podszycia nie brak im i u Gołuchowskiego. P. Harassek bardzo trafnie wykazuje pokrewieństwa między wielu myślami tych artykułów przyszłego ucznia Schellinga

a

a poglądami J. K. Szaniawskiego, tylko jakby zapomniał o tem, że Szaniawski miał silne poczucie inaugurowania nowej (niemieckiej) filozofii w Polsce i że przedstawiciele prawdziwego oświecenia u nas z Janem Śniadeckim na czele odnosili się do niego ze zniecierpliwionem uprzedzeniem¹⁾. Rozum, który Gołuchowski uznaje za najwyższą siłę poznawczą i kierowniczą ludzkości, jest najprawdopodobniej tym samym rozumem, który w takiejże roli występuje u Szaniawskiego. I właśnie trzeba pamiętać, że ten rozum jest tam przeciwstawiony rozsądkowi i „zmyślności“ (t. j. poznawaniu zmysłami) jako organ poznawania samych „ideów“ w platońskim sensie. Wogóle platonizm odgrywa niemałą rolę u autora rzeczy „O najznamienitszych systematach moralnych starożytności“ a pewne jego echa odzywają się i w studenckich pracach Gołuchowskiego również.

Część trzecią dzieła p. Harasska zajmuje „problem społeczny“ w dziełach Gołuchowskiego, poświęconych między r. 1847 a 1851 kwestyi włościańskiej. Pierwsza z prac omawianych tutaj, mianowicie rozprawa „O Chłopach“, tak zasadniczo różni się od następnych w tendencji i sposobie patrzenia na chłopów, że autorstwo Gołuchowskiego wydaje się tutaj bardzo mało prawdopodobne i dziwię się, że p. Harassek, zdając sobie do pewnego stopnia sprawę z tych różnic, nie kwestyonuje wcale tego autorstwa, polegając na niesprawdzonych informacjach z drugiej ręki. A przecie, że ten i ów domyślał się w autorze dwu obszernych bezimiennych traktatów o kwestyi włościańskiej (w uznanym za tem specjalistcie od tej kwestyi) autora trzeciej także, o dwa lata wcześniejszej, bezimiennej rozprawy na ten sam temat — to nic dziwnego i to niczego nie dowodzi. Pana Harasska jako historyka filozofii mniej zajął ten dział pracy pisarskiej Gołuchowskiego i dlatego źródeł jego poglądów społeczno-ekonomicznych nie szukał, ograniczając się do roli sumiennego sprawozdawcy. O stanie społecznym kwestyi

¹⁾ Jako autor cennej książki p. t. „Kant w Polsce“ wie o tem p. Harassek lepiej niż ktokolwiek.

b

agrarniej w Polsce w praktyce i w teorii poinformował się dość dokładnie, nie uwzględnił jednak tak ważnej dla genezy wydanego w 1849 dzieła Gołuchowskiego publikacji jak „List szlachcica polskiego do Metternicha“ napisany przez Wielopolskiego, zaniedbał też zapoznanie się z dotyczącymi sprawy chłopskiej artykułami Henryka Kamińskiego (w warszawskim Przeglądzie naukowym), jakkolwiek autor „Filozofii ekonomii materialnej“ był najwybitniejszym myślicielem polskim o tych rzeczach w przeciwnym Gołuchowskiemu obozie i wpłynąć mógł na niego przez wywoływanie kontrargumentacji, ale nawet i bezpośrednio na niektóre przynajmniej tezy. Skoro walcząc na ostre z socjalizmem mógł jednak Gołuchowski akceptować z jego doktryny np. Blanc'owskie „prawo do pracy“, to temciatwiej mógł się godzić z niektórymi założeniami takiego idealisty jak Kamiński. Np. teza Gołuchowskiego, że „przeznaczenie nasze właściwe jest nie wytepić materji ale zwalczyć ją i poddać pod panowanie ducha“, jest równocześnie naczelną tezą „Filozofii ekonomii materialnej“.

Dzieła te Gołuchowskiego — wobec fatalnego wyniku, jaki przyniosło badanie oryginalności „Dumań“ — wysuwają się w jego spuściznie na plan pierwszy jako stosunkowo najoryginalniejsze. Nie znaczy to jednak, żeby obfitowały w myśli nowe lub głębokie. P. Harassek wysoko ceni sposób bronienia przez Gołuchowskiego prawa własności i „również wszystko, co mówi Gołuchowski o związku komunizmu z filozofią i kulturą materialistyczną zalicza do najlepszych ustępów dzieła“ p. t. „Rozbiór kwestyi włościańskiej“ (1851). Niestety nie próbował tego sądu bliżej uzasadnić. A mnie się właśnie wydaje, że po wyciśnięciu z tych właśnie ustępów soku gorącego odczuwania i przekonania, które czyni autora prawdziwie wymownym, pozostałyby tam same oklepanki. Inną znów oklepanką we współczesnej literaturze polskiej stawało się straszenie jedną z dwu nieuchronnych alternatyw: despotyzmu carskiego lub czerwonej

a

rzeczypospolitej. Pełne tego utwory i listy Krasieńskiego, pełne też broszury polityczne Trentowskiego. Podobnie też uznane przez p. Harasska za najbardziej wartościową część „Dumań“ wywody filozofa na temat, że miłość jest najpotężniejszym czynnikiem życia duchowego ludzkości i że tylko przez nią możemy się zbliżyć do królestwa Bożego, są ładnie i z przejęciem napisanym kazaniem na temat niewątpliwie wzniosły i nigdy nie przestarzały, ale też ani sam w sobie ani w argumentacji Gołuchowskiego nie nowy. O wiele ważniejsze i ciekawsze (przynajmniej z historycznego punktu widzenia) jest to wszystko, co się w jego dziełach o kwestyi włościńskiej przeciwstawia mistycznemu ludochwalstwu¹⁾ emigracyjnemu, rozpraszanie tej naiwnej iluzji, że rewolucja agrarna w Polsce, dokonana przez rząd powstańczy, zamieniłaby się od razu w chłopskie powstanie narodowe przeciw zaborcom. To było jeszcze w 1849 r. naprawdę nowe i, co nie częste w tych czasach, oparte nie o marzenie tylko o rzeczywistość. Albo to, co w książce z r. 1849 stanowi próbę gruntowania ugodowej polityki w stosunku do Rosji dla wzmocnienia frontu antygermańskiego. Te wywody uwagi baczniejszej autora monografii na siebie nie zwróciły. Bardzo trafnie zato wykazał Gołuchowskiemu sprzeczność między tem, co mówi o pańszczyźnie, a wnioskami jego ostatecznymi w sprawie reformy agrarnej i stanowisko wyraźnie nieobjektywne, klasowe „filozofa“ ujawnił należycie.

Wogóle — z dość wyraźnej niekiedy walki między sympatją dla studyowanego z takim nakładem pracy pisarza a obowiązkiem naukowym nieobwijania w bawę niezbyt korzystnych dla Gołuchowskiego wyników swego studium wyszedł p. Harassek naogół zwycięsko. Zasadzie *amicus Plato etc.* uczynił acz może z przykrością zadość. Wprawdzie w końcowym „rzucie oka na całość“ usiłuje ratować wybitne stanowisko Gołuchowskiego w hi-

¹⁾ Termin użyty przez J. Kucharskiego w II. tomie dzieła „Od białego Caratu do czerwonego“.

b

stori filozofii polskiej (przy pomocy argumentów raczej nastrojowych), ale to już po wszystkim, cośmy poprzednio czytali, widoków powodzenia mieć nie może. Historia filozofii może odtąd śmiało przekazać Gołuchowskiego historii literatury, która zato będzie go mogła przyjąć z całym szacunkiem jako prozaika-moralistę o wybitnym talencie pisarskim. Fakt jednak, że degradacja Gołuchowskiego jako filozofa jest nieuchronnym wynikiem badań p. Harasska, bynajmniej oczywiście nie odbiera znaczenia w historyografii filozofii samej jego książki. Tło porównawcze, na którym te badania przeprowadził, sprawia, że się można z niej wiele nauczyć. I dlatego właśnie szkoda, że rozmiary tej cennej monografii (n. b. jak zaznaczyłem na wstępie, wcale nie konieczne) niejednego mogą od jej czytania odstraszyć.

Józef Ujejski (Warszawa).

J. Joteyko. Metoda testów umysłowych i jej wartość naukowa. Z podaniem niektórych najnowszych testów i 33 rysunkami w tekście. Str. 272. Książnica Atlas. Lwów-Warszawa 1924. (Prace Psychologiczne pod redakcją dr. J. Joteyko Nr. 3.)

Książka ta powstała, jak to sama autorka zaznacza w przedmowie, w sposób dość przypadkowy. Autorka zamierzała początkowo wyświetlić niektóre podstawowe zagadnienia sporne, związane z popularną obecnie metodą testów, drogą zestawienia uzyskanych przez autorkę rozmaitych opinij, jakie wyrazili różni psychologowie, którzy tą metodą się posługiwali. Opinie te były odpowiedziami na pytania, sformułowane przez autorkę w specjalnie do tych psychologów skierowanej ankiecie. Wyniki tej ankiety najwidoczniej nie spełniły pokładanych w niej nadziei, co było zresztą do przewidzenia. Tak np. jeden z badaczy uważa za najlepszą metodę posługiwanie się estezyometrem, inny odsyła do swych drukowanych prac, czego zresztą nie można mu brać za złe, inny znów w krótkości i pobieżnie powtarza to, co już dokładniej i obszerniej wyłożył

a

w szeregu rozpraw i t. p. Wobec tego autorka uczuła się zmuszoną dopełnić wyniki swej ankiety szeregiem rozdziałów i oto powstała duża książka.

Ten przygodny niemal sposób powstania książki nie odbił się na niej korzystnie. Tak np. poświęcenie całego rozdziału wynikiem wspomnianej ankiety jest zdaniem naszym rzeczą zbyteczną w książce, mającej na celu systematyczny wykład zagadnień i metod oraz krytyczną ocenę tych ostatnich. Ankieta ta daje czytelnikowi dość chaotyczny obraz opinii rozmaitych badaczy, poruszających najróżnorodniejsze zagadnienia, co jednak nie zwalnia autorki od obowiązku omówienia tych samych zagadnień w sposób bardziej systematyczny. Ta przypadkowość powstania książki wycisnęła również piętno i na jej kompozycji. Tak np. autorka nie wyczerpuje danego zagadnienia w rozdziale do tego przeznaczonym, lecz powraca do tego samego zagadnienia w rozmaitych rozdziałach. Kwestiom stosunkowo mniej ważnym, jak np. klasyfikacja testów, poświęca autorka dość dużo miejsca, gdy tymczasem zagadnienia istotnie ważne, jak np. m. i. sprawa krytycznej oceny testów, t. j. ustalania, czy dany test mierzy istotnie te funkcje, których pomiary zapowiada, zbyte są ogólnikami.

Charakter książki jest niezdecydowany. Autorka sama mówi o swej książce, że „posiada charakter podręcznikowy, nie stanowi jednak podręcznika we właściwym tego słowa znaczeniu i nie zawiera systematycznego opisu wszystkich testów”. Ależ od podręcznika, poświęconego metodyce testów, nie wymagamy wcale, aby był kompletnym zbiorem wszystkich testów! Byłoby to i zupełnie zbyteczne i wprost niemożliwe. Autorka widocznie nie zdecydowała się, dla jakiej właściwie kategorii czytelników pracę swą przeznacza. Niekiedy ma się wrażenie, że chodzi tu o prawdziwy podręcznik dla osób, które pragną prowadzić badania samodzielnie metodą testów. O tem świadczyłby m. i. obszerny i gruntowny rozdział o metodach statystycznych oraz podanie pełnej seryi

b

niektórych testów. Takie obszerne omawianie poszczególnych kwestyj byłoby natomiast zbyt szczegółowe, gdyby książka miała być przeznaczona dla szerszych sfer wykształconej publiczności, pragnącej informacji o stanie naukowym pewnej kategorii zagadnień. W tym ostatnim wypadku wystarczyłoby kilka typowych przykładów, któreby dały czytelnikowi wyobrażenie o charakterze testów. Czytelnikowi tej ostatniej kategorii daje autorka dużo materiału zbytecznego. Czytelnikowi zaś, przygotowanemu już fachowo do badań, nawet ten obszerny wykaz testów nie wystarczy: autorka uznaje to sama, gdy, tłumacząc się brakiem miejsca, odsyła czytelnika do angielskiego oryginału Termana, którego testy autorka podaje co prawda w komplecie, ale w formie niezawsze przystosowanej do umysłowości dzieci polskich, co autorka zresztą sama zaznacza. O innych zaś testach, jak np. m. i. Cyryla Bart'a, znajdujemy jedynie pobieżne wzmianki, niewystarczające dla fachowca. Dodać przytem należy, że w wyborze zagadnień autorka ogranicza się niemal zupełnie do zagadnień pedagogicznych, jakkolwiek tytuł książki brzmi bardziej ogólnie.

Wysławianie się autorki nie zawsze jest ścisłe. Tak np. technikę psychologiczną nazywa autorka technologią, mówi w pewnym miejscu, że prawa strona krzywej jest „identycznie podobna” do lewej, gdzie indziej znów czytamy o „dużym stopniu dynamiki dziecięcej” bez objaśnienia, co przez te słowa rozumieć należy, niemieckie „Fertigkeit” (wprawa, sprawność) oddaje po polsku przez wyraz „gotowość” i t. p.

Książka składa się z pięciu rozdziałów. W rozdziale I-ym charakteryzuje autorka metodę testów wogóle, daje ich historię oraz przedstawia poglądy rozmaitych badaczy na wartość tej metody, podkreśla przytem dużą rolę, jaką odgrywają w metodzie tej wyliczenia statystyczne, nieznanne — nb. według autorki — naogół metodom laboratoryjnym. Autorka daje własną definicyę testu oraz, opierając się głównie na Sternie, formułuje warunki, jakim dobry

a

test powinien czynić zadość. Naogół autorka okazuje się wielką entuzjastką metody testów, przypisując im nie tylko znaczenie diagnostyczne, lecz i teoretyczne. Testy „wyświetlają“ według autorki pewne cechy psychiczne, sformułowanie, którego, przyznam się, nie rozumiem. Potrzebę uzupełnienia wyników testów zapomocą obserwacji uznaje autorka jedynie wówczas, gdy chodzi o uzyskanie pełnego psychologicznego wizerunku ucznia. O najważniejszym jednak warunku testu, a mianowicie jego „symptomatyczności“, wspomina autorka jedynie mimochodem: omawiając sprawę kontroli testu, poprzestaje autorka na podaniu znanej zasady, że test uważany być może za odpowiednio dobrany, jeżeli go rozwiąże przynajmniej 75% dzieci danego wieku i jeżeli dzieci młodsze badane tym samym testem dadzą małą liczbę rozwiązań trafnych. Ale czyż to ma być gwarancją „symptomatyczności“ testu? Trzeba ją ustalić zupełnie inaczej! Cóż mi bowiem z tego, że stwierdziłem np., iż dany test jest „odpowiedni“ dla dzieci dziewięcioletnich, jeżeli nie wiem, co właściwie dany test mierzy, jakiej funkcji jest wyrazem. Pierwszym zadaniem jest właśnie zbadanie, czy test, pretendujący do mierzenia np. uwagi czy inteligencji, naprawdę tę uwagę czy inteligencję mierzy i dopiero dalszym etapem przedwstępnej pracy badacza będzie cechowanie testów dla kolejnych roczników dzieci.

Rozdział II. zaznajamia z wynikami ankiety, o której poprzednio była mowa.

Rozdział III. poświęcony jest metodom statystycznym w ich zastosowaniu do psychologii. Uważamy rozdział ten za najcenniejszy w książce ze względu na gruntowne opracowanie poszczególnych zagadnień. Jest to pierwsza, o ile się nie mylimy, w polskiej literaturze psychologicznej próba zaznajomienia czytelnika z zasadami i sposobami obliczeń rezultatów eksperymentalnych. Autorka zaznajamia nas kolejno z pojęciami rozmaitych rodzajów liczb przeciętnych, z krzywymi wielkości i częstości, omawia obszerniej krzywą błędów Gaussa i ogiwę Galtona oraz jego metodę

b

percentyli. Przechodząc następnie do zastosowań metod statystycznych do zagadnień diagnozy indywidualnej, podkreśla autorka, że diagnoza taka ma jedynie wówczas wartość naukową, gdy wyniki otrzymane dla poszczególnych osobników rozpatrywane są w odniesieniu do wyników charakterystycznych dla grupy, do której dany osobnik należy. Autorka doradza formułować diagnozę nie w terminach różnicy bezwzględnej, lecz stosunku wyników indywidualnych do wyników dla całej grupy. Diagnozy indywidualne można następnie ułożyć według rangi, której pojęcie autorka wyjaśnia. Następuje przedstawienie metod diagnostycznych, stosowanych przy pomiarach inteligencji sposobem Binet'a i Simon'a wraz z ulepszeniem wprowadzonym przez Sterna (ilraz inteligencji) oraz metod wyrażania graficznego wyników diagnozy w postaci profilów Rossolimy, zmodyfikowanych w sposób wielce celowy przez Claparède'a dzięki zużytkowaniu przezeń Galtonowskiej ogiwy, która umożliwia zorientowanie się co do miejsca zajmowanego przez osobnika w szeregu innych. Podany został również wzór Claparède'a dla wyliczenia rangi na podstawie percentyli, zaczerpnięty z jego ostatniej książki. Wszystkie te wywody są w dostateczny sposób zilustrowane przykładami konkretnymi, zaczerpniętymi z rozmaitych dziedzin oraz wykresami. Końcowy paragraf tego rozdziału poświęcony został rachunkowi korelacyjnemu. Autorka na przykładach ilustruje sposoby wyliczania korelacji według zasadniczych wzorów Bravais-Pearsona i Spearmana, nie wspomina jednak zupełnie o t. zw. „liniach regresji“. Paragraf ten kończy autorka niewystarczającą wzmianką o t. zw. kontyngencji.

W rozdziale następnym — o klasyfikacji testów — nawiązuje autorka do rozdziału testów, zaproponowanego przez Meumann'a i przyjętego przez Claparède'a, na testy rozwojowe i uzdolnieniowe i podejmuje zagadnienie probierza, na którego podstawie możnaby wyrokować, czy proponowany test jest rozwojowym czy też

a

uzdolnieniowym. Autorka poddaje krytyce kryterium Claparède'a, według którego różnica liczb średnich w związku z wiekiem winna być przynajmniej cztery razy większa od odchyień indywidualnych (uwaga ref.: Claparède mówi „od błędu prawdopodobnego“), aby dany test można było zaliczyć do kategorii rozwojowych. Przy tej sposobności warto nadmienić, że w swej ostatniej książce p. t. „Comment diagnostiquer les aptitudes chez les écoliers“). Claparède żąda dla testów uzdolnieniowych jedynie znacznego rozsiania („une forte dispersion“), a więc tego samego, co i autorka, dla testów zaś rozwojowych — znacznej zmienności wyników w zależności od wieku. W rozdziale tym autorka obszernie motywuje swoją własną próbę klasyfikacji testów.

W rozdziale ostatnim podaje autorka „niektóre najważniejsze testy umysłowe“ (sam termin: test „umysłowy“ nie wydaje się nam zbyt szczęśliwym, albowiem sam test nie jest umysłowym, lecz służy do badania umysłu). Najwięcej miejsca poświęca autorka testom Binet'a i Simon'a w modyfikacji Termana, które podaje, jakżeśmy to już zaznaczyli, w komplecie. Samo sformułowanie niektórych testów jest niekiedy niezrozumiałe. Tak np. chyba jedynie ci, którzy przypadkowo zaznajomieni są z badaniami, opisującymi sposoby definiowania pojęć przez dzieci, dokonanymi przez Binet'a i innych badaczy, domyślą się, co może oznaczać test pod nazwą „definicje wyższe od użytku“. Nazywa tak autorka definicje, stojące pod względem dokładności wyżej od definicji, dawanych przez dzieci młodsze, które po-przestają na wskazaniu użytku, do jakiego służy przedmiot, oznaczony przez dane słowo (np. matka — do gotowania obiadu i t. p.). Niektóre testy, których interpretacja może budzić poważne wątpliwości w krytycznym czytelniku, podane są bez jakichkolwiek wyjaśnień. Tak np. niejeden czytelnik zada sobie pytanie, dlaczego określenie przez dziecko dwudziestu wyrazów „z punktu widzenia ich zrozumienia“ ma odpowiadać „rozporządkalnemu

b

słownikowi 3600 wyrazów“. Oprócz samych testów autorka podaje również i wyniki poszukiwań Termana, mających na celu ustalenie częstości rozmaitych stopni inteligencji wśród większej liczby młodzieży szkolnej („rozkład inteligencji“ w terminologii autorki). Terman, jak wiadomo, znalazł, że krzywa częstości, wykreślona na podstawie pomiarów inteligencji, dokonanych na 905 dzieciach, zbliża się bardzo do krzywej Gaussa. W związku z tem autorka streszcza uwagi Sterna dotyczące zagadnień, połączonych z tym faktem, jak np. sprawy dokładności wycechowania tych testów i i. Poza tem zaznajamia autorka czytelnika już bardziej pobieżnie z „National Intelligence Tests“ z r. 1919, oraz z testami Otis'a i i., z których przytacza tytułem ilustracji tylko niektóre, wreszcie podaje pobieżną wzmiankę o testach „zawodowych“, stosowanych w armii Stanów Zjednoczonych. Wzmianka ta jest niewystarczająca, gdyż czytelnik nie zorientuje się na jej podstawie o wartości tych testów. Ta sama uwaga dotyczy również wzmianki o testach, stosowanych przez Bart'a. W oddzielnym paragrafie opisane zostały obszerniej testy zręczności ruchowej. Czytelnik jednak nie dowiaduje się rzeczy najważniejszej, a mianowicie, czy i w jakim stopniu testy te zostały wycechowane i jakie jest znaczenie każdego z nich przy poradnictwie i selekcji zawodowej. Ogólnikowa wzmianka o „wysoce cennych wynikach“ tych testów nie wystarcza jako rekomendacja naukowa. Krótki paragraf poświęcony został znakomitym testom porządkowania obrazków, wymyślonym przez wybitnego psychologa polskiego J. Wł. Dawida a wynalezionym powtórnie przez uczonego belgijskiego Decroly'ego i wreszcie w ostatnim paragrafie omawia autorka względnie obszernie testy krytyki zdań niedorzecznych.

Do książki dołączone zostało krótkie streszczenie dwóch pierwszych rozdziałów w języku francuskim. Dla czytelników, pragnących zaznajomić się z pierwszej ręki ze stanem poszczególnych zagadnień,

a

bardzo pomocną będzie zestawiona przez autorkę obszerna bibliografia przedmiotu.

Książka p. J. jest bardzo na czasie. Oddawna bowiem daje się odczuwać brak dzieła, któreby wprowadzało polskiego czytelnika w krąg zagadnień metodyki psychologii pedagogicznej. Pomimo niektóre usterki wytknięte powyżej, które zresztą łatwo dadzą się usunąć w drugim wydaniu, książka naszej zasłużonej badaczki odda wielkie usługi czytelnikowi.

Jakób Segal (Warszawa).

Emilio Chiochetti. La Filosofia di Benedetto Croce. Terza edizione riveduta e ampliata. Milano, Società Editrice „Vita e Pensiero“. Str. XI i 335.

Obszerne swoje studium o filozofii B. Croce'go ogłaszał E. Chiochetti najpierw w formie szeregu artykułów, pomieszczonych w „Rivista di Filosofia Neo-Scolastica“ w 1912 r. (por. „Ruch filozoficzny“, rocznik II. str. 133 b), gdzie drukował też swoje przyczynki do badań nad filozofią Hermana Lotze'go. Ponadto wydał Chiochetti jeszcze dwie obszerniejsze prace, a mianowicie o religii i filozofii (Religione e filosofia, Milano 1921, str. VIII i 231), oraz o filozofii G. Gentile'go (La Filosofia di Giovanni Gentile, Milano, 1922, str. 480).

Fakt ukazania się książki Chiochetti'ego o filozofii B. Croce'go w trzecim już wydaniu świadczy wymownie o żywotności, jaką posiada dla Włoch współczesnych idealistyczny systemat autora „Filosofia dello Spirito“, a zarazem i o tem, że filozofia neoscholastyczna silnie zapaściła korzenie w umysłowość włoską. Książka Chiochetti'ego ukazuje się z aprobatą władz kościelnych; na odwrocie karty tytułowej czytamy: „Nihil obstat quominus imprimatur, Romae, die 1 junii 1924. Sac. Joseph Nogara censor ecc.“ i t. d. Stanowisko autora jest tedy oczywiście z góry wyraźnie określone.

Sam autor w krótkiej uwadze wstępnej informuje czytelnika, że postawił sobie w tej książce podwójne zadanie: pragnie on wyłożyć i objaśnić myśl filozoficzną Croce'go na podstawie jego pism oryginalnych i poglądów, wyrażonych w wy-

b

dawanem przez niego czasopiśmie „Critica“, a nadto przedstawić zalety i braki systemu filozofii ducha „z punktu widzenia tradycyjnej naszej myśli“ („dal punto di vista del pensiero tradizionale nostro“), t. j. ze stanowiska neoscholastycznego.

Nie można powiedzieć, ażeby silnie zresztą przy każdej sposobności podkreślane to stanowisko ułatwiało autorowi osiągnięcie zamierzonego celu, tj. wiernego wykładu i jasnej interpretacji systemu Croce'go — raczej przeciwnie.

Do systemu tego wprowadza autor czytelnika daleką, bo okólną drogą. We wstępie, liczącym 49 stron druku, tłumaczy Chiochetti wprzód różnice stanowisk, zachodzące między pluralizmem a monizmem, cytując Platona, Arystotelesa i nowszych filozofów, zastanawia się obszernie nad rzeczywistością i poznaniem, poczem dopiero, w pierwszej części swej książki (str. 51—145) daje niejako rodowód filozofii Croce'go i przeprowadza w żywy i zajmujący sposób, ze swego stanowiska, paralelę między Heglem a Croce'm.

Filozoficzny system Croce'go charakteryzuje Chiochetti jako idealizm krytyczny, realistyczny, antimetafizyczny, a metodę jego jako historyczną (str. 53) — zaznaczając jednak wyraźnie, że słowa te nie określają jeszcze bynajmniej w sposób definitywny i wystarczający stanowiska filozoficznego Croce'go.

Do najciekawszych w książce ustępów należą te miejsca, gdzie autor zajmuje się stosunkiem Croce'go do innych włoskich filozofów, współczesnych i dawnych, jak np. do Bertranda Spaventy, ostatniego i najwybitniejszego przedstawiciela włoskiego hegelianizmu w dobie „Mezzogiorno“ Włoch, tj. w latach 1840—1870. B. Spaventa może być zdaniem Chiochetti'ego uważany za nauczyciela i mistrza, w głębszym tego słowa znaczeniu, B. Croce'go.

Tam, gdzie Croce wypowiada poglądy odmienne od filozofii scholastycznej, ton dyskusji między nim a Chiochettim przybiera charakter ogromnie żywy i zdecydowany. Tak np. słowa Croce'go, wypowie-

a

dziane w ustępie „De consolatione philosophiae“ (w „Logica“, część III, rozdział 8) na temat pociechy, znajdowanej przez wielu w idei Boga osobowego i nieśmiertelności, spotykają się z żywym zaprzeczeniem ze strony autora, który przeciwstawia Croce'mu pojęcie Boga osobowego, sformułowane przez Św. Augustyna: „Deus universitatis conditor, per quem omnia, quae per se non essent, tendunt esse... — Deus, supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil est“ (str. 49). W ogóle, w stylu, w sposobie omawiania przeciwnych albo w części bodaj odmiennych od swoich poglądów, przejawia Chiocchetti niezwykle żywy temperament namiętnego polemisty, który włada doskonale całym aparatem wiedzy scholastycznej i dialektycznej metody, a stawiając kwestyę *aut-ant*, usiłuje zdanie przeciwnika doprowadzić w konsekwencji do absurdu albo przynajmniej wykazać przeciwnikowi w sposób dobitny, nieraz bardzo plastyczny, całkowity brak racji i zupełną niekonsekwencję. Tak np. (str. 45), z powodu pojmowania idei Boga przez Spinozę, konkluduje Chiocchetti, wykazując temu filozofowi brak konsekwencji: „Bóg osobowy, wypędzony przez drzwi, wraca przez okno...“ Możliwe, że i w tem leży tajemnica powodzenia tej sporej książki; nie są to rozwlekłe i suche wywody, ale jest to rzecz pisana ogromnie żywo i barwnie. Tu i ówdzie wplecione ustępy polemiczne, jak np. odpowiedź Prof. Giuseppe Bensilemu (str. 232—242) na temat „ateoretyzmu błędu“ aktualizują książkę w wysokim stopniu.

Teorie estetyczne Croce'go omawia autor w osobnym ustępie (str. 167—194), z którym w pewnym związku pozostaje też dodatek na końcu książki (str. 305—335) o interpretacji „Boskiej komedii“ Dantego u Croce'go i Gentile'go, choć i tam idzie raczej o idee religijne tego poety.

Pisma Croce'go, treści ściśle filozoficznej, są stosunkowo tak nieliczne, że użyćcie książki Chiocchetti'ego, liczącej 335 stron druku, jako wstępu czy komentarza

b

do lektury tego filozofa nie wydaje się środkiem ekonomicznym. Specyficznie jednak dogmatyczne stanowisko autora — przyznaje się do niego sam Chiocchetti (str. 26), przeciwstawiając się „krytycyzmowi“ — oświetla systemat Croce'go niewątpliwie w sposób jednostronny, ale tembardziej za to jaskrawy i wyrazisty, powodując nowe na tę teorię spojrzenie.

Mieczysław Treter (Warszawa).

POLEMIKA.

W odpowiedzi P. Franciszce Baumgarten.

Szanowna Recenzentka w swej krytyce *) zajmuje się jedynie metodyczną stroną mojej pracy i uważa ją za tak bezwartościową, że nie zajmuje się zupełnie treścią i wnioskami, ograniczając się jedynie do zarzutu słownego, że „i co do wysnuwania wniosków można poczynić pracy p. B. bardzo poważne zarzuty“.

O wartości użytej metody decyduje zgodność i prawidłowość wyników, tworzących całość. P. Baumgarten to pomija. Pomija fakt, że rezultaty badań przy pomocy testów przez nią zakwestyonowanych pokrywają się z wynikami eksperymentów, w których użyto sposobów przez nią samą aprobowanych, a nawet częściowo używanych. Nie zwraca uwagi, że moje wnioski harmonizują z nowymi zdobyczami badań antropologicznych, a nawet serologicznych (Czekanowski, Mydlarski, Halberówna). Roztrząsa tylko w oderwaniu same metody badania, dopatrując się wszędzie braków i nieścisłości. Nie wielka sztuka! W badaniu empirycznym, gdzie mamy do czynienia z całymi splotami zjawisk, zawsze wyniki musimy schematyzować, a w szczególności są niedokładności. Bez trudu można je wskazać i w tych metodach, które spotkały się z aprobatą Sz. Recenzentki, jakie były dawniej a częściowo i przez nią używane (dynamometr, liczenie). Ale P. B. w swym krytycyzmie snuje domysły jednostronne, zawsze na niekorzyść autora,

*) Zob. sprawozdanie p. Franciszki Baumgarten z pracy Dra Ludwika Bykowskiego p. t. „Badania eksperymentalne nad znaczeniem współzawodnictwa“, umieszczone w Ruchu filozoficznym Tom IX, str. 131 n.

a

z którymi potem oczywiście łatwo walczyć. Z niezrozumiałych powodów zapomina o lakonicznych wprowadzeniach, ale niedwuznacznych wyjaśnieniach technicznej natury (np. str. 5, 33, 64—66).

Jeden przykład wystarczy. Oto m. i. zarzuca, że obrazy używane przezemnie wywołują odmienne zainteresowania, że działają tam różne dodatki emocjonalne i te czynniki są decydujące dla wyników, a nie wpływ współzawodnictwa. Jakże jednak wyjaśni fakt, że bez względu na porządek obrazów wynik był stale jednaki i wykazywał zmiany stałe i charakterystyczne w zależności właśnie od tego, przy którym obrazie współzawodnictwo wywołano, a nie w związku z treścią, następstwem i t. d. Wyraźnie o tem napisałem na str. 7. mojej pracy, przypadkowo używając właśnie zakwestyonowanego przez Recenzentkę przykładu; o innych, jak reprodukcje obrazów Matejki, Brandta, Ajdukiewiczza i t. d., prawda, nie wspominałem, ale uważałem, że jeden przykład wystarczy. Atoli Recenzentka nie zauważyła chyba całego ustępu drugiego, skoro twierdzi, że „o takiej przedwstępnej kontroli p. B. nie wspomina“.

Nie dużo inaczej przedstawia się rzecz z innymi zarzutami i wątpliwościami. Wobec tego trudno oprzeć się wrażeniu, że P. Baumgarten nie uchroniła się od jednostronnego rozumienia mojej więzłej pracy, dlatego szczegółową polemikę uważam za zbędną. Wiem, że praca moja nie idzie po linii pewnych bardzo rozpowszechnionych teoryj i tendencyj, ale rzeczywistość jest silniejsza. W pracy mej wyraźnie to zaznaczyłem, świadom jestem braków, które są źródłem wątpliwości, a może i nieściśłości (str. 7.). Rad będę, jeśli te zostaną sprostowane i jak najwszechstronniej wyświetlone. Wszedłem na teren, który przedtem nie był badany i opracowywany, a który ma znaczenie pierwszorzędne teoretyczne i praktyczne. Pierwsze kroki nie są łatwe i z pewnością dalsze badania i metodycznie i faktycznie wprowadzą niejedno ulepszenie. Tego czekam.

Ludwik Bykowski (Lwów).

b

W odpowiedzi na odpowiedź p. Bykowskiego.

Przy ocenie pracy eksperymentalnej zajmuje nas przede wszystkim użyta metoda badań: czy dana metoda została dostosowana do przedmiotu badania, czy eliminowane zostały źródła błędów, czy i jak przeprowadzona była kontrola wyników. Jeśli metoda okazuje się pod powyższemi względami mniej lub więcej bez zarzutu, wtedy dopiero możemy zająć się wynikami pracy, gdyż naogół mało nas mogą interesować rezultaty badań, jeśli wiemy, że droga ich zdobycia (t. j. metoda) była fałszywa.

W myśl tego zasadniczego stanowiska zajęłam się w mojej krótkiej recenzji jedynie stroną metodyczną książki p. Bykowskiego. Stanowisko to było w danym wypadku tembardziej uprawnione, że ocena wyników pracy p. B. zaprowadziłaby nas na śliski tor teoryj rasowych i sprowadziłaby z terenu problematów psychologicznych. Recenzji pracy zaś podjęłam się jako psycholog.

W obronie użytej przez się metody pan B. wygłasza jako argumenty następujące zdania: „o wartości użytej metody decyduje zgodność i prawidłowość wyników, tworzących całość“; „wnioski [jego pracy] harmonizują z nowemi zdobyczami badań antropologicznych, a nawet serologicznych“. Niestety, nie są to kryteria, decydujące o wartości użytej metody. Cóż bowiem znaczy „zgodność i prawidłowość wyników, tworzących całość“? W początkowych badaniach testami okazało się np., że jedna i ta sama osoba posiada pamięć liczb i miejscowości, lecz zupełnie brak jej pamięci osób i związków logicznych. W epoce, gdy w psychologii przyjmowano zdolność pamięciową wogóle, była to niezgodność wyników, która w myśl wyżej przytoczonego kryterium musiałaby doprowadzić do poniechania użytej metody i lekceważenia otrzymanych rezultatów. A jednak ta nieprawidłowość, wzięta pod uwagę, dała początek rozwojowi psychologii różniczkowej. Przypomnę w tym związku fakt, dobrze znany każdemu psychologowi,

a

jak fatalnie zaciężyła ta tendencja do zgodności wyników na teorii typów wyobraźniowych (W. Stern z ironią mówi o tych „schönen, umfassenden Einheiten, mit denen man... die gesamte Vorstellungseigenart der Menschen glaubte typisieren zu können“. — *Differentielle Psychologie*, 2. wyd. str. 194.).

Również nie jest dowodem wartości metody zgodność wyników badań czynionych z jej pomocą z wynikami badań innych uczonych, tak jak rozbieżność nie przemawia przeciw metodzie. Wszak można otrzymać wyniki harmonizujące z wynikami innych badaczy drogą błędną (dwa błędy mogą się wzajemnie kompensować i dać rezultat zadowalający!) a niejedna praca naukowa, nie zgadzająca się początkowo w swych wynikach z współcześnie znanymi faktami, decydowała następnie o całym kierunku w danej dziedzinie.

Prócz tych uwag ogólnych należy zaznaczyć, że metoda badania współzawodnictwa, użyta przez pana B., nie jest nowa, gdyż była stosowaną już przed nim (Meyer, Schmidt, Moede), nie szukał więc pan B. „nowych, nieodkrytych dróg“, lecz miał za zadanie rozszerzenie, resp. pogłębienie istniejącej już metody. W użyciu metody pan B. popełnił usterki, które dać mogą obraz stanu rzeczy niezgodnego z rzeczywistością. Podkreśliłam kilka takich usterek, pan B. pominął je milczeniem, natomiast czyni mi zarzut, że niesłusznie go atakuję, zapominając o jego wyjaśnieniach technicznej natury, podanych w jego pracy w kilku miejscach. Nie, o wyjaśnieniach tych nie zapomniałam, ale nie mogłam ich wziąć pod uwagę, gdyż nie dotyczą one tych braków, o które mi chodzi. Pan B. utrzymuje bowiem, że czynił przedwstępną kontrolę testów pod względem ich wartości diagnostycznej, ja temu zaprzeczam i ta różnica zdań polega na rozmaitem rozumieniu „wartości diagnostycznej“ danego testu. Dla pana B. test, dawany dwukrotnie i wykazujący za drugim razem wyżkę, jest już testem współzawodnictwa, gdyż pan B. wychodzi z popularnego założenia, że współzawodnictwo

b

(które on subiektywnie tak wysoko wartościuje), musi wywołać wyżkę czynności. Jeśli jednak mamy wyjść z obiektywnych faktów, których dostarczyły eksperymenty — że współzawodnictwo działa hamująco na czynności — to musimy przyjąć, że ubytek lub obniżenie czynności może być takim samym symptomatem współzawodnictwa jak i wyżka. Innymi słowami: testy działające hamująco i podniecająco mogą być jednakowo diagnostyczne dla czynnika współzawodnictwa. Należy zatem przed użyciem każdego testu, szczególnie takiego, który działa na afekt osób badanych, skontrolować go pod względem symptomatologicznym, t. j. zbadać, czy test nie wywołał afektu i czy afekt nie zahamował czynności. Nie mogę się w ramach niniejszej dyskusji zatrzymać obszerniej nad tą zasadniczą kwestią metodologiczną testu, ale czy i teraz pan B. powiedziec może, że dawał jakiegokolwiek wyjaśnienia tego rodzaju w swej pracy?

Nad moją krytyką testu spostrzegania pan B. zatrzymał się obszerniej, zarzucając mi, że pominęłam podane na str. 7. jego pracy uprawnienie tego testu. Na owej str. 7. powiada pan B. tylko, że zmienił porządek testów i „mimo to wyniki ostateczne okazały się zgodne, świadcząc, że testy odpowiadają wymaganiom, są równowartościowe“. Szkoda wielka, że pan B. nie podał żadnych danych tej zgodności, tak że mu wierzyć musimy na słowo. I jeśli teraz w swej „Odpowiedzi“ pan B. zadaje mi pytanie, „jak jednak wyjaśnić fakt, że bez względu na porządek obrazów wynik był stale jednaki“, to można mu na to dać kilka możliwych odpowiedzi, z których wymienię tu najprawdopodobniejszą. Pan B., jak sądzić można z tekstu jego pracy, wartościował jednakowo wszystkie zauważone w obrazach szczegóły, nie rozróżniając w obrazach szczegółów od razu rzucających się w oczy i takich, których spostrzeżenie wymaga natężonej uwagi lub specjalnego daru spostrzegawczego. Wobec tego nie uwzględnił kwestyi, jakiego rodzaju szczegóły zostały przeważnie notowane za pierwszym, a jakiego za drugim

a

eksponowaniem obrazów. I w tem tkwi źródło błędu, gdyż rezultat eksperymentów zmienia się przecieź zasadniczo w zależności od sposobu oceniania wyników. W pracy pana B. nie znajdujemy ani jednego protokołu doświadczenia, któreby wskazywało, jakiego rodzaju szczegóły podane były przez uczniów w eksponowanych w ciągu 30'' rodzajowych obrazach Brandta i Ajdukiewicza, historycznych Matejki, symbolicznych Malczewskiego, ale na zasadzie dotychczasowych doświadczeń innych autorów zwiększona ilość szczegółów zawierać będzie cechy drugorzędne. W takim razie jednak ta zwiększona liczba szczegółów nie posiada wielkiego znaczenia, gdyż spostrzeżenie szczegółów drugorzędnych, liczebnie większe, przy drugiej ekspozycji będzie w rzeczywistości jakościowo gorsze od spostrzeżenia za pierwszym razem nielicznych, lecz ważniejszych cech obrazów. Czyli, że pomimo zwiększonych danych liczbowych, jakie pan B. zawsze za drugą ekspozycją otrzymywał, współzawodnictwo w rzeczywistości obniżyło jakość spostrzegania.

Żałuję mocno, że pan B. odniósł wrażenie, jakobym nie uchroniła się od „jednostronnego rozumienia“ jego pracy. Mam nadzieję, że jest to tylko jego osobistym wrażeniem, a że natomiast czytelnicy zarówno mej recenzji, jak i niniejszego wyjaśnienia z łatwością stwierdzą, że starałam się tylko sumiennie dotrzeć do założeń tych badań psychologicznych nad młodzieżą szkolną w Polsce, z których pan B. wysnuł swe daleko idące wnioski o sposobie pracy pięciu ras i czterech narodowości *).

Franciszka Baumgarten (Solura).

PRZEGLĄD CZASOPISM.

I.

Archiv für die gesamte Psychologie. LIV. 1—2.

Ludwig Balseer: Eksperymentalne badania metodą polyeidoskopii dotyczące wrażeń wzrokowych i słuchowych i ich reprodukcji. (Experi-

*) Na tem Redakcja zamyka powyższą polemikę.

b

mentelle Untersuchungen über Gesichts- und Gehörseindrücke und deren Reproduktionen nach der Methode der Polyeidoskopie). Str. 1—22. Autor nawiązuje do badań Gotschicha, który wprowadził metodę polyeidoskopii, oraz do badań Michela, Nicolai'ego i Meuera, którzy metodę tę stosowali z punktu widzenia zagadnień pedagogicznych. Badania nad wrażeniami wzrokowymi i słuchowymi przeprowadzał on u tych samych osób. Doszedł do następujących wyników: 1) Wyniki działania pamięci przy reprodukowaniu i rozpoznawaniu wzrastają — jednak nie proporcjonalnie — wraz z wielkością stawianych jej wymagań, 2) maksymalne wartości wyników działania pamięci są u osobników różnej płci w różnym ich wieku różne, 3) pamięć optyczna przewyższa pamięć akustyczną, 4) pamięć wzrasta w okresie nauki szkolnej i dochodzi do maximum w 14. roku życia, 5) między inteligencją a pamięcią niezawsza zachodzi paralelizm. Z powyższych wyników wysnuwa autor szereg wniosków ważnych dla pedagogów.

G. Störing: Psychologia sądów i wniosków dysjunktywnych i hipotetycznych. (Psychologie der disjunctiven und hypothetischen Urteile und Schlüsse). Str. 23—84. Autor podaje analizę psychologiczną procesów zachodzących w nas przy wydawaniu sądów dysjunktywnych i hipotetycznych, przyczem analizuje je wtedy, gdy występują jako przesłanki i konkluzje odpowiednich wniosków, twierdząc, że tak postępując posiadamy rękomię trafnego ujęcia tych sądów. Przy ujmowaniu sądów dysjunktywnych można wyróżnić wypadki: 1) w których nie uświadamia się jasno znaczenie słów „albo—albo“, 2) w których występuje jasne pojęciowe ujęcie sądu dysjunktywnego. Co się tyczy sądów hipotetycznych, badania wykazały, że osoby wydające takie sądy stwierdzały: 1) zależność realną, 2) zależność logiczną, 3) stosunek przyczynowy między czynnikami zawartymi w sądzie hipotetycznym a innymi czynnikami niewyrażonemi w nim, 4) stosunek dowolnie przyjęty, 5) zachodzenie uwarunkowania, przyczem nieokreślony pozostawał rodzaj stosunku. Zarówno przy analizie wniosków dysjunktywnych jak hipotetycznych odróżnia autor od wydawania sądów nastawienia psychiczne, występujące przed sądzeniem i w czasie sądenia, które określa jako „postanowienia wysnucia wniosku z danych przesłanek“, „postanowienie jasnego ujęcia przesłanek“ i t. p. Nastawienia te, ułożone w odpowiednie schematy, są charakterystyczne dla danego procesu wnioskowania dysjunktywnego czy też hipotetycznego.

H. Kircher: Zależność oceny czasu od intensywności podniety. (Die Abhängigkeit der Zeitschätzung von der Intensität des Reizes). Str. 85—128. Punktem wyjścia badań autora była praca Pani Quasebarth, która ustaliła, że obiektywnie taki sam czas trwania podniety bywa różnie oceniany, zależnie od tego, czy

a

podniętą jest punkt świecący czy ton, i że w wypadkach tych odgrywa rolę intensywność podniety. Badania Kirchera prowadzą go do dalszych w tym kierunku wniosków. Z całego szeregu eksperymentów wzrokowych okazało się, że uwaga i towarzyszące jej stany napięcia mają wpływ na ocenę czasu. Wpływ ten przedstawia się w ten sposób, że im większe jest skupienie uwagi a temsamem towarzyszące mu napięcie, tem bardziej niedoceniaamy czasu trwania podniety. O ile przez zmianę warunków zewnętrznych działania podniety usuniemy stan napięcia, jesteśmy skłonni czas trwania podniety przeceniać. Powyższe wyniki zostały potwierdzone przez eksperymenty słuchowe, dokonane na tych samych osobach. Twierdzenia, dotyczące zależności oceny trwania podniety od skupienia uwagi i towarzyszących jej stanów napięcia, uzasadnia autor jeszcze przy pomocy wyników trzeciego rodzaju eksperymentów, przy których eksperymentator dowolnie kierował skupianiem uwagi medyum. Okazało się, że niedoceniane było zawsze trwanie tej podniety, ku której specjalnie skierowywano uwagę, przeceniane zaś trwanie podniety, od której uwagę odwracano.

G. Anschütz: Badania dotyczące złożonej muzycznej synopsyi. (Untersuchungen über komplexe musikalische Synopsie). Str. 129—271. Autor rozróżnia synopsję muzyczną analityczną (analytische Synopsie) oraz syntetyczną czyli złożoną (komplexe Synopsie). Pierwsza zachodzi wówczas, gdy występujące przy słuchaniu muzyki subiektywne zjawiska świetlne i barwne związane są z poszczególnymi tonami, druga zaś wówczas, gdy te subiektywne treści optyczne występują związane ze złożonemi formami muzycznymi a więc interwałami, akordami, motywami, melodyjami, ogólnym stylem kompozytora i t. d. Z dużego materiału, którym autor rozporządza, podaje on w tej rozprawie analizę trzech charakterystycznych wypadków syntetycznej synopsyi. Dochodzi między innymi do następujących rezultatów, wspólnych wszystkim trzem badanym wypadkom. Występowanie zjawisk synoptycznych przy słuchaniu muzyki jest uwarunkowane: *a*) zdolnościami muzycznymi, *b*) rozwiniętą dyspozycją w zakresie optycznym, szczególnie do przeżywania zjawisk eidetycznych. Obrazy synoptyczne pojawiają się zwykle po raz pierwszy w dzieciństwie lub przy sposobności wstrząsających przeżyć i istnieje tendencya do zanikania ich z wiekiem. Posiadają one charakter narzucania się danemu osobnikowi i niezależności od jego woli. Można wśród nich wyróżnić zjawiska, wykazujące tendencję do pewnej stałości, oraz zjawiska zmienne. Muzyka, występująca jako podnieta, wywołuje przeciętnie raczej barwy, podczas gdy przy szmerach występują przedewszystkiem kształty. Osoby, u których muzyka wywołuje zjawiska synoptyczne, wykazują zwykle zdolności syntetyczne także w innych dziedzinach zmysłów. Autor uważa zjawiska synoptyczne i eidetyczne,

b

mimo pewne różnice zachodzące między niemi, za zjawiska pokrewne. Do rozprawy dodano 24 po części barwnych tablic z obrazami synoptycznymi, wykonanemi przez badane osoby.

Drka H. Słoniewska (Lwów).

II.

Archives de Psychologie. 76.

Ed. Claparède: Czasy reakcyi a psychologia stosowana. (Les temps de réaction et la psychologie appliquée). Str. 277—284. Nawiązując do badań zajmujących się wartością czasu reakcyi dla psychologii stosowanej, podnosi autor wielkie znaczenie tego rodzaju badań dla psychologii indywidualnej; zarazem jednak czyni zastrzeżenie, że czas reakcyi, jako wypadkowa wielu czynników (uwaga, zainteresowanie, czyniki natury emocjonalnej), może posłużyć do charakterystyki indywiduum dopiero łącznie z temi czynnikami.

L. Fejgin: Badania nad stałością czasów reakcyi prostej. (Expériences sur la constance des temps de réaction simple). Str. 285—293. Celem artykułu jest określić zmienność reakcyi u tego samego indywiduum odnośnie do różnych rodzajów testów, oraz zbadać, która z wartości (przeciętna, medialna, czy modalna) dla danego testu jest najbardziej stała.

B. Kraus: Porównanie reakcyj prostych i reakcyj z wyborem. (Comparaison des réactions simples et discriminatives). Str. 294—297. Porównanie, okazujące potrzebę osobnego badania obu tych form reakcyi.

S. Rabinovitch et Rossolimo-Savitch: Przyczynek do badania wartości testów Binet'a dla badania dzieci niedorozwiniętych i psychopatycznych. (Contribution à l'étude de la valeur des tests de Binet pour l'examen des enfants arriérés et psychopathes). Str. 298—305. Metoda Bineta-Simona jako mało precyzyjna i nieprzystosowana do badania specjalnych funkcji umysłowych nie nadaje się do badania umysłowości dzieci niedorozwiniętych i psychopatycznych, bo testy jej przydają się jedynie do ogólnego rozgraniczenia dzieci normalnych i anomalnych, nie dają zaś pojęcia ani o jakości ani o stopniu anomalności.

H. Krafft et J. Piaget: Pojęcie porządku zdarzeń a test obrazków nieuporządkowanych. (La notion de l'ordre des événements et le test des images en désordre). Str. 306—349. Na podstawie badań przy użyciu testu nieuporządkowanych obrazków, przedstawiających poszczególne sceny tego samego zdarzenia, usiłują autorowie wykazać, że dzieciom przed 7—8 rokiem życia brak pojęcia porządku w znaczeniu czasowem, przyczynowem i logicznem; porządek używany przez nie jest subiektywny i dowolny. Fakt ten ma się tłumaczyć niezdolnością tychże dzieci 1) do tworzenia hipotez, 2) do wnioskowania i 3) do zdawania sobie sprawy z następstwa czasowego.

a

Dr. Raymond de Saussure: Uwaga o śnie chorej na klaustrofobię. (Note sur le rêve d'une claustrophobe). Str. 350. Interesujący z punktu widzenia teorii Freuda przypadek potwierdzający równocześnie poglądy Claparède'a, Maedera i Junga.

N. Say: Inteligencya czy instynkt? (Intelligence ou instinct?). Str. 351—352. Opisany wypadek niezwyklej pomysłowości pszczół ma dowodzić u pszczół prócz instynktu inteligencji.

Jerzy Kirchner (Lwów).

III.

L'encéphale. XX (1925). 1. 2; 6—10. *

Dr. Henri Claude, E. Minkowski et Tison: Contribution à l'étude des mécanismes schizophréniques. Str. 1—13. — *Querey*: Remarques sur la théorie bergsonnienne de l'aphasie sensorielle. Str. 89—98. — *A. Antheaume*: Une question d'hygiène sociale et de médecine légale psychiatrique: la légende de la cleptomanie, affection mentale fictive, au point de vue médico-légal. Str. 368—388. — *Henri Claude et Gilbert Robin*: Sur une nouvelle forme de puérilisme mental: le puérilisme schizomaniacque. Str. 389—398. — *A. Antheaume et P. Schiff*: La psychanalyse envisagée au point de vue de quelques applications médico-légales. Str. 399—401. — *Henri Claude et Marcel Montassut*: La compensation idéo-affective. Str. 557—569.

IV.

Giornale critico della filosofia italiana. VI (1925). 1—3. **

C. Dentice di Accadia: Tomismo e Machiavelismo nella concezione politica di Tommaso Campanella. — *Fausto Nicolini*: Vita di Giambattista Vico. — *Ugo Spirito*: Romagnosi e l'idealismo. — *Vittoria Tedeschi*: L'ultima fase del pensiero filosofico di Josiah Royce. — *Carlo Alfonso Nallino*: La „Colcodea“ d'Avicenna e T. Campanella. — *Giovanni Gentile*: Pensieri sull' insegnamento della filosofia e lettere inedite di Bertrando Spaventa. — *G. Saitta*: La filosofia di Leone Ebreo. — *A. Chiapelli*: Causalità e finalità nella sintesi teistica. — *B. Varisco*: Vent'anni d'insegnamento universitario. — *A. Guzzo*: Lezioni inedite di B. Spaventa. — *E. De' Negri*: Il principio dialettico della monade leibniziana. — *C. Ranzoli*: Teoria del realismo puro. — *A. Guzzo*: Lezioni inedite di B. Spaventa (ciąg dalszy).

Giornale critico della filosofia italiana. VII (1926). 1.

Giovanni Gentile: Avvertimenti attualisti. — *Giovanni Sante Felici*: Pietro Pomponazzi e la dottrina della predestinazione. — *Vittorio Tedeschi*: L'ultima fase del pensiero filosofico di Josiah Royce: III. La dottrina cristiana della

* Nry 3—5. tomu XX. nie doszły rąk Redakcyi.

** Nr. 4. tomu VI. nie doszedł rąk Redakcyi.

b

vita. — *Vincenzo Spampinato*: Perché Campanella scrisse il „Senso delle cose“.

V.

The international Journal of othics. XXXV. 4.

Edmund H. Hollands: Nature and spirit. — *F. C. Barlett*: Group organization and social behavior. — *F. C. Taesch*: Fees and charges as an index of professionalism. — *T. V. Smith*: The american doctrine of equality in the light of evolutionism. — *W. C. de Pauley*: Beccaria and punishment. — *Anderson Woods*: The greatest happiness regardless of number.

The international Journal of ethics. XXXVI. 1. 2.

Rogers A. K.: The ethics of Mandeville. — *Reid Louis Arnaud*: Evils and evil. — *Smith T. V.*: Co-operation as an equalitarian sanction. — *Goodhue Everett W.*: Economics as a social philosophy. — *Bixler Julius Seelye*: Mysticism and the philosophy of William James. — *Blake Ralph Mason*: On natural rights. — *Bruno Bauch*: The development of ethical problems in German thought since the war. — *C. D. Burns*: Making the international mind. — *William Orton*: The sources of natural law. — *R. G. Collingwood*: Economics as a philosophical science. — *F. R. Morrow*: The approach to the problem of moral motive.

VI.

The Journal of Philosophy. XXII (1925). 23—26.

F. H. Hankins: Individual freedom with some sociological implications of determinism. Str. 617—634. — *J. R. Geiger*: Concerning the „Good Man“ and the moral standard. Str. 634—637. — *George Boas*: Beyond the essence. Str. 645—654. — *Marie Collins Swabey*: The Oxford philosophical meeting. Str. 654—667. — *George Santayana*: Dewey's naturalistic metaphysics. Str. 673—688. — *John R. Holmes*: The dynamic absolute. Str. 701—711. — *E. A. Singer Jr.*: Concerning introspection: A reply. Str. 711—716.

The Journal of Philosophy. XXIII (1926). 1—8.

George Boas: Prawdziwość poznania bezpośredniego. (The Truth of Immediate Knowledge). Str. 5—10. Przeciw prawdziwości poznania bezpośredniego wytacza autor cały szereg argumentów: istnienie złudzeń, niemożność odróżnienia snu od jawy, różność w treściach spostrzeżeń tego samego przedmiotu u różnych indywidualiów i t. p. Żeby zaś wytłumaczyć bezpośredniość owego poznania i towarzyszącą mu pewność, wyraża przypuszczenie, że poznanie bezpośrednie tak się różni od pośredniego jak czynność, do której jesteśmy wprawieni, od czynności, której dopiero się uczymy.

William S. A. Pott: Parę uwag do artykułu p. t. „Miejsce etyki w wykształceniu filozoficznym“ (A Note on „The Place of Ethics in Philosophical Education“). Str. 10—13. Nawiązując do wymienionego w tytule artykułu (The Journal of Philosophy, 1925), w którym została

a

zwrócona uwaga na dwuznaczność wyrazu „etyka“, autor podaje przyczyny istnienia tej dwuznaczności i wskazuje na konieczność ścisłego rozgraniczenia obu znaczeń t. j. etyki jako nauki teoretycznej i jako nauki normatywnej.

H. Klüver: „Idealny typ“ M. Vebera w psychologii (M. Vebers „Ideal Type“ in Psychology). Str. 29—35. Artykuł zawiera wprowadzenie pojęcia idealnego typu Vebera oraz referat typologii poglądów na świat Jaspers'a wraz z wskazaniem założeń czynionych przez tego ostatniego.

C. J. Ducasse: O naturze i dostrzegalności stosunku przyczynowego (On the Nature and Observability of the Causal Relation). Str. 57—68. Autor występuje przeciw tym określeniom stosunku przyczynowego, które posługują się pojęciem stałego następstwa czasowego dwóch zmian; przeciwstawia im następującą definicję: przyczyną indywidualnej zmiany K jest taka indywidualna zmiana C, która zaszła w bezpośrednim otoczeniu K w czasie bezpośrednio poprzedzającym jego zjawienie się; odiera dalej ewentualne zarzuty przeciw tej definicji; występuje w końcu przeciw twierdzeniu, że stosunek przyczynowy między dwiema zmianami nie da się dostrzec.

H. Wildon Carr: Reforma monadologii Leibniza (The Reform of the Leibnizian Monadology). Str. 68—77. Należy odrzucić pozornie antimetafizyczne, w rzeczywistości metafizyczne podstawy fizyki Newtona a na ich miejsce należy wstawić monadologię Leibniza. Wskazują na to dwie zasady, zyskujące we współczesnej nauce coraz silniejsze potwierdzenie, mianowicie zasada ewolucyjnej twórczości i zasada względności, które, zgodne z monadologią, nie dadzą się pogodzić z podstawami fizyki Newtona. Pozwalają nam one też zreformować monadologię w dwóch punktach: zasada ewolucyjnej twórczości pozwala wstawić w miejsce ustanowionej przez Boga harmonia praestabilita harmonię wynikającą z samego istnienia ewolucji; zasada względności pozwala wstawić w miejsce spostrzegania jako pierwiastkowej działalności monady współrzędnicanie wszechświata.

Harold R. Smart: Prolegomena do logiki nauki (Prolegomena to the Logic of Science). Str. 85—93. Autor zajmuje się stosunkiem filozofii do nauki; dotychczasowym poglądom na tę sprawę zarzuca, że już to przenoszą pojęcia i metody poszczególnych nauk do filozofii, już to narzucają nauce obce jej cele lub włączają ją w ramy jakiejś teorii metafizycznej. Celem nauki jest poznanie otaczającego nas świata; aby je osiągnąć, tworzy ona sobie metody i drogi; przedmiotem zaś badania filozofii w pewnej jej części, to jest w logice, jest sama nauka.

Harold Chapman Brown: Materyalistyczny pogląd na pojęcie poziomu (A Materialist's View of the Concept of Lewels). Str. 113—120. (Wyraz „poziom“ użyty jest tu w tem znaczeniu,

b

w którym go używamy, gdy mówimy np., że atom jest przedmiotem niższego poziomu niż molekuła). Artykuł zajmuje się 1) krytyką niektórych istniejących definicji oraz definicyą poziomu, 2) wyliczeniem kolejno po sobie następujących poziomów od elektronu począwszy, 3) kwestyą, w jaki sposób przedmioty poziomów wyższych powstają z przedmiotów poziomów niższych.

Joseph Ratner: W obronie Spinozy (In Defense of Spinoza). Str. 121—133. Artykuł broni Spinozę przed interpretatorami i przed opierającymi się na fałszywych interpretacjach krytykami i obrońcami Spinozy, wykazując wewnętrzne sprzeczności poszczególnych interpretacji oraz ich niezgodność z tekstem tego filozofa.

W. H. Sheldon: Spirytualność czasu (The Spirituality of Time). Str. 141—154. Wychodząc z założenia, że czas nie jest niczem poza rzeczami zmieniającymi się i że wobec tego badać czas można tylko, badając zmiany, zachodzące w świecie, bada autor kolejno własności czasu w świecie nieorganicznym, organicznym i w świecie myśli. Występuje w toku tych rozważań przeciw istnieniu trwania, przeciw ciągłości i niepowrotności czasu. W odniesieniu do świata myśli w przeciwieństwie do światów organicznego i nieorganicznego sądzi, że tam dzięki działaniu pamięci przedmioty przeszłe mogą istnieć w teraźniejszości.

Sidney Hook: Metafizyka zasad kierowniczych (The Metaphysics of Leading Principles). Str. 169—183. Zasadami kierowniczymi nazywa autor twierdzenia logiczne, któremi się posługujemy rozumując; uważa je za przyzwyczajenia umysłu, które powstały w nas drogą doświadczenia i których prawdziwość polega na zgodności z pewnymi stanami rzeczy w otaczającym nas świecie. Nie zajmuje się uzasadnieniem tego stanowiska, ale jego* wyjaśnieniem i konsekwencyami.

Georg Boas: Gentile a najazd Hegelianizmu na Włochy (Gentile and the Hegelian Invasion of Italy). Str. 184—188. Autor próbuje odpowiedzieć na pytanie, dlaczego wpływ Hegla tak się szerzy we Włoszech, ustosunkowuje dalej do siebie filozofie Hegla i Gentilego, w końcu przedstawia, oświetlając je krytycznie, niektóre z głównych poglądów Gentilego.

L. Susan Stebbing: „Przedmiot ujęcia“ Profesora Whitehead'a (Professor Whitehead's „Perceptual Object“). Str. 197—213. Artykuł przedstawia dwa pojęcia przedmiotu ujęcia (przedmiotami takimi są domy, krzesła i t. p.) Whitehead'a, jedno wcześniejsze, drugie, wprowadzone wskutek zmiany poglądów Whitehead'a, późniejsze, wskazuje na argumenty przemawiające za drugim, zajmuje się w końcu stosunkiem przedmiotu zmysłowego określonego zgodnie z drugim pojęciem do jakości zmysłowych (barw, dźwięków i t. p.) oraz do przedmiotów

a

rozumianych tak jak je pojmują fizyka jako chmury atomów.

Herbert Wallace Schneider: Inteligencya a moralność. (Intelligence and Morals). Str. 213—220. Według utylitarystów na to, by być moralnym, wystarcza uinawać cele, do których osiągnięcia służą przepisy moralne i być rozumnym. Autor sprzeciwia się temu, podając przykłady sytuacji, w których ktoś uznaje owe cele, przekracza przepisy i mimo to działa rozumnie. Zdaniem autora nie należy sprowadzać działania moralnego do rozumnego, ale należy przyznać mu w duszy ludzkiej podstawę równorzędną rozumowi. *S. Łuszczewska* (Lwów).

VII.

Journal für Psychologie und Neurologie. XXXI (1924,25).

Beritoff Dr. J.: Über die neuro-psychische Tätigkeit der Grosshirnrinde. II. Mitteilung. Physiologie der psychischen Prozesse. Str. 46—80. — **Dr. Walther Riese:** Formprobleme des Gehirns. Erste vorläufige Mitteilung: Körperform und Hirnform. Str. 233—237.

Journal für Psychologie und Neurologie. XXXII (1925,26), 1. 2.

J. Beritoff: Über die sukzessiven individuellen Reflexe. Str. 29—56. — **Vorwahl:** Zum Problem der Linkshändigkeit. Str. 93—95.

VIII.

The American Journal of psychology. XXXVI (1924,25), 3. 4.

E. B. Titchener: Experimental psychology: A retrospect. Str. 313—323. — **R. W. Wilcocks:** An examination of Külpe's experiments on abstraction. Str. 324—341. — **Harry Helson:** The psychology of Gestalt. Str. 342—370. — **Hulsey Cason:** The physical basis of the conditioned response. Str. 371—393. — **Paul R. Farnsworth:** A tonic endings in melodies. Str. 394—400. — **Rose S. Malmud:** The controlled vs. the free completion. Str. 401—411. — **Forrest L. Dimmick and Howard G. Seahil:** Visual perception of movement. Str. 412—417. — **H. K. Nixon:** Popular answers to some psychological questions. Str. 418—423. — **David Wechsel:** On the specificity of emotional reactions. Str. 424—426. — **Llewellyn T. Spencer:** The validity of Heymans' law. Str. 427—433. — **John A. Mc Geoch:** The fidelity of report of normal and subnormal children. Str. 434—445. — **Leonard Carmichael:** A device for the demonstration of apparent movement. Str. 446—448. — **F. C. Bartlett:** James Ward, 1843—1925. Str. 449—453. — **M. F. Washburn, Lilian Harding, Henrietta Simons and Dorothy Tomlinson:** Further experiments on directed recall as a test of cheerful and depressed temperaments. Str. 454—456. — **M. F. Washburn, Frederica Giang, Margaret Ives and Martha Pollock:** Memory revival of emotions as a test of emotional and phlegmatic temperaments. Str. 456—

b

459. — **M. F. Washburn and Frederica Pisek:** Galvanometer experiments with revived emotions as a test of emotional and phlegmatic temperaments. Str. 459—460. — **John E. Anderson:** On inhibition of the differential threshold in accordance with Heymans' law. Str. 461—463. — **Helen K. Mull:** The acquisition of absolute pitch. Str. 469—493. — **Harry Helson:** The psychology of Gestalt. Str. 494—526. — **Thomas D. Cutsforth:** The rôle of emotion in a synaesthetic subject. Str. 527—543. — **Howard S. Liddell:** The behavior of sheep and goats in learning a simple maze. Str. 544—552. — **H. E. Burt and W. W. Tuttle:** The patellar tendon reflex and affective tone. Str. 553—561. — **Earl S. Rudisill:** Constancy of attitude in weight perception. Str. 562—587. — **F. Russell Bichowsky:** The mechanism of consciousness: presentation. Str. 588—596. — **Gilbert J. Rich:** A scale for scoring tests with alternative answers. Str. 597—600. — **H. M. Johnson:** The definition and measurement of attention. Str. 601—614. — **Gilbert J. Rich:** The measure of approximation of data to the phi-gamma hypothesis. Str. 615—620. — **J. P. Guilford and Karl M. Dallenbach:** The determination of memory span by the method of constant stimuli. Str. 621—628.

IX.

The Australasian Journal of psychology and philosophy. II. 2. 4.*)

M. S. Fletcher: The consolation of philosophy. — **W. R. Royce Gibson:** Problems of spiritual experience. The knowledge of God. — **K. S. Cunningham:** The relation of repression to mental development. — **W. Mitchell, A. Mackie:** A great educationalist — John Adams. — **J. S. Haldane:** Religion and the growth of knowledge. — **E. M. Miller:** Kant — the man, his work and thought. — **W. R. Royce Gibson:** Problem of spiritual experience. Love, the idea and the one. — **W. Ryan:** The philosophy of Aquinas. — **Charles Strong:** The tercentary of Georg Fox. — **S. C. Lazarus:** in memoriam F. H. Bradley. — **Jethro Brown:** The riddle of law in a civilized society. — **C. K. Allen:** Christianity and the common law. — **A. H. Martin:** Stereoscopic and pseudoscopic vision.

The Australasian Journal of psychology and philosophy. III. 2—4.)**

F. A. W. Gishorne: The foundations of peace. — **W. R. Royce Gibson:** Problems of spiritual experience. Freedom and evil. — **S. Wyatt:** The machine and the worker. — **R. Simmat:** Behaviour in the light of modern biological research. — **J. Mc Kellar Stewart:** The basis of morality. — **Bernard Muscio:** Discussion: Dr. Haldane's religion. — **W. R. Royce Gibson:** Does the ideal really exist? — **H. C.**

*) Nry 1, 1 3. tomu II. nie doszły ręk Redakcyi.
**) Nr. 1. tomu III. nie doszedł ręk Redakcyi.

Becroft: Professor Kemp Smith's theory of the sensa. — *Eric Farmer*: Motion study and psychology. — *A. H. Martin*: The psychological examination of immigrants. — *L. H. Allen*: Psychological studies: Aversion in Timon in Athens. — *Winifred Taylor*: The application of intelligence tests to personell in a retail store. — *A. H. Martin and R. Simmat*: Behaviour and modern biology. — *G. H. Miles*: The national institute of industrial psychology. — *R. F. A. Hoernle*: Freud's psychoanalytic theory of taboos of the dead. — *R. C. Mills*: Economic aspects of population. — *K. T. Henderson*: Troeltsch's philosophy of history. — *V. Macchiore*: Changes in christian thought. — *J. A. Gunn*: Great thinkers: Bergson. — *T. Jasper*: Sacrifice. — *P. C. Campbell*: Examination of immigrants. — *R. Simmat*: Raport: Industrial psychology — A short bibliography.

The Australasian Journal of psychology and philosophy. IV. 1.

Griffith Taylor: Race and nation in Europe. — *A. C. Garnett*: Modern Thinkers: Giovanni Gentile. — *H. T. Lovell*: The ethics of advertising. — *C. R. Mc Roe*: Testing of physically defective and mentally defective children. — *R. F. Fortune*: The effect of sleep on the ability to perform muscular work. — *W. Anderson*: Psycho-biology and democracy I. Human nature, science and society. — *E. V. Miller*: On the status of physical objects in the theory of knowledge. — *A. H. Martin*: Examination of immigrants.

X.

The Journal of experimental psychology. VIII (1925).

A. M. Thorson: The relation of tongue movements to internal speech. — *H. F. Whiting and H. B. English*: Fatigue tests and incentives. — *D. A. Laird*: Relative performance of college students as conditioned by time of day and day of week. — *F. L. Wells*: Reactions to visual stimule in affective settings. — *P. W. Cobb*: The relation between field brightness and the speed of retinal impression. — *W. E. Blatz*: The cardiac, respiratory and electrical phenomena involved in the emotion of fear. — *E. A. Bott and S. N. F. Chant*: A new method of projection stereoscopy. — *R. H. Wheeler and T. D. Cutsforth*: Synaesthesia in the development of the concept. — *Otto Ortmann*: A dynamograph. — *Hulsey Cason and Eloise Boeker Cason*: Association tendencies and learning ability. — *H. L. Hollingwort*: Correlations of achievements within an individual. — *David M. Levy and Simon H. Tulchin*: The resistant behavior of infants and children. — *Kate Gordon*: The recollection of pleasant and of unpleasant odors. — *Edgar James Swift and John Alexander Mc Geoch*: An experimental study of the perception of filled and empty time. — *V. R. Mc Clatchy*: The optimal position

of a rest period in learning. — *E. A. Both*: The law of orientation in stereoscopy. — *R. M. Dorcus*: Effect of suggestion and tobacco on pulse rate and blood pressure. — *H. W. Edwards*: Critical sensitivity in a pressure reducer for the pneumo-sphygmograph. — *W. W. Tuttle*: The distribution of tone in skeletal muscle. — *G. H. Thomson*: An alternative formula for the true correlation of initial value with gains. — *C. N. Rexroad*: A continuous multiple choice reaction apparatus. — *Kate Gordon*: Class results with spaced and unspaced memorizing. — *W. R. Miles and Eugene Shen*: Photographic recording of eye movements in the reading of chinese in vertical and horizontal axes. Method and preliminary results. — *T. F. Weiskotten*: On the effects of the loss of sleep. — *F. O. Smith*: An experimental study on retinal sensitivity and discrimination for purple under different degrees of intensity of stimulation. — *C. J. Warden*: Judgments of certain space relations based upon the learning of stylus maze. — *C. P. Heinlein*: An experimental study of the Seashore consonance test. — *M. S. Brown and G. M. Stratton*: The spatial threshold of touch in blind and in seeing children. — *H. R. Douglass*: The development of number concept in children of pre-school and Kindergarten ages. — *O. R. Pendleton*: Instrument for marking the temperature spots on the skin.

XI.

Kant - Studien. XXXI. 1.

Alexander Graf zu Dohna: Rudolfowi Stamm-lerowi z okazji 70. rocznicy urodzin. (Rudolf Stammer zum 70. Geburtstag). Str. 1—26. Autor przedstawia w głównych zarysach filozofię prawa Stammera, przyczem w jego metodzie dopatruje się wpływów Kanta.

Albert Görland: O pojęciu zbytku. (Über den Begriff des Luxus). Str. 27—45. Po omówieniu szeregu określeń zbytku, podawanych przez innych, daje autor własną analizę tego, co się przez ten wyraz rozumie i dochodzi do następującej definicyi: Zbytek — to sposób użytkowania prywatnego majątku przez jednostki, sprzeciwiający się społecznym poglądom na sens własności, przyczem poglądy te, a co za tem idzie i pojęcia zbytku, różne są w różnych strukturach państwowych. Następuje przedstawienie tego, co się „zbytkiem“ nazywa w rozmaitych ustrojach.

Joh. Erich Heyde: Zasadnicze kwestye dotyczące problemu obiektywnych wartości. (Grundfragen zum Problem der objektiven Werte). Str. 46—52. Autor odróżnia dwa znaczenia wyrazu „wartość“: 1) W jednym jest wartość czemś przez przedmiot posiadaniem i to pewnym stosunkiem do podmiotu; 2) w drugim jest ona przedmiotem posiadającym wartość w znaczeniu pierwszym. Następnie omawia ośm różnych znaczeń, w jakich można mówić o obiektywnych wartościach.

a

Felix Kaufmann: Nauka o państwie jako dyscyplina teoretyczna. (Staatslehre als theoretische Wissenschaft). Str. 53—60. Recenzja z dzieła H. Kelsena: Allgemeine Staatslehre, Encyclopädie der Rechts- und Staatswissenschaft, Berlin 1925, poprzedzona kilku ogólnymi uwagami na temat nauk normatywnych.

W. Gent: Leibniza filozofia czasu i przestrzeni. (Leibnizens Philosophie der Zeit und des Raumes). Str. 61—88. W poglądach Leibniza na czas i przestrzeń należy odróżnić trzy fazy: w pierwszej przestrzeń jest czemś substancjalnym, czas zaś „magnitudo motus”; w drugiej przestrzeń i czas są układami (Ordnungen) fenomenów a zarazem same są fenomenami o metafizycznych fundamentach; w trzeciej są tylko fenomenami, metafizycznych fundamentów brak. W związku z tem przedstawione są też poglądy Leibniza na szereg kwestyj, łączących się z jego nauką o czasie i przestrzeni.

S. Frank: Filozofia rosyjska ostatnich lat piętnastu. (Die russische Philosophie der letzten fünfzehn Jahre). Str. 89—104. Mimo ciężkich warunków zewnętrznych znajduje się filozofia rosyjska w ostatnich latach piętnastu w stanie rozkwitu. Autor przechodzi według dziedzin poszczególne dzieła filozoficzne tego okresu i charakteryzuje je.

W. Auerbach (Lwów)

XII.

Kwartalnik filozoficzny. IV (1926). 1. 2.

Stanisław Druks: Typy myślenia we filozofii prawa (Ciąg dalszy i dok.). Str. 1—55; 129—170. — **Karol Frenkel:** O pojęciu moralności (ciąg dalszy). Str. 56—103; 217—240. — **Z. Mystakowski:** Funkcja socjalna wychowania i jej stosunek do t. zw. „celów wychowania”. Str. 104—125. — **Ks. Konstanty Michalski C. M.:** Odrodzenie nominalizmu w XIV. wieku. Str. 171—216.

XIII.

Logos. Rivista internazionale di filosofia. VIII (1925). 4.

Antonio Aliotta: L'irrazionalismo contemporaneo. II. Il neocriticismo e il volontarismo in Germania. Str. 259—279. — **Pasquale Gatti:** Una visione teleologica del mondo. Str. 280—322. — **Nicola Abragnano:** Il problema dell' arte. VI. Arte e realtà. Str. 323—339. — **Francesco Asturi:** Sulle finalit  della filosofia del diritto. Str. 340—343.

XIV.

Mind. N. S. 136.

F. P. Ramsey: Universals. Str. 401—417. — **R. M. Blake:** On Mr. Broad's theory of time. Str. 418—435. — **W. Whittaker:** Nicholas of Cusa. Str. 436—454. — **T. K. Slade:** An enquiry into the nature of colour associations. Str. 455—470. — **A. K. Rogers:** A note on Socrates and Aristotle. Str. 471—475.

Mind. N. S. 137.

R. A. Nisbet: Podstawy teorii prawdopodobieństwa. (The Foundations of Probability). Str. 1—27. Przecistawiając się psychologicznym teoryom prawdopodobieństwa, autor poddaje krytyce stanowisko jednego z ich reprezentantów (Keynes) i opracowuje podstawowe zasady teorii prawdopodobieństwa, przyciem opiera się na założeniu, że prawdopodobieństwo jakiego wypadku zależy od tego, jak często wypadki tego samego rodzaju zachodziły w przeszłości.

Alfred Sidgwick: Rozróżnienie a cel. (Distinction and Purpose). Str. 28—38. Brak pozytywnych rezultatów badań metafizycznych należy przypisać m. i. także fałszywemu mniemaniu filozofów, że powinni przestrzegać ścisłości w rozmowaniu. Lepsze nadzieje rokuje stosowanie rozumowania elastycznego, które uwzględnia okoliczność, że istnieje więcej znaczeń niż słów, które je wyrażają. Głównym warunkiem poprawności i owocności rozumowania elastycznego jest przestrzeganie zasady, że wyraży w pewnym znaczeniu, wyróżnionem spośród innych, i stosowalny do jakiegoś celu, nie musi być stosowalny w tem samym znaczeniu do innego celu.

C. A. Strong: Geneza zjawisk. I. Odległość i wielkość. (The Genesis of Appearances. I. Distance and Magnitude). Str. 39—58. Zjawiska zmysłowe są wytworem współdziałania dwu czynników: po pierwsze wrażeń zmysłowych, które są umiejscowione w mózgu, gdzie odbywają się występujące równocześnie z niemi procesy fizyologiczne, i po drugie reakcji resp. sposobu zachowania się przy doznawaniu wrażeń. Ta reakcja polega na 1) upraszczaniu wrażeń, dzięki czemu powstają wyobrażenia jakości zmysłowych i na 2) rzutowaniu (projekcji) wrażeń, dzięki czemu widzimy przedmioty w rozmaitych odległościach i o różnych rozmiarach. Wyjaśniając szczegółowo genezę widzenia odległości i wielkości, autor rozwija swą hipotezę o projekcji wrażeń; o znaczeniu upraszczania wrażeń dla powstawania jakości zmysłowych będzie mówił w następnej części rozprawy.

T. Whittaker: Nowa nauka Vica o ludzkości. (I). (Vico's New Science of Humanity (I)). Str. 59—71. Referat z dzieła Vica p. t. „Scienza Nuova”.

Joachim Knossow (Lwów).

XV.

Psychological Review. XXXI. 3. 4; 6.*

Contribution of Freudism to psychology: **L. L. Thurstone:** I. Influence of Freudism on theoretical psychology. — **J. H. Leuba:** II. Freudian psychology and scientific inspiration. — **K. S. Lashley:** III. Physiological analysis of the libido. — **Joseph Jastrow:** The neurological concept of behavior. — **E. L. Thorndike:** The measurement of intelligence: The present sta-

*) Nr. 5. tomu XXXI. nie doszedł rąk Redakcyi.

b

a

tus. — *Hulsey Cason*: Purposive psychology and the conditioned reflex. — *R. S. Woodworth*: Four varieties of behaviorism. — *C. H. Woolbert*: A behavioristic account of intellect and emotions. — *J. B. Watson*: The unverbilized in human behavior. — *J. Peterson*: Intelligence conceived as a mechanism. — *P. T. Young*: The phenomenological point of view. — *O. B. Gilchrist*: A new view of mental development. — *F. L. Wells*: Notes on „false“ reaction. — *F. H. Pyle*: A theory of learning. — *F. L. Wells*: Attesting psychologists for public service. — *H. C. Blodgett*: A further observation on cattle and excitement from blood. — *Z. Y. Kuo*: A psychology without heredity. — *F. H. Giddings*: Stimulation ranges and reaction. — *H. Klüver*: Psychological and sociological types. — *J. J. B. Morgan*: The nature of suggestibility. — *W. S. Hunter*: The symbolic process. — *M. R. Neifeld*: The Ladd-Franklin theory of the black sensation. — *J. F. Dashiell*: Suggestions towards the reorganization of courses in psychology.

Psychological Review. XXXII (1925).

C. S. Myers: Conceptions of fatigue and adaptation. — *Joseph Peterson*: A functional view of consonance. — *Margaret Kincaid*: A study of individual differences in learning. — *J. F. Dashiell*: A physiological behavioristic description of thinking. — *J. A. Melrose*: Method for organic problems. — *W. H. Burnham*: The man G. Stanley Hall. — *Edwin Diller Starbuck*: G. Stanley Hall as a psychologist. — *C. M. Diserens*: Psychological objectivism. — *Walter S. Hunter*: The subjects report. — *R. H. Wheeler*: A philosophical heritage. — *Leonard Carmichael*: An evaluation of current sensationism. — *L. W. Cole*: Lapses influenced by similarity. — *J. C. Chapman*: Statistical considerations in interpreting the effect of training on individual differences. — *David Wechsler*: What constitutes an emotion? — *W. M. Marston*: Negative type reaction-time symptoms of deception. — *G. M. Michaels*: Black: a non-light sensation. — *Raymond H. Wheeler*: Persistent problems in systematic psychology. — *Howard C. Warren*: Mechanism and teleology in psychology. — *Edward C. Tolman*: Purpose and cognition: The determiners of animal learning. — *Hulsey Cason*: General aspects of the conditioned response. — *James L. Musell*: Contributions to the psychology of nutrition. I. Hunger and appetite. — *Forrest L. Dimmick*: The series of blacks, grays and whites. — *H. L. Hollingworth*: The definition of judgment. — *C. A. Ruckmick*: The psychology of pleasantness. — *J. F. Markey*: The place of language habits in a behavioristic explanation of consciousness. — *J. L. Mursell*: Contributions to the psychology of nutrition. II. The sucking reaction as a determiner of food and drug habits. — *Herrick C. Judson*: The natural history of purpose. — *Meyer Max F.*: Some nonsense about the „com-

b

mon path“. — *Wheeler Raym. H.*: Persistent problems in systematic psychology: Stimulus-error and complete introspection. — *Mursell James L.*: Contributions to the psychology of nutrition. III. Nutrition and the family. — *Young Paul Thomas*: The phenomena of organic set. — *Stoddard George D.*: The problem of individual differences in learning.

Psychological Review. XXXIII (1926). 1.

Raymond Dodge: The problem of inhibition. — *J. F. Dashiell*: Is the cerebrum the seat of thinking? — *H. H. Britan*: The function of the emotions. — *Leonard Carmichael*: The development of behavior in vertebrates experimentally removed from the influence of external stimulation. — *G. U. Cleeton*: Dr. Watson's theory of developmental capacity: Criticism and interpretations. — *N. V. Scheidemann*: Some reasons for Koffka's and Thorndike's opposing views in regard to animal intelligence. — *W. S. Taylor*: The nature of the complex as compared with the sentiment.

XVI.

Revista de filosofía. XI (1925). 1; 3-5.*

J. Ingenieros: La inmoralidad social del amor. — *A. Sagarna*: El Colegio del Uruguay. — *A. Labarca*: La educación femenina en Chile. — *J. B. Teran*: La obra de Joaquín V. González. — *R. Senet*: La filosofía vedanta y los Senderos Yoquis. — *M. R. Lacoigne*: Biología del sistema de asimilación indirecta. — *J. Vasconcelos*: La revulsión de la energía. — *P. H. Urena*: La revolución y la cultura en México. — *A. Ponce*: Un análisis del ensueño. — *Alberto Einstein*: Conferencias sobre la relatividad. — *J. Alfredo Ferreyra*: La religión de Spencer y de Harrison. — *Gregorio Bermann*: Un discurso de Ramón Turró. — *Arturo Orzábal Quintana*: La educación pública en México. — *Alejandro Korn*: Croce. — *Raul A. Orgaz*: Sobre los doctrinas de Spengler. — *Adrián del Valle*: Nuestro universo. — *Rodolfo Senet*: La obra de Altanura. — *Pedro S. Zulen*: Del neohelgiano al neorealismo. — *Anibal Ponce*: Psicopatología del neologismo. — *J. Nicolai*: Sendito filosófico de la teoría de la relatividad. — *G. Bermann*: Un nuevo libro de Nicolai. — *A. O. Quintan*: América Latina y la actualidad mundial. — *C. Jacob*: La filosofía de la naturaleza según Kant. — *V. Mercante*: El Budismo en América. — *G. Escudero*: Las trayectorias del pensamiento estético. — *R. A. Orgaz*: Las generaciones históricas. — *A. Palcos*: La teoría cerebral de las emociones. — *H. Cáceres*: La pedagogía Universitaria de Francisco Giner. — *A. Ponce*: Psicología de la metáfora. — *J. Ingenieros*: Ante la sociedad de las naciones. — *A. Colmo*: La política y la sugestión historicista. — *R. S. Hayes*: La hermandad de Montaigne y la Boetic. — *H. F. Delgado*: Psicología

*) Nr. 2. tomu XI. nie doszedł ręk Redakcyi.

a

de los cuentos de Hadas. — *A. O. Quintana*: El libro de la revolución. — *F. Rodríguez del Busto*: La obsesión nacionalista. — *G. S. Moreau*: Notas sobre la mentalidad helénica. — *P. S. Zulen*: A propósito de Bertrand Russell. — *A. Orgaz*: Lo desconocido en las ideas y en las instituciones. — *J. A. Natale*: Hacia una pedagogía científica. — *A. M. Paredes*: Formación de la unidad personal. — *A. Ponce*: Psicopatología del conjuro.

XVII.

Revue de métaphysique et de morale. XXXII (1925). 4

G. Séailles: Le pluralisme de Renouvier. Str. 407—445. — *Jeanne Renauld*: Observations sur l'idée de valeur considérée dans ses rapports avec la société. Str. 447—474. — *Jaques Rueff*: L'économie politique, science statistique. Str. 475—487. — *P. Césari*: La généralisation mathématique. Str. 399—518. — *Etienne Gilson*: La pensée religieuse de Descartes. Str. 519—537. — *F. Buisson*: L'école unique. Str. 539—547.

Revue de métaphysique et de morale. XXXIII (1926). 1. 2.

F. Colonna d'Istria: Psychologia Bichat'a (La psychologie de Bichat). Str. 1—38. Autor referuje poglądy Bichat'a z dziedziny psychologii, zestawia je z poglądami niektórych innych autorów i omawia wpływ, jaki wywarły na rozwój psychologii w 19. wieku. Zasadniczym punktem wyjścia tych poglądów jest rozróżnienie pomiędzy życiem organicznym, któremu odpowiadają funkcje życiowe wewnętrzne, a życiem zwierzęcym, któremu są przyporządkowane u Bichat'a funkcje życiowe, na których polega ustosunkowanie do otoczenia.

L. Brunschwig: Filozofia Emila Meyersona (La philosophie d'Émile Meyerson). Str. 39—63. Rozum zawiera w sobie sprzeczność wewnętrzną wskutek współistnienia w nim tendencji kauzalnej i instynktu realistycznego. Dualizm ten, rozważany z punktu widzenia filozofii, nabiera charakteru pesymistycznego, lecz z punktu widzenia nauki przedstawia się optymistycznie. Jakkolwiek bowiem ideał jedności rozumu jest nieosiągalny, to jednak w nauce, gdzie obie wrogie tendencje rozumu harmonijnie współdziałają, można się nieskończenie doń przybliżyć.

R. Wauvre: Logika formalna i logika empirystyczna (Logique formelle et logique empiriste). Str. 65—75. Autor przeciwstawia stanowisko empirysty stanowisku formalisty w matematyce. Empirysta uznaje tylko te twierdzenia za prawdziwe, które potrafi udowodnić, a za absurdalne tylko te, o których potrafi wykazać, iż założenie ich prawdziwości prowadzi do sprzeczności. Nie przesądza on przytem, czy każde twierdzenie jest jednym z dwojga: prawdziwym albo absurdalnym, nie wie bowiem, czy dla każdego twierdzenia da się jeden z wspomnianych dowodów przeprowadzić. Temu stanowisku przeciwstawiają się formalści, dla których każde

b

twierdzenie jest prawdziwe albo fałszywe; prawdziwość zaś i fałszywość przypisują oni twierdzeniom bez względu na to, czy potrafią podać efektywny dowód, że odpowiednia ewentualność zachodzi. W związku z temi stanowiskami można wyróżnić dwie logiki: formalną, logikę prawdy i fałszu, oraz logikę matematyczną empirystyczną, prawdy i absurdu. Niektóre aksjomaty jednej z tych logik mają swoje odpowiedniki wśród aksjomatów drugiej, inne zaś nie; w pierwszej np. przyjmuje się zasadę wyłącznego środka, w drugiej zaś tego się nie czyni. Analogie i różnice widoczne są również między twierdzeniami tych dwu logik; niektóre z nich autor wyprowadza.

P. Mouy: Uwagi o metodzie rekurencji i idei liczby całkowitej (Note sur la méthode de récurrence et l'idée de nombre entier). Str. 77—83. Poincaré wypowiada w „Nauce i Hypotezie“ pogląd, że rozumowanie przez rekurencję składa się z nieskończonej ilości sylogizmów, układających się w *sorites*. Taki pogląd jest jednak mylny. Rozumowanie przez rekurencję jest prostym sylogizmem następującej postaci: każda liczba całkowita jest utworzona z jedności przez dodawanie jedności, wszystko zaś, co jest utworzone z jedności przez dodawanie jedności, posiada daną własność; więc każda liczba całkowita posiada daną własność. Większa przesłanka jest definicyjną liczbę całkowitą, mniejszą zaś otrzymujemy, wykazując, że dana własność zachodzi dla 1 i że, skoro zachodzi dla p , to zachodzi również dla $p+1$.

R. Aron: Uwagi o zakładzie Pascala (Note sur le pari de Pascal). Str. 85—91. Autor podaje swoją interpretację słynnego miejsca w tekście „Myśli“ Pascala i przeciwstawia ją innej, zamieszczonej przez Lachelier'a w *Revue philosophique* z 1911 r.

R. Lenoir: Filozofia wobec wojny (La philosophie devant la guerre). Str. 135—142. Podczas wojny światowej, w obliczu śmierci, człowiek usławił sobie jedność i ciągłość rozwoju myśli ludzkiej i zrozumiał potrzebę umiejętnego formowania młodych dusz. Przyszedł jednak pokój i tych zdobyczy myślowych nie wykorzystano, zabrakło bowiem ludzi do przeprowadzenia odpowiednich reform. Chwila ich jednak nadejdzie.

R. Berthelot: Shakespearowska mądrość (La sagesse shakespearienne). Str. 145—181. Mądrość wyrażona w utworach tego poety jest szczytowym punktem rozwoju mądrości zawartej w poezji pasterskiej a widzącej pomyślnie warunki rozwoju duszy nie w życiu miejskim lecz na wsi, w obcowaniu z przyrodą, uprawianiu sztuk pięknych i doznawaniu czystych uczuć. Zarodki tej mądrości znajdujemy już w starożytności; w pełni dochodzi ona do głosu dopiero w epoce Odrodzenia we Włoszech, ma swych zwolenników w poetach Plejady i przedostaje się do Anglii; tu można ją śledzić w ca-

a

łej twórczości Shakespear'a, najpełniejszy zaś wyraz znajduje w jego „Burzy“.

J. Eisenmann i Y. Rocard: Zasada odpowiedniości a obecny stan teorii kwantów (Le principe de correspondance et l'état actuel de la théorie des Quanta). Str. 183—200. Autorowie uważają zasadę odpowiedniości, przyjętą przez Bohr'a w jego teorii, za jedną z tych, które, posłużąwszy danej teorii do wyjaśnienia szeregu problemów, z czasem z niej znikają, i to znikają jako zasady, pozostają natomiast jako twierdzenia, dające się uzasadnić.

C. Schuwer: Przeszłość przypadkowa i pojęcie nieprzewidywalności w twórczości artystycznej (Les futurs contingents et la notion d'imprévisibilité dans la création artistique). Str. 201—225. Zagadnienie udziału przypadkowości i nieprzewidywalności w twórczości artystycznej można stawiać z różnych punktów widzenia. Lecz ani punkt widzenia obiektywny, rozważający sztukę niezależnie od twórcy, ani też ten punkt widzenia, który uzależnia w zupełności dzieło artysty od jego przeżyć, nie przynoszą w tej dziedzinie niczego ciekawego. Natomiast poważniejsze wyniki w dalszych badaniach nad tem zagadnieniem obiecuje stanowisko, które widzi w dziele sztuki wytwór wzajemnego oddziaływania podmiotu tworzącego i warunków zewnętrznych, a m. i. przedmiotu tworzonego.

E. Leroux: Najbardziej ludzki z pośród filozofów: William James, na podstawie swej korespondencji (Le plus humain des philosophes: William James, d'après sa correspondance). Str. 227—252. Autor śledzi na podstawie danych, zawartych w opublikowanych przez syna tego filozofa listach, kolejne etapy w życiu duchowym Williama Jamesa. Filozof ten, zdaniem autora, nie dał może dzieła o epokowej wartości filozoficznej, lecz całe życie jego było nieustanną walką z wszelką tyranią duchową i w tem leży jego główne znaczenie dla ludzkości.

P. Lévy: O zasadzie wyłączonego środka i twierdzeniach niemożliwych do udowodnienia (Sur le principe du tiers exclu et sur les théorèmes non susceptibles de démonstration). Str. 253—258. O liczbie omawianej przy końcu zamieszczonego w poprzednim numerze tego czasopisma artykułu p. Wawre'a można twierdzić, że nie jest wymierną, tylko jeżeli się wychodzi z tam przyjętej definicji liczby wymiernej; ta definicja jest jednak niewłaściwą. W związku zaś z głównym zagadnieniem poruszeniem w tym artykule, które brzmi: czy istnieją takie twierdzenia, że niemożliwy jest dowód zarówno ich samych jak twierdzeń z nimi sprzecznych — warto zauważyć, że pośród tych twierdzeń, dla których dowód ich prawdziwości jest niemożliwy, spotykamy twierdzenia dwójakiego typu: 1) takie, że niemożliwy jest dowód, że one są niemożliwe do udowodnienia, oraz 2) takie, że dowód tego rodzaju jest możliwy.

G. Guy-Grand: Szkoła jednolita a różności narodowe (L'École unique et les diversités na-

b

tionales). Str. 259—286. Idea Szkoły jednolitej wypłynęła z żywego uczucia narodowego i demokratycznego; w takim też duchu pozwala ona rozwiązywać problemy wynikające ze zróźnicowania, spotykanego w narodzie na każdym prawie polu.

M. Kokoszyńska (Lwów).

XVIII.

Revue néo-scholastique de philosophie. XXVII (1925). 8.

N. Balthasar: In memoriam: Léon Becker. Str. 333—356. — **A. Fauville:** La place de James dans l'évolution de la psychologie contemporaine. Str. 357—375. — **J. Henry:** Le doute initial de l'épistémologie. Str. 376—388. — **L. Noël:** Après le Congrès thomiste. La discussion sur le réalisme. Str. 389—393.

XIX.

Revue philosophique de la France et de l'Étranger. LI (1926). 1—6.

L. Chestov: Memento mori (z powodu teorii poznania Edmunda Husserla) (A propos de la théorie de la connaissance d'Edmond Husserl). Str. 5—62. Teoria poznania Husserla jest jedną z najświetniejszych prób obrony wartości filozofii, jako nauki ścisłej, której twierdzenia posiadają walor prawd wiecznych i bezwzględnych. Próba ta jednak, jak wszystkie próby tego rodzaju, zmierzające do wykazania suwerenności rozumu ludzkiego, skazana jest na niepowodzenie i prędzej czy później zachwiać się musi wobec nieodpartej konieczności, z jaką narzuca się naszemu umysłowi przezwytyczony pozornie relatywizm poznawczy.

A. Metz: Względność i relatywizm (Relativité et relativisme). Str. 63—82. Od czasów Descartes'a, a zwłaszcza Kanta, kierunkiem, dominującym w filozofii, jest relatywizm. Pojawienie się fizycznej teorii względności zdawałoby się świadczyć o zwycięstwie relatywizmu również i na polu nauk przyrodniczo-matematycznych. Jest to tylko pozór. W istocie bowiem teoria Einsteina zakłada absolutny charakter praw przyrody w wyższym stopniu aniżeli to czyniły poprzedzające ją teorie fizyczne.

E. Leroux: Istota doświadczenia podług James'a Warda (La nature de l'expérience d'après James Ward). Str. 88—106. Autor przedstawia pogląd Warda na istotę doświadczenia, wskazuje źródła tego poglądu i zastanawia się nad jego znaczeniem dla metafizycznych konstrukcyj angielskiego filozofa. Według Warda niema dualizmu materii i ducha, istnieje tylko przeciwstawienie podmiotu i przedmiotu w jedni doświadczającej świadomości. Obok doświadczenia indywidualnego istnieje — dzięki porozumieniu międzyjednostkowemu — doświadczenie ogólne, będące jedynie rozszerzeniem doświadczenia jednostkowego. Teoria doświadczenia Warda, która jest podbudową całej jego metafizyki, pozostaje w ścisłym związku z poglądami Kanta i Wundta na istotę doświadczenia.

a

A. Lalande: „Dedukcja teorii względności“ i asymilacja (La „Déduction relativiste“ et l'assimilation). Str. 161—189. Jest to krytyka poglądów Meyersona, zawartych w dziele p. t. „Déduction relativiste“. Wedle Meyersona wszelkie wyjaśnienie zjawisk polega na asymilacji t. j. na doszukiwaniu się wśród rzeczy na pozór różnorodnych jednorodności, na sprowadzaniu jednych rzeczy do drugich. Zmierza do tego również teoria względności Einsteina (uprzestwienie czasu), podejmując w ten sposób zasadniczą tendencję filozofii Hegla i i. Lalande zgadza się z Meyersonem, że istotą wyjaśniania jest asymilacja, nie sądzi jednak, jakoby teoria Einsteina czyniła zadość temu postulatowi nauki, ani też, jakoby pozostawała w ścisłym związku z poglądami Hegla.

E. Rignano: Życie z punktu widzenia teleologicznego (La vie dans son aspect finaliste). Str. 190—222. Autor przeciwstawia się mechanistycznemu sposobowi tłumaczenia zjawisk biologicznych i stara się wykazać, że cechą charakterystyczną, wspólną wszystkim przejawom życia od najprostszych do najbardziej złożonych i skomplikowanych jest ich charakter celowy, dążność do potęgowania intensywności życia.

G. Dumas: Wstęp do badań nad wyrazem wzruszeń (Introduction à l'étude de l'expression des émotions). Str. 223—257. Autor po kilku uwagach, mających na celu klasyfikację i charakterystykę różnych sposobów wyrażania przeżyć emocjonalnych, referuje dotyczące teorie Descartes'a, Gratiolet'a, Darwina, Spencera, Wundta i i. Na końcu załącza literaturę przedmiotu.

L. Cellérier: Elementy życia afektywnego (Les éléments de la vie affective). Str. 260—280. Afektywne jest każde zjawisko, którego treść stanowi przyjemność lub przykrość. Można podzielić zjawiska afektywne na pierwszo- i drugorzędne, zależnie od tego, czy wywołane są wprost działaniem bodźca bez interwencji innych elementów psychicznych, czy też skutek działania bodźca uwarunkowany jest innymi przeżyciami psychicznymi temu bodźcowi towarzyszącymi. W myśl tego kryterium autor jest skłonny zaliczyć t. zw. uczucia zmysłowe do przeżyć drugorzędnych. Pierwszorzędnym natomiast przeżyciem afektywnym jest ból, będący rodzajem wrażenia, a nie, jak chcą niektórzy, jakością towarzyszącą wrażeniu. (C. d. n.).

J. Wahl: Uwagi o drogach myśli Hegla (Note sur les démarches de la pensée de Hegel). Str. 281—289. Aby zrozumieć genezę Hegłowskiego pojęcia ducha i świadomości, trzeba zdać sobie sprawę z istoty metody dialektycznej. Autor, pragnąc tę istotę wyjaśnić, stara się przede wszystkim uwydatnić, na czym polega przechodzenie od tezy do antytezy i dlaczego ten proces nie kończy się odrzuceniem idei pierwotnej, lecz powrotem do niej w syntezie.

Ed. Goblot: Rozważania logiczne, dotyczące sądów o wartości (Exercices logiques sur les

b

jugements de valeur). Str. 321—337. Punktem wyjścia zasadniczych pojęć ekonomii są subiektywne sądy o wartości, polegające na skonstruowaniu pewnego przenoszenia (préférence) jednej rzeczy nad drugą. Autor analizuje na przykładach różne typy tego rodzaju sądów i stara się wykazać, w jaki sposób poprzez te wyrazy subiektywnych upodobań dojść można do obiektywnych sądów o wartości.

P. Valley: Stanowisko Montaigne'a w rozwoju filozofii (La place de Montaigne dans le mouvement philosophique). Str. 338—359. Często nie docenia się roli, którą odegrał Montaigne w rozwoju filozofii nowożytnej. Nie tyle przez nawiązanie do rozmaitych kierunków filozofii starożytnej, ile raczej przez wskazanie analizy własnego psychicznego ja, jako jedynie trafnej metody badań filozoficznych, przyczynia się Montaigne do przełamania tendencji filozofii średniowiecza. Wpływ jego zaznacza się wyraźnie nawet u tak wybitnych myślicieli jak Bacon, Descartes i Pascal.

J. Grenier: Trzej myśliciele włoscy: Aliotta, Rensi, Manacorda (Trois penseurs italiens: Aliotta, Rensi, Manacorda). Str. 360—395. Neohegelianizm włoski, reprezentowany przez Gentile'go i Croce'go, wywołał w latach powojennych opozycję, na której czoło wysunęli się Aliotta, Rensi i Manacorda. Przebudzeni — jak sami wyznają — z dogmatycznej drzemki i optymizmu wypadkami wojny światowej, wymienieni trzej filozofowie, zgodni, o ile chodzi o zwalczanie neohegelianizmu, różnią się przecież między sobą zasadniczo: pierwszy wyznaje umiarkowany racjonalizm, drugi nawiązuje do starożytnego sceptycyzmu, trzeci, pod wyraźnym wpływem neoplatonizmu, snuje koncepcje mistyczne.

P. Guillaume: Źródła słownictwa psychologicznego (Les origines du vocabulaire psychologique). Str. 396—425. Mowa potoczna zrazu nie zna nazw, oznaczających wprost przeżycia psychiczne; oznacza je pośrednio przy pomocy wyrazów, wymieniających pewne czynności fizyczne lub psychofizyczne, warunki zewnętrzne zaistnienia faktu psychicznego i t. p. Nagromadzeniu, uporządkowaniu i analizie tego przednaukowego słownictwa psychologicznego poświęcona jest powyższa rozprawa.

L. Cellérier: Elementy życia afektywnego (Les éléments de la vie affective). Dok. Str. 426—451. Pierwszorzędna przyjemność nie jest ani przeciwieństwem, ani negacją bólu; istnieje równocześnie z nim i tylko tak długo, póki on trwa. Zanalizowawszy bliżej to przeżycie przyjemności, przedstawia autor różne sposoby reagowania organizmu na doznanie wrażenia bólu i wyjaśnia jego biologiczne znaczenie.

Izydora Dąbska (Lwów).

XX.

Revue des sciences philosophiques et théologiques. XIV (1925). 4.

Réginald Omez: La notion platonicienne de

a

„Χώρα“. Str. 433—452. — *Joseph Périnelle*: L'attrition au concile de Trente. Str. 453—483.

Revue des sciences philosophiques et théologiques. XV (1926). 1.

E. B. Allo: Les dieux sauveurs du paganisme gréco-romain. Str. 5—34. — *Joseph Périnelle*: L'attrition au Concile de Trente (à suivre). Str. 35—53.

XXI.

Rivista di filosofia. XVI (1925).

R. Mondolfo: Beccaria filosofo. — *M. G. Sittigiani*: Il dilemma Leopardiano. — *Eugenio di Carlo*: Diritto e forza. — *Raffaello del Re*: Il nuovo realismo in America. — *Mariano Marasca*: I postulati pedagogici. — *Piero Marrucchi*: Filosofia e mistica nel pensiero di Plotino. — *A. Hermet*: Rapporti fra mistica e pensiero. — *Gino Ferretti*: Misticismo e idealismo. — *Antonio Banfi*: Immanenza e trascendenza come antinomia filosofica. — *Giulio Levi*: Definizione dell'arte in quanto e rivelazione del sentimento. — *Francesco Orestano*: Per un grande trattato italiano di storia della filosofia. — *Alessandro Levi*: „Ubi societas, ibi ius“. — *Michelangelo Billia*: I. Immaturità, pericoli e danni del confondere insieme gli insegnamenti della filosofia e della storia. II. Il platonismo italiano del sec. XIX e il così detto idealismo tedesco. — *L. Ventura*: Se la pedagogia abbia delle legge e sia davvero scienza. — *Umberto Cassuto*: L'origine della filosofia ebraica medioevale. — *Eugenio Mingione*: E violabile la legge morale? — *Odoardo Campa*: Gli scritti di Mario Calderoni. — *Cesare L. Musatti*: La teoria di Einstein e la filosofia. — *Guido della Valle*: La religione e la filosofia dei valori. — *Giuseppi Ciaccio*: Nuovi fondamenti dell'estetica e della filosofia. — *F. de Sarlo*: Il discreditto della filosofia. — *Vincenzo Cento*: Tra il fenomenismo di Guastella e il realismo di Troilo. — *Carlo Massantini*: Nota sul primato dei problemi ontologici. — *A. Levi*: Il problema dell'errore nella filosofia di Rosmini. — *A. Banfi*: Lineamenti di una sistematica degli studi religiosi.

XXII.

Rivista di filosofia neo-scolastica. XVII (1925). 4—6.

H. Pinard de la Boullaye: L'origine du monothéisme. Str. 257—269. — *Agostino Gemelli*: La dottrina ascetica di S. Bonaventura da Bagnoregio. Str. 270—292. — *Giuseppe Zamboni*: La psicologia del volere e il fondamento della morale. Ricerche storico-critiche. Articolo III. Osservazioni alla dottrina etica di Antonio Rosmini. Str. 293—326. — La nostra inchiesta sulla psicologia. La risposta di Mons. Francesco Olgiati. Str. 327—335. — *Emilio Chiocchetti*: Per studiare Hegel. Str. 336—338. — *Agostino Gemelli*: Buddismo e Cristianesimo a proposito di un recente volume di L. Suadi. Str. 338—347. — *Emilio Chiocchetti*: La filosofia. Str.

b

347—351. — *Remigio Boving*: S. Bonaventura e il concetto informativo della „Disputa“ di Raffaello. Str. 351—360. — *Domenico Lanna*: La scuola tomistica di Napoli. Appunti per la storia del movimento neoscolastico italiano. Str. 385—395. — *Giuseppe Zamboni*: La psicologia del volere e il fondamento della morale. Ricerche storico-critiche. Articolo IV. Saggio di sistemazione della dottrina etica sulla base della psicologia del volere. Str. 396—442. — *Gustavo Bontadini*: Le polemiche dell'idealismo. Str. 443—468.

XXIII.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. V (1925). 4.

Albert Kocourek: Personalità. Str. 549—561. — *Antonio Falchi*: Carattere ed intento de „De jure belli ac pacis“ di Grozio. Str. 562—582. — *Rodolfo Mondolfo*: Beccario e Kant. Str. 617—619. — *Domenico Rende*: Il libero arbitrio e la scuola criminale positiva. Str. 620—626.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. VI (1926). 1. 2.

Venelin Ganef: Sintesi scientifica e sintesi giuridica. Str. 1—9. — *Francesco Bernardino Cicala*: Per la teoria generale del diritto. Str. 37—70. — *Carlo Gray*: Il concetto di responsabilità. Str. 71—97. — *I. A. Castiglia*: La filosofia dell'„Als-Ob“ nel diritto. Str. 98—122. — *A. E. Cammarata*: Immanentismo e filosofia del diritto. Str. 129—139. — *Henry Lévy Bruhl*: Gli effetti degli atti nulli. Str. 177—181. — *Pietro Bonfante*: La morale politica dei Romani. Str. 182—193. — *Antonio Banfi*: Il problema epistemologico nella filosofia del diritto e le teorie neokantiane. Str. 194—251. — *Rodolfo Di Mattei*: Scetticismo e prassi politica. Str. 252—271. — *Sergio Panunzio*: Ancora sulle relazioni fra stato e sindacati. Str. 272—283. — *Antonio Bruers*: Vico Croce e lo spiritualismo. Str. 284—285. — *Vincenzo Miceli*: Ancora sull'articolo 107 del codice civile e lo scopo del matrimonio. Str. 285—290. — *Giovanni Brunetti*: In margine alla questione della completezza dell'ordinamento giuridico. Str. 291—292.

XXIV.

Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi. IV (1924). 4.

Giuseppe Furlani: Scongieri ed inni babilonesi. Str. 385—410. — *Ed. König*: L'ideale della storiografia e la posizione d'Israele rispetto adesso. Str. 411—424. — *Adolfo Omodeo*: Escatologia, christologia e problemi storiografici. Str. 425—440. — *A. Bonucci*: Postilla all'articolo del Prof. Omodeo. Str. 441—443. — *A. Pini*: Psicologia e misticismo (Continuazione v. num. precedente). Str. 444—470.

XXV.

Ruch filosofický. V (1925). 7—10.

K Vorovka: Science, philosophie, religion. Str. 193—208. — *John Dewey*: Existence, hod-

a

nota a criticism. Str. 208—220; 288—301. — **Dr. Jindřich Uzel**: Jak si organismus buduje svět, jak se v něm orientuje a vyvíjí. Str. 220—228. — **L. Zander**: Sociální otázka u Dostojevského. (Dokončení). Str. 229—234. — **Vladimír Hoppe**: Psychologie náboženského mysticismu. Str. 234—238. — **J. Popelová**: Filosofie na scéně. Str. 238—242. — **K. Vorovka**: Několik myšlének o Masarykově filosofii a jeho „Světové revoluci“. Str. 257—283. — **Ferdinand Pelikán**: Boj za svobodu české filosofie v prvé polovině XIX století. (Dokončení). Str. 283—288. — **Dr. B. Markalous**: Dva francouzští estetikové. Str. 301—306.

XXVI.

Scientia. XIX (1925). 12.

Eugenio Rignano: Les manifestations finalistes de la vie. IIIe et IVe partie: Finalisme des phénomènes d'adaptation préétablie et d'adaptation nouvelle. Str. 379—404.

Scientia. XX (1926). 1—4.

A. Sommerfeld: Ueber die letzten Fortschritte der Atomphysik. Str. 9—18. — **Eugenio Rignano**: Les manifestations finalistes de la vie. V^e et VIe partie: Finalisme du comportement des organismes inférieurs et finalisme des réflexes et des instincts. — VIIe, VIIIe et IXe Parties: Finalisme des tendances affectives, de l'activité mentale et des manifestations sociales. Str. 19—38; 95—110. — **Piero Benedetti**: L'indirizzo odierno della medicina clinica: Lo studio dell' individualità. Str. 173—182. — **Eugenio Rignano**: Entre le vitalisme et le mécanisme s'impose une solution intermédiaire Première partie: Les deux thèses et conflit. Str. 253—272.

XXVII.

Zeitschrift für Psychologie. XCV (1924). 5. 6. *

Antonin Prandtl: Versuche über die Perseveration von Vorstellungen. Str. 249—273. — **Maria Zilly**: Ueber Qualität und Tempo bei fortlaufender Arbeit. Str. 274—315. — **Heinz Werner**: Studien über Strukturgesetze. III. **Heinz Werner und Eliel Lagercrantz**: Experimentell-psychologische Studien über die Struktur des Wortes. Str. 316—363.

Zeitschrift für Psychologie. XCVI (1924). 1—4.

Hans H. Keller: Über den Bekanntheits- und Fremdheitseindruck. Str. 1—57. — **Hans Krüger**: Über die Unterschiedsempfindlichkeit für Beleuchtungseindrücke. Str. 58—67. — **Hans Reichner**: Über farbige Umstimmung (Sucessivkontrast) und Momentadaptation der Hühner. Str. 68—75. — **Antonin Prandtl**: Die Rolle von Perseverationen und Bewusstseinslagen bei Willenshandlungen. Str. 76—106. — **Walter Schriever**: Experimentelle Studien über stereoskopisches Sehen. Str. 113—170. — **F. F. Hazelhoff lu. Heleen Wiersma**: Die Wahrnehmungszeit.

*) Treści zeszytów 5. i 6. tomu XCV. oraz zeszytów 1—4. tomu XCVI. nie mogliśmy podać w miejscu właściwym, gdyż doszły nas z opóźnieniem.

b

Str. 171—188. — **J. Plassmann**: Das aschgraue Mondlicht als Gegenstand der Sinneswahrnehmung. Str. 189—196. — **R. Hennig**: Weitere Beobachtungen über einen Fall von abnormem Datengedächtnis. Str. 197—207. — **Hans Zeman**: Verbreitung und Grad der eidetischen Anlage. Str. 208—273.

Zeitschrift für Psychologie. XCIX. 1—4.

G. E. Müller: Uwagi do artykułu Köhlera „Teorya kompleksów a teorya postaci“ (Bemerkungen zu W. Köhlers Artikel „Komplextheorie und Gestalttheorie“). Str. 1—15. W bardzo ostrym tonie prowadzona polemika z W. Köhlerem z powodu zarzutów podniesionych przez tegoż przeciw teoryi kompleksów Müllera w artykule drukowanym w ó. tomie „Psychologische Forschung“.

Hans Koch i Fridtjof Mjøn: Dziedziczność muzykalności (Die Erbllichkeit der Musikalität). Str. 16—73. Autorowie zestawiają statystyczne wyniki materiału ankietowego, zebranego przez pracownię w Winderen, ze statystycznymi wynikami ankiety, urządzonej przez Haeckera i Ziehena, ogłoszonemi poprzednio w temże czasopiśmie i dotyczącemi kwestyi podanej w tytule. Okazuje się daleko idąca zgodność wyniku obu ankiet.

Joseph Petzoldt: Kompleks a pojęcie I. (Komplex und Begriff I). Str. 74—103. Polemizując z G. E. Müllerem i W. Köhlerem autor usiłuje wykazać, że postaci (Gestalten, Gestaltqualitäten) mają istotne znamiona wspólne z pojęciami i że pojęcia są zjawiskami psychicznymi prostymi i pierwotnymi.

David Katz i Fritz Noldt: O najmniejszych drganiach, dających się spostrzec jako wibracje (Über die kleinsten vibratorisch wahrnehmbaren Schwingungen). Str. 104—109. Przy pomocy specjalnie skonstruowanego aparatu autorowie przekonali się, że drgania o amplitudzie mniejszej nawet od jednego mikrona mogą być przez końce palców odczute jako wibracje.

K. Bühler: „Nowa psychologia“ Koffki (Die „Neue Psychologie“ Koffkas). Str. 145—159. Zobacz treść następnego artykułu.

Otto Selz: W sprawie psychologii współczesnej (Zur Psychologie der Gegenwart). Str. 160—196. Wspólnie z autorem poprzedniego artykułu Bühlerem robi Selz Koffce zarzut, że w rozprawie o współczesnej psychologii, zawartej w podręczniku filozofii, wydanym przez Dessoira, podał w zmienionej nieco formie wyniki badań obu autorów jak swoje własne.

David i Rosa Katz: Zachowanie się dziecka przy unieruchomieniu jednego ramienia (Verhalten eines Kindes bei Behinderung eines Armes). Str. 197—201. Trzyletnie dziecko autorów, któremu z powodu złamania obojczyka musiano unieruchomić lewą kończynę górną, okazało wielką pomysłowość w wynajdywaniu sposobów zastąpienia przy zabawie funkcyj przez to unieruchomienie wypadłych.

a

Hellmut Bocksch i Stephan Krauss: Kolorowe barwy w kolorowym oświetleniu (Bunte Farben in bunter Beleuchtung). Str. 202—220. Barw kolorowych w kolorowym oświetleniu nie rozpoznajemy należycie nawet wtedy, gdy oświetlenie jest co do jakości zgodne z daną barwą. W tym ostatnim przypadku mianowicie wykazują kolory wybitne zbielenie (Aufweissung).

A. Prandtl: Jasność powierzchni szrafowanych (Die Helligkeit schraffierter Flächen). Str. 221—246. Jakkolwiek powierzchnie szrafowane a więc złożone z naprzemian idących jaśniejszych i ciemniejszych prążków nie mają jednolitej jasności, to przecież robią one na nas wrażenie pewnej przeciętnej jasności, zgodnej z tą, którą otrzymują one w oddaleniu od oka tak wielkiem, iż prążki zlewają się ze sobą.

Badania porównawcze z zakresu psychologii spostrzeżeń wzrokowych. Wydaje **Oswald Kroh. I. Walther Götz:** Eksperymentalne badania nad problemem stałości wymiaru wzrokowego u kura domowego (Vergleichende Untersuchungen zur Psychologie der optischen Wahrnehmungsvorgänge. Herausgegeben von **Oswald Kroh. I. Walther Götz:** Experimentelle Untersuchungen zum Problem der Sehgrößenkonstanz beim Haushuhn). Str. 247—260. Kur domowy potrafi poznać, który z dwu przedmiotów jest większy, także i wtedy, gdy wskutek odpowiedniego ustawienia tychże przedmiotów większy z nich daje na siatkówce oka mniejszy obraz niżeli przedmiot mniejszy. **Dr. Stefan Baley** (Lwów).

ZAPISKI BIBLIOGRAFICZNE.

a) Prace polskie.

Historia filozofii.

Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce. Tom II. Część II. Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1926, str. 156. Zł. 4-50.

Michalski Konstanty Prof. Ks. Prądy krytyczne i sceptyczne w filozofii XIV. w. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, XXX (1925), 10. str. 6—7.

Tatarkiewicz Władysław. Materiały do dziejów nauczania filozofii na Litwie. — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, Tom II. Część II., Kraków, 1926, str. 1—42.

Monografie o filozofach.

Czuj Jan Ks. Dr. Hierarchia kościelna u św. Augustyna. Lublin, Nakład Uniw. Lubelskiego, 1925, str. 127. Zł. 4.

Natanson Władysław. Francis Bacon. Kraków, Druk. „Czasu“, 1926, str. 24. Odbitka z „Przeglądu Współczesnego“ 1926. Nr. 47.

Habdank Fr. Dr. Kamil Flammarion. Wspomnienie pośmiertne. — Zagadnienia metapsychiczne, (1925), 5. 6. str. 275—277.

Bornstajn M. Zygmunt Freud. — Warszawskie czasopismo lekarskie, III (1926), 6.

b

Bornstajn M. Przemówienie z powodu jubileuszu Zygmunta Freuda. — Rocznik psychiatryczny, 1926, 4.

Jachimowski Tadeusz Ks. Dokumenty do nominacji Józefa Gołuchowskiego profesorem filozofii w Uniwersytecie Wileńskim. — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, Tom II. Część II. Kraków, 1926, str. 43—110.

Czekalski Eustachy. Do źródeł absolutnej filozofii Hoene-Wrońskiego. — Świat, XXI (1926), 1. str. 4.

Gołąb Jan. Wykształcenie człowieka na podstawie dzieł Hoene-Wrońskiego. Chełm, 1926, str. 63.

Hoene-Wroński zob. Wroński.

Błachowski St. Pierre Janet a behaviorizm. — Neurologia Polska, VIII (1925), 3 i 4.

Demiński Bronisław. O przyczynowości u Machiavella. — Księga Pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera, Lwów, nakł. Komitetu redakcyjnego, 1925, T. I.

Rubczyński W. Metody i wyniki badań nad filiacją rękopisów Mateusza z Krakowa. („Rationale operum divinorum“). — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, XXXI (1926), 3. str. 15—17.

Łuniewski Witold. Mowa nad mogiłą śp. Prof. Dr. med. A. Mikulskiego. Łódź, Wydawnictwo Szpitala dla psychicznie i nerwowo chorych „Kochanówka“ pod Łodzią, 1925, str. 6.

Szarlitt Bernard. Wpływ Szopena na twórczość Nietzschego. — Muzyka, Warszawa, III (1926), 6. str. 266—270.

Kränzler Fryderyk. Nietzsche a filozofia fikcyj. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, IV (1925), 3. str. 288—302.

Potempa K. D. Przyczyny wziętości Platona. Włocławek, nakł. Autora, 1926, str. 23.

Starzewski Maciej. Teorie społeczno-polityczne Staszica a Jan Jakób Rousseau. Kraków, Druk. „Czasu“, 1926, str. 35. Zł. 1-20.

Muennich A. Estetyczne poglądy H. Sienkiewicza. (Dokończenie). — Słowo Pomorskie, (1926), Nr. 9.

Filozofia religijna w „Rodzina Połanieckich“. [Sienkiewicz] Odbitka z „Przeglądu Katolickiego“. Warszawa, 1926, str. 47.

Rubczyński Witold. W. R. Sorleya teoria wartości moralnych oraz jej związek z jego ogólnym poglądem na świat. — Przegląd teologiczny, Lwów, VII (1926), 1. str. 1—48; 2. str. 148—195.

Staszic zob. Rousseau.

Boślaniec Fr. Ks. dr. św. Tomasz z Akwinu jako egzegeta na tle swej epoki. Warszawa, 1925, str. 120. Zł. 3-50.

Grafczyńska Melania. Poglądy muzyczne Tomasza z Akwinu. — Muzyka, Warszawa, III (1926), 5. str. 197—200.

Pastuszko J. Indywidualność św. Tomasza z Akwinu. — Kronika diecezji sandomierskiej, 1925, str. 64—70; 100—106.

a

Kleiner Juliusz. Geneza pojęcia „tonu“ w nauce Towiańskiego. — Ruch literacki, I (1926). 2. str. 33—35.

Kallenbach Józef. Towianizm na tle historycznym. Kraków, Nakł. „Przeglądu Powszechnego“, 1926, str. 192. (Odb. z „Przeglądu Powszechnego“).

Birkenmajer Aleksander Dr. Studya nad Witelone'm, część III bis. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, XXXI (1926). 3. str. 17—20.

Mirkowicz Arkadyusz. Jeszcze jedna polska informacja o Wrońskim z początku XIX w. — Ruch literacki, Warszawa, I (1926). 5. str. 135—136.

Wroński zob. Hoene-Wroński.

Heitzman Marian. Jana Wyclifa traktat „De universalibus“ i jego wpływ na Uniwersytet praski i krakowski. — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, Tom II. Część II. Kraków, 1926, str. 111—156.

Logika.

Baranowski Mieczysław. Dydaktyka uzupełniona zasadami logiki. Do użytku seminariów nauczycielskich i nauczycieli szkół powszechnych. Wyd. X. przerobione. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1926, str. 112. Zł. 2.40.

Sleszyński Jan Dr. Wykłady uniwersyteckie. T. I. Teoria dowodu. Podług wykładów uniwersyteckich Prof. Dra Jana Sleszyńskiego opracował S. K. Zaremba. Kraków, Wyd. z zasiłku Wydź. Nauk. Min. W. R. i O. P. nakładem Kółka matematyczno-fizycznego U. U. J. 1926, str. 190. Zł. 4.70.

Psychologia.

Witwicki Władysław. Psychologia. Dla użytku słuchaczy wyższych zakładów naukowych. T. I. Lwów-Warszawa-Kraków, Nakł. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1925, str. 424. Zł. 16.

Radziwiłłowicz R. Podstawy psychologii w zarysie. Warszawa, Druk. p. f. „Jan Cotty“, 1926, str. VIII. 285. Zł. 8.

Joteyko J. Nauki psychologiczne w Państwowym Instytucie Pedagogicznym. — Rocznik Pedagogiczny, Warszawa, II (1924). str. 15—44.

Studencki Stanisław M. Pomoce naukowe w dziedzinie nauczania psychologii. — Nauka i Szkoła, Warszawa, (1926). 2.

Zielński Marcin. Konstytucjonalizm w psychologii współczesnej a nauka o związku budowy ciała z charakterem. Łódź, Druk. Kędzierskiego, 1925, str. 12. Odbitka z „Pamiętnika ku uczczeniu ś. p. Prof. Dr. med. Antoniego Mikulskiego“.

Beck Adolf. O torowaniu czynności kory mózgu i mózdzku. — Księga Pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera, Lwów, nakł. Komitetu redakcyjnego, 1925, T. I.

b

Messing Z i Wichert F. Przyczynek do sprawy anatomicznej lokalizacji afektów i ich zaburzeń. — Rocznik psychiatryczny, 1926, 4.

Medyński W. O pewnej odmianie złudzenia. — Nowiny lekarskie, XXXVIII (1926). 9.

Rouppert St. Panika jako zjawisko wojenne. — Lekarz wojskowy, VII (1926). 4.

Błachowski Stefan Prof. Dr. Zagadnienie osobowości — Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Poznań, VI (1926). 3. str. CXCI—CXC VII.

Radziwiłłowicz R. Determinizm i indeterminizm. — Rocznik psychiatryczny, 1926 Zeszyt 3.

Błachowski Stefan. O wyobrażeniach eideycznych. — Szkoła powszechna, Warszawa, VII (1926). 3. str. 179—198.

Wirszubski A. Fenomen pamięciowy. — Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego. Zeszyt II. jubileuszowy (1805—1925) za listopad i grudzień 1925.

Kamiński Z. Kilka uwag w związku z metodą „badania oporu“ Abramowskiego. — Rocznik psychiatryczny, 1926, 4.

Huberman Bronisław. Czy istnieje talent muzyczny? — Muzyka, Warszawa, III (1926). 1. str. 12—15.

Klimowicz Tadeusz Dr. Co to jest psychotechnika? — Szkoła powszechna, Warszawa, VII (1926). 1. str. 11—34. (Także w odbitce).

Zawirski Z. Dr. Podstawy psychotechniki i jej rozwój. — Czasopismo techniczne, Lwów, XLIV (1926). 10. str. 149—154.

Geisler E. T. Prof. Psychotechnika, jej cele i drogi. — Czasopismo techniczne, Lwów, XLIV (1926). 10. str. 154—163.

eg. Psychotechnika w Polsce. — Czasopismo techniczne, Lwów, XLIV (1926). 10. str. 163—164.

Jaroszyński Tadeusz Dr. Miejska pracownia psychotechniczna. — Głos nauczycielski, Warszawa, X (1926). 18. str. 86—89.

Świeżek Jan. Znaczenie snów dla życia człowieka. Na podstawie własnych przeżyć. Kraków, 1926, str. 31.

Ziemiński Z. O sugesty i autosugesty. — Szkoła powszechna, Warszawa, VII (1926). 2. str. 96—116.

Pamiętnik pacjentki. Poprzedził wstępem i komentarzem opatrzył Dr. Adam Wizel. Warszawa, Hoesick, 1926.

Kłęsk Adolf Dr. Rola fałszowania pamięci w ocenie prawdziwości zeznań z przeżyć na

a

seansach. — Zagadnienia metapsychiczne, Warszawa, (1926). 9—10. str. 19—21

Kwiatkowski Franciszek Ks. T. J. Spirytizm czyli obcowanie z duchami. Poznań, Nakł. Autora, 1923, str. 40. Wydawnictwo „Ligi katolickiej“ w Poznaniu, V.

Karta z zamkniętej księgi bytu i pierwsze rewelacje Grzegorza VII. Papieża. Zebrał i ułożył Dr. Fr. Habdank. Wyd. II. przejrane i uzupełnione ze słowem wstępnym Józefa Kotarbińskiego. Płock, Nakł. autora, 1925, str. 212. Zł. 4. Z cyklu rewelacji otrzymanych przez p. Jadwigę Domańską.

Bielawski O. Schizofrenia. — Nowiny psychiatryczne, IV (1925).

Trzebiński St. Psychoza i nerwica w beletryście polskiej. — Archiwum historii i filozofii medycyny, III. 2.

Tymieniecki K. Cechy moralne narodu jako wynik historii. Poznań, Fiszer i Majewski, 1926, str. 34.

Szulcowski Bronisław. Dusza dziecka. Z przedmową Bernarda Chrzanowskiego. Wyd. II. rozszerzone. Poznań, Fiszer i Majewski, 1925, str. 115.

Zylberlast-Zandowa Natalia Dr. med. Przyczynek do badań psychologicznych wśród młodzieży szkolnej. [Łódź], Wyd. Szpitala dla psychicznie i nerwowo chorych „Kochanówka“ pod Łodzią, 1925, str. 7. Odbitka z „Pamiętnika ku uczczeniu ś. p. Prof. Dr. med. Antoniego Mikulskiego“.

Semil Edmund. Badania pojęć moralnych u młodzieży. — Przegląd pedagogiczny, Warszawa, XLV (1926). 21. str. 569—570.

Potworowska-Dmochowska Marja. Upodobania literackie dzieci szkolnych. (Na podstawie materiału zebranego drogą ankiety). — Szkoła powszechna, Warszawa, VII (1926). 3. str. 199—229.

Milewski Franciszek. Kilka obserwacji psychologicznych nad młodzieżą niższego gimnazjum. — Muzeum, Lwów, XLI (1926). 1—2. str. 64—67.

Studencki M. S. Dzieci o sobie. Studium psychologiczne. Warszawa, Druk. K. Kopytowskiego, 1924, str. 18.

Jeż Wł. Dzieci w świetle własnych poglądów. — Głos nauczycielski, Warszawa, X (1926). 14. str. 73—75.

Bednarski Jan. Psychologia i pedagogika. Wykłady na kursie podoficerskim. Grudziądz, Centralna Szkoła Żandarmerii, 1925, str. 15.

Gadowski W. Ks. Podręcznik psychologii wychowawczej dla seminariów nauczycielskich i wychowawców. Tarnów, 1926, str. 235.

Grzegorzewska M. Kurs psycho-pedagogiki dzieci anormalnych w Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie. — Rocznik Pedagogiczny, Warszawa, II (1924). str. 44—48.

b

Jaroszyński Tadeusz Dr. O uwadze. — Wychowanie Przedszkolne, II (1926). 2.

Joteyko Józefa Dr. O rozwoju zainteresowania u dzieci. — Wychowanie Przedszkolne, II (1926). 3.

Herman Eufemiusz Dr. Rola sugestyi w życiu dziecka. — Opieka nad Dzieckiem, IV (1926). 1.

Szuman Stefan. O źródłach i możliwościach psychicznego zbliżenia się do młodzieży. — Szkoła powszechna, Warszawa, VII (1926). str. 81—95.

Bielawski Z. Dr. Ks. Technika kształcenia woli. — Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy, Lwów, XIV (1925) 10. str. 401—430.

Szafranówna Helena. Próba egzaminu psychologicznego. — Przyjaciel Szkoły, V (1926). 3. str. 61—67.

Nawroczyński B. Dlaczego powinniśmy uprawiać pedagogikę naukową? — Przegląd pedagogiczny, Warszawa, XLV (1926). 7. 8. str. 172—176; 201—206.

Pannenkowa Irena. Nowe myśli o wychowaniu. Reforma szkolna. Warszawa, Stowarzyszenie Chrz. Nar. Nauczycielstwa, 1925, str. 31.

Mystakowski Z. Funkcja socjalna wychowania i jej stosunek do t. zw. „celów wychowawczych“. Kraków, Koło Ped. U. U. J., 1926.

Śliwiński F. Oddziaływanie wychowawcze na młodzież w wieku szkolnym. Warszawa-Łódź-Kraków, Drukarnia państwowa w Łodzi, 1926.

Hecht G. Nauka moralności jako przedmiot nauki szkolnej. — Głos nauczycielski, Warszawa, X (1926). 18. str. 84—86.

Kosiński Karol. O nauczaniu w szkołach średnich na podstawach psychologicznych. Wilno, 1925, str. 14.

Skórski Zygmunt. Technika i estetyka lekcji szkolnej. (Urywek z psychologii nauczyciela i ucznia). — Muzeum, Lwów, XLI (1926). 1—2. str. 57—64.

Jeleńska Ludwika Dr. Metodyka pierwszych lat nauczania. Warszawa, Nakł. „Naszej Księgarni“ Związku P. N. S. P., 1926.

Kuzimska Ludwika. W jaki sposób przyczyniłam się do rozwoju zdolności spostrzegania u dzieci mej klasy. — Przyjaciel szkoły, Poznań, V (1926). 6. str. 145—150.

Zielonka Stefan. Jak przez nauczanie geografii kształci się spostrzegawczość, fantazja, pamięć, uczucie estetyczne, religijne i miłość ojczyzny. — Przyjaciel szkoły, Poznań, V (1926). 11. str. 293—295.

Estetyka.

Sobeski M. Historia sztuki a estetyka. — Kuryer Poznański, (1926). Nr. 44.

Lam W. Rozumowanie jako nieodzowny współczynnik w sztuce. — Dziennik Poznański, (1926). Nr. 46.

Pomirowski L. Realizm formy literackiej. — Wiadomości literackie, (1926). Nr. 7.

a

Grabiński Stefan. Zagadnienie oryginalności w twórczości literackiej. — Pamiętnik literacki, Lwów, XXII i XXIII (1925/26). str. 1—7.

Kleiner Juliusz. Rola czasu w rodzajach literackich. — Pamiętnik literacki, Lwów, XXII i XXIII (1925/6). str. 8—15.

Łempicki Zygmunt. Osnowa, wątek, motyw. — Pamiętnik literacki, Lwów, XXII i XXIII (1925/6). str. 16—29.

Filozofia społeczna.

Znamierowski Czesław. Socjologia a psychologia społeczna. — Przegląd współczesny, Kraków, V (1926). 51. str. 37—54.

Richter Jan Bronisław. Jednostka a zbiorowość. — Przegląd Współczesny. Nr. 46. Luty 1926.

Rose William. Przyczynki do filozofii pracy społecznej. — Polska oświata pozaszkolna, Warszawa, III (1926). str. 72—83.

Petrażycki Leon. O ideale społecznym i odrodzeniu prawa naturalnego z dodatkiem o gospodarstwie i prawie i o istocie i przesłankach ekonomii politycznej. Warszawa, Idzikowski, 1925, str. 127. Zł. 4.

Unger Juliusz. Etyka a prawo. — Tygodnik illu trowany, Warszawa, (1926). 26. str. 464.

Gołąb Stanisław Prof. Dr. Prawo a moralność. — Przegląd prawa i administracji. LI (1926). 1—3. str. 1—10.

Łomżyński J. Repetytorium historii filozofii prawa. Warszawa, „Pomoc Szkolna“, 1925, str. 70. Zł. 1.50.

Bautro Eugeniusz. Prawne poczucie jako przejaw i forma podświadomego skrótego myślenia. Część I. historyczno-pragmatyczna. Warszawa, Kasa Mianowskiego, 1925, str. 435. Zł. 12

Glaser St. Pojęcie sprawiedliwości w prawie karnem. — Rocznik prawniczy wileński, I (1925). (Także w odblasku, Wilno, 1925, str. 17).

Iserzon Emanuel. Poczytalność zmniejszona. Warszawa, Hoesick, 1925, str. XVIII. 86.

Caro Leopold. Etyka i nauka ekonomii społecznej. — Księga Pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera, Lwów, nakł. Komitetu redakcyjnego, 1925, T. I.

Lutman Roman. Zagadnienia filozoficzne historii. — Pamiętnik IV. Zjazdu Historyków Polskich, Lwów, 1925, str. 9.

Lutman Roman. Zagadnienie prawdy w historii. — Księga Pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera, Lwów, nakł. Komitetu redakcyjnego, 1925, T. II.

Lutosławski Wincenty. Wojna wszechświata, jej odległe przyczyny i skutki. Zarys filozofii historii. Wiekowe walki ludów. Warszawa, nakł. Biblioteki Domu Polskiego, 1925, str. 116. Zł. 0.80.

Borowiecki S. Historia ze stanowiska myślenia pierwotnego. — Neurologia Polska, VIII (1925). 3 i 4.

b

Łempicki Zygmunt. Formy historycznego ujęcia zjawisk kultury. — Pamiętnik IV. Zjazdu Historyków Polskich, Lwów, 1925, str. 9.

Koneczny Feliks. Do metodologii nauki o cywilizacji. — Pamiętnik IV. Zjazdu Historyków Polskich, Lwów, 1925, str. 7.

Kliszewicz Adolf Inż. Średniowiecze a terażniejszość. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXX (1926). 510. str. 273—297; CLXXI (1926). 511. 512. str. 108—135.

Filozofia przyrody.

Danysz J. Biologiczne znaczenie cierpienia i zdrowia. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1926, str. 128.

Nusbaum Henryk Dr. Filozofia medycyny. Poznań, Wyd. Archiwum historii i filozofii medycyny, oraz historii nauk przyrodniczych, 1926, str. 213.

Szumowski W. Najbliższe zadania filozofii medycyny. — Archiwum historii i filozofii medycyny oraz historii nauk przyrodniczych, Poznań, IV. 1.

Szumowski Władysław Prof. Racyonalizm i empiryzm w medycynie. — Polska Gazeta lekarska, Kraków-Lwów-Warszawa-Łódź-Wilno, V (1926). 19. str. 368—370.

Trzebiński J. Przesąd w medycynie. — Archiwum historii i filozofii medycyny, oraz historii nauk przyrodniczych, Poznań, IV. 1.

Sochański Henryk Doc. Dr. Zjawiska akustyczne i znaczenie ich w medycynie wewnętrznej. — Polska Gazeta lekarska, V (1926). 7. 8. str. 113—115; 133—135.

Wrzoł Ludwik Ks. Teorya względności a eksperyment Michelsona. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXIX (1926). 507. str. 294—303.

Tyszkiewicz Józef. Einsteinizm a poglądy filozofii chrześcijańskiej. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXIX (1926). 507. str. 276—293. (Także w odblasku, Kraków, 1926. Zł. 0.45).

Filozofia religii.

Gałęzowska Irena. Religia w oświeceniu socjologii współczesnej. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXX (1926). 508. str. 52—67.

Kosibowicz E. Ks. T. J. Upadek ewolucjonizmu w zagadnieniu pochodzenia religii. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXX (1926). 509. str. 129—150.

Varia.

Morawski Maryan Ks. T. J. Teozofia w dziejach błędów ludzkich. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXXI (1926). 511—512. str. 3—23.

Kwiatkowski Franciszek X. T. J. Teozofia i antropozofia czyli nauka tajemna o Bogu i człowieku. Poznań, „Liga katolicka“, 1925, str. 54.

Matecki Jan. Wiedza duchowa wedle mego życia. Poznań, Nakł. autora, 1926, str. 54.

a

b) Przekłady na język polski.

Bergson Henryk Materya i pamięć. O stosunku ciała do ducha. Przełożył Dr. med. Wł. Fилевичz. Warszawa, Wyd. Kasy im. Mianowskiego, 1926, str. XV. 252. Zł. 7 50.

Bilsky Z. Diagnostykopia. Nowa metoda badań diagnostycznych, psychologicznych i prawnych. Tłum. z ukraińskiego. Z przedmową Dr. St. W. Nowaka Lwów, 1926. Zł. 2.

Eucken Rudolf. Wielcy Myśliciele i ich poglądy na życie. Zagadnienia życia ludzkości w rozwoju dziejowym od Platona do naszych czasów. Z przedmową autora do wydania polskiego. Przełożył z upoważnienia autora Dr. Adam Zieleńczyk. Wyd. II. poprawione. T. I. Epoka Grecka. Chrześcijaństwo. T. II. Czasy Nowożytnie. Lwów-Poznań, Nakł. Wydawnictwa Polskiego, 1925, str. XV. 394; 342. Zł. 16.

Foerster Fr. W. Etyka a polityka. Wstępem zaopatrzył, zebrał i przełożył Józef Mirski. Ze specjalną przedmową autora. Lwów, Gubrynowicz i Syn, 1926, str. 164. Zł. 4 80.

Janet Paul. Historia filozofii. Przełożyła E. Rutkowska. Przejrzał Prof. Dr. M. Sobeski. Poznań, Fiszer i Majewski, 1926, str. 291. Zł. 10.

Janet Paul. Zarys etyki w rozwoju historycznym. Przełożyła J. Rutkowska, przejrział Prof. Dr. Antoni Peretiatkiewicz. Poznań, Fiszer i Majewski, 1926, str. 100. Zł. 4.

Jerusalem Wilhelm. Wstęp do filozofii. Z IX-go i X-go wydania oryginału przełożyła Julia Dicksteinówna. Lwów-Warszawa, 1926, str. XVI. 541. (Biblioteka filozoficzna pod red. prof. W. Heinricha, Serya I. Tom 2).

Moreux Teofil. Tajemnica bytu. I. Skąd pochodzimy? Przekład autoryzowany. Tłumaczył Inż. K. S. Poznań, Księg. Św. Wojciecha, 1925, str. 166. Zł. 5.

Pahlen E. v. d. Nieskończoność wszechświata a teoria względności. Przełożyła z niemieckiego Dr. Z. Reutt-Witkowska. Kraków, Nakł. Redakcji Rocznika Obserwatorium Krakowskiego, 1925, str. 22. Zł. 2. Odbitka z Rocznika Obserwatorium Astronomicznego Krakowskiego na rok 1925, t. IV.

Park Robert E. i Burgess Ernest W. Wprowadzenie do nauki socjologii. Przekład z angielskiego pod redakcją prof. Dr. F. Znanickiego. Tom I. Przełożyli Elżbieta Juraszówna, Jadwiga Hinzowa i Henryk Jaśkiewicz. Poznań, Fiszer i Majewski, 1926, str. XII. 524. Zł. 15.

Rusk R. R. Pedagogika eksperymentalna, przełożył Z. Ziemiński. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1926, str. 392. Zł. 9 60.

c) Prace w językach obcych.

Filozofia wogóle.

Bibliographie der Philosophie und Psychologie. Jg. 6. 1925. Leipzig, Heims, [1926].

Reichl's philosophischer Almanach. Internationales Jahrbuch d. Philosophie d. Gegenwart,

b

hrsg. von Paul Feldkeller. Bd. 3. 1925/1926. Darmstadt, Reichl, 1926, str. XVI. 458.

Jahrbuch der Schopenhauer-Gesellschaft. XII. 1923—1925. Heidelberg, Winter, [1926], str. XIII. 298. M. 12.

Società filosofica Italiana. Dibattiti filosofici. Atti del V° Congresso italiano di filosofia. Città di Castello, Il Solco, 1925, str. 339.

Almanach für das Jahr 1926. Herausgegeben von A. Strofer. I (1925). str. LXXIX. 208. Wien, Internationaler Psychoanalytischer Verlag.

Philosophie-Büchlein. Herausgegeben von Ludwig Lang. Bd. 5. Stuttgart, Franckh, 1926, str. 80.

Crespi Achille. Del fondamento di ogni sistema filosofico. Catania, Galàtola, 1926, L. 3.

Zwirner Eberhard. Zum Begriff der Geschichte. Eine Untersuchung über die Beziehungen der theoretischen zur praktischen Philosophie. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1926, str. IX. 68.

Whitehead A. N. Science and the modern world. New York, Macmillan Co., 1925, str. XI. 296. Doll. 3.

Brentano Franz. Religion und Philosophie (Schluss). — Philosophie und Leben, I. 12.

Le Senne R. Introduction à la philosophie. Paris, Alcan, 1925, str. 316. Fr. 20.

Paulsen Friedrich. Zur Einführung in die Philosophie. Nach Vorlesungen und Schriften. Mit Benutzung seiner nicht veröffentlichten Vorlesungen über Psychologie und Geschichte der Philosophie bearbeitet von Ulrich Buurman. Bremen, Winter, 1925, str. VIII. 104.

Bergmann Ernst. Einführung in die Philosophie. Bd. I. Erkenntnisproblem. Bd. II. Weltproblem. Breslau, Hirt, 1926, str. 128; 120.

Singer Edgar A. Modern thinkers and present problems. An approach to modern philosophy through its history. London, Harrap and Co., 1925, str. 241. S. 5.

Die philosophische Propädeutik in 95 Fragen zusammengefasst und leichtverständlich dargestellt, nebst e. Übersicht über d. Geschichte d. Philosophie. B. Leipa, Künstler, 1925, str. 96.

Ouy Achille. Cahier d'études philosophiques. Deuxième partie: Logique. Morale. Sociologie. Paris, Boulinier frères, 1925.

Croce Benedetto. La prima forma della estetica e della logica, a cura di A. Attisani. Messina, Principato, s. a (1). str. 321.

Tarozzi G. Problemi filosofici: conoscenza, morale, estetica, religione, ad uso dei licei. Bologna, Zanichelli, str. VII. 142. L. 9 50.

University of Chicago abstracts of theses. Humanistic Series, Vol. I. Submitted to the Faculties of the Graduate Schools of the University of Chicago for the degree of Doctor of Philosophy June 1922 — June 1923, with abstracts of some theses submitted at an earlier date. Chicago, University of Chicago Press, 1925, str. XI. 525.

a

Kogler Thomas. Das philosophisch-theologische Studium der bayerischen Franziskaner. Ein Beitrag zur Studien- und Schulgeschichte des 17. und 18. Jahrhunderts. Münster i. W., Aschendorff, 1925, str. XVI, 104. M. 4.50.

Wydania dzieł.

Stoische Lebensregel. Quellentexte zur Ethik der neueren Stoa. Ausgew. von H. Klein. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 31.

Rand Benjamin. Modern classical philosophers. Selections illustrating modern philosophy from Bruno to Spencer. Revised and enlarged edition. Boston, Houghton Mifflin Co., 1925, str. XIII, 740. Doll. 4.50.

von Baader Franz. Schriften zur Gesellschaftsphilosophie. Anhang: Briefe an König Ludwig I., Denkschriften an die bayer. Regierung. Herausgegeben und eingeleitet v. Joh. Sauter. Jena, Fischer, 1925, str. XV, 938. M. 20.

Bachofen J. J. Der Mythos von Orient und Occident. Eine Metaphysik d. alten Welt. Aus d. Werken von J. J. Bachofen mit e. Einleitung von Alfred Baeumler herausgegeben von Manfred Schroeter. München, Beck, 1926, str. CCXCIV, 628.

Baco Rogerus Opera hactenus inedita Rogeri Baconi, Fasc. VI.: Computus Fratris Rogeri. Ed. by R. Steele. Oxford, Clarendon, 1926, str. XXVII, 302. S. 25.

Balmes Jaime D. Dr. Obras completas: Filosofía fundamental, T. I. El criterio. Barcelona, 1925.

Berkeley George Drei Dialoge zwischen Hylas und Philonous. Übersetzt von Raoul Richter. 2. Aufl., herausgegeben von Raymund Schmidt. Leipzig, Meiner, 1926, str. VII, 132.

Berkeley George. Philosophisches Tagebuch. Übersetzt, eingeleitet u. mit Anmerkungen versehen von Andreas Hecht. Leipzig, Meiner, 1926, str. XVI, 173. M. 7.

De Morgan A. Formal logic. Ed. by A. E. Taylor. London, Open Court Co., 1926, str. XXI, 392. S. 12. d. 6.

Descartes René. Discours de la méthode. Texte et commentaire par Etienne Gilson, Paris, Vrin, str. 493. Fr. 35.

Descartes René. The geometry. Transl. by D. E. Smith and M. L. Latham. London, Open Court Publishing Co., 1925, S. 17. d. 6.

Fichte Johann Gottlieb. Werke. Erg. Bd. 1. Staatsphilosophische Schriften. Hrsg. von Hans Schulz u. Reinhard Strecker. Leipzig, Meiner, 1925, str. IV, XV, 34; XII, 255; X, 61; XXII, 65; VIII, 176; XXXVI, 128.

Ficino Marsilio. Briefe des Mediceerkreises aus Marsilio Ficinos Epistolarium. Aus d. Lateinischen übers. u. eingel. von Karl Markgraf von Montoriola. Berlin, Juncker, 1925, str. VIII, 275. M. 9.50.

Kant I. Gesammelte Schriften. Hrsg. von d. Preuss. Akademie d. Wissenschaften. Bd. 17.

b

Abth. 3. Handschriftl. Nachlass. Bd. 4. Metaphysik. Tl. 1. Berlin, de Gruyter u. Co., 1926, str. XVIII, 746.

Kant I. Grundlegung zur Metaphysik der Sitten. Hrsg. von Karl Vorländer. 6. Aufl. Leipzig, Meiner, 1925, str. XXX, 102.

Kant I. Grundlegung zur Metaphysik der Sitten. Herausgeber: Erich Becher. München, Bremer Presse, 1925, str. 125.

La Bruyère. Les caractères. Herausgegeben von Karl Schröder, Frankfurt a. M., Diesterweg, 1926, str. 17.

Lagneau Jules. Ecrits réunis par les soins de ses disciples. Paris, „Union pour la Verité“, 1924, str. 373.

La Mennais. La dispute de l'essai sur l'indifférence D'après des documents nouveaux et inédits. Reims, Monce et Cie; Paris, Libr. ancienne Edouard Champion, 1925, str. X, 456.

Lucianus. Λουκιάνου τὰ σωζόμενα καὶ φερόμενα. Luciani quae extant et quae feruntur ad optimorum librorum lectiones emend. ed. C. H. Weise. Nova ed. ster. C. Tauchnitiana, nova impressio. T. 3. Leipzig, Holtzes Nachf., 1925, str. III, 360.

Mach Ernst. Erkenntnis u. Irrtum. Skizzen zur Psychologie der Forschung. 5. mit d. 4. übereinstimmende Aufl. Leipzig, Barth, 1926, str. XII, 476.

Nietzsche F. Gesammelte Werke. Musarionausgabe. Bd. 16.: Aus dem Nachlass: Studien aus der Umwerthungszeit 1882—1888. München, Musarion, 1925, str. VIII, 435.

Platon. Opera. 11, Rei publicae libri decem. Ex recognitione Caroli Friderici Hermanni. Leipzig, Teubner, 1926, str. 318.

Platon. Gastmahl. Neu übersetzt und erläutert von Otto Apelt. Leipzig, Meiner, 1926, str. XXXVIII, 88.

Plato. Thirteen epistles. With introduction, translation and notes by A. L. Post. Oxford, Clarendon Press, 1925, str. 167. S. 3.

Schelling F. W. J. von. Schriften zur Gesellschaftsphilosophie ausgewählt, mit Einführung u. Anmerkungen versehen von Manfred Schröter. Jena, Fischer, 1926, str. XVI, 853.

Schelling F. W. J. Das Wesen der menschlichen Freiheit. Mit Einleitung, Namen- u. Sachregister neu herausgegeben von Christian Herrmann. Leipzig, Meiner, 1925, str. XII, 92.

Schopenhauer Arthur. Handschriftlicher Nachlass. Aus d. auf d. Königl. Bibliothek in Berlin verwahrten Manuskriptbüchern herausgegeben von Eduard Grisebach. 3. bericht. Abdruck. 1) Balthazar Gracians Handorakel und Kunst der Weltklugheit. Aus dessen Werken gezogen von D. Vincencio Juan de Lastanosa u. aus d. span. orig. treu u. sorgfältig übers. 2) Einleitung in d. Philosophie nebst Abh. zur Dialektik, Aesthetik u. über d. deutsche Sprachverhuzung. Leipzig, Reclam, [1926], str. 180; 203.

Spinoza B. Opera ed. C. Gebhardt. T. I. II. III. IV. Heidelberg, Winter, b. r., str. 631; 392; 431; 447. Cena za całość w opr. 100 Mn.

a

Spinoza Benedictus de. Die Ethik nach Art der Geometrie dargestellt. Neu übersetzt von J. Stern. 3. Aufl. Mit e. Beil. von Werner Schingnitz. Leipzig, Reclam, 1925, str. 421.

Trendelenburg Adolf. Der Zweck, herausgegeben und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Georg Wunderle. Paderborn, Schöningh, 1925, str. 108.

Vischer Friedrich Theodor. Gestalt, Humor und Charakter. Eine Auswahl von Paul Sakmann. Stuttgart, Moritz, 1926, str. 103.

Historia filozofii.

Lacaze-Duthiers, Gérard de. Philosophie de de la Préhistoire (Introduction à l'histoire de la philosophie). Préface de Han Ryner. Paris, Georges Cheron, str. 600, fros. 15.

E. v. Aster, E. Cassirer, M. Frischeisen-Köhler. Die Geschichte d. Philosophie. Berlin, Ullstein, 1925, str. VIII. 645.

Weber Alfred. History of philosophy. Revised edition. Translated by Frank Thilly with „Philosophy since 1860“ by Ralph Barton Perry. New York, Scribner's Sons, 1925, str. XIII. 605.

Boutroux Emile. Etudes d'histoire de la philosophie. 5e édit. Paris, Alcan, 1925, str. 443. Fr. 25.

Lange F. A. Geschichte des Materialismus und Kritik seiner Bedeutung in der Gegenwart. Herausgegeben von Heinrich Schmidt-Jena. 1. Geschichte d. Materialismus bis auf Kant. 2. Geschichte d. Materialismus seit Kant. Leipzig, Kröner, 1926, str. XII. 404; V. 532.

Lasswitz Kurd. Geschichte der Atomistik vom Mittelalter bis Newton. 2. mit d. 1. übereinstimm. Aufl. Bd. 1. 2. 1. Die Erneuerung d. Korpuskulartheorie. 2. Höhepunkt u. Verfall d. Korpuskulartheorie d. 17. Jh. Leipzig, Voss, 1926, str. XII. 518; VIII. 609.

Ziisel Edgar. Die Entstehung des Geniebegriffes. Ein Beitrag zur Ideengeschichte d. Antike u. d. Frühkapitalismus. Tübingen, Mohr, 1926, str. VIII. 346.

Schayer Stanisław. Die Weltanschauung der Brahmana-Texte. — Rocznik oryentalistyczny, Lwów, Druk. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 1925. Tom II (1919—1924).

Gomperz Heinrich. Die indische Theosophie. Vom geschichtl. Standpunkt gemeinverständlich dargestellt. Jena, Diederichs, str. 450.

Rosenberg Otto †. Die Probleme der buddhistischen Philosophie. Aus d. Russ. übers. von E. Rosenberg. Hälfte 2. Heidelberg; Leipzig, Harrasowitz in Komm., 1924, str. 145—287.

Meillet A. Trois conférences sur les gâthâ de l'Avesta, faites à l'Un. d'Upsal. Paris, Geuthner, 1925, str. 72.

Gomperz Theodor. Griechische Denker. Eine Geschichte der antiken Philosophie. Bd. 2. 4.

b

Aufl. Ausg. letzter Hand, bes. von H. Gomperz. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. VII. 628.

Rohde Erwin. Psyche. Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen. 9. u. 10. Aufl. Mit einer Einführung von Otto Weinreich. Bd. 1. 2. Tübingen, Mohr, 1925, str. XX. 329; III. 448.

Oakeley Hilda Diana. Greek ethical thought from Homer to the Stoics. London, Dent and Sons, Ltd., 1925, str. XLII. 226.

Howald Ernst. Ethik des Altertums. München, Oldenbourg, 1926, str. 64.

Tristan K. E. Die Gnostiker oder die unsichtbare Kirche. Schmiedeberg, Baumann, 1925, str. VIII. 179.

Verweyen J. M. Die Philosophie des Mittelalters. 2. Aufl. Berlin, de Gruyter, 1926, str. X. 308. M. 7-50.

Spettmann Hieronymus. Die Erkenntnislehre der mittelalterlichen Franciskanerschulen von Bonaventura bis Skotus. Texte, verdeutscht u. herausgegeben. Paderborn, Schöningh, 1925, str. 143.

Michalski Constantin C. M. Le criticisme et le scepticisme dans la philosophie du XIVe siècle. Cracovie, 1926, str. 81. (Extrait du Bulletin de l'Académie polonaise des sciences et des lettres. Classe d'histoire et de philosophie. Année 1925).

Braham Ernest G. The problem of the self and immortality. An estimate and criticism of the subject from Descartes to Kant. London, Epworth Press, 1925, 7 Sh. 6 d.

Folkierski Władysław. Entre le classicisme et le romantisme. Etude sur l'esthétique et les esthéticiens du XVIII. siècle. Cracovie, Académie polonaise des sciences et des lettres (Paris, Librairie ancienne Honoré Champion), 1925, str. 604.

Kempicki Z. Considérations sur la genèse et l'essence du romantisme. — Bulletin international de l'Académie polonaise des sciences et des lettres. Classe de philologie. Classe d'histoire et de philosophie, 1922. str. 35.

Boas G. French philosophies of the romantic period. Baltimore, Hopkins, 1925, str. XI. 325. Doll. 2-50.

Maitra Kumar. The neo-romantic movement in contemporary philosophy. With a foreword by Ludwig Stein. Berlin, The Book Company, Ltd., College Square, Calcutta, str. IV. 268.

Muirhead J. H. Contemporary British philosophy. Personal statements. Second Series. New York, Macmillan Co., 1925, str. 365. Doll. 4-50.

Müller Max. Die französische Philosophie der Gegenwart. Karlsruhe, Braun, 1926, str. 58. M. 1-20.

Brulex Lucien. Holländische Philosophie. Breslau, Hirt, 1926, str. 132. M. 3-50.

Monografie o filozofach.

Palacios Miguel Asin. El místico Murciano Abenarabi II. Madrid, 1926.

Birkenmajer Alexander. Zur Bibliographie Alberts des Grossen. Fulda, Druck der Fuldaer Actiendruckerei, 1924, str. 4.

Stocks L. J. Aristotelianism. London, Harrap and Co., Ltd, str. VII. 163.

Callebaut A. Jean Pecham O. F. M. et l'augustinisme. Aperçus historiques. (1263—1285). — Archivum Franciscanum historicum, XVIII (1925), 4, str. 441—472.

Salgueiro T. La doctrine de S. Augustin de la grâce d'après le traité à Simplicien. Porto, Porto Medico, 1925, str. 206.

Merrill Robert V. The platonism of Joachim Bellay. Chicago, University of Chicago Press, 1925, str. 150. Doll 1-50.

Gait Una Bernard. The ethical implications of Bergson's philosophy. London, Milford, 1925, 7 Sh. 6 d.

A Forti Scuto Adrianus et Smith D Georgius. Anici Manli Severini Boethi De Consolatione Philosophiae. Londini, Burnes Oates and Washbourne Ltd., 1925.

Kraus Oskar. Franz Brentanos Psychologie und die Individualpsychologie. — Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie, III. 5.

Chinard Gilbert. Jefferson et les idéologues, d'après sa correspondance inédite avec Destutt de Tracy, Cabanis, J. B. Say et Auguste Comte. Baltimore, Hopkins; Paris, Les Presses Universitaires de France, 1925, str. 296.

Lang Albert Dr. Die loci theologici des Melchior Cano und die Methode des dogmatischen Beweises. München, Kösel und Pustet, 1925, str. VIII. 256. M. 2-50.

Rougier Louis. Celse ou le conflit de la civilisation antique et du christianisme primitif. Paris, Éditions du Siècle, 1926, str. XXXIII. 442.

Henry Margaret Young. The relation of dogmatism and scepticism in the philosophical treatises of Cicero. Doctor's dissertation, Columbia University, 1925, str. 117.

Comte zob. Cabanis.

Blücher Max. Führende Männer. Bd. 11. Philosophen: Plato, Descartes, Spinoza, Kant, Schopenhauer. Leipzig, Weigel, 1925, str. 79.

Espinas A. Études sur l'histoire de la philosophie de l'action: Descartes et la morale. Vol. I. II. Paris, 1925, str. 252; 204. Fr. 24.

Destutt de Tracy zob. Cabanis.

Maurevert Georges. Le livre des plagiats: Montaigne. Pascal. La Rochefoucauld. Corneille. La Fontaine. Racine. Molière. Voltaire. Diderot Delille. Chateaubriand. Lamartine. Vigny. Balzac. Stendhal. Hugo. Musset. Baudelaire. Sardou. Anatole France. D'Annunzio. Rostand. Jean Lorrain. Du Marquis de Sade à M. Pierre Benoît. 9e édition. Paris, Ramlot et Cie, Fayard et Cie, 1925, s. r. 320. Fr. 6.

Weinhandl Ferdinand. Meister Eckehart im Quellpunkt seiner Lehre. Zwei Beiträge zur Mystik Meister Eckeharts. 2., verm. Aufl. Erfurt, Stenger, 1926, str. 52.

Engels zob. Hegel.

Solovine M. Épicure. Paris, Alcan, 1925, str. VIII. 127. Fr. 10.

Bett Henry. Johannes Scotus Erigena. A study in mediaeval philosophy. Cambridge, The University Press, 1925, str. 204, S. 10.

Dörries Hermann. Zur Geschichte der Mystik. Erigena und der Neuplatonismus. Tübingen, Mohr, 1925, str. IV. 122.

Siebert Otto. Rudolf Euckens Welt- und Lebensanschauung und die Hauptprobleme der Gegenwart. 4. Aufl. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1926, str. 164.

Gentile zob. Croce.

Koch Franz. Goethe und Plotin. Leipzig, Weber, 1925, str. VII. 263.

Kronenberg Moritz. Die All-Einheit. Grundlinien d. Welt- u. Lebensanschauung im Geiste Goethes u. Spinozas. Stuttgart, Strecker u. Schröder, 1924, str. XV. 103.

Saitschick Robert. Genie und Charakter. Shakespeare, Lessing, Goethe, Schiller, Schopenhauer, Wagner. 2. verm. u. verb. Aufl. Darmstadt, Hofmann, 1926, str. VIII. 359. M. 9.

Harassek S. Joseph Gołuchowski, sa vie et sa philosophie. — Bulletin international de l'Académie polonaise des sciences et des lettres. Classe de philologie. Classe d'histoire et de philosophie. Cracovie, 1922, str. 22.

Petraschek K. O. Die Logik des Unbewussten. Eine Auseinandersetzung mit den Prinzipien u. Grundbegriffen d. Philosophie Eduards von Hartmann. Bd. 1. Logisch-erkenntnis-theoretischer u. naturphilosophischer Teil. Bd. 2. Metaphysisch-religionsphilosophischer Teil. München, Reinhardt, 1926, str. XIX. 596; VII. 590. M. 32.

Chang W. S. The development, significance, and some limitations of Hegel's ethical teaching. Shanghai, The Commercial Press, Ltd., 1925, str. X. 137.

Cooper Rebecca. The logical influence of Hegel on Marx. Seattle, University of Washington Press, 1925, str. 103.

Giese Gerhardt. Hegels Staatsidee und der Begriff der Staatserziehung. Halle, Niemeyer, 1926, str. X. 185.

Vogel Paul. Hegels Gesellschaftsbegriff u. seine geschichtliche Fortbildung durch Lorenz Stein, Marx, Engels u. Lassalle. Berlin, Pan-Verlag, 1925, str. VII. 384.

Mirabaud Robert. Charles Henry et l'idéalisme scientifique. Postface de Charles Henry. Appendice-Note sur les travaux de Charles Henry par Victor Delfino. Paris, Fischbacher, 1926, str. 108. Fr. 6.

Burckhard Georg. Heraklit, seine Gestalt und sein Künden. Zürich, Füssli, 1925, str. 86.

a

- Bréhier Emile.** Herder. Paris, La Renaissance du Livre, 1925, str. 200. Fr. 5.
- Tönnies Ferdinand.** Thomas Hobbes. Leben und Lehre. 3., verm. Aufl. Stuttgart, Frommann, 1925, str. XXVII. 316.
- Russell Dora Winifred Black.** Hypatia; or, woman and knowledge. London, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. 81.
- Boutroux Emile M.** La philosophie de Kant. Paris, Vrin, 1925, str. 376. Fr. 20.
- Buchenau Artur und Lehmann Gerhard.** Der alte Kant. Joh. Gottfried Hasses Schrift: Letzte Äusserungen Kants und persönliche Notizen aus dem opus postumum. Berlin, de Gruyter, 1925, str. 93 M. 3:50.
- Cohen Hermann.** Kommentar zu Immanuel Kants Kritik der reinen Vernunft. 4. unveränd. Aufl. Leipzig, Meiner, 1925, str. IX. 233. M. 5.
- Cornelius Hans.** Kommentar zu Kants Kritik der reinen Vernunft. Erlangen, Verlag d. Philosophischen Akademie, 1926, str. VIII. 152. M. 7:20.
- Lamana E. Paolo.** Kant. 2 vol. Varese, Ediz. Athena, 1926. L. 10.
- Tissi Silvio.** Antologia critica Kantiana. Vol. I. Varese, Ediz. Athena, 1926, L. 10.
- Vorländer Karl.** Kant und Marx. Ein Beitrag zur Philosophie des Sozialismus. 2., neubearbeitete Aufl. Tübingen, Mohr, 1926, str. XII. 328. Kant zob. Descartes.
- Wilhelm R. Lao-Tse.** Stuttgart, Kurtz, 1925, str. 172. Mk. 6.
- La Rochefoucauld zob. Diderot.
Lasalle zob. Hegel.
- Brunswig Alfred.** Leibniz. Wien, König, 1925, str. 183.
- Ernout A. et Robin L.** Commentaire exégétique et critique de Lucrèce De rerum natura. Paris, Belles Lettres, 1925, str. CXXIII. 371.
- Stieler Georg** Nikolaus Malebranche. Stuttgart, Frommann, 1925, str. VII. 174.
Marx zob. Hegel, Kant.
Montaigne zob. Diderot,
- Grimpe G.** Johannes Müller. — Das Deutsche Buch, V (1925). 7—8. str. 284—286.
- Förster-Nietzsche Elisabeth.** Das Leben Friedrich Nietzsches. Kleine Ausgabe in 2 Bden. 1. Der junge Nietzsche. 2. Der einsame Nietzsche. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 453; str. VIII. 589.
- Nüesch E.** Nietzsche et l'Antiquité. Essai sur un idéal de civilisation. Préf. de C. A. Bernoulli. Paris, Presses Universitaires, 1925, str. XIV. 438. Fr. 35.
- Ostwald Wilhelm.** Lebenslinien. Eine Selbstbiographie. Tl. 1. Riga-Dorpat-Riga (1853—1887). Berlin, Klasing u. Co., 1926, str. VIII. 268.
Pascal zob. Diderot.
Pecham zob. Augustinisme.
- Bréhier Emile.** Les idées philosophiques et religieuses de Philon d'Alexandrie. Paris, Vrin, 1925, str. XIV. 336.
- Hermant Abel.** Platon. Paris, Grasset, 1926, Fr. 9.

b

- Howald Ernst.** Platons Leben. Zürich, Füssli, 1925, str. 110.
- Lagerborg Rolf.** Die platonische Liebe. Mit e. Einführung von Richard Müller-Freienfels. Leipzig, Meiner, 1926, str. XI. 295. M. 12:50.
- Willi Walter.** Versuch einer Grundlegung der platonischen Mythopoiie. Zürich, Füssli, 1925, str. 103. M. 3:20.
Plato zob. Descartes.
Plato zob. Bellay.
Plotin zob. Goethe.
- Appell Paul.** Henri Poincaré. Paris, Plon-Nourrit et Cie, 1925, str. 123.
- Bibliografia delle opere di Antonio Rosmini disposte in ordine cronologico a cura di C. Caviglione. Torino, Paravia, 1925, str. 122.
- Themanns Peter.** Rousseau und der Arbeitsschuldgedanke. 2. Aufl. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1925, str. 86.
- Varvello Francesco.** Gian Giacomo Rousseau e il suo „Emilio“. Torino, Soc. Ed. Internazionale, b. r. str. 163.
- D'Aygalliers A. Wautier.** Ruysbroeck, the admirable. Authorized translation by Fred Rothwell. New York, Dutton and Co.; London, Dent and Sons, Ltd., 1925, str. XLIII. 326. Doll. 5.
- Dolezich Gabriele.** Die Mystik Jan van Ruysbroecks des Wunderbaren. Habelschwerdt, Franke, 1926, str. XVII. 171.
Say zob. Cabanis.
- Ferri E. de.** La filosofia dell'identità di F. Schelling fino al 1802 e suoi rapporti storici. Torino, Chiantore, 1925, str. 310.
- Fahsel Helmut.** Die Überwindung des Pessimismus. Eine Auseinandersetzung mit Arthur Schopenhauer. Freiburg, Herder, 1925, str. IX. 86.
- Paulsen Friedrich.** Schopenhauer, Hamlet, Mephistopheles. Drei Aufsätze zur Naturgeschichte d. Pessimismus. 4. Aufl. Stuttgart, Cotta Nf., 1926, str. 284.
- Pfeiffer Konrad.** Arthur Schopenhauer. Die Persönlichkeit und das Werk in eigenen Worten des Philosophen dargestellt. Nebst einem Anhang: Schopenhauer als Erlebnis. Leipzig, Kröner, 1925, str. XII. 218.
- Ribot Th.** La philosophie de Schopenhauer. Tours, Arrault et Cie; Paris, Alcan, 1925, str. 174.
Schopenhauer zob. Descartes, Goethe.
- Hasek William Carl.** The introduction of Adam Smith's doctrines into Germany. New York, Longmans, Green and Co., 1925, str. 147. Doll. 1:50.
- Fauconnet André.** Oswald Spengler. Paris, Alcan, 1925, Fr. 10.
Spinoza zob. Descartes, Goethe.
Stein zob. Hegel.
- Birkenmajer Alexander.** Neues zu dem Briefe der Pariser Artistenfakultät über den Tod des hl. Thomas von Aquin. Rom, Vatikanische Druckerei, 1925, str. 18.
- Chiocchetti Emilio.** S. Thomaso. Milano, Athena, 1925, str. 122.

*

a

Choisnard Paul. Saint Thomas d'Aquin et l'influence des astres. Paris, Alcan, 1926, str. 255 Fr. 15.

Grabman Martin. Die Kulturphilosophie des Hl. Thomas von Aquin. Augsburg, Filser, 1925, str. 217.

Piccoli Valentino. Vico. Milano, Athena, 1925, str. 78.

Brou A. Le dix-huitième siècle littéraire. Vol. II. L'encyclopédie. Voltaire. Paris, Téqui, 1925, str. 434. Fr. 10.

Voltaire zob. Diderot.

Weber Marianne. Max Weber. Ein Lebensbild. Tübingen, Mohr, 1926, str. VIII. 719.

Birkenmajer Aleksander. Études sur Witelo. II. III. IV. Partie. Extrait du Bulletin de l'Académie polonaise des sciences et des lettres, Cracovie, Années 1919/1920, pp. 354—359, 359—360; Année 1922, pp. 6—9.

Metafizyka.

Ziegler Leopold. Metaphysik und Geisteswissenschaft. — Deutsche Rundschau, LI (1925). August, str. 120—27.

Valensín Auguste. A travers la métaphysique. Paris, Beauchesne, 1925, str. 251. Fr. 22.

Descosq's Pedro. Institutiones metaphysicae generalis. Eléments d'ontologie. Tome premier — introduction et métaphysique de l'être. Paris, Beauchesne, 1925, str. 638. Fr. 66.

Kottje Friedrich. Erkenntnis und Wirklichkeit. Untersuchungen über die metaphysischen Grundlagen der organischen und anorganischen Natur. Leipzig, Meiner, 1926, str. VIII. 85. M. 6.

Morgan Lloyd C. Life, mind and spirit. London, Williams and Norgate, Ltd., 1926, str. XIX. 316. S. 15.

Sheacroft W. F. F. Matter, man and mind. London, Benn, 1926, Sh. 8. d. 6.

Boesch Klara. Schöpfer und Deuter deutscher Weltanschauung. Rudolfstadt, Greifenverlag, 1925, str. 91.

Jaller Arthur. Doppeldenken. Grundlagen e. neuen Weltanschauung. Berlin, Schwetschke u. Sohn, 1926, str. VII. 204.

Strecker Friedrich. Die Entwicklungslinie der Menschheit. Grundzüge einer Weltauffassung. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VII. 130.

Werner Otto Ernst. Lehre der Tatsachen über Wesen und Ursprung, Gang und Ziel der Welt. Gotha, Klotz, 1925, str. VIII. 312. M. 7-50.

Du Prel Karl. Die monistische Seelenlehre. Ein Beitrag zur Lösung d. Menschenrätsels. 2. Aufl. Leipzig, Altmann, 1926, str. VII. 390.

Mutius Gerhard von. Jenseits von Person u. Sache. Skizzen u. Votr. zur Philosophie d. Persönlichen. München, Bruckmann, 1925, str. 147. M. 6-50.

Schneider Paul. Die Lehre vom Eigenwillen. Eine Grundlegung f. Wissenschaft u. Leben. Leipzig, Hirzel, 1926, str. VII. 115.

b

Guardini Romano. Der Gegensatz. Versuche zu e. Philosophie des Lebendig-Konkreten. Mainz, Matthias-Grünwald; Wiesbaden, Rauch, 1925, str. XVI. 257. M. 6.

Liepmann Wilh. Welterschöpfung und Weltanschauung. Wege zur Lebenskunst u. Gesundheit. 2. verm. u. verb. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1926, str. XI. 243.

Teorya poznania.

Ingarden Roman. Über die Stellung der Erkenntnistheorie im System der Philosophie. Habilitationsvortrag. Halle (Saale), Druck von Karras, Kröber u. Nietschmann, bez roku, str. 36.

Eaton Ralph M. Symbolism and truth. An introduction to theory of knowledge. Cambridge, Harvard University Press, 1925, str. XIV. 330. Doll. 4.

Hessen Johannes. Erkenntnistheorie. Berlin, Dümmler, 1926, str. 152.

Pichler Hans. Vom Wesen der Erkenntnis. Erfurt, Stenger, 1926, str. 82.

Watt Henry J. The sensory basis and structure of knowledge. London, Methuen and Co., Ltd., 1925, str. XI. 243.

Montague P. W. The ways of knowing. London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. 426. S. 16.

König Josef. Der Begriff der Intuition. Halle, Niemeyer, 1926, str. IX. 420. M. 16.

Richet Charles. Des conditions de la certitude. — Proceedings of the Society for psychological research, XXXV. str. 95.

Prandtl Antonin. Das Problem der Wirklichkeit. München, Reinhardt, 1926, str. 128.

Nys Désiré. La notion de temps. 3e édition, revue, remaniée, augmentée. Louvain, Institut de philosophie, 1925, str. 312. Fr. 20.

Stammler Gerhard. Der Zeitbegriff seit Gauss. Eine erkenntnistheoretische Untersuchung. Halle a. S., Niemeyer, 1926, str. XV. 192. M. 8.

Scheler Max. Die Wissensformen und die Gesellschaft; Probleme einer Soziologie des Wissens; Erkenntnis u. Arbeit; Eine Studie über Wert u. Grenzen des pragmat. Prinzips in der Erkenntnis d. Welt; Universalität u. Volkshochschule. Leipzig, Reinhold, 1926, str. XI. 567. M. 28.

Riehl Alois. Der philosophische Kritizismus. Geschichte u. System. Bd. 3. Zur Wissenschaftstheorie u. Metaphysik. Herausgegeben von Hans Heyse u. Eduard Spranger. 2. veränderte Aufl. Leipzig, Kröner, 1926, str. VIII. 354.

Varisco Bernardino. Linee di filosofia critica. Roma, Signorelli, 1925, str. 166.

Turner J. E. A theory of direct realism and the relation of realism to idealism. New York, The Macmillan Co., 1925, str. 324.

Friedmann Hermann. Die Welt der Formen. System eines morphologischen Idealismus. Berlin, Paetel, 1925, str. XV. 509.

Boodin John Elof. Cosmic evolution. Outlines of cosmic idealism. New York, Macmillan Co., 1925, str. 484. Doll. 3-50.

a

Guzzo Augusto. Verità e realtà. Apologia dell'idealismo. Torino, Paravia, 1925, str. 149.

Nuzubidse Schalwa. Wahrheit und Erkenntnisstruktur. Erste Einleitung in den aletheologischen Realismus. Berlin und Leipzig, de Gruyter u. Co., 1926, str. XI. 196. M. 8.

Reger Wilhelm. Einführung in die Phänomenologie. Leipzig, Meiner, 1926, str. X. 465.

Logika.

Behn Siegfried. Romantische oder klassische Logik? Vergleichende Dialektik des antinomischen Widerspruchs. Münster in W., Aschendorff, 1925, str. XII. 140. M. 5·70.

Smith Henry Bradford. A system of formal logic. Part. I. The problem of single implication. Columbus, Adams and Co., 1926, str. 49.

Wilson Cook J. Statement and inference, edited from the MSS. by A. S. L. Farquharson. Vol. I. II. Oxford, Clarendon, 1926, S. 31. d. 6.

Whitehead A. N. Science and the modern world. Cambridge, University Press, 1926, str. XI. 296. S. 12. d. 6.

Klyce Scudder. Sins of science. Boston, Marshall Jones Co., 1925, str. 432. Doll. 3.

Stammler Gerhard. Notwendigkeit in Natur- und Kulturwissenschaft. Halle, Niemeyer, 1926, str. 16.

Stamm E. Praesente et futuro de mathematica. — Academia pro interlingua, 1926, Nr. 1, str. 8—10.

Strohal Richard. Die Grundbegriffe der reinen Geometrie in ihrem Verhältnis zur Anschauung. Untersuchungen zur psychologischen Vorgeschichte der Definitionen, Axiome und Postulate. Leipzig, Teubner, 1925, str. IV. 137. M. 6·40.

Psychologia.

Psychologia wogóle i zagadnienia ogólne.

Psychologische Monographien herausgegeben von Karl Bühler. Bd I. Leipzig, Hirzel, 1926.

Contributi del laboratorio di psicologia e biologia. Milano, Vita e pensiero. Serie I. 1925, str. 332. — Serie II. b. r. str. 260.

Anthony R. Réflexions d'un biologiste sur l'objet, les méthodes et les limites de la psychologie; ses rapports logiques avec les autres branches de la science. Paris, Vrin, 1925, str. 72. Fr. 5.

Driesch Hans. Grundprobleme der Psychologie. Ihre Krisis in d. Gegenwart. Leipzig, Reinicke, 1926, str. IX. 249.

Hönigswald Richard. Vom Problem des Rhythmus. Eine analytische Betrachtung über d. Begriff d. Psychologie. Leipzig, Teubner, 1926, str. VIII. 89.

Shuckmann. Über verstehende Psychologie. — Pädagogische Warte, XXXII (1925). str. 1427—1432.

b

Köhler F. Metaphysische Psychologie und ihre Beziehungen zur Religion. Leipzig, Pfeiffer, 1926, str. 31. M. 1·40.

Klebe Anina. Einführung in die Seelenkunde (Psychologie). Ihre Hauptfragen u. Hauptrichtungen. — Die neue Volkshochschule, IV. str. 56.

Carr Harwey A. Psychology. London, Longmans, 1926, Sh. 10. d. 6.

Titchener Edward Bradford. Lehrbuch der Psychologie. Deutsch von Otto Klemm. 2. Aufl. mit Zusätzen des Übersetzers. Leipzig, Barth, 1926, str. XII. 470.

Höfler Alois. Grundlehren der Psychologie. 9. Aufl. Unveränd. Abdr. d. 5. Aufl. Wien, Hölder Pichler-Tempsky, 1925, str. 174.

Collins M. and Drever J. Experimental psychology. London, Methuen and Co., Ltd., 1926, str. VIII. 315. S. 8. d. 6.

Cramaussel E. Psychologie expérimentale. Paris, Librairie Universelle, 1926, str. 114. Fr. 6.

Tarozzi Giuseppe. Nozioni di psicologia. Con preliminari filosofici. Bologna, Zanichelli, str. VIII. 165.

Wilm E. C. The theories of instinct. A study in the history of psychology. New Haven, Yale University Press, 1925, str. XIV. 188. Doll. 2·50.

Lhermitte Jean. Les fondements biologiques de la psychologie. Paris, Gauthier-Villars, 1925, Fr. 14.

Lungwitz Hans. Die Entdeckung der Seele. Allgemeine Psychobiologie. Leipzig, Oldenburg, 1925, str. 707.

Dide M. Dr. Introduction à l'étude de la psychogénèse. Essai de bio-psychologie évolutive. Paris, Masson, 1926, str. XII. 221.

Watson John B. Behaviorism. New York, People's Institute Publishing Co., Inc., 1925, str. 251.

Sallwürk sen. Ernst von. Die Struktur des Bewusstseins. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1926, str. 48.

Troland Leonard T. The mystery of mind. New York, D. Van Nostrand Co., 1926, str. XI. 253 Doll. 3.

Cutten George Barton. Mind, its origin and goal. New Haven, Yale University Press, 1925, str. XIII. 213. Doll. 2·50.

Jordan E. The life of mind. Indianapolis: Chas. Laut and Co., 1925, str. VI. 324.

Hildebrand Rudolf. Geist. Halle, Niemeyer, 1926, str. VI. 224. M. 8.

Fano G. Le cerveau et le coeur. Préface de M. le docteur Gley. Paris, Alcan, 1925, str. VII. 212. Fr. 10.

Laird J. Our minds and their bodies. London, Milford, 1925, str. 122. S. 2. d. 6.

Hess W. R. Über die Wechselbeziehungen zwischen psychischen und vegetativen Funktionen. —

a

Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie, XVI. 2.

Carus Carl Gustav. Die Symbolik der menschlichen Gestalt. Neu bearbeitet von Th. Lessing. Celle, Kampmann, 1925, str. 530.

Rutz Ottmar. Vom Ausdruck des Menschen. Lehrbuch der Physiognomik. Celle, Kampmann, 1925, str. 236.

Czucia i spostrzeżenia.

Skramlik Emil von. Handbuch der Physiologie der niederen Sinne. Bd. 1. Die Physiologie d. Geruchs- u. Geschmacksinnes. Leipzig, Thieme, 1926, str. VIII. 532.

Henning Hans. Psychologische Studien am Geruchssinn. Berlin, Wien, Urban u. Schwarzenberg, 1926.

Kern Benno und Schöne Fritz. Sonderstellung gewisser Farbtöne und Heilbehandlung von Farbenschwäche. Experimentell-deskriptiv-psychologische Untersuchung über generelle und exzeptionelle Qualitäten und Attribute von Farben. zur Grundlegung einer Psychohygiene und Psychotherapie der Farbenschwäche. Stuttgart, Enke 1925, str. 163. M. 15.

Hofmann Franz Bruno. Die Lehre vom Raumsinn des Auges. Tl. 2. Berlin, Springer, 1925, str. III. 215—667.

Hazelhoff F. F. et Wiersma Hélène. La sensibilité relative aux différences (La loi de Weber). — Archives néerlandaises de physiologie de l'homme et des animaux, X. 1. str. 66—81.

Uczucia, temperament, charakter, osobowość.

Szymański J. S. Gefühl und Erkennen. Berlin, Karger, 1926, str. IV. 204.

Picard Ernest. Problèmes de la vie affective. Paris, Les Presses Universitaires de France, 1926, str. 218. Fr. 7-50.

Palcos A. La vida emotiva. Buenos-Aires, Gleizer, 1925, str. 229.

Monakow C. V. The emotions, morality and the brain. Authorized translation by G. Barnes and S. E. Jelliffe. Washington, The Nervous and Mental Disease Publishing Company, 1925, str. 96. Doll. 2.

Thalbitzer S. Emotion and insanity. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1926, str. X. 128. S. 7. d. 6.

Vietor C. R. Der Humor u. seine Begründung. Bremen, Leuwer, 1925, str. 22.

Wallerstein Max. Eine Arbeit über das Lachen und das Komische. Wien, Fromme, 1925, str. 47.

Rau Hans. Die Grausamkeit mit besonderer Bezugnahme auf sexuelle Faktoren. 5. Aufl. Berlin, Barsdorf, 1925, str. VIII. 280.

Jahrbuch der Charakterologie. Herausgegeben von Emil Utitz. Jg. 2/3 (1926). Charlottenburg, Pan-Verlag. 1926, str. III. 482.

Lessing Theodor. Prinzipien der Charakterologie. Halle a. S., Marhold, 1926, str. 50.

b

Thöne Joh. Dr. Menschen wie sie sind. Versuch einer modernen Charakterkunde. Hamburg, Alster-Verlag, 1926, str. 239.

Kretschmer Ernst. Körperbau und Charakter. Untersuchungen zum Konstitutionsproblem u. zur Lehre von d. Temperamenten. 5. u. 6. unveränd. Aufl. Berlin, Springer, 1926, str. VI. 214.

Sichel Walter. Types and characters. London, Hutchinson, 1925, Sh. 18.

Mac-Auliffe L. Les mécanismes intimes de la vie. Introduction à l'étude de la personnalité. Châteauroux, Société d'imprimerie; Paris, Le-grand, 1925, str. VIII. 101.

Gordon R. G. Personality. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1926, str. XIV. 302. S. 10 d. 6.

Prince Morton Dr. Problems of personality. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. 434.

Wola, instynkt, ruchy, wprawa, znużenie.

Wilm E. C. The theories of instinct. A study in the history of psychology. New Haven, Yale University Press, 1925, str. XIV. 188. Doll. 2-50.

Lipps Theodor. Vom Fühlen, Wollen und Denken. Versuch einer Theorie d. Willens. 3. mit d. 2. übereinstimmende Aufl. Leipzig, Barth, 1926, str. VII. 275.

Duportal Marg. De la volonté. Paris, Librairie Universelle, 1926, str. 192. Fr. 7-50.

Medicus Fritz. Die Freiheit des Willens und ihre Grenzen. Tübingen, Mohr, 1926, str. IV. 119.

Ribot Th. Les maladies de la volonté. 35e édit. Paris, Librairie Universelle, 1926, str. 184. Fr. 9.

Payot Jules. L'éducation de la volonté. Paris, Alcan, 1925, str. 292. Fr. 15.

Bosk F. W. The psychology of skill. New York, Gregg Publishing Co., 1925, str. VIII. 257. Doll. 2.

Uwaga, pamięć, myślenie.

Henning Hans. Die Aufmerksamkeit. Berlin, Wien, Urban u. Schwarzenberg, 1925, str. VII. 212.

Rignano E. Biological memory. Transl. by E. W. MacBride. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1926, str. 253. S. 10. d. 6.

Dewey John. Comment nous pensons. Paris, Flammarion, 1925, str. 288. Fr. 8.

Ramage A. G. The dynamics of thought and impulse. A hypothesis. Edinburgh, Grant, 1924, str. 40.

Willwoll Alexander. Begriffsbildung. Eine psychologische Untersuchung. Leipzig, Hirzel, 1926, str. V. 148.

Bauch Bruno. Die Idee. Leipzig, Reinicke, 1926, str. IX. 270.

Howard Walther. Die Lehre vom Lernen. Auf d. Wege zur bewussten Entwicklung. Bd. I. Die Grundlagen. Wolfenbüttel, Kallmeyer, 1925, str. 167. M. 5 50.

a

Weimer Hermann. Psychologie der Fehler. Leipzig, Klinkhardt, 1925, str. IV. 92.

Forel A. Dr. Mensonge ou erreur chez l'homme normal. Paris, 1925, 3 Fr.

Spoleczne funkcyje jednostki.

Weiss Albert P. Linguistics and psychology. — Language, I (1925). 1.

Brecht Franz Josef. Sprachforschung und Sprachphilosophie. — Literarischer Handweiser, LXII. 5. str. 325—334.

Gerstmayer J. W. Oscar. Die Seele der Sprache. Bd. I. Die Sinneswurzel. Weingarten, Welfenverlag, 1925, str. 158.

Vossler Karl. Sprache als Ausdruck der Volkspsyche. — Faust, 1925/26. H. 6.

Klatt Fritz. Wortkörper u. Wortsinn. — Form u. Sinn, I. 6. str. 113—115.

Günther L. Von Wörtern und Namen. 15 sprachwissenschaftliche Aufsätze. Berlin, Dümmler, 1926, str. VIII. 255.

Marty A. Satz u. Wort. Eine kritische Auseinandersetzung mit der üblichen grammatischen Lehre u. ihren Begriffsbestimmungen. Aus A. Marty's Nachlass herausgegeben von Otto Funke. Reichenberg, Stiepel, 1925, str. 93.

Ungnad Arthur. Das Wesen des Ursemitischen. Eine sprachgeschichtlich-psychologische Untersuchung. Mit einem Anhang: Zur Entstehung und Entwicklung der Zahlbegriffe. Leipzig, Pfeiffer, 1925, str. 30.

Couvé Richard. Die Psychotechnik im Dienste der Deutschen Reichsbahn. Berlin, VDI-Verlag, 1925, str. XI. 132.

Sommer R. Psychologie und Organisation des Erfinderswesens. — Psychologie und Medizin, I (1925). 1.

König Theodor. Reklame-Psychologie, ihr gegenwärtiger Stand, ihre praktische Bedeutung. 3. erg. u. durchges. Aufl. München, Oldenbourg, 1926, str. X. 245.

Fryer Douglas. Vocational self guidance. Philadelphia, Lippincott Co., 1925, str. IX. 385.

Lang Emmy. Psychologische Massenprüfungen für Zwecke der Berufsberatung. Arnulf Rüssel: Die Eignungsprüfung als Erlebnis der Jugendlichen. Halle a. S., Marhold, 1925, str. 68.

Marbe Karl. Praktische Psychologie der Unfälle und Betriebsschäden. München, Oldenbourg, 1926, str. VII. 110.

Janert Bernhard. Die Kunst geistig vorteilhaft zu arbeiten. 9. Aufl. Stuttgart, Franckh, 1926, str. 79.

Osobliwi stany świadomości.

N'Guyen-Te-Duc Luat. Physique et psychique de l'opium. Paris, Aux Éditeurs associés, 1925, Fr. 20.

Hempel Joh. Mystik und Alkoholekstase. Hamburg, Neuland-Verlag, 1926, str. 31.

Freud Sigm. Gesammelte Schriften. Bd. 3: Ergänzungen und Zusatzkapitel zur Traumdeutung,

b

Über den Traum, Beiträge zur Traumlehre, Beiträge zu Wiener Diskussionen. Herausgegeben von Anna Freud und A. J. Storfer. Wien, Psychoanalytischer Verlag, 1925, str. 340.

Freud Sigm. Hemmung, Symptom und Angst. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1926, str. 136.

Freud Sigm. Kleine Beiträge zur Traumlehre. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 77. M. 4-50.

Freud Sigm. Einige psychische Folgen des anatom. Geschlechtsunterschieds. — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, II. 4.

Freud Sigm. Die Widerstände gegen Psychoanalyse. — Imago, XI. 3.

Jones Ernest. Traité théorique de psychanalyse. Paris, Payot, 1925, str. 900. Fr. 50.

Gaetani F. La psicanalisi. Rome, Civ. Cattolica, 1925, str. 80. L. 6.

Bjerre Paul. Von der Psychoanalyse zur Psychosynthese. Aus dem Schwedischen übersetzt von Helmuth Duve. Halle a. d. S., Marhold, 1925, str. 93.

Bjerre Paul. The way to and from Freud. — Psychoanal. Rev., XII (1925). Jan. str. 39—66.

Hollós S. and Ferenczi S. Psychoanalysis and the psychic disorder of general paresis. Authorized English by G. M. Barnes and G. Keil. New York and Washington, Nervous and Mental Disease Publishing Company, 1925, str. VIII. 48. Doll 150.

v. Hattinberg Hans. Das biologische Denken in der Medizin und die Psychoanalyse. — Psychologie und Medizin, I. 2.

Seeling Otto. Die Psychoanalyse in pädagogischer Beleuchtung. Mit Beispielen aus der analytischen Praxis. Für Eltern, Erzieher, Seelsorger und für Leidende. Berlin, Pyramidenverlag Dr. Schwarz u. Co., 1925, str. 71.

Hesnard A. et Laforgue R. L'évolution psychiatrique. Psychanalyse et psychologie clinique. Paris, Payot, 1925, str. 302. Fr. 20.

Suttie Ian D. An unwarranted accretion to the Freudian theory. — The British Journal of medical psychology, V. 2.

Rank Otto. Der Doppelgänger. Eine psychoanalytische Studie. Wien, Internationaler psychoanalytischer Verlag, 1925, str. 117.

Benussi V. La suggestione e l'ipnosi come mezzi di analisi psichica reale. Bologna, Zanichelli, 1925, str. 172. L. 17-50.

Seeling Otto. Hypnose und Suggestion. Eine Handreichung für jeden Gebildeten, insbesondere für Eltern u. Erzieher, Juristen u. Polizeibeamte. 2. umgearb. u. verm. Aufl. Berlin, Pyramidenverlag Dr. Schwarz u. Co., 1925, str. 246.

Jagor Paul C. L'hypnotisme à distance, la transmission de la pensée et la suggestion mentale. Paris, Drouin, 1925, str. 192. Fr. 15.

Schilder P. u. Kauders O. Lehrbuch der Hypnose. Berlin, Springer, 1926, str. IV. 110. M. 6 60.

Sanders Hans Theodor. Die Autosuggestion und die Macht des Unterbewusstseins in uns. Von Coués Selbstheilungsmethode durch Erziehung d. Seelenkräfte. Dresden, Reissner, 1925, str. 124.

Dwelshauvers Georges. Les mécanismes subconscients, Paris, Alcan, 1925, str. 145. Fr. 9.

Mader Fr. W. Enthüllte Rätsel des Unterbewusstseins. Bd. 1. 2. Dresden, Rekor-Verlag, 1925, str. 153; 142. M. 4.

Blum-Ernst Alfred. Die Übermacht des Unterbewusstseins eine Gefahr für unser Geistesleben. Schwerin i. Meckl., Bahn, 1926, str. 79.

Encyclopédie des Sciences occultes (Introduction de M. C. Poincaré). str. 640. Fr. 21.

Sudre René. Introduction à la métapsychique humaine. Paris, Librairie Universelle, 1926, str. 448. Fr. 25.

Sudre René. La classification et le vocabulaire métapsychiques. — Revue métapsychique, 1925, Nr. 6.

Favre Louis. Que faut-il penser de la métapsychique? La métapsychique et la méthode scientifique. Paris, Les Presses Universitaires de France, 1925, str. 32. Fr. 3.

Heuzé. Ou en est la métapsychique. Paris, Gauthier-Villars et Cie, 1925, str. 272. Fr. 18.

Richet Charles. La science métapsychique. — Presse médicale, LI (1925). 27 Juin.

Driesch Hans. Parapsychologie und anerkannte Wissenschaft, (Versuch einer positiven Auseinandersetzung mit den parapsychologischen Fragen und einer Theorie derselben). — Hochland, XXIII, 1.

Wellenberg Gulat v. W., Klinckowstroem v. Carl, Rosenbusch Hans. Der physikalische Mediumismus, als 1. Teil des Sammelwerkes „Der Okkultismus in Urkunden“ herausgegeben von Max Dessoir. Berlin, Ullstein, 1925, str. 494.

von Schrenck-Notzing. Der physikalische Mediumismus im Lichte der Gegner. — Psychische Studien, LII, 11, str. 635.

Grunewald Fritz. Mediumismus. Die physikalischen Erscheinungen des Okkultismus. Berlin, Ullstein u. Co., 1925, str. 150.

Moll A. Okkultismus und Psychologie. — Psychologie und Medizin, I (1925). 1.

Tischner Rudolph. Zur Methodologie des Okkultismus. — Zeitschrift für kritischen Okkultismus und Grenzfragen des Seelenlebens, I (1925). 1.

Psychopatologia.

Bridges James Winfred. An outline of abnormal psychology. Third edition revised. Columbus, Adams and Co., 1925, str. 236.

Hamilton Gilbert van Tassel. An introduction to objective psychopathology. St. Louis, Mosby, 1926, str. 354. Doll 5.

Kleist K. Die gegenwärtigen Strömungen in der Psychiatrie. Berlin u. Leipzig, de Gruyter u. Co., 1925.

Lévy-Suhl Max. Neue Wege in der Psychiatrie. Eine vergleichende Betrachtung des Seelenlebens der Wilden und der Geistesstörungen der Kulturmenschen. Nebst einer methodologischen Einleitung. Stuttgart, Enke, 1925, str. 72.

Jolowicz Ernst. Die Persönlichkeitsanalyse. Eine vorbereitende Methode für jede Psychotherapie der Neurosen. Leipzig, Thieme, 1926, str. 83. M. 2-10.

Hoffmann Hermann. Familienpsychosen im schizophrenen Erbkreis. Berlin, Karger, 1926, str. IV. 120. M. 7.

Fröschels Emil. Das Stottern (assoziative Aphasie). Wien, Deuticke, 1925, str. IV. 134. M. 5.

Herrmann Georg und Pötzl Otto. Über die Agraphie und ihre lokaldiagnostischen Beziehungen. Berlin, Karger, 1926, str. VII. 380.

Psychologia jednostek i typów, psychologia społeczna.

Mensch und Gemeinschaft. Kleine Schriften zur Individualpsychologie. Herausgegeben von Fritz u. Ruth Künkel. 1. F. Künkel: Die Grundbegriffe der Individualpsychologie. 2. Ruth Künkel: Erziehung. 3. Otto Kaus: Ehe und Ehelosigkeit. Berlin, Hoffmann, 1925, str. 62.

Dennis Ray William. The method and presuppositions of group psychology. Berkeley, University of California Press, str. 182.

Allier Raoul. La psychologie et la conversation chez les peuples non civilisés. Vol. I. II. Paris, Payot, 1925, str. 595; 512. Fr. 80.

McDougall W. An introduction to social psychology. 20-th edition, enlarged. London, Methuen and Co., Ltd., 1926, str. XXVI. 440. S. 10. d. 6.

Thouless H. R. Social psychology. London, University Tutorial Press, Ltd., 1925, str. 376. S. 5. d. 6.

Le Bon G. Psychologie du socialisme. Paris, Alcan, 1926, str. XII. 490. Fr. 30.

Man Hendrik de. Zur Psychologie des Sozialismus. Jena, Diederichs, 1926, str. 435. M. 17.

Weininger Otto. Geschlecht und Charakter. Eine prinzipielle Untersuchung. 26. unveränderte Auflage. Wien, Braumüller, 1925, str. XXIII. 599.

Meyer Erich W. J. Zum Sinn und Wesen der Geschlechter. Bonn, Cohen, 1925, str. 154. M. 4-50.

Christiansen Hans. Über Mann und Weib. Tl. 1. Grundsätzliches. Tl. 2. Christiansen gegen Keyserling. Wiesbaden, Staadt, 1926, str. 48.

Messer August. Eine neue Epoche der Geschlechterpsychologie? — Philosophie u. Leben, II. 1. str. 20-24.

Altavilla Enrico. La psicologia giudiziaria. Torino, Unione tip. ed. Torinese, 1925. L. 45.

Wulffen Erich. Kriminalpsychologie. Psychologie des Täters. Ein Handbuch für Juristen, Justiz-, Verwaltungs- und Polizeibeamte, Ärzte;

a

Pädagogen u. Gebildete aller Stände. Berlin, Langenscheidt, 1926, str. 476. M. 24.

Rozwój psychiczny człowieka.

Koffka K. Mental development. — Pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXII. 4.

Rossolimo G. J. Das psychologische Profil und andere experimentell-psychologische, individuelle und kollektive Methoden zum Prüfung der Psychomechanik bei Erwachsenen und Kindern. Halle a. d. S., Marhold, 1926, str. 139.

Busemann A. Die Sprache der Jugend als Ausdruck der Entwicklungsrhythmik. Jena, Fischer, 1925, str. 98.

Hutt Robert B. W. Standardization of a color cube test. Doctor's dissertation, University of Pennsylvania, 1925, str. 97.

Easby-Grave Charlotte. Tests and norms at the six year old performance level. Reprinted from the Psychological Clinic. Vol. XV. str. 39

König K. Über Gültigkeit der Ergebnisse von Intelligenzprüfungen im allgemeinen und nach der Binet-Simonschen Testseriemethode im besonderen. Kritik u. Vorschlag. — Pädagogische Warte, XXXII (1925). 7. str. 365—374.

Magson Egbert H. How we judge intelligence. An investigation into the value of an interview as a means of estimating general intelligence. Cambridge, Univ. Press, 1926, Sh. 8. d. 6.

Peterson Joseph. Earl conceptions and tests of intelligence. London, Harrap, 1925, Sh. 7. d. 6.

Bobertag Dr. Begabtenauslese mit oder ohne Tests? — Preuss. Lehrerzeitung. Ausg. Hannover, (1925). Nr. 37.

Guapp Robert. Psychologie des Kindes. 5., vielfach veränd. Aufl. Leipzig, Teubner, 1925, str. 192.

Rasmussen Wilhelm Psychologie des Kindes zwischen vier und sieben Jahren. Aus dem Dänischen übersetzt von Albert Rohrberg. Leipzig, Meiner, 1925, str. III. 262.

Spranger Eduard. Psychologie des Jugendalters. 6. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1926, str. XVI. 359.

Bühler Charlotte. Das Seelenleben des Jugendlichen. Versuch einer Analyse u. Theorie d. psychischen Pubertät. 3., unveränderte Aufl. Jena, Fischer, 1925, str. X. 211.

Wassner Julius. Jugendpsychologie. — Neue Jahrbücher für Wissenschaft und Jugendbildung, I (1925). 4. str. 539—547.

Peper Wilhelm. Junge Seelen. Bilder zur Jugendpsychologie aus Kinderstube, Biographie u. Dichtung. Unveränd. Nachdr. d. 2. Aufl. Leipzig, Teubner, 1925, str. IV. 79.

Rüegg Arnold. Kinderseelenkunde und ihre Bedeutung für die Sonntagsschularbeit. Zürich, Glocken-Verlag, 1925, str. 33.

Jones Alice M. An analytical study of one hundred twenty superior children. Doctor's dis-

b

sertation, University of Pennsylvania, 1925, str. 76.

Busemann A. Die Jugend im eigenen Urteil. Eine Untersuchung zur Jugendkunde. Langensalza, Beltz, 1926, str. 252.

Lau Ernst. Beiträge zur Psychologie der Jugendlichen. Moral- u. sozialpsychologische Untersuchungen auf experimenteller Grundlage. 3. Aufl. Langensalza, Beltz, 1925, str. 82.

Bofe Paul und Fuchs Hans. Psychologie des Landkinds auf geisteswissenschaftlicher Grundlage. Halle a. S., Schroedel, 1925, str. VII. 228. M. 4.

Teufelsbauer Leopold. Psychologie des Landkinds. — Christlich-pädag. Blätter, XLIX. 1. str. 5—11.

Bovet P. Le sentiment religieux et la psychologie de l'enfant. Neuchâtel et Paris, Delachaux et Niestlé, (b. r.), str. 174.

Mumford R. E. E. The dawn of character in the child. London, Longmans, Green and Co., 1925, str. VIII. 242. S. 5.

Croner Else. Die Psyche der weiblichen Jugend. 3. Aufl. mit e. Nachtrag: Zur Psyche d. Mädchen aus d. einfacheren Volksschichten. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1926, str. 80.

Wurmb Agnes. Hat die bisherige jugendpsychologische Forschung zu Ergebnissen für eine Psychologie des weiblichen Geschlechts geführt? Berlin, Herbig, 1925, str. 40.

Voigts Heinrich. Untersuchungen über die Entwicklung der mathematisch-rechnerischen Denk- und Kritikfähigkeit bei Mädchen. — Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht aller Schulgattungen, LVI. 5.

Albrecht Karl. Struktur und Entwicklung des sachrechnerischen Bewusstseins auf Grund spontan gebildeter Aufgaben grossstädtischer Volksschüler. Beiträge zur Psychologie des Bildungsvorgangs im Jugendalter. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1926, str. 108.

Stockhaus C. Die Arbeiterjugend zwischen 14 und 18 Jahren. Beiträge zum Problem d. Arbeiterjugendpsychologie. Wittenberg, Herrosé, 1926, str. 78.

Bues Hermann. Die Stellung des Jugendlichen zum Beruf und zur Arbeit. Bernau bei Berlin, Grüner Verlag, 1926, str. 308.

Homburger August. Vorlesungen über Psychopathologie des Kindesalters. Berlin, Springer, 1926, str. XX. 852.

Necchi L. Lo studio e la classificazione dei fanciulli anormali, secondo i principi della biologia generale. Milano, „Vita e Pensiero“, 1924, str. 96. L. 6.

Kempf Hans. Die psychischen Zwangszustände im Kindesalter. Leipzig, Nachod, 1925, str. IV. 81. M. 1.60.

Lindner Rudolf. Das taubstumme Kind in Vergleich mit vollsinnigen Schulkindern. Leipzig, Dürr, 1926, str. 218.

a

Averill Lawrence Augustus. Elements of educational psychology. London, Calcutta and Sydney, Harrap and Co., Ltd., 1925, str. XII. 425. S. 7. d. 6.

Fox C. Educational psychology. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., str. XIII. 380. S. 10. d. 6.

Kutzner Oskar. Der Sinn der Erziehung. Vorgedanken zu einer Philosophie der Erziehung. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1925, str. 66.

Ettlinger Max. Die philosophischen Zusammenhänge in der Pädagogik der jüngsten Vergangenheit und Gegenwart. Münster i. W., Münster-Verlag, 1925, str. 42.

Sallwürk sen., Ernst von. Das Gefühl und seine pädagogische Bedeutung. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1925, str. 32.

Foerster Friedrich Wilhelm. Religion und Charakterbildung. Psychologische Untersuchungen u. pädagogische Vorschläge. Zürich, Rotapfel-Verlag, 1925, str. 464.

Sost Jakob. Wesen und Bedeutung der Schulzeugnisse und ihre pädagogische und psychologische Auswertung. Paderborn, Schöningh, 1926, str. XII. 103.

Birnbaum Karl. Die Coué'sche Methode der bewussten Autosuggestion in ihrer erzieherischen Bedeutung. — Zeitschrift für Kinderforschung, XXXI. 3—4.

Schwarz Fritz. Suggestion und Autosuggestion in Erziehung und Unterricht nach der Methode von Coué. Bern, Pestalozzi-Fellenberg-Haus, 1925, str. 16.

Bracken Helmut von. Die Prügelstrafe in der Erziehung. Soziolog., psycholog. u. pädagog. Untersuchungen. Dresden, Verlag am andern Ufer, 1926, str. VII. 200.

Psychologia zwierząt.

Hempelmann Friedrich. Tierpsychologie vom Standpunkte des Biologen. Leipzig, Akadem. Verlagsges., 1926, str. VIII. 676.

Ettlinger Max. Beiträge zur Lehre von der Tierseele und ihrer Entwicklung. Münster i. W., Aschendorff, 1925, str. VIII. 126. M. 5-90.

Köhler W. Intelligence of apes. — Pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXII. 4.

Gerhardt U. Neue sexualbiologische Spinnenstudien. — Zeitschrift für Morphologie und Ökologie der Tiere, III (1925). str. 567—618.

Estetyka.

Zweiter Kongress für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft. Berlin 16.—18. Okt. 1924. Stuttgart, Enke, 1925, str. VI. 458. M. 29.

Gustalla Pierre. Esthétique. I. Esthétique analytique. II. Le goût, la grâce et le rythme. Paris, Vrin, 1925, str. 180. Fr. 16.

Meyer Theodor. Ästhetik. Eine Einführung für Kunstfreunde. 2. Aufl. Stuttgart, Enke, 1925, str. VII. 440.

b

Wirth Wilhelm. Grundfragen der Ästhetik. Im Anschluss an die Theorien Johannes Volkelts erörtert. Leipzig, Akademische Verlagsgesellschaft, 1925, str. VII. 152.

Kunowski Lothar von. Orpheus. Philosophie der Kunst und Kunsterziehung. Jena, Diederichs, 1925, str. 184.

Roth Ernst. Die Grenzen der Künste. Stuttgart, J. Engelhorn's Nachf., 1925, str. 253.

Thorburn John M., M. A. Art and the unconscious. A psychological approach to a problem of philosophy. London, Kegan, 1925, str. XII. 242. S. 10. d. 6.

Alexander S. Art and the material. London, Longmans, Green and Co., 1925, str. 32. S. 1. d. 6.

Bekker Paul. Was ist Phänomenologie der Musik? — Die Musik, Nr. 4, styczeń 1925.

Hoffmann Ernst. Das Wesen der Melodie. Tl. 1. Berlin, Hesse, 1925, str. XVI. 225. M. 9.

Etyka.

Messer August. Deutsche Wertphilosophie der Gegenwart. Leipzig, Reinicke, 1926, str. IV. 260.

Villa Guido. Le scienze morali e il concetto di valore. Napoli, Perrella, 1925, str. 31.

Lyman W. Ritschl's theory of valuejudgments. — Journal of religion, Sept. str. 500—518.

Hartmann Nikolai. Ethik. Berlin, de Gruyter u. Co., 1926, str. XX. 74.

Fite Warner. Moral philosophy. The critical view of life. New York, Lincoln MacVeagh, The Dial Press, 1925, str. IX. 320. Doll. 3-50.

Cathrein Victor. Philosophia moralis in usum scholarum. Ed. 13. Freiburg, Herder, 1925, str. XVIII. 518.

Häberlin Paul. Das Gute. Basel, Kober, 1926 str. 375.

Mally Ernst. Grundgesetze des Sollens. Elemente der Logik des Willens. Graz, Leuschner u. Lubensky, 1926, str. V. 85. M. 4-80.

Wehrung. Das Sittliche als irrationales Phänomen. — Zeitschrift für systematische Theologie, 1925.

Rolffs Ernst. Politische Ethik und ethische Weltanschauung. — Zeitschrift für Theologie und Kirche, 1925 3.

Paret Hans. Der dialektische Ursprung der Glückseligkeit. Die Erscheinungsformen der Einheit in Anschauung, Glaube und Metaphysik. Berlin, Cassirer, 1925, str. 142. M. 4.

Filozofia społeczna.

Verhandlungen des Vierten deutschen Soziologentages am 29. u. 30. Sept. 1924 in Heidelberg. Vortr. von Adolf Günther, Ludwig Heyde, Max Scheler u. Max Adler. Ansprachen u. Diskussionen. Tübingen, Mohr, 1925, str. VIII. 291.

Barnes Elmer Harry. The history and prospects of the social sciences. New York, Knopf, 1925, str. XXI. 534.

a

Choisnard Paul. Entretiens sur la sociologie. Paris, Leroux, 1926, str. 130. Fr. 10.

Haemig Emil. Geistesgeschichtliche Grundlagen der Sozialphilosophie. Zürich, Rudolph, 1925, str. 36. M. 0-80.

Tönnies Ferdinand. Gemeinschaft und Gesellschaft. Grundbegriffe d. reinen Soziologie. 6. u. 7. Aufl. Berlin, Curtius, 1926, str. XVI. 254.

Scheler Max. Die Wissensformen und die Gesellschaft. Probleme einer Soziologie des Wissens. Erkenntnis u. Arbeit. Eine Studie über Wert u. Grenzen des pragmatischen Principis in der Erkenntnis der Welt. Universität u. Volkshochschule. Leipzig, Der Neue-Geist Verlag, 1926, str. XI. 567.

Seiss H. Das Wesen der Gesellschaft und des Staates. Gr undriss e. neuen Gesellschafts-, Rechts- u. Staatsphilosophie. Berlin-Grunewald, Rothschild, 1926, str. XIX. 91.

Kraus Herbert. Gedanken über Staatsethos im internationalen Verkehr. Berlin, Deutsche Verlagsges. für Politik u. Geschichte, 1925, str. 206.

Erb Remigius. Vom Wesen des Rechts und der Sittlichkeit. Basel, Helbing und Lichtenhahn, 1925, str. III. 156.

Cicala B. F. Filosofia e diritto. Parte prima: La conoscenza empirica della realtà giuridica. Città di Castello, „Il Solco“, 1925, str. 316.

Pergolesi Ferruccio. Diritto pubblico e filosofia del diritto. Città di Castello, Un. Arti Grafiche, 1925, str. 32.

Salsmans J. Droit et morale. Bruges, Beyaert, 1925, str. 237.

Huber Eugen. Recht und Rechtsverwirklichung. Probleme der Gesetzgebung und der Rechtsphilosophie. 2., nach dem Tode des Verfassers veranstaltete unveränderte Auflage. Basel, Helbing u. Lichtenhahn, 1925, str. XII. 463.

Rümelin Max. Rechtsgefühl und Rechtsbewusstsein. Tübingen, Mohr, 1925, str. 80.

Stammler Rudolf. Die Lehre von dem richtigen Rechte. Neu bearb. Aufl. Halle, Buchh. d. Waisenhauses, 1926, str. 380. M. 16.

Foulke R. Roland. The philosophy of law. Philadelphia, Winston, 1925, str. 102.

Frodl Ferdinand. Die rechtsphilosophischen Grundlagen d. gegenwärtigen Gesellschaftsordnung. — Jahrbuch d. Österr. Leo-Gesellschaft, 1925, str. 9—46.

D'Ambrosio A. Manlio. Monismo giuridico. Roma, Athenaeum, 1925, str. 343.

Bonnecase Julien. La philosophie du Code Napoléon. Paris, Boccard, 1925, str. 280. Fr. 20.

Tobler Theodor. Wirtschaftsphilosophie. Leipzig, Bircher, 1926, str. 81.

Zwirner Eberhard. Zum Begriff der Geschichte. Eine Untersuchung über die Beziehungen der theoretischen zur praktischen Philosophie. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1926, str. IX. 68. M. 4.

b

Rappoport Ch. La philosophie de l'histoire comme science de l'évolution. 2e éd. Paris, Rivière, 1925, str. XV. 249. Fr. 9.

Haering Theodor L. Hauptprobleme der Geschichtsphilosophie. Karlsruhe, Braun, 1925, str. VIII. 143.

Teggart Frederick J. Theory of history. New Haven, Yale University Press, 1925, str. XIX. 231. Doll. 3

Jung Erich. Das Gesetz der Geschichte. Über die wollensbestimmten (wertenden) Vorannahmen alles geschichtswissenschaftlichen Verfahrens. Langensalza, Beyer, 1925, str. 93.

Labriola Antonio. Saggi intorno alla concezione materialistica della storia. IV. Da un secolo all'altro. Ricostruzione di L. Dal Pane. Bologna, Cappeli, 1925, str. 165.

Litt Theodor. Individuum und Gemeinschaft. Grundlegung d. Kulturphilosophie. 3., abermals durchgearb. u. erweiterte Aufl. Leipzig, Teubner, 1926, str. XII. 416.

Lenz Fritz. Oswald Spenglers Untergang des Abendlandes im Lichte der Rassenbiologie. München, Lehmann, 1925, str. 21.

Riemann Robert. Oswald Spenglers Untergang des Abendlandes im Lichte der materialistischen Geschichtsauffassung. Leipzig, Verlagsanstalt proletarischer Freidenker, 1925, str. 40.

Macready John. Der Aufgang des Abendlandes. Leipzig, Borngräber, 1925, str. 667.

Filozofia przyrody.

Eleutheropulos A. Die exakten Grundlagen der Naturphilosophie Träger, Entwicklung u. Gesetz d. „materiellen“ Welt. Stuttgart, Enke, 1926, str. VIII. 116.

Frank Carolus S. J. Philosophia naturalis in usum scholarum Freiburg, Herder, 1926, str. XXII. 365. M. 6.

Lichtneckert Josef. Naturselbstzwecklehre als Krone der Wissenschaft. Warnsdorf, Ed. Strache, 1925, str. 165. Br. Kē. 36.

Rignano Eugenio. La vita nel suo aspetto finalistico. Bologna, Zanichelli, 1925.

Jean Pierre. Théorie de la vie. La psychologie organique. Saint-Amand, Bussière; Paris, Alcan, 1925, str. 297 Fr 20

Francé Raoul H. Bios. Die Gesetze d. Welt. Taschenausgabe. Leipzig, Kröner, 1926, str. VII. 284.

Singer Edgar A. jr. Logic and the relation of life to mechanism. — American philosophical Society, LXIV. 2.

Eldridge Seba. The organization of life. A study in theoretical biology. Introduction by H. S. Jennings. New York, Crowell Co., 1925, str. XV. 470. Doll 4.

Janet Charles. Constitution orthobiontique des êtres vivants. I. Théorie orthobiontique. Beaavais, Dumontier, 1925, str. 84.

Cuénot L. L'adaptation. Paris, Doin, 1925, str. IX. 420.

a

Friedenthal Hans. Die Sonderstellung des Menschen in der Natur. Mensch und Affe. Einführung: Adolf Heilborn. Berlin, Ullstein u. Co., 1925, str. 139.

Hallé Noel Dr. Éléments de philosophie médicale. Paris, Rivière, 1926, str. II. 434. Fr. 6.

Tamari Leo. Das Wesen und Wirken der Gravitation. Philosophisch-naturwissenschaftlich begründet u. dargestellt. Charlottenburg, Foerster u. Mewis, 1926, str. 160.

Birkhoff George David. The origin, nature and influence of relativity. New York, Macmillan Co., 1925, str. IX. 185.

Russell B. The ABC of relativity. London, Kegan, Trench, Trubner and Co., 1925, str. VIII. 232. Sh. 4. d. 6.

Kirchberger Paul. Was kann man ohne Mathematik von der Relativitätstheorie verstehen? Mit einem Geleitwort von M. v. Laue. 4. verm. u. verb. Aufl. Karlsruhe i. B., Müller, 1925, str. VII. 104.

Doehlemann K. Eine Auseinandersetzung mit der Relativitätstheorie. — Unterrichtsblätter für Mathematik und Naturwissenschaften, XXXI (1925).

See T. J. J. Researches in Non-Euclidean geometry and the theory of relativity. 1925, str. 215.

Eidlitz Otto. Über den Syllogismus in der Relativitätstheorie. Die Gravitation und die Lösung eines Welträtsels. Wien, Selbstverlag, 1925, str. 13. M. 0-50.

Filozofia religii.

Science, religion and reality, by various writers Edited by J. Needham. London, The Sheldon Press, 1925, str. 396. S. 12. d. 6

Hering J. Phénoménologie et philosophie religieuse. Paris, Alcan, 1926, str. XII. 147.

Eduard K. Religious experience; Its nature and truth. Edinburgh, Clark, 1926, str. XI. 248. S. 8.

Paquier J. Le sentiment religieux. Étude d'histoire et de psychologie. Paris, Rivière, 1926, str. X. 160. Fr. 6.

Saussure J. de. Les contradictions de la pensée religieuse. Paris, Fischbacher, 1925, Fr. 20.

Thomas E. E. The non-rational character of faith. London, Longmans, Green and Co., 1925, str. 118. S. 6.

Martin Alfred W. The fellowship of faiths. New York, Roland Publishing Co., 1925, str. XXVII, 93. Doll. 1-25.

Trap William M. Divine personality. A study in the philosophy of religion. Ann Arbor, Geo. Wahr, 1925, str. 83.

Farnell R L. The attributes of God. Oxford, Clarendon Press, 1925, str. X. 233, S. 12. d. 6.

Lacneau J. De l'existence de Dieu. Paris, Alcan. 1925, str. 156. Fr. 9.

Smith B. G. Is theism essential to religion? — The Journal of religion, 1925, Janvier.

b

Macintosh Douglas Clyde. The reasonableness of christianity. New York, Scribner's Sons, 1925, str. 293. Doll. 1-50.

Rojoux Charles. L'agonie des religions et le bouddhisme mondial des intellectuels modernes. Tunis, 1925.

Russell Bertrand. What I believe. New York, Dutton and Co., 1925, str. 87. Doll. 1.

Rademacher Arnold. Philosophisch-apologetische Grundlegung der Theologie. Zur Handreichung bei den Vorlesungen. Als Manuskript gedruckt. 3., umgearbeitete Aufl. Tl. 1. Philosophische Grundlegung der Theologie. H. 1—3. 1. Erkenntnistheoretische Propädeutik d. Theologie. 2. Metaphysische Propädeutik d. Theologie. Religionsphilosophische Propädeutik d. Theologie. Bonn, Hanstein, 1926, str. 55; 57—111; 113—147. Razem M. 5-10.

Varia.

Frobenius. Vom Völkerstudium zur Philosophie Der neue Blick. Das Paideuma, 2. erw. Aufl. Frankfurt a. M., Societäts-Druckerei, 1925, str. 452. M. 6.

Harms Rudolf. Philosophie des Films. Seine ästhetischen u. metaphysischen Grundlagen. Leipzig, Meiner, 1926, str. VIII. 192. M. 10.

Keyserling Graf Hermann. Die neuentstehende Welt. Darmstadt, Reichl, 1926, str. IV. 139. M. 6.

Larsson Hans. Intuition. Einige Worte über Dichtung und Wissenschaft. Jena, Diederichs, 1926, str. IV. 57.

Unamuno Miguel de. Das tragische Lebensgefühl. München, Meyer u. Jessen, 1925, str. XIII. 413.

WIADOMOŚCI WYDAWNICZE.

Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa filozoficznego. Nakładem Towarzystwa opuściła prase rozprawa Prof. Dra Jana Czekanowkiego p. t. Metoda podobieństwa w zastosowaniu do badań psychometrycznych. (Lwów, 1926, str. 40 z 13 tabelami i 3 rysunkami). Treść: 1. Uwagi ogólne. 2. Materiał. 3. Metoda odchylen średnich. 4. Metoda podobieństwa. 5. Pamięć bezpośrednia liczb. 6. Zmienność pamięci. 7. Rozwój pamięci i wprawa. 8. Zmęczenie. 9. Ustosunkowanie wyników poszczególnych dni badania. 10. Charakterystyka ogólna grup wyróżnionych. 11. Wyniki ogólne. — Dodatek: Pamięć, pleć i rasa. — Skład główny w Księgarni „Książnica-Atlas“. Cena 1 zł., dla Członków Towarzystwa, zamawiających książkę w Sekretaryacie, 64 gr., z przesyłką pocztową 74 gr.

Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce. Ukazała się nakładem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie część druga tomu II-go tego wydawnictwa; zawiera ona następujące rozprawy: Tatarskiewicz Władysław: Materiały do dziejów nauczania filozofii na Litwie. — Jachimowski Tadeusz ks.: Do-

a

kumenty do nominacji Józefa Gołuchowskiego profesorem filozofii w Uniwersytecie wileńskim. — Heitzmann Marian: Jana Wyclifa traktat „De universalibus“ i jego wpływ na Uniwersytet praski i krakowski.

Stanisław Staszic. Księga zbiorowa. Lubelski Komitet obchodu setnej rocznicy zgonu Stanisława Staszica przygotowuje pod powyższym tytułem publikację, której redakcją spoczywa w rękach Dra Zygmunta Kukulskiego; na treść tej publikacji, obliczonej na mniej więcej 50 arkuszy druku, formatu dużej czwórki, obficie zaopatrzonej w ilustracje, złoży się bogaty zbiór rozpraw, artykułów, materiałów, przyczynków, których całość da wyczerpujący i wszechstronny obraz różnorodnej działalności Stanisława Staszica. Księga zbiorowa zawierać będzie m. i. następujące rozprawy: Wł. M. Kozłowski: Poglądy filozoficzne Staszica. — Ludwik Kamykowski: Stanisława Staszica nauka moralna. — Marya Dunajówna: Pogląd na świat Staszica na tle jego religijności. — Wiktor Hahn: O fragmentach rękopiśmiennych przekładu „Iliady“, „Rodu ludzkiego“ i „Uwag“ do „Rodu ludzkiego“ St. Staszica. — Nakład dzieła ograniczono do 500 egzemplarzy ponumerowanych, z czego tylko 400 przeznaczono do rozsprzedaży po cenie około 60 zł. Zamawiać można Księgę zbiorową pod adresem Komitetu przy równoczesnym wpłaceniu na rachunek Komitetu w P. K. O. Nr. 101.005 kwoty 30 zł. tytułem zadatku celem zapewnienia sobie nabycia dzieła.

Revue d'histoire de la philosophie. Kwartalnik pod tym tytułem zamierza począwszy od roku 1927 wydawać E. Bréhier nakładem firmy księgarskiej I. Gamber w Paryżu, rue Danton 7. W skład komitetu redakcyjnego wchodzi: Ch. Andler, L. Brunschvicg, A. Diès, E. Gilson, X. Léon, L. Lévy-Bruhl, A. Rivaud, L. Robin. Prenumerata roczna poza Francją 55 franków.

Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen-Age. Wydawnictwo to, rozpoczęte przez E. Gilsona i O. G. Théry'ego, ma obejmować rozprawy oryginalne, dotyczące dziejów myśli w wiekach IX—XVI., niewydane dotąd teksty, opisy rękopisów, opracowania zagadnień z zakresu historii literatury filozoficznej, teologicznej i prawniczej. Wydawnictwo wychodzi nakładem firmy księgarskiej J. Vrin w Paryżu (Place de la Sorbonne, 6) w dwóch do trzech zeszytach rocznie, objętości 200—300 stron.

Speculum. Pod tym tytułem Mediewistyczna Amerykańska Akademia w Bostonie (Massachusetts w Stanach Zjednoczonych) wydaje kwartalnik, poświęcony badaniu średniowiecza. Pierwszy zeszyt zawiera prócz artykułu G. R. Coffinana o zadaniach i organizacji wspomnianej Akademii m. i. następujące rozprawy: C. H. Haskins: Rozpowszechnianie idei w wiekach średnich. — L. Thorndike: Publiczne czytanie nowych dzieł w średniowiecznych uniwersytetach.

Collection de philosophie et de mystique. W ramach tego wydawnictwa, publikowanego

b

przez Ks. Morhange'a nakładem paryskiej firmy Rieder et Cie., ukazał się jako tom I. przekład francuski Schellinga „Philosophische Untersuchungen über das Wesen der menschlichen Freiheit“ pióra G. Pollitzera z przedmową H. Leffèvre'a.

Maîtres de la pensée antichrétienne nazywa się nowe wydawnictwo podjęte przez L. Rougier'a. Jako tom I. ukazała się rozprawa wydawcy p. t. Celse ou le conflit de la Civilisation antique et du Christianisme primitif. W dalszych tomach wyjdą następujące prace: J. Bidez: Porphyre ou le conflit du Néo-platonisme et du Christianisme. — Tenze: L'Empereur Julien ou le conflit de l'Hellénisme et du Christianisme. — L. Homo: Les Empereurs romains et le Christianisme. — J. de Gaultier: Nietzsche. — L. Rougier: Rémy de Gourmont.

Korespondencja Jana Jakóba Rousseau'a. Wydany nakładem firmy A. Colin w Paryżu tom IV. tej publikacji (zob. Ruch filozoficzny, IX. str. 68 b) obejmuje lata 1758—1759, w których powstała „Lettre à d'Alembert sur les spectacles“; tom V. zaś, obejmujący lata 1759—1761, zawiera głównie korespondencję, dotyczącą wydania Nowej Heloizy. Prawie połowa ogłoszonych tu listów nie była dotąd publikowana. Tom IV. liczy stron VII i 378, nadto 5 tablic; tom V. stron VIII i 384, nadto 6 tablic. Cena każdego tomu 30 franków.

Zbiorowe wydanie dzieł Paracelsa podjął nakładem jenańskiej firmy Gustawa Fischera Dr. Bernard Aschner. Jest to pierwszy przekład dzieł Paracelsa na współczesny język niemiecki i opiera się na zbiorowym wydaniu tych dzieł, dokonanym przez Husera (1589—1591). Całość obejmie cztery tomy, z których dotychczas ukazał się tom pierwszy o LXIV. 1012 stronicach; zawiera on prócz wstępu, biografii Paracelsa i bibliografii, szereg rozpraw medycznych. Tomy 2—4 ukaza się wkrótce i przyniosą obok pism medycznych Paracelsa także jego rozprawy filozoficzne i magiczne. Cena pierwszego tomu wynosi M. 35, w oprawie M. 38.

Nowy podręcznik filozofii (Handbuch der Philosophie) wydawać zaczęli Alfred Baeumler i Manfred Schröter nakładem firmy R. Oldenbourg w Berlinie i Monachium. Współpracownikami nowego podręcznika są: Alfred Baeumler, Józef Bernhart, Emil Brunner, Fryderyk Brunstäd, Alojzy Dempf, Jan Driesch, Alfred Forke, Jan Gerber, Bernard Groethuysen, Heinz Heimsoeth, Günther Holstein, Ernest Howald, Fryderyk Kuntze, Teodor Litt, Jerzy Misch, Hermann Nohl, Eryk Przywara, Eryk Rothacker, Jan Henryk Schaefer, Manfred Schröter, Fryderyk Seifert, Otmar Spann, Juliusz Stenzel, Andrzej Walther, Hermann Weyl, Emil Wolff, Henryk Zimmer.

Podręcznik zakrojony jest na 5 tomów, których treść przedstawiać się będzie jak następuje: *Oddział I. Nauki podstawowe.* A. Filozofia mowy, Prof. Dr. Juliusz Stenzel, Kilonia. B. Teo-

a

rya poznania, Prof. Dr. Fryd. Kuntze, Berlin. C. Logika, Prof. Dr. Fryd. Brunstäd, Rostock. D. Metafizyka starożytna, Prof. Dr. Juliusz Stenzel, Kilonia. E. Metafizyka średniowiecza, Dr. Józef Bernhart, Monachium. F. Metafizyka nowożytna, Prof. Dr. Heinz Heimsoeth, Królewiec. — *Oddział II. Przyroda, duch. Bóg.* A. Filozofia matematyki i nauk przyrodniczych, Prof. Dr. Hermann Weyl, Zurych. B. Metafizyka przyrody, Prof. Dr. Jan Driesch, Lipsk. C. Logika i systematyka nauk humanistycznych, Prof. Dr. Eryk Rothacker, Heidelberg. D. Duch i jego historia, Prof. Dr. Emil Wolff, Hamburg. E. Filozofia religii w teologii katolickiej, O. Eryk Przywara S. J., Monachium. F. Filozofia religii w teologii ewangelickiej, Prof. Emil Brunner, Zurych. — *Oddział III. Człowiek i charakter.* A. Estetyka, Doc. Dr. Alfr. Baeumler, Drezno. B. Etyka starożytna, Prof. Dr. Ernest Howald, Zurych. C. Etyka średniowieczna, Doc. Dr. Alojzy Dempf, Bonn. D. Etyka nowożytna, Prof. Dr. Teodor Litt, Lipsk. E. Psychologia, Doc. Dr. Fryd. Seifert, Monachium. F. Pedagogika, Prof. Dr. Hermann Nohl, Getynga. G. Filozoficzna antropologia, Doc. Dr. B. Groethuysen, Berlin. H. Charakterologia, Doc. Dr. Alfr. Baeumler, Drezno. — *Oddział IV. Państwo i historia.* A. Filozofia społeczna, Prof. Dr. Andrzej Walther, Getynga. B. Filozofia gospodarcza, Prof. Dr. Otmar Spann, Wiedeń. C. Filozofia prawa, Doc. Dr. Jan Gerber, Marburg. D. Filozofia państwa, Prof. Dr. Günther Holstein, Gryfia. E. Filozofia historii, Prof. Dr. Eryk Rothacker, Heidelberg. F. Filozofia kultury a) Nauka o kulturze, Doc. Dr. Alojzy Dempf, Bonn; b) Metafizyka kultury, Dr. Manfred Schröter, Monachium — *Oddział V. Świat myślowy Azji.* A. Kultura Azji przedniej, Prof. Dr. Jan H. Schaefer, Wrocław. B. Kultura indyjska, Doc. Dr. Henryk Zimmer, Heidelberg. C. Kultura chińska, Prof. Dr. Alfred Forke, Hamburg. D. Metafizyka Wschodu a filozofia grecka, Prof. Dr. Jerzy Misch, Getynga. — Jako uzupełnienie i zakończenie dzieła projektowany jest nadto *Oddział VI. p. t. Wschód i zachód*, powstanie i rozwój, rozkład i upadek światów kulturalnych na ziemi. — Każdemu oddziałowi odpowiadać ma jeden tom. Każdy tom posiadać będzie indeks i będzie osobno do nabycia. Indeksy będą tak szczegółowe, że dzieło będzie zarazem mogło służyć jako słownik filozoficzny. Po wyjściu całego Podręcznika ukaże się też generalny indeks do całego dzieła. — Subskrybować można cały Podręcznik lub poszczególne tomy; cena jednego arkusza wynosi dla subskrybentów całego Podręcznika M. 0-65, dla subskrybentów poszczególnych tomów M. 0-70. Ceny te mogą ulec zmianie. — Objętość całego dzieła wynosić będzie około 200 arkuszy druku, objętość tedy każdego tomu ok. 40 arkuszy. Podręcznik ukazuje się od marca 1926, w zeszytach o objętości 4—6 arkuszy w odstępach mniej

b

więcej miesięcznych. Z końcem r. 1928 będzie dzieło prawdopodobnie ukończone.

Scholastik. Vierteljahrsschrift für Theologie u. Philosophie. Taki jest tytuł nowego czasopisma, które wydawać zaczęli OO. Jezuita w Valkenburg (Holandia) nakładem firmy Herder u. Co. w Fryburgu badeńskim. Prenumerata roczna wynosi 12 M. Każdy zeszyt zawiera szereg rozpraw i komunikatów, dalej sprawozdania a w końcu bibliografię prac, wydanych osobno i ogłoszonych w czasopismach. — W związku z tem czasopismem ma się ukazywać w przyszłości nowe wydawnictwo p. t. Valkenburger Beiträge zur Philosophie u. Theologie. Pierwsze tomy tego wydawnictwa obejmą następujące rozprawy: A. Feder, Studien zu altchristlichen Schriftstellerkatalogen. I. Der Katalog des hl. Hieronymus. II. Der Katalog des Gennadius. — J. Stiglismayr, Pseudo-Dionysius „Ueber die göttlichen Namen“. Uebersetzung und Kommentar.

Eisler R. Wörterbuch der philosophischen Begriffe. Wobec wyczerpania wydania trzeciego (1910, trzy tomy), zaczyna się obecnie ukazywać nowe wydanie, znacznie rozszerzone. Wychodzi ono zeszytami, których będzie około 15. Cena zeszytu 5-50 marek niem. Całość obejmie trzy tomy, których cena będzie wynosiła około 82-50 marek niem. bez oprawy, a około 99 marek niem. w oprawie. Zeszyt pierwszy już się ukazał; sięga on od A do Autorität i obejmuje 160 stronice; w poprzednim wydaniu wyrazy te sięgały do strony 142.

G. B. Vico, Księga pamiątkowa. Po zeszycie czasopisma Rivista internazionale di filosofia del diritto, poświęconym 200. rocznicy ukazania się głównego dzieła Vicony (zob. Ruch filozoficzny IX. str. 100), wyszedł niedawno staraniem Profesora A. Gemelli'ego i nakładem Towarzystwa wydawniczego „Vita e pensiero“ w Medyolanie tom pamiątkowy, obejmujący 206 stronice i poświęcony tejże rocznicy. Tom ten, który zdobi portret Vicony, zawiera następujące prace: Gemelli A.: Jedność życia i myśli G. B. Vicony. — Vismara S.: Życie i myśli G. B. Vicony według jego autobiografii. — Chiochetti E.: Zasadnicze idee gnoseologiczne i metafizyczne u G. B. Vicony. — Gatti A.: G. B. Vico jako poprzednik psychologii narodów. — Cessi C.: G. B. Vico jako filolog. — Gianelli G.: Intuicje i rekonstrukcje Vicony dotyczące niektórych obrzędów weselnych. — Biavaschi G. B.: Pojęcie przyrody u G. B. Vicony. — Rotta P.: Stanowisko G. B. Vicony w dziejach myśli.

Księga pamiątkowa ku uczczeniu 60. rocznicy urodzin Adolfa Dyroffa ukazała się p. t. „Synthesen in der Philosophie der Gegenwart“, nakładem firmy Röhrscheid w Bonn. Wydawcami są E. Feldmann i M. Honecker. Księga zawiera następujące rozprawy: Aloys Müller: Die grosse Synthese. — Martin Honecker: Die Logik als Bedeutungs- oder Notionslehre (mit bes. Berücksichtigung des Urteils). — Gustav Störing:

a

Folgerungen aus der Psychologie der zweiten Schlussfigur für die Logik. — Siegfried Behn: Ueber neuere Aufgaben der Erkenntnistheorie. — Eduard Hartmann: Der Hylomorphismus u. die moderne Physik. — Max Horten: Neues über indische Abhängigkeiten islamischen Geisteslebens. — Bernhard Geyer: Der Begriff der scholastischen Theologie. — Gottlieb Söhngen: Die Synthese im thomistischen Wahrheitsbegriff u. ihre Gegenwartsbedeutung — Else Wentscher: Die Ethik des René Descartes nach seinen Briefen. — Max Wentscher: Lotzes Optimismus im Zusammenhang seiner Ethik. — Theod. Steinbüchel: Die Philosophie Ferdinand Lassales mit bes. Berücksichtigung ihres Verhältnisses zum deutschen Idealismus, unter Benutzung des neu erschlossenen Quellenmaterials. — Erich Feldmann: Die Allgemeine Pädagogik von Chr. A. Brandis nach der Handschrift der Vorlesungen dargestellt, Beitrag zur Geschichte der Erziehungstheorie im 19. Jh.

Księga pamiątkowa kn uczeniu 75. rocznicy urodzin Bernarda Varisco ukazała się nakładem firmy Valecchi w Florencji i zawiera m. i. następujące rozprawy: A. Carlini: Il problema religioso nel pensiero di Aristotele. — F. de Sarlo: L'aspetto mistico nella filosofia contemporanea. — P. Martinetti: La filosofia religiosa dell'Hegeleanismo. — A. Pastore: Verità e valore nel pensiero filosofico di B. Varisco.

Misch Georg: Der Weg in die Philosophie. Eine philosophische Fibel. Wychodząc z twierdzenia Hebbel'a (1 agebücher, 1828), że „to, co filozofia ma człowiekowi dać, traci on najłatwiej, jeśli się nią zajmuje“, zapytuje się Autor tej książki, czy niema na to rady i dochodzi do przekonania, że wina tego stanu rzeczy leży w sposobie zajmowania się filozofią, w sposobie, w jaki się ją podaje, dzięki któremu to sposobowi filozofia występuje w szacie rzekomej przedmiotowości, jak gdyby mogła człowiekowi tak, jak inne nauki, dać pewien gotowy system twierdzeń, dostępnych dowodzeniu i rozumowemu przyswojeniu. Należy tedy zdaniem Autora oddać głos filozofii samej; należy umożliwić adeptowi filozofii, aby jego własne myślenie odbyło drogę, która od zarania swego kroczyła filozofia. Zgodnie z Heglem przyjmuje przytem Autor, że dziejowy przebieg rozwoju filozofii jest w gruncie rzeczy identyczny z systematycznym pochodem jej kształtowania. To też celem książki jest przedstawienie powstania filozofii; książka ma zarazem spełnić zadanie pedagogiczne, polegające na wprowadzeniu w filozofię, oraz zadania naukowego, polegające na poznaniu filozofowania. Właściwą ośnowę książki tworzą wyjątki z dzieł kierowniczych myślicieli wszystkich krajów, zachodnich i wschodnich. Od zwykłych wypisów i antologij filozoficznych, zestawianych mniej lub więcej dowolnie, ma się jednak różnić książka tem, że poszczególne wyjątki występują w niej w związku systematycznym, stworzonym przez wzgląd na początki i pierwszy pochod filozofii.

b

Związek ten uwytatnia G. Misch wstępami i ustępami własnymi, a w odpowiednich tytułach formuluje on w sposób ścisły i wyczerpujący to, co dotyczące wyjątki rozprawdzają w szczególach. — Książka rozpada się na dwie części. Pierwsza ma napis: „Wiedza metafizyczna w zaraniu filozofii“, druga: „Pierwszy pochod filozofii“: ta druga część obejmuje trzy działy: 1. Kształtowanie się nauki o duchu i duszy w filozofii indyjskiej, 2. Kształtowanie się etyki społecznej w filozofii chińskiej, 3. Położenie podstaw pod naukę o przyrodzie w filozofii greckiej. — Książka wyszła 1926 nakładem B. G. Teubnera (Lipsk-Berlin), liczy stronic IX i 418 a kosztuje w oprawie 16 marek niem.

Gabriele Rabel: Goethe und Kant. Punktem wyjścia dla Autorki wydanej pod tym tytułem niedawno pracy jest fakt, że Goethe zarówno w swych dziełach jak w swych rozmowach często wspominał o Kancie, wyrażając się o nim z wielką czcią, podkreślając liczne momenty wspólne w jego i we własnych poglądach i przyznając, że Kant wywarł doniosły wpływ na jego własny sposób myślenia. Mimo to pisarze, zajmujący się Goethem, bądź nie zwracają zupełnie uwagi na jego stosunek do Kanta, bądź też skłonni są sądzić, że Goethe sam nie zdawał sobie dokładnie sprawy ze swego stosunku do Kanta. Wobec tego Autorka wzięła sobie za zadanie objaśnić wszystko, co Goethe mówił i pisał o Kancie, oraz na podstawie wyciągów z pism Goethego i Kanta uwytatnić to, co w ich sposobie myślenia jest wspólnego. Wyrażną w tej pracy wskazówką były dla Autorki zakreślenia, czynione ręką Goethego w używanych przezeń egzemplarzach dzieł kantowskich. Zakreślenia te i uwagi, robione na marginesie, prowadzą często wprost do dzieł samego Goethego a niejedno powiedzenie, uważane za rdzenną własność Goethego, okazuje się być powiedzeniem kantowskim. Tym sposobem Autorka pragnie wykazać, czego Goethe nauczył się od Kanta i w czem myślał już sam z siebie po kantowsku. — Całość obejmuje dwa tomy i kosztuje bez oprawy 12-50 marek niem. a w oprawie 15 marek niem.

Contributi del laboratorio di psicologia e biologia. Pod tym tytułem ukazały się dwa pierwsze tomy publikacji, wchodzącej w ramy wydawnictw Uniwersytetu katolickiego św. Serca w Medyolanie, a wychodzącej nakładem Towarzystwa wydawniczego „Vita e pensiero“ w temże mieście. Tom I. zawiera następujące rozprawy: Gemelli A. Nauczanie psychologii w Uniwersytecie katolickim św. Serca. — Pastori G. O anatomii makro-mikroskopowej „epiphysis cerebri“ u ssaków i u człowieka. — Gatti A. Nowe badania, dotyczące oceny środka płaskich figur geometrycznych. — Galli A. Badania dotyczące stosunków, zachodzących w układzie zjawisk skojarzonych i siły kojarzenia. — Beretta M. O testach kojarzeniowych, przedewszystkiem stosowanych jako środek diagnostyczny niedorozwoju umysłowego u dzieci anomalnych. — Galli A.

a

Badania eksperymentalne, dotyczące wpływu punktu patrzenia na zjawisko stroboskopowe. — Canesi A. Badania wstępne w zakresie psychologii modlitwy. — Gatti A. Przyczynki do badania złudzenia Pogendorffa. — Tom II. zawiera następujące rozprawy: Pastori G. Przyczynki do anatomii patologicznej „epiphysis cerebri”. — Galli A. O pewnym złudzeniu optycznym, powstającym na podstawie kojarzenia u dzieci i umysłowo chorych. — Gatti A. Spostrzeganie stosunków przestrzennych w kompleksach widzialnych. Przyczynki do badań, dotyczących sposobu spostrzegania kompleksów przedstawieniowych. Komunikat I. — Zama A. Spostrzeganie kompleksów widzialnych, otrzymywanych przez binokularne zlewianie się składających je części. — Gatti A. i Vacino G. M. Obraz następczy u dzieci. — Michotte A. i Galli A. Badania dotyczące syntezy zmysłowej w zakresie wrażliwości kinestetycznej. — Tom I. liczy stron 332, tom II. stron 260.

Sprawozdanie z II. Zjazdu, poświęconego estetyce i ogólnej nauce o sztuce (zob. Ruch filozoficzny, IX. 77 a), który się odbył od 16. do 18. października 1924 w Berlinie, ukazało się drukiem i nakładem F. Enkego w Stuttgarcie w objętości str. VI i 457 i zawiera m. i.: P. Frankl: Gatunki i rodzaje stylów. — G. J. v. Allessch: Zasadnicze siły ekspresjonizmu. — O. Wulff: Podstawy psychofizyczne kształtowania plastycznego i malarzkiego. — E. Uitz: Charakter artysty. — H. Prinzhorn: Artystyczny proces twórczości w oświetleniu psychiatrycznym. — J. Bab: Film a sztuka. — E. Everth: Sztuka opowiadania. — F. Hilker: Sztuka i młodzież. — H. Jacoby: Założenia i podstawy żywej kultury muzycznej. — A. Vierkandt: Kwestye zasadnicze z zakresu etnologicznego badania sztuki. — R. v. Laban: Taniec jako sztuka swoista. — H. Abert: Czynniki duchowny i świecki w muzyce. — G. Schünemann: Związki między muzyką nowszą a muzyką egzotyczną i muzyką wczesnego średniowiecza. — H. J. Moser: Pokrewieństwo stylowe pomiędzy muzyką a innymi sztukami.

Sprawozdanie z IX. Zjazdu psychologicznego, który odbył się w Monachium w dniach 21.—25. kwietnia 1925 (zob. Ruch filozoficzny, IX str. 76 a), wyszło w opracowaniu Prof. Karola Bühlera nakładem firmy G. Fischer w Jenie. Sprawozdanie zawiera na 250 stronach trzy referaty zbiorowe (K. Bühler, Die Instinkte des Menschen; A. Gelb, Die psychologische Bedeutung pathologischer Störungen der Raumwahrnehmung i H. Volkelt, Fortschritte der experimentellen Kinderpsychologie) oraz streszczenie 51 referatów wygłoszonych na Zjeździe. — Cena 10 marek niem., dla członków Niemieckiego Towarzystwa psychologicznego 2-80 marek niem.

Towarzystwo im. Nietzschego (Nietzsche-Gesellschaft, Monachium, Schackstrasse, 4. — zob. Ruch filozoficzny VI. str. 109 b oraz VII. str. 156 a) wydało w dalszym ciągu następujące pu-

b

blikacje: Nietzsche Fr. Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen. Mk. 9. — Nietzsche Fr. Dionysos, Dithyramben, Facsimiledruck. Mk. 9. — Ariadne, erstes Jahrbuch der Nietzsche-Gesellschaft 1925. Str. 150. Mk. 5. — Würzbach Fr. Dionysos Vortrag zur Eröffnung der Nietzsche-Gesellschaft. Mk. 1-20. — Die Briefe Peter Gasts an Friedrich Nietzsche. Mit Vorwort und Einleitung von Prof. Dr. A. Mendt. 2 tomy, str. 550. Mk. 10. — Nadto wydało Towarzystwo portret Nietzschego według oryginału H. Oldego, (44×35 cm.) Mk. 5.

Zeitschrift für kritischen Okkultismus und Grenzfragen des Seelenlebens zaczął wydawać R. Bärwald nakładem firmy F. Encke w Stuttgarcie.

Forschungen zur Geschichte der Philosophie und der Pädagogik wydają nakładem lipskiej firmy F. Meiner profesorowie A. Schneider i W. Kahl. Jako pierwszy zeszyt nowego wydawnictwa ukazała się rozprawa J. Nattermanna: A. Kolping als Sozialpädagoge.

Scientia. Adres zmieniony miesięcznika brzmi: Via Carducci 22 D, Milano (16), Italia.

Katalogi. Friedrich Cohen, Bonn, Antiquariats-Katalog 151. Philosophie, 1146 numerów. — Gustav Fock, G. m. b. H. Lipsk, Schlossgasse, 7/9. Antiquariatskatalog Nr. 562, zawierający dzieła z bibliotek Proff. Natorpa i Simmla, 5806 numerów. — Martin Fraenkel, Berlin. Katalog Nr. 58, 1304 tytułów filozoficznych. — W. Heims, Lipsk, Talstr. 17. Katalog 113 Freiheit des Willens, 8 str. — Katalog 114 Allgemeine Philosophie, 8 str. — Katalog 115 Psychologie der Kinder und Jugendlichen. str. 16. — Katalog 117 Idealismus, 8 str. — Katalog 118 Allgemeine Philosophie, 8 str. — Heinrich Keller, Ulm a. d. Donau, Kraffstr. 7 a. Antiquariatskatalog Nr. 443. Philosophie, 2. Teil, K—Z. 2507 numerów. — K. F. Koehlers Antiquarium, Lipsk, Täubchenweg 21. Periodica, I. Philosophie. 45 tytułów mniej lub więcej kompletnych serj czasopism filozoficznych. — A. Lorentz, Lipsk, Kurprinzstr. 10. Katalog 300. Universal- u. Kulturgeschichte. Zawiera m. i. szereg dzieł z zakresu filozofii historii. — Macmillan and Co. Ltd. Londyn, St. Martin's Street. Macmillans List of forthcoming and recent Books, January, 1926. Zawiera m. i.: Gunn Alexander: Benedict Spinoza, with portrait 8 s. 6 d.; Gesell Arnold: The mental growth of the pre-school Child. A psychological outline of normal development from birth to the sixth year, including a system of developmental diagnosis. Illustrated. 15 s.; Frazer James George: The worship of nature. Vol. 1. The worship of the sky, the earth and the sun. 18 s. — Librairie Ancienne J. Mongenet, Genève, 1, Place de la Petite-Fusterie. Bulletin bibliographique de Nouvelles Acquisitions. Mai, 1926. Zawiera rozdział Philosophie, Religions, Sciences sociales, Occultisme, liczący 116 tytułów. — Librairie ancienne et moderne Émile Nour-

a

ry, Paris, 62, rue des Écoles. Katalog Nr. 28 zawiera następujące działy: 1. Histoire des religions, Protestantisme, Folk-lore (tytuły 1-571). 2. Philosophie et sciences générales (tytuły 572-693). 3. Sciences occultes, Magie, Sorcellerie, Divination et Astrologie, Chiromancie, Spiritisme etc. (tytuły 694-1033). — Antiquariat Ludwig Röhrscheid, Bonn, Am Hof 28. Monatsberichte, Februar 1926, zawiera m. i. 191 tytułów dzieł filozoficznych.

WYKŁADY, ODCZYTY, REFERATY.

Polska Akademia Umiejętności. (Kraków). Wydział historyczno-filozoficzny: Dnia 18. października 1926 Dr. Maryan Heitzman: Mikołaj Hill, studium z historii odrodzenia atomizmu w Anglii na przełomie XVI i XVII. wieku.

Komisja historii filozofii w Polsce: Dnia 29. marca 1926 Prof. Dr. W. Rubczyński: Metody i wyniki badań nad filiacją rękopisów teodycei Mateusza z Krakowa. („Rationale operum divinorum“). — Dr. A. Birkenmajer: Studja nad Witelonem III. bis.

Polskie Towarzystwo filozoficzne (Lwów). Na 260. posiedzeniu naukowym dnia 18. lutego 1926 Prof. Dr. Stanisław Loria wygłosił odczyt p. t. „Nowe teorie o budowie atomów“.

Na 261. posiedzeniu naukowym dnia 6. marca 1926 p. H. Bad wygłosił odczyt p. t. „Kant o stosunku swoich poglądów kosmologicznych do poglądów Laplace'a“. Poglądy kosmologiczne Kanta rozwijały się w dwóch okresach, między którymi granicę stanowi dysertacja p. t. De mundi sensibilis atque intelligibilis formae principiis (brzmienie „forma et principiis“ jest wynikiem omyłki drukarskiej). W pierwszym okresie podejmuje Kant plan obalenia dotychczasowych dowodów istnienia Boga i toruje sobie poprzez przyrodoznawstwo drogę do nowej demonstracji, polegającej na wywodzie, że kosmologia naukowa, t. j. konsekwentnie przeprowadzona mechanika nieba, na tle zreformowanej metafizyki, dostarczy niezbitego dowodu istnienia Boga, wolności woli i nieśmiertelności duszy. W drugim okresie burzy Kant doszczętnie tę konstrukcję myślową i zastępuje ją teorią względności świata, według której absolutna jedność i całość świata jest tylko ideą rozumu, a Bóg w przyrodzie urojonym ideałem, potrzebnym tylko do systematycznej jedności przyrodoznawstwa. U Laplace'a stwierdza Kant atomistyczną budowę materii i mówi tu przygodnie o wadliwości systemu świata o takiej budowie; z zarzutów zaś, jakie podnosi przeciw atomistyce wogóle, wynika, że byłby musiał odmówić aprobaty zespoleniu jego teorii nieba z teorią nebularną Laplace'a, bo pierwsza w pierwotnej swej postaci tak się ma do drugiej, że jedna jest stroną negatywną drugiej, t. j. dodane do siebie, znoszą się; a w drugim okresie obie te teorie także nie mogą być zespolone, mimo

b

zaszłej modyfikacji u Kanta, bo świat w jego pojęciu i świat w pojęciu Laplace'a mają się teraz do siebie jak zjawisko do rzeczy samej w sobie. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Twardowski, Zawirski i prelegent¹⁾.

Na 262. posiedzeniu naukowym dnia 25. marca 1926 p. Adam Łysakowski wygłosił odczyt p. t. „Uczuciowa i rozumowa podstawa ocen wartości“. Odczyt dotyczy zagadnienia, czy i jaka istnieje zależność sądów o wartości czyli ocen wartości od uczuć wartości. Poglądy w tej sprawie są różne. Jedni uważają za niezbędną czynnik przeżycia wartości tylko uczucie, przy którym sąd o wartości schodzi do roli aktu dodatkowego; inni, uogólniając pojęcie „wartość“, uznają obok uczuciowych jej przeżyć także oceny intelektualne, zupełnie niezależne od uczuć. Prelegent ogranicza swe rozpatrywanie do przeżyć „osobistej“ wartości „biologicznej“, t. zn. cechy względnej przedmiotu, której on nabiera dla psychofizycznej jednostki, gdy (istnieniem swem) wpływa na wzmoczenie albo osłabienie jej życia (w oznaczonym czasie). — Potoczne doświadczenie wskazuje dwie podstawy, na których opierają się nasze sądy o takiej wartości: uczucie i rozum. Np. zażyście gorzkiego lekarstwa wzbudza uczucie przykrości, które wywołać może uczuciową ocenę ujemnej wartości lekarstwa; ale człowiek rozumny wie, że lekarstwo przywróci mu zdrowie i dlatego — wbrew doznanemu uczuciu przykrości — przypisze lekarstwu wartość dodatnią. Analiza psychologiczna wykrywa tu także związek tej oceny (dodatniej) z uczuciem (scil. przyjemności), ale zastrzega — to też a prelekcyi — że w dwu takich przeżyciach zależność ocen od uczuć jest różna, bo oparta na innym ustosunkowaniu ocenianego przedmiotu do uczuć ocenianego osobnika, a mianowicie: na stosunku intencjonalnym w przypadku uczuciowej podstawy oceny, na stosunku przyczynowym zaś w przypadku podstawy rozumowej. — Ocena wartości ma podstawę uczuciową, gdy 1. po sądziu, stwierdzającym istnienie oznaczonego przedmiotu *P*, następuje 2. aktualne uczucie wartości, t. zn. radość albo smutek z istnienia tego *P*, ewent. — w przypadkach stępienia uczuć — przypomnienie, że dawniej stałe skierowywało się ku *P* uczucie, teraz przedstawione, poczem dopiero 3. sąd o dodatniej albo ujemnej wartości *P*. W takich razach tylko dzięki obecnemu lub dawniejszemu przeżyciu uczucia wobec *P* poznaję, że ma on dla mnie wartość. Ocena wy-

¹⁾ Ze względu na dyskusję, jaka się po odczycie wywiązała, prelegent zaznacza, że Laplace w swojej fikcy ducha wszechwiedzącego mówi: „...et l'avenir comme le passé serait présent à ses yeux“. (Essai philosophique sur les probabilités. Seconde Edition, Paris, 1814. p. 3.) To zlewianie się przeszłości i przyszłości w teraźniejszość jest wspólną cechą fikcy Laplace'a i fikcy Kanta: anschauernder Verstand; mentalności zaś ludzkiej nie przypisują tej władzy umysłowej, ale w ten sposób, że Laplace dokonywa limitacji, a Kant restrynguie.

a

łania się z bezpośredniego wewnętrznego spostrzeżenia skierowania się uczucia ku poznaniu przedmiotowi i znaczy, że on zarazem jest lub stale był przedmiotem mego uczucia wartości. — Ocenę o rozumowej podstawie wydają, gdy nie zachodzą wymienione w 2-gim punkcie poprzedniego schematu przebiegi (albo nawet, gdy one są — jak w przykładzie z lekarstwem — lecz na nie rozmyslnie nie zważam), a natomiast zjawia się wystarczające do oceny przedmiotu P przekonanie, że P wywoła moje uczucie (odzyskanie zdrowia jako warunek przyszłej przyjemności). Stosunek przyczynowy, zachodzący między przedmiotem a uczuciem, nie jest nam już jednak dany w bezpośrednim spostrzeżeniu, lecz poznajemy go — w szeregu doświadczeń — dzięki działaniu naszych zdolności rozumowych. Oceniający uniezależnia wtedy swój sąd od wpływu doraźnego uczucia, bo wysledza stałe warunki reakcji uczuciowych. Uwzględnia też skuteczność przedmiotu pełną, nie do jednej cząstki organizmu (np. do narządu smakowego) ograniczoną, i — trwałą (bo objawiającą się nie tylko w chwili samego smakowania, ale i później) w przewidywanej przyszłości, gdy przedmiot już nie istnieje i nie działa, a tylko skutki jego istnienia się utrzymują. Z takich funkcji rozumowych wyłaniająca się ocena wartości przedmiotu orzeka, że jest on trwałym warunkiem powstawania naszych uczuć. — Jest to zarazem wyższy typ oceny w ontogenicznym rozwoju człowieka: rozum chroni go przed błędami oceny, tak częstymi przy podstawie uczuciowej. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Igel, Ingarden, Kreutz, Smolka, Twardowski, Witwicki, Zawirski i prelegent.

Na 263. posiedzeniu naukowym dnia 24. kwietnia 1926 Prof. Dr. Zygmunt Zawirski wygłosił odczyt p. t. „O metodzie ekstensywnej abstrakcji w teorii poznania przyrodniczego Whitehead'a”. Najbardziej podstawowym typem składników rzeczywistości, t. zw. „elementów naturalnych”, są zdarzenia. Są one członami jednorodnego stosunku rozciągłości, którą Whitehead pojmuje jak najszerzej, nie mając w niej na myśli ani rozciągłości przestrzennej, ani czasowej wyłącznie. Treść pojęcia tego stosunku wyznaczają następujące aksjomaty: 1) jeśli zdarzenie a rozciąga się na zdarzenie b (czyli jeśli b jest częścią zdarzenia a), wtedy a jest różne od b ; 2) każde zdarzenie rozciąga się na inne zdarzenia i samo jest częścią innych zdarzeń; 3) jeśli części zdarzenia b są także częściami a , zaś a i b są różne, zawsze wtedy a rozciąga się na b ; 4) stosunek rozciągłości jest przechodni; 5) jeśli zdarzenie a rozciąga się na zdarzenie c , istnieje zawsze takie b , iż a rozciąga się na b , zaś b na c ; 6) jeżeli a i b są dwoma jakimikolwiek zdarzeniami, istnieje zawsze takie zdarzenie c , które rozciąga się i na a i na b . — Na tak pojętym stosunku rozciągłości można oprzeć konstrukcję naukowego

b

pojęcia przestrzeni i czasu. Należy tylko zastosować pewną procedurę logiczną, t. zw. metodę ekstensywnej abstrakcji. Metoda ta polega na tworzeniu klas abstrakcyjnych oraz posługiwaniu się nimi celem określenia pojęć naukowych. Układ zdarzeń tworzy klasę abstrakcyjną 1) jeśli jakiegokolwiek dwa zdarzenia tego układu są połączone stosunkiem rozciągłości tak, iż z dwu jakiegokolwiek zdarzeń jedno obejmuje drugie, 2) niema zdarzenia, któreby było wspólną częścią zdarzeń tego układu, na które zatem każde zdarzenie tego układu rozciągałoby się. Z powyższego określenia widać, że człony klasy abstrakcyjnej tworzą szereg, którego rozciągłość maleje nieograniczenie tak, iż dzięki takiemu szeregowi możemy dowolnie zbliżyć się do pewnego idealnego stanu natury, który sam już zdarzeniem nie jest, ale przez charakter wewnętrzny szeregu jest jednoznacznie wyznaczony. Dwie klasy abstrakcyjne mogą się wzajemnie nakrywać, jeśli każdy członek jednej rozciąga się na jakiś członek drugiej i naodwrot. Dwie klasy abstrakcyjne, wzajemnie się nakrywające, nazywamy równymi ze względu na stosunek rozciągłości. Klasa takich klas równych nosi nazwę elementu abstrakcyjnego. — W dalszym ciągu podaje Whitehead dwa zastosowania swojej metody, raz do zdarzeń skończonych, drugi raz do trwałych czyli zdarzeń nieograniczonych. Przez trwanie bowiem rozumie autor całość przyrody przestrzennie nieograniczonej, ale ograniczonej czasowo, a więc jakgdyby płytę czasową całej jednoczesnej przyrody. Stosując metodę ekstensywnej abstrakcji do trwałych, uzyskamy pojęcie „momentu” czyli „przyrody w chwili”. Ze stosunków między tak określonymi momentami można wyprowadzić definicje utworów przestrzennych przestrzeni chwilowej tak, iż porządek przestrzennej przestrzeni chwilowej wywodzi się z porządku czasowego. — Stosując metodę ekstensywnej abstrakcji do zdarzeń ograniczonych, dojdziemy do pojęcia zdarzenia punktowego (Punkt-Ereignis, event-particle), przy pomocy którego można zbudować czterowymiarową geometrię zdarzeń. Wkońcu buduje autor pojęcie przestrzeni bezczasowej. — Chcąc wprowadzić stosunki metryczne do tych różnych przestrzeni, trzeba nadto wprowadzić aksjomaty przystawiania; tych podaje autor sześć, dwa ostatnie tyczą się pomiarów czasowych, mianowicie aksjomat kinetycznej symetrii i aksjomat wyrażający przechodność przystawiania czasowego. Opierając się na nich, dochodzi się do wzorów transformacyjnych, bardzo ogólnych; występuje w nich bowiem pewna stała wielkość o charakterze prędkości, której równie dobrze można przypisać wartość nieskończenie wielką jak i wartość skończoną dodatnią lub ujemną. Uwzględniając po kolei wszystkie te trzy wypadki, dochodzi Whitehead do odróżnienia trzech typów kinematyki: pierwszy paraboliczny (gdy owa wielkość stała $h = \infty$) odpowiada fizyce Newtonowskiej; drugi hiperboliczny, gdy h jest

a

skończone dodatnie, odpowiada fizyce relatywistycznej (małej teorii względności); trzeci eliptyczny nie ma fizykalnego znaczenia. W ten sposób wzory fizyki relatywistycznej uzyskane są na drodze czysto dedukcyjnej jako jeden z trzech logicznie możliwych wypadków. Prędkość światła w całej dedukcji nie odgrywa żadnej roli. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Huber, Twardowski, Witwicki i prelegent.

Na 264. posiedzeniu naukowym dnia 30. września 1926 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „Założenia logiki tradycyjnej“. Prelegent komunikuje, że zbudował aksjomatyczny system logiki tradycyjnej (bez negacji przednazwowej), oparty na logistyce i dwu aksjomatach, z których jeden równoważny jest twierdzeniu, że każda klasa posiada jeden przynajmniej element, drugi zaś równoważny jest twierdzeniu, że istnieją przynajmniej trzy przedmioty. Drugi aksjomat potrzebny jest i wystarcza dla obalenia pewnych nieprawidłowych sylogizmów, nadto zaś wystarcza do wykazania tez, zaprzeczających wynikaniu pewnych form w kwadracie logicznym, oraz wystarcza do obalenia nieprawidłowych konwersyj. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Twardowski, Zawirski i prelegent.

Na 265. posiedzeniu naukowym dnia 13. listopada 1926 p. Tadeusz Witwicki wygłosił odczyt p. t. „O funkcji reprezentującej przedmiotów ogólnych i niektórych szczegółowych“. Jeśli z dwu podobnych przedmiotów jeden jest bardziej dostępny, niż drugi, zdarza się często, że myśląc o przedmiocie mniej dostępnym, uobecniamy sobie właściwie przedmiot nam bliższy. Z reguły tak rzecz się ma z rozmaitymi widowiskami, rzeźbami, planami i t. p. W wypadkach tych zachowujemy się wobec przedmiotu bliższego tak, jak gdyby on był owym przedmiotem mniej dostępnym, identyfikując jeden z drugim, biorąc jeden za drugi. Po bliższym zastanowieniu okazuje się, że ta identyfikacja nie jest dokonywana na serio, a więc, że przedmiot bliższy jedynie reprezentuje przedmiot dla nas dalszy, przy czym my jesteśmy wtedy podmiotem, konstytuującym stosunek reprezentowania. Tego stosunku należy jednak wyróżnić zasadniczo dwa rodzaje. Reprezentowanie jest psychologiczne, o ile podmiot konstytuujący widzi wprost w przedmiocie reprezentującym przedmiot reprezentowany, a tylko przelotnie z różności ich zdaje sobie sprawę; logiczne wtedy, skoro stwierdza tylko ich podobieństwo i z właściwości jednego wnosi o właściwościach drugiego. W praktyce oba sposoby reprezentowania przechodzą jeden w drugi, nie ograniczając się zwykle do właściwego sobie zakresu przed-

b

miotów. Łączą się też one często z trzecim sposobem reprezentowania, który nas nie obchodzi tutaj bliżej, z reprezentowaniem prawnym, gdzie cechy nabyte faktycznie jedynie przez przedmiot reprezentujący przypisujemy odtąd przedewszystkiem przedmiotowi reprezentowanemu, stosując się do z góry powziętego postanowienia. Przedmiot reprezentujący nabywa te cechy zdaniem naszym tylko w imieniu przedmiotu reprezentowanego; tylko w imieniu jego doznaje objawów czci, zawiera umowy, podpisuje akty lub rozdziela rozmaite przywileje. — Ogół cech przedmiotu reprezentowanego, pomyślanych przez przedmiot konstytuujący, nazwać można podstawą stosunku reprezentowania. W skład jej wchodzić będą zarówno cechy faktycznie przysługujące i stwierdzane u przedmiotu reprezentowanego, t. zw. cechy sugerujące, bo sugerują identyczność przedmiotu reprezentującego i reprezentowanego, jak i pewne cechy przypisywane przedmiotowi reprezentowanemu jedynie na niby, które zatem najlepiej nazwać cechami sfingowanymi. Ilość cech sugerujących w wypadkach skrajnych dosyć zresztą rzadkich (np. przy reprezentowaniu całości przez część) może być znikomą małą; wtedy szczególnych trzeba warunków, by zaistniał stosunek reprezentowania. Kiedy indziej znowu samo odwrócenie uwagi od cech różnych w przedmiocie reprezentującym od cech przedmiotu reprezentowanego wystarcza, by jeden przedmiot reprezentował inny. — Mimo to cechy różne, specyficzne dla przedmiotu reprezentującego, trzeba jednak spostrzec, abyśmy mogli mówić o reprezentowaniu. Chodzi o to, aby przedmiot reprezentujący móc rozpoznać, jako coś różnego od tego, co on reprezentuje; to też zawierać on musi w sobie elementy takie, by łatwo mogły zaktualizować się sądy, stwierdzające jego różność od przedmiotu reprezentowanego. Inaczej będziemy mieli jedynie zwykłe rozpoznanie przedmiotu resp. złudzenie. — Stosunki te ładnie ujmuje teoria pojęć prof. Twardowskiego zawarta w rozprawie p. t. „O istocie pojęć“. Prawie wszystkie przykłady przedmiotu wyobrażenia podkładowego mogą służyć za przykłady przedmiotu reprezentującego. Sądy przedstawione zaś, które wedle prof. Twardowskiego wraz z wyobrażeniem podkładowym stanowią skład pojęcia, przypisywałyby przedmiotowi wyobrażenia podkładowego cechy sfingowane, które naprawdę tylko przedmiotowi całego przedstawienia mają przysługiwać. — Jak równokształtnym można być z wielu przedmiotami, tak i reprezentować przynajmniej logicznie można nie tylko jeden przedmiot. Czynną to przecie rozmaite modele botaniczne, zoologiczne, techniczne, gwoździe umieszczone na całej

*

a

ich paczce, zwierzęta wybrane z pośród wielu w ogrodzie zoologicznym; czynią też przedmioty ogólne w znaczeniu, jakie nam od Platona począwszy przekazała tradycja. Do nich, jakoteż i do modeli da się zastosować wszystko to, cośmy mówili o przedmiotach reprezentujących tylko jeden przedmiot. Reprezentowanie jest ich główną rolą i zastosowaniem, a jeśli je ludzie stworzyli, to bodaj tylko po to, by nam mniej dostępną wielość przedmiotów jednostkowych ubecniały, reprezentowały. To też wyjątkowo tylko stanowią one przedmiot zainteresowań ludzkich same dla siebie. Takie zaś pojmowanie przedmiotów ogólnych o tyle jest korzystne, że nie tylko jest zgodne z tem, co nam przekazuje historia, ale jeszcze usuwa rozmaite, w innym razie grożące przedmiotom ogólnym sprzeczności. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Igel, Frostig, Gromski, Kreutz, Słoniewska, Twardowski i prelegent.

Sekcja psychologiczna. 6. posiedzenie 23. stycznia 1926 Dr. Stefan Baley: Psychologiczna struktura kwadratu. — 7. posiedzenie 20. marca 1926 Dr. Mieczysław Kreutz: Zakłady psychologiczne w Niemczech i we Francji. Cz. I. — 8. posiedzenie 26. marca 1926 Dr. Mieczysław Kreutz: Zakłady psychologiczne w Niemczech i we Francji. Cz. II. — 9. posiedzenie 15. kwietnia 1926 Dr. St. Baley i Dr. J. Frostig: Pokaz różnych przypadków chorych umysłowo (posiedzenie odbyło się w pawilonie chorych umysłowo Szpitala powszechnego; po posiedzeniu członkowie sekcji zwiedzili pawilon pod przewodnictwem Prymaryusza Dra A. Domaszewicza). — 10. posiedzenie 22. maja 1926 Dr. J. Frostig: Dwie historie choroby. Cz. I. — 11. posiedzenie 29. maja 1926 Dr. J. Frostig: Dwie historie choroby. Cz. II. — 12. posiedzenie 19. czerwca 1926 P. Wanda Szawłowska: O eidetykach. — 13. posiedzenie 30. października 1926 Dr. St. Baley: O rodzajach wezwuwanie.

Sekcja teorii poznania (zob. Ruch filozoficzny IX. str. 164 b i 168 a) odbyła w roku akademickim 1925/6. 21 posiedzeń naukowych, poświęconych dyskusji na temat zagadnień, związanych ze sprawą przedmiotów idealnych. W szczególności posiedzenia: I.—IV. (23. i 30. listopada, 7. i 14. grudnia 1925) Sprezycowanie niektórych przykładów przedmiotów idealnych; V. i VI. (4. i 11. stycznia 1926) O jakości idealnej; VII. (18. stycznia) O przedmiocie pojęcia ogólnego; VIII. i IX. (4. i 15. lutego) O wspólnej niesamoistnej części przedmiotów indywidualnych; X. i XI. (22. lutego i 1. marca) Analiza budowy cechy przedmiotu indywidualnego; XII. i XIII. (8. i 15. marca) O principium individuationis przed-

b

miotu indywidualnego; XIV. i XV. (12. i 19. kwietnia) O zupełnym określeniu przedmiotu indywidualnego; XVI., XVII., XVIII., XIX., XX. i XXI. (26. kwietnia, 10. 17., 31. maja, 14. i 21. czerwca) O budowie przedmiotów ogólnych (idej) i ich zawartości. — Dyskusją kierował Dr. R. Ingarden, zabierali zaś w niej głos pp. Dr. Ajdukiewicz, Auerbach, Blaustein, Dąbska, Ginsberg, Drka Gromska, Dr. Igel, Łuszczewska, Mehlberg, Drka Słoniewska, Dr. Smolka, Dr. Twardowski, T. Witwicki, Dr. Zawirski i przewodniczący. Dyskusję protokolowali kolejno członkowie Sekcji, protokoły złożono w archiwum Polskiego Tow. Filozoficznego. Sekcja liczyła członków 19, na posiedzeniach było przeciętnie obecnych 14 osób.

Warszawski Instytut filozoficzny. Sekcje połączone: 1. lutego 1926 B. Bornstein: Geometria logiki kategoriowej. — 24. lutego 1926 G. Bouglé (Paryż) Psychologia i socjologia we Francji (po francusku).

Sekcja teorii poznania: 25. stycznia 1926 H. Leleszówna: Epistemologia francuska w ostatnich 30 latach. — 22. marca 1926 T. Parczewski: Stanowisko S. Franka w teorii poznania. — 3. maja 1926 Cz. Białobrzeski: Współczesne poglądy fizyczne na materię. — 31. maja 1926 T. Kotarbiński: Tektologia A. N. Bogdanowa.

Sekcja historii filozofii: 22. lutego 1926 Wieczór dyskusyjny na temat: Historią czego jest historia filozofii? Zagaił Wł. Tatarski. — 8. marca 1926 Wieczór dyskusyjny na temat: Co powinien zawierać podręcznik historii filozofii? Zagaił T. Kotarbiński. — 21. czerwca 1926 Wieczór dyskusyjny na temat: Podział historii filozofii na okresy. Zagaił Wł. Tatarski.

Polskie Towarzystwo psychologiczne (Warszawa). Na 306 posiedzeniu naukowym dnia 18. stycznia 1926 Doc. Ks. Dr. Andrzej Krzesiński wygłosił odczyt p. t. „Założenia solipsyzmu”. Solipsyści, według wywodów prelegenta, przyjmują jedno tylko założenie, uważając je za pewnik niewzruszony, twierdzą mianowicie, że punktem wyjścia filozofii są bezpośrednie dane. Wszystko w tych bezpośrednich danych ma się mieścić i wszystko z nich ma wynikać. Przedewszystkiem mają być one czemś dla naszego poznania najbardziej znanem i pewnem, mają ujawniać w sobie, że są one częścią świata zewnętrznego, że byt zarówno zmysłowy jak i duchowy istnieje tylko w związku z świadomością indywidualną, i że byt transcendentny czyli świadomością nie objęty nie istnieje. Są to jednak odrębne założenia, które należy od siebie oddzielić. Bezpośrednie bowiem dane ujmować można jedynie w tej postaci, w jakiej nam się

a

przedstawiają. Rozważane w sobie, najbardziej są nam znane i pewne. Czy one są najpewniejsze i najbardziej znane w stosunku do rzeczywistości wogóle, tego nie można z nich bezpośrednio wnioskować. Jest to bowiem zagadnienie, które dopiero trzeba rozwiązać. Nie można również z góry utrzymywać, że bezpośrednie dane są częścią świata zewnętrznego, kiedy inna istnieje możliwość. Czy one są częścią świata zewnętrznego, czy jego mniej lub więcej wiernym odbiciem, czy pewnymi tylko znakami, z których stwierdzamy jedynie jego istnienie — to są zagadnienia, które dopuszczają różne odpowiedzi, a odpowiedzi te o tyle tylko posiadają wartość, o ile się je należy uzasadnić. Dane bezpośrednio występować muszą w naszej świadomości, ale czy one w tej postaci występują jedynie w naszej świadomości indywidualnej, czy istnieją prócz tego w innej świadomości lub poza świadomością — o tem nie wiemy. Tem mniej możemy z góry wiedzieć, czy byt wogóle istnieje jedynie w związku z świadomością indywidualną i czy tem samym byt transcendentny nie istnieje. To wyróżnienie w założeniu solipsyzmu różnych, odrębnych założeń ułatwia zajęcie krytycznego stanowiska względem tego najskrajniejszym subiektywizmem zaprawionego systemu, w którym zbiegają się różne kierunki filozoficzne i przejawia się usiłowanie połączenia z sobą skrajnego realizmu i idealizmu, ujęcia realizmu w ramy psychologizmu. (Autoreferat).

Na 307. posiedzeniu naukowym dnia 19. lutego 1926 Doc. Ks. Dr. Andrzej Krzesiński wygłosił odczyt p. t. „Krytyka założeń solipsyzmu“. Prelegent wykazał, że pierwsze założenie solipsyzmu, według którego punktem wyjścia filozofii mają być bezpośrednie dane, jest słuszne, pod tym jednak tylko warunkiem, że te bezpośrednie dane wolne są od subiektywnych zabarwień. Takim bezpośrednim danym przysnąć należy najwyższy stopień pewności, o ile służyć one mają jedynie za oparcie w dociekaniach nad poznaniem rzeczywistości. Nadawanie bezpośrednim danym znaczenia realnego, utożsamianie ich z rzeczywistością przedmiotów jest, zdaniem prelegenta, założeniem bezpodstawnym i nie da się w żaden sposób pogodzić z wynikami badań naukowych, a zwłaszcza z teoriami budowy materii. Założenie o istnieniu wszelkiego bytu w związku z świadomością indywidualną, najlepiej charakteryzujące stanowisko solipsyzmu, jest błędne, solipsyści bowiem zakres świadomości właściwej czyli wiedzy zacieśniają do samych tylko treści i nie uwzględniają tego, że przecież prócz treści istnieją przedmioty, z którymi również styka się świadomość. To zetknięcie

b

się odbywa się jedynie za pośrednictwem treści i w odniesieniu do świata zewnętrznego nigdy nie jest ono bezpośrednie. Dlatego przedmioty nie są związane stosunkiem z świadomością indywidualną, posiadają swoje własne, od świadomości indywidualnej niezależne istnienie. Należy koniecznie odróżnić treści od przedmiotów, na co w najnowszej filozofii szczególnie nacisk kładą Twardowski, Meinong, Husserl, Külpe, Volkelt i i. — a wtedy nie tylko samo założenie o istnieniu związku między bytem i świadomością indywidualną odpaść musi jako zupełnie bezpodstawne, lecz również wszelkie zarzuty, czynione transcendentystom, tracą swoje znaczenie. — Solipsyzm wysunął teorię poznania na czoło wszelkich filozoficznych zagadnień, ale nadal jej podkład psychologiczny — i ten właśnie psychologizm sprawił, że się nie mógł od świadomości indywidualnej wyzwolić. Skrajne, sprzeciwiające się nieuprzedzonemu rozumowi wyniki solipsyzmu są świadectwem, jak szkodliwy w pracy filozoficznej jest wpływ psychologizmu. (Autoreferat).

Na 308. posiedzeniu naukowym dnia 24. lutego 1926 C. Bouglé, profesor Sorbony, wygłosił po francusku odczyt p. t.: „Psychologia a socjologia we Francji“. Uczony, zastanawiający się nad wzajemnym wpływem tych dwóch nauk we Francji, staje przed dwiema tradycjami: tradycją szkoły V. Cousin'a i tradycją pozytywizmu A. Comte'a. — Cousin, twórca szkoły zw. eklektyczną czy też spirytualistyczną, uważał psychologię za konieczny wstęp do korony nauk — metafizyki. Punktem wyjścia dla nauki metafizyki była według niego introspekcyjność; hasło badań psychologicznych, a stąd i metafizycznych brzmiało: „Ferme les yeux et tu verras!“ Comte głosił, że tak wysoko ceniona przez szkołę Cousin'a psychologia nie istnieje jako odrębna gałąź wiedzy, w jego klasyfikacji nauk niema dla niej miejsca. Zjawiska psychiczne chce tłumaczyć szkoła pozytywistyczna dwojako, bądźto fizjologicznie — przez zmiany zachodzące w organizmie, bądźto socjologicznie — przez określenie, do jakiego społeczeństwa, w jakim okresie jego rozwoju cywilizacyjnego i t. p. należy badany osobnik. Stąd hasło: „Il faut expliquer le dedans par le dehors“. — Późniejsi psychologowie zbliżają się w swych tendencyach do psychologii socjologicznej. I tak Th. Ribot tłumaczy niższe zjawiska psychiczne przez objawy fizjologiczne, wyższe, jak uczucia etyczne, estetyczne i inne, przez wpływ warunków socjologicznych. Lévy-Bruhl wykazuje decydującą rolę czynników socjologicznych w kształtowaniu się psychiki pierwotnego człowieka, Paulhan — w rozwoju instynktów i uczuć wyższych, podobnie Belot w „Etu-

a.

des de la morale positive". Blondel stara się tak indywidualny — zdawałoby się — czynnik jak wolę wyjaśnić socyologicznie, nazywając człowiekiem woli takiego, który umie opierać się na społeczeństwie i korzystać z niego. Intelkt nie pozostał również wolny od tłumaczeń socyologicznych. Durkheim, Lévy-Bruhl i inni zwalczają natywistyczne teorie powstania rozumu, przypisując socyologicznym warunkom decydujący wpływ na rozwój intelektu, a zwłaszcza na powstanie kategorii logicznych. Nie pozostaje więc w psychologii nic, czego by według uczonych francuskich nie można było wytłumaczyć socyologicznie. — Na zakończenie zaznaczył prelegent istniejącą różnicę między socyologami indywidualistami (Tarde), traktującymi społeczeństwo jako zbiór jednostek, między którymi stosunki należy badać (interpsychologia) i przeciwnikami (Durkheim), wedle których społeczeństwo jest jakimś nowym produktem, powstałym z międzyindywidualnych stosunków. Interpsychologii pierwszych będzie się przeciwstawiała psychologia zbiorowa (psychologie collective) drugich. — W dyskusji zabierali głos pp. Czarnowski, Elsenberg, Joteyko, Tatar-kiewicz.

Na 309. posiedzeniu naukowym dnia 1. marca 1926 Drka H. Leleszów na wygłosiła odczyt p. t.: „Psychologia we Francji w ostatnich latach 30st”. Twórcą współczesnych poglądów na psychologię, jako naukę autonomiczną, jest we Francji Théodule Ribot. W pracach swych określa przedmiot i metody psychologii, odróżnia ją od fizjologii i metafizyki. Pod tym względem przeciwstawia się kierunkowi, panującemu na schyłku XIX. wieku, który, jako reakcja przeciwko nadużyciom szkoły spirytualistycznej, domagał się, aby psychologia podporządkowaną została fizjologii. Ribot uznaje zarówno introspekcję jak i metody eksperymentalne (badania psycho-fizyczne, badania zjawisk psychicznych za pośrednictwem zjawisk fizjologicznych, badania psycho-patologiczne etc.) R., przyjmując wszystkie metody za trafne, każdą w swoim zakresie, dał impuls do ich rozwoju i zastosowań. Dziś spotykamy we Francji zwolenników wszelkich kierunków: od badań fizjologicznych aż do metod ujęć bezpośrednio danych w świadomości. Kierunek fizjologiczny jest pozostałością po epoce ubiegłej, należą do niego przeważnie medycy, wśród których najwybitniejszym jest G. Dumas. Spotykamy tu jeszcze obronę epifenomenalizmu np. w niektórych pracach Piéron'a. — W ostatnich latach coraz bardziej uprawiana jest psychologia eksperymentalna w laboratoriach. Zwolennicy tego kierunku dążą do zastosowania metod nau-

b

kowych i ścisłych pomiarów do zjawisk psychicznych np. Bourdon, Binet, Philippe, Piéron etc. Jednocześnie spotykamy się z ostrą krytyką psycho-fizyki, pojętej na sposób niemiecki (J. Tannéry, Foucault, Bergson). — Dążność do zastosowania psychologii do pedagogiki znajduje także swoich zwolenników; należą do nich np. Binet, Philippe, Simon. Ruch ożywiony panuje zwłaszcza na polu badań psycho-patologicznych. Rywalizują tu dwie szkoły: Charcota z Paryża i Bernheima z Nancy. Wśród licznych pracowników w tej dziedzinie najbardziej znani i wpływowi są: G. Dumas i Pierre Janet. Pierwszy w pracach swych kładzie nacisk na stronę fizjologiczną, drugi zaś na stronę psychologiczną zjawisk. — Obok zwolenników metod naukowych spotykamy zwolenników wyłącznie obserwacji bezpośredniej i introspekcyj, pracujących zdala od laboratoriów. Tradycyjnie kierunek ten nawiązuje do psychologii spirytualistycznej, lecz przystosowuje się do wymagań epoki współczesnej. Należą tu przedstawiciele różnych odcieni, jedni z nich zajmują stanowisko zbliżone do psychologii naukowej, np. Paulhan; inni, np. Fr. Rauh, uderzony niezmierną złożonością życia psychicznego, różnorodnością stanów psychicznych, bogactwem ich odcieni, protestuje przeciwko włączaniu psychologii w ranki naukowe, które jego zdaniem wynaturzają nieraz rzeczywistość; proponuje natomiast ograniczyć się do zbierania materiału, dostarczając opisów konkretnej rzeczywistości psychicznej. Wreszcie H. Bergson, którego poglądy psychologiczne łączą się z poglądami metafizycznymi, widzi przepaść, dzielącą psychologię i naukę. Pierwsza daje poznanie bezpośrednie, absolutne i bezinteresowne; druga — pośrednie, względne o użyteczności praktycznej. Jedyną skuteczną metodą w psychologii, według Bergsona, jest intuicja, (t. j. bezpośrednie ujęcie rzeczywistości psychicznej), możliwa pod warunkiem wyzbycia się myślenia naukowego z jego metodami eksperymentalnymi i ilościowym traktowaniem zjawisk. — Różnorodność kierunków i metod, ilość pracowników, mnogość prac świadczy o aktywności psychologii francuskiej, która nie była nigdy bardziej żywotna i zróżniczkowana jak w dobie współczesnej. (Autoreferat).

Na 310. posiedzeniu naukowym dnia 15. marca 1926 odbyła się dyskusja nad założeniami behawioryzmu (na podstawie artykułu Watsona w „Archives of neurology and psychiatry“, luty 1926).

Na 311. posiedzeniu naukowym dnia 29. marca 1926 Drka Wanda Łempicka wygłosiła odczyt p. t. „Ujmowanie rysunków utworów trójwymiarowych u dzieci w wieku szkolnym“. Tematem odczytu było przed-

a

stawienie rezultatów eksperymentów przeprowadzonych z 13 uczniami pierwszej klasy gimnazjalnej a mających na celu zbadanie ujmowania rysunków stereometrycznych. Ze względów metodycznych (aby eksperyment był prosty, nowy dla dziecka, możliwy do kilkakrotnego powtórzenia na tym samym poziomie ludności etc.) użyto do eksperymentów zamiast brył drutów zgiętych trzykrotnie w dwóch różnych płaszczyznach. Eksperymenty były czworaki: 1) formowanie drutu według rysunku, 2) rysowanie według modeli, 3) porównywanie rysunków i 4) ustawianie gotowych modeli według rysunku. Analiza błędów wykazała, że tendencja do płaskiego ujmowania rysunków stereometrycznych, wyjątkowa u osób dorosłych (np. u wrozkowców), jest powszechna u dzieci. Należy zauważyć, że utworów stereometrycznych prawie nigdy nie spotykamy w rzeczywistości, znamy je z rysunków, które rozumiemy w myśl pewnych znanych nam zasad, według których zostały sporządzone. Nie wyobrażamy też sobie brył geometrycznych poza rysunkiem, raczej widzimy je, operujemy nimi wprost na rysunku. Wskazówki, podane w konwencyonalny sposób na rysunku, nastawienie płynące z treści zadania i swobodna asocjacja tworzą ten zespół czynników skojarzeniowych, które wywołują przestrzenny wygląd rysunku. Bez tej „wiedzy“ płaski widok z rysunku musiałby być brany dosłownie i interpretowany w kierunku utworów dwuwymiarowych. Tak dzieje się wówczas, kiedy wskutek warunków indywidualnych (u wrozkowców) lub wskutek braku odpowiednich wiadomości i doświadczeń (u dzieci) „widok“ uzyskuje przewagę nad „wiedzą“. Praca umysłowa dzieci przy porównywaniu rysunków nie różni się zasadniczo od pracy dorosłych i — jak z ich zeznań wynika — polega na fikcyjnym nakładaniu i obracaniu utworów na rysunkach, co jest potwierdzeniem wypowiedzianego poglądu, że dwuwymiarowe rysunki brył nabierają dla widza charakteru trójwymiarowych utworów. (Autoreferat).

Na 312. posiedzeniu naukowym dnia 12. kwietnia 1926 Prof. Dr. Adam Krokiewicz wygłosił odczyt p. t. „O indukcji epikurejskiej“. Prelegent omówił pisma epikurejskie, stanowiące materiał odczytu, przede wszystkim traktat Philodemosa „O znakach i znakowaniach“. Przez indukcję epikurejską należy rozumieć epikurejską teorię wnioskowania przez podobieństwo (*ὁμοιότητος ἀναγωγή*). Prelegent charakteryzuje tę teorię i stwierdza, że wbrew ogólnemu mniemaniu twórcą jej był Epikur. Operuje ona atrybutami (cf. Hamilton) i wspiera się na koncepcji niewzruszonych praw natury. Indukcja epikurejska nie wymagała

b

zbadań wszystkich przypadków poszczególnych, ażeby orzeczek o atrybucie danego rodzaju (cf. Phil. I. I. XXVI 34 sq. Gomperz). W ten sposób upada rozpowszechnione w kołach historyków filozofii mniemanie, jakoby w starożytności nie było właściwej indukcji (t. z. *inductio imperfecta*: Indukcja Sokratesa nosi piętno prostych uogólnień, indukcja Arystotelesa jest t. z. *inductio perfecta*). (Autoreferat).

Na 313. posiedzeniu naukowym dnia 26. kwietnia 1926 Dr. Jakób Segal wygłosił odczyt p. t. „Badania Köhlera nad inteligencją szympansów“.

Na 314. posiedzeniu naukowym dnia 10. maja 1926 Dr. Henryk Ormian wygłosił odczyt p. t. „O rozumowaniu u dzieci“. Zasadnicze tezy odczytu*): Założenie: Wnioskowanie jest — psychicznie — ujęciem stosunku zachodzącego pomiędzy dwiema danymi, np. przesłankami a wynikiem. (Lindworsky). — A) Metodologia: 1) Od 6. roku życia nadają się dzieci jako osoby badane na obserwatorów w eksperymentach psychologicznych, nawet z zastosowaniem samoobserwacji. 2) „Instrukcja“ nie powinna być podana esencjonalnie, ale wpleciona „praktycznie“ w szereg przykładów. 3) Zadania muszą podawać materiał niecodzienny, nieznan lub niezwykły. 4) Dla badania wnioskowania nadają się wszelkiego rodzaju syllogizmy, „wnioski ze stanu rzeczy“ (Külpe: *Sachverhaltsschlüsse*), zagadki i tekst z brakującym słowem. Wszystkie rodzaje zadań podane zostają w eksperymencie jednostkowym jednej osobie badanej, celem zbadania sposobu znalezienia odpowiedzi; całym klasom tylko syllogizmy, celem zbadania ilości dobrych odpowiedzi. 5) Dobra jest odpowiedź, jeżeli jej wynik jest zgodny z „prawdą“ (oczywiście świata dziecięcego), choćby jej forma nie odpowiadała wszelkim wymogom tradycyjnej logiki. Punkt widzenia klasyfikacji odpowiedzi musi wziąć pod uwagę trudności psychologiczne w rozwiązywaniu zadania, a nie formy uznawane przez logikę. — B) Wyniki: 1) *Eksperymentów zbiorowych*: a) Ilość rozwiązanych zadań od pierwszego roku nauczania w górę: 33%, 39%, 45%, 63%, 84%. To znaczy myślenie (syllogistyczne) dziecka rozwija się w równym tempie od 6. do 8. roku życia włącznie; 9. rok życia jest wiekiem przelomowym, poczem przyspieszone tempo rozwoju nie zmienia się do 11. roku życia. b) W pierwszych 2 latach niema różnicy między płciami; następnie powstaje i utrzymuje się do 11. roku życia względnie stała różnica 6% na korzyść

* Obszerniejsza monografia prelegenta na temat „Das schlussfolgernde Denken des Kindes“ ukaże się w najbliższym czasie we Wiedniu w „Deutscher Verlag für Jugend u. Volk“.

a

chłopców. — 2) *Eksperymentów jednostkowych*: a) Sposoby znalezienia wniosku w zadaniach syllogistycznych: α) reprodukcja — nie jest oryginalnym procesem syllogistycznym; β) zapomocą powtórzenia przesłanek; γ) przez przeciwstawienie i porównanie ich treści; δ) zapomocą „świadomości reguły“ (Bühler) odnośnie do treści zadania; to znaczy uświadomienia sobie, jak ogólnie w takich wypadkach bywa; ϵ) zapomocą „świadomości reguły“ odnośnie do formy zadania; to znaczy świadomości specyficznej budowy i sposobu rozwiązania syllogizmu bez względu na jego przypadkową treść. Ostatnio wspomniana forma występuje silniej dopiero w 11. roku życia; forma β w pierwszym rzędzie u młodszych; γ i δ we wszystkich rocznikach. b) Sposoby rozwiązania wszystkich innych zadań dają się ująć w dwa typy α) natychmiastowa aktualizacja świadomości stanu rzeczy (Selz), β) stopniowa aktualizacja. — Występowanie obu tych form zależy raczej od jakości zadania i obznajomienia dziecka z daną sytuacją aniżeli od jego ogólnych zdolności umysłowych. — 3) *Ogólne*: a) Dziecko nie znajduje odpowiedzi, jeżeli przesłanki nie są dlań słuszne lub opisana sytuacja niemożliwa, albo też jeżeli znaleziony wynik jest niezgodny z jego „prawdą“. b) Warunkiem znalezienia odpowiedzi w zadaniach syllogistycznych jest uchwycenie punktu wyjścia; u młodszych trzeba było zatem często zwracać uwagę na S wyniku. c) Dzieci trzymają się silnie danej przez eksperymentatora sytuacji; związek ten słabnie z postępem wieku dziecka. d) Wyobrażenia wzrokowe nie odgrywają tej wybitnej roli w myśleniu dzieci, którą się im często (Jaensch) przypisuje. e) Możliwość samodzielnego znalezienia form myślenia, występująca w 11. roku życia, jest bardzo ważna dla dydaktyki wszystkich nauk, gdzie prawidła i reguły odgrywają zasadniczą rolę; w pierwszym rzędzie wchodzą w grę gramatyka i matematyka. (Autoreferat).

Poznańskie Towarzystwo filozoficzne. Na 7. posiedzeniu naukowym dnia 23. stycznia 1926 Ks. Dr. Mieczysław Dybowski wygłosił odczyt p. t. „O stosunkach zachodzących pomiędzy cechami procesu woli“ (referat na tle pracy eksperymentalnej o typach woli). Korzystając ze zdobyczy Ach'a i Michotte'a w tej dziedzinie, prelegent poddał badaniom 36 osób (18 mężczyzn i 18 kobiet), co pozwoliło mu na wyodrębnienie typów woli. W referacie prelegent scharakteryzował przy pomocy analizy jakościowej sześć form procesu woli, wedle których odbywa się wybór. Następnie, zwracając się do analizy ilościowej, przedstawił stosunki, zachodzące pomiędzy cechami procesu woli (czas, wysiłek, uczucie, przeżycia aktualne, formy

b

procesu i przedstawienia), a przede wszystkim wpływ tych cech procesu woli na wykonanie. Badania w tym kierunku, wedle prelegenta, otwierają drogę do przekształcania wadliwie ustosunkowanych cech procesu woli czyli do kształcenia woli. Prelegent wskazał też na możliwość obliczania wskaźników dla każdej z cech woli pewnej osoby. Połączenie wskaźników idiogenicznych tworzy „stopień działania“, który w swej wartości bezwzględnej jest liczbową charakterystyką pewnej osoby pod względem woli; jako ranga daje możliwość łatwego porównania szeregu osób pomiędzy sobą, a także rezultatów badań, uzyskanych różnymi sposobami (porównanie rezultatów badania obiektywnego i samoobserwacji subiektywnej). Utworzenie wskaźnika i stopnia działania zbliża badania woli pod względem ścisłości do rezultatów już osiągniętych w dziedzinie pomiarów intelektu. (Autoreferat).

Na 8. posiedzeniu naukowym dnia 20. lutego 1926 Dr. Stefan Szuman wygłosił odczyt p. t. „Psychologia twórczości rysunkowej dziecka“. Prelegent przedstawił wyniki swej pracy nad rysunkami, którą oparł na materyale kilkunastu tysięcy rysunków polskich dzieci. Rysunki dzieci w Polsce nie były dotąd przedmiotem naukowych badań. Po przedstawieniu okresu formowania się pierwszych elementów rysunkowych u dziecka we wieku 2—5 lat, prelegent podkreślił szczególnie znaczenie, jakie z psychologicznego punktu widzenia ma tak zwany schemat rysunkowy dziecka. Dziecko we wieku około 5—6 lat tworzy schemat rysunkowy, podług którego nazwano okres rozwoju rysunkowego od mniej więcej 6—10 lat okresem schematycznego rysowania. Schemat rysunkowy dziecka podług zdania prelegenta nie jest niezręcznym i nieudolnym szkicem, lecz racjonalnym uproszczeniem obrazu przedmiotów. Dziecko samodzielnie formuje ten podstawowy dla rozwoju rysunkowego wytwór, jakim jest schemat, tak jak samodzielnie dochodzi do pewnych podstawowych dla rozwoju myślenia uogólnień myślowych. Między rysowaniem schematycznym a uogólniającym i klasyfikującym myśleniem dziecka zachodzi pewna analogia. Spontaniczny rozwój rysunkowy dziecka można zdaniem prelegenta zrozumieć tylko jako wynik myślenia ujmowania świata widzianego, a nie można go tłómaczyć naśladownictwem, co czyniły dawniejsze teorie. Uzupełniając poglądy własne, prelegent wskazał szczególnie na teorię psychicznego schematyzmu psychologa francuskiego Revault d'Allonnes'a i na nowoczesną psychologię „strukturalną“, w której spotykamy podobne poglądy. — Na zakończe-

a

nie prelegent poruszył krótko zagadnienie, czy można mówić o sztuce dziecka, uzasadniając odpowiedź potwierdzającą. Referat był ilustrowany przezroczkami. Praca, którą prelegent streszczył w swym odczycie, została wykonana jako praca Instytutu psychologicznego Uniwersytetu Poznańskiego i ukaże się w druku pod tytułem: „Psychologia twórczości rysunkowej dziecka”. (Autoreferat).

Na 9. posiedzeniu naukowym dnia 13. marca 1926 Prof. Dr. Czesław Znamierowski wygłosił odczyt p. t. „Socjologia a psychologia społeczna”. Odczyt ten ukazał się w druku w Przeglądzie Współczesnym (tom 18, 1926, str. 37—54 i 209—226).

Na 10. posiedzeniu naukowym dnia 16. czerwca 1926 Prof. Dr. Floryan Znaniecki wygłosił odczyt p. t. „Wpływ techniki na pogląd na świat”. Każdy pogląd na świat jest poznawczą syntezą wartości najważniejszych dla syntetyzującego podmiotu. W dotychczasowych dziejach kultury największą rolę odgrywały wartości techniczne; to też treść historycznie danych poglądów na świat jest w przeważnej mierze uwarunkowana przez technikę. Przytem, aż do nowszych czasów, zawsze na plan pierwszy wysuwała się technika organiczna t. j. działalność, wpływająca na powstawanie, rozwój i trwanie istot żyjących (hygiene, medycyna, hodowla, rolnictwo). Wspólnym podłożem uwarunkowanych przez nią poglądów na świat jest idea poza-zmysłowej łączności człowieka i świata, refleksja poznawcza zaś ogniskuje się dokoła problemów życia i śmierci. Rozróżnić można pięć najważniejszych typów syntezy poznawczej, opartej na technice organicznej: totemizm, antropomorfizację przyrody, spirytualizm naturalistyczny, spirytualizm dualistyczny, idealizm. — Z powstaniem maszyn i rozwojem przemysłu fabrycznego dominującą rolę odgrywać zaczęła technika nieorganiczna, t. j. operująca przedmiotami martwymi, która dawniej zajmowała w życiu i w refleksji stanowisko drugorzędne. Technice tej odpowiada materialistyczny pogląd na świat. Koncepcja rzeczywistości materialnej jako absolutnie biernej a zarazem absolutnie pozbawionej pierwiastków subiektywnych wytworzyć się mogła tylko na gruncie techniki nieorganicznej; jest ona fikcyjną granicą, do której zbliża się praktyczna determinacja sytuacji technicznej w miarę postępu planowości i powtarzalności czynności technicznych. Podstawą refleksji poznawczej stają się wartości techniki nieorganicznej naprzód w związku z problemem genezy świata materialnego; geneza ta we wszystkich mitologiach przedstawia się na wzór wytwórczości technicznej, bóg jako *deus-faber* wyrabia świat

b

z istniejącego już materiału. Następnym krokiem w rozwoju tego poglądu na świat jest wyłączenie boskiego rzemieślnika wraz z usunięciem właściwego problemu genezy: świat jest gotową raz na zawsze doskonałą sytuacją techniczną, która rozwija się sama przez się drogą realizacji zawartych w niej możliwości. Od tego typu materializmu logicznego, który znajdujemy w starożytnej Grecji, do nowoczesnego materializmu fizycznego przejście dokonywa się dzięki eksperymentowi, który stanowi idealną sytuację techniczną, różniącą się od realnej sytuacji technicznej tem, że nie urzeczywistnia się w niej żaden zamiar. — Dzisiejszy konflikt powyższych dwóch poglądów na świat wykazuje, że żaden z nich nie zadowala potrzeb cywilizacji nowoczesnej. Zarysowują się początki trzeciego poglądu na świat, który prawdopodobnie oprze się głównie na wartościach społecznych. (Autoreferat).

Na 11. posiedzeniu naukowym dnia 6. listopada 1926 Prof. Dr. Stefan Błachowski zdał sprawę z VIII. Międzynarodowego Zjazdu psychologów w Groningen. Sprawozdanie to podajemy w całości w niniejszym zeszycie Ruchu filozoficznego.

Koło psychologiczne (Warszawa). 11. posiedzenie 14. marca 1925 p. K a u s: Obserwacje nad mową dziecka. — 12. posiedzenie 3. kwietnia 1925 p. M a k u c h: Sprawozdanie z badań nad pamięcią wzrokową wyrazów bez związku. — 13. posiedzenie 9. maja 1925 p. S e d l a c z e k: O przypadku wybitnych zdolności pamięciowych. — p. D z i e r z b i c k a: O próbach zreorganizowania egzaminów wstępnych w Seminarjach niemieckich. — 14. posiedzenie 13. czerwca 1925 p. S z u m a n ó w n a: Obserwacje psychologiczne nad dziećmi w ćwiczeniówce.

Zebrania dla rozważania zagadnień filozoficznych (Wilno — zob. Ruch filozoficzny IX, str. 168 b). 29. stycznia 1926 Prof. Dr. M. M a s s o n i u s: Filozofia w pedagogice nowoczesnej. — 19. lutego 1926 Prof. Dr. B. R y d z e w s k i: Metoda historyczna w geologii. — 20. marca 1926 Prof. Dr. K. C h o d y n i c k i: Cechy charakterystyczne metody historycznej. — 20. maja 1926 Prof. Dr. K. J a n t z e n: O pojęciu nieskończoności w astronomii. — 18. czerwca 1926 Prof. Dr. S t. B ł a c h o w s k i: O wyobrażeniach eidetycznych. — 18. listopada 1926 Dr. A. Ł y s a k o w s k i: Przeżycia wartości w pracy naukowej.

Konwersatorium filozoficzne młodzieży akademickiej we Lwowie. 23. października 1925 L. B l a u s t e i n: Edmund Husserl i jego fenomenologia (Wspomnienia z Fryburga badyńskiego). — 13. listopada 1925 J. K i r c h n e r: Psychologia zazdrości. — 4. grudnia 1925 I. D a m b s k a: O sądach hipotety-

a

cznych. — 11. grudnia 1925, 8., 22., 29. stycznia i 19. lutego 1926 dyskusya nad poprzednim referatem. — 26. lutego 1926 W. Auerbach: O wątpieniu Cz. I. — 5. marca 1926 W. Auerbach: O wątpieniu Cz. II. — 12. i 19. marca 1926 dyskusya nad poprzednim referatem. — 30. kwietnia 1926 H. Mehlberg: O inherencyi. — 7. maja 1926 dyskusya nad poprzednim referatem. — 21. maja 1926 L. Blaustein: Przedstawienia imaginatywne. — 28. maja i 4. czerwca 1926 dyskusya nad poprzednim referatem. — 11. czerwca 1926 T. Witwicki: O identycznosci przedmiotów różnoczasowych. — 18. czerwca 1926 dyskusya nad poprzednim referatem. — 25. czerwca 1926 E. Ginsberg: Formalny i materyalny przedmiot przedstawienia. — 2. lipca 1926 dyskusya nad poprzednim referatem.

Prof. Dr. Jan Łukasiewicz (Warszawa) wygłosił na zaproszenie praskiego Towarzystwa filozoficznego i praskiego Towarzystwa czesko-słowackich matematyków i fizyków dwa odczyty w Pradze, mianowicie 18. maja 1926 odczyt p. t. „Krytyka logiki tradycyjnej“, a 21. maja 1926 odczyt p. t. „Teoria dedukcyi“.

Dr. Adam Łysakowski wygłosił w Kole Związku Bibliotekarzy Polskich w Wilnie dnia 28. kwietnia 1926 odczyt p. t. „Eksperyment psychologiczny w bibliotekarstwie“. Prelegent ograniczył się do przedstawienia jednej tylko próby zastosowania psychologicznego eksperymentu do pracy alfabetycznego katalogowania książek anonimowych (bez nazwiska autora). W pracy tej ważny jest wybór t. zw. „hasła“, t. j. tego wyrazu, pod którym tytuł dzieła (karta katalogowa) wchodzi w szereg abecadła. Gdy tytuł składa się z wielu wyrazów, powstaje (nierozwiązane dotąd zgodnie przez instrukcje katalogowe) zagadnienie: który wyraz tytułu obrać za hasło (pierwszy czy też dominujący gramatycznie albo znaczeniowo) i które potem wyrazy, przy równobrzmiącym hasle kilku tytułów (np. Przewodnik, Wydawnictwo...), uwzględnić jako współczynniki dalszego alfabetycznego szeregowania kart. Od kilku lat istnieje w bibliotekarstwie słuszną tendencją, aby sprawy tej nie dekretować bez uwzględniania psychiki publiczności, korzystającej z katalogu, lecz przyjmując w założeniu, że hasłami i czynnikami szeregowania powinny być te wyrazy tytułu, na które czytelnik najłatwiej zwraca uwagę resp. które najlepiej zapamiętywa.

Tę kwestyę badał eksperymentalnie prelegent (będący bibliotekarzem) w roku 1923/4 we Lwowie metodą świadomego wyboru, t. zn. osobom, bibliotekarsko nieuprzedzonym, podawano tytuły książek, a one

b

orzekały, pod jakim wyrazem szukałyby ich w katalogu. W październiku i listopadzie 1925 r. przeprowadził prelegent w tym samym celu w Wilnie eksperymenty zbiorowe — z których tu zdaje sprawę — z początkującymi studentami Uniwersytetu, stosując inną metodę: zapamiętywania. Odbyto pięć posiedzeń, dokonując na każdym z nich 5 eksperymentów. Ogółem uczestniczyło w eksperymentach 18 osób; liczba osób na jednym posiedzeniu wahała się od 12 do 8; w sumie było 240 uczestnictw. Materyał zapamiętywany stanowiły oryginalne tytuły książek. W pierwszych eksperymentach — tytuły łatwiejsze, od jedno-wyrazowych przechodziły stopniowo w kilkuwyrazowe — w różnych kombinacjach części mowy; w ostatnich eksperymentach miały tytuły po 10 i 11 wyrazów. Każdy eksperyment stanowił szereg 6-u zawołań, któremi były tytuły możliwie jednorodne (np. przyimek z rzeczownikiem). Przyswajanie odbywało się w części słuchowo, w części wzrokowo. Po podaniu szeregu 6-u zawołań następowało bezzwłoczne odtwarzanie i spisanie tytułów resp. zapamiętanych ich cząstek.

Na podanych 150 tytułów padło ogółem 1.440 reakcyj, które podzieliły się na trzy główne grupy: odpowiedzi wierne, odpowiedzi ze zmianami wyrazów lub ich umiejscowienia, reakcje „nieme“ czyli brak odpowiedzi. Prelegent krótko omawia ogólniejsze znaczenie psychologiczne tych eksperymentów, zajmujących się „tytułem“, który stanowi logicznie i gramatycznie swoistą postać, a pod względem pamięci nie jest opracowany; zastanawia się nad psychicznymi warunkami reakcyj (sposób podawania tytułów, dawniejsza ich znajomość, zasięg pamięci, znużenie i wprawa, różnice indywidualne) i stwierdziwszy, że niema przeszkody w równomiernym traktowaniu wyrazów, przechodzi do analizy, stosowanej do celów bibliotekarskich, która interesuje się tylko reakcyami, odtwarzającymi tytuły zmienione. Odpowiedzi takich było 358. Odnosne zawołania rozczłonkowano na poszczególne wyrazy, zyskując dla analizy 1795 wyrazów, które podzielono wedle części mowy na 5 grup (927 rzeczowników, 328 przymiotników wraz z liczebnikami, 48 zaimków, 26 czasowników i 466 przyimków i innych neodmiennych wyrazów). Zmiany w każdej z tych grup zanalizowano osobno, badając czem i w ilu przypadkach różnią się odpowiedzi od tytułów oryginalnych.

Schemat zmian wypadł następująco:

I. zmiany wyrazowe (poszczególnych części tytułu):

a) przemiany:

a

1. przekształcenia = zmiany końcówek fleksyjnych (liczba, przypadek, np. Męczennicy zmien. na: Męczennica),

2. przeobrażenia = zmiany językowe przedrostka lub przyrostka, wytwarzające „oboczność“ (np. Malarze: Malarstwo),

3. przeistoczenia = zupełna zmiana wyrazu i jego znaczenia (Miłość pasterska: Życie pasterskie),

b) opuszczenia (bez zastępstwa innym wyrazem np. Otchłań polska: Otchłań),

c) dodania (elementy obce mylnie wstawione np. Rys historyczny fabrykacji gobelinów we Francji... dodano: ... i w Polsce).

II. Zmiany składni (mylne umiejscowienia wyrazów):

a) przesunięcia luźne (Czego czynić... nie wypada w towarzystwie: Czego nie wypada czynić w towarzystwie),

b) przestawienia:

1. w wyrażeniach złożonych z rzeczownika i przymiotnika (Boży gniew: Gniew Boży),

2. w zwrotach np. dwu rzeczowników lub czasowników, spojonych przymikiem (Majątek albo imię: Imię albo majątek).

Dokonane w tym schemacie ściśle obliczenia procentowe zmian każdej grupy wyrazów wskazują m. i., że najczęściej trafów mają rzeczowniki, że kilkanaście procentów błędów w rzeczownikach i przymiotnikach wynoszą zmiany końcówek fleksyjnych i zmiany szyku wyrażań, że przymiki osoba badana najczęściej przeistacza, opuszcza lub dodaje i t. p. Na tej podstawie prelegent — dążąc do usunięcia z drogi korzystającego z katalogu tych wyrazów, ich części albo szyków składni, które dają najczęstszą sposobność do błędów — postawił następujące wnioski:

1. w wyborze hasła i w szeregowaniu oprzeć się przede wszystkim na rzeczownikach,

2. pomijać przymiki i inne nieodmienne wyrazy,

3. nie zważać na końcówki deklinacyjne (liczby i przypadku) imiennych części mowy,

4. w złożonych wyrażeniach imiennych ustalić raz na zawsze następstwo: w pierw rzeczownik, po nim przydawka przymiotna.

Zastosowanie tych wniosków w budowie katalogu alfabetycznego podniesie około 1½ do 2 razy prawdopodobieństwo znalezienia tytułu, co przykłady potwierdzają.

Na tem zakończył prelegent przedstawienie przeprowadzonej analizy w r a z o w e j, zaznaczając, że do niej dołączyć się powinna jeszcze analiza zmian wedle gramatycznej i logicznej (znaczeniowej) ważności poszczególnych części tytułu, która pozwoli na dalsze wyeliminowanie niektórych (okolicznościowych) rzeczowników i przymiotników. (Autoreferat).

b

W dyskusji, jaka się po odczycie wywiązała, brali udział prócz Członków Koła zaproszeni goście: Profesor Dr. Czeżowski, asystent Dr. Woyczyński i i.

Dr. T. Jaroszyński wygłosił na organizacyjnym zebraniu członków Polskiego Towarzystwa psychotechnicznego w Warszawie dnia 7. marca 1926 odczyt p. t. „Rola lekarza w poradnictwie zawodowym“.

Towarzystwo psychologiczne w Paryżu. Na posiedzeniu dnia 18. marca 1926 p. Paweł Kucharski wygłosił odczyt „O roli czasu w podniecie słuchowej“ (Le rôle du temps dans l'excitation auditive). Prelegent przedstawił wyniki swych badań nad czasem utajonej podniety słuchowej (temps d'action, time action), a mianowicie ustalone przez siebie prawo, według którego czas ten zmienia się w zależności od wysokości tonu (przynajmniej w granicach od 200 do 1000

podwójnych drgań) zgodnie z formułą $t = \frac{k}{n}$,

gdzie t oznacza czas utajonej podniety, n częstość drgań tonu, a k ilość drgań pełnych, zawartych w czasie podniety. Interpretując powyższe prawo, prelegent podkreślił jako główną jego konsekwencję specyficzną dróg czuciowych w odbieraniu wrażeń dźwięków różnej wysokości oraz rozważył możliwość teorii słuchu, opartej na specyficzności włókien nerwowych, różnej jednak od teorii rezonancy w znaczeniu Helmholtza. (Autoreferat).

Pruska Akademia nauk w Berlinie. Posiedzenie ogólne 29. lipca 1926 Prof. E. Spranger: Zagadnienie jedności psychologii. — Posiedzenie wydziału filozoficzno-historycznego 8. lipca 1926 Prof. Franke: O budymie w państwie dynastji Wei w północnych Chinach (wiek IV. do VI.).

Bawarska Akademia nauk w Monachium. Wydział filozoficzno-historyczny, 7. listopada 1925 Prof. M. Grabmann: De pulchro, z niedrukowanej „Summa de bono“ Ulyka Engelberta ze Strassburga († 1277).

Towarzystwo im. Kanta. Oddział w A-kwisgranie: W czasie od marca 1924 r. do końca r. 1925 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Dieck-Sterkrade: O tajnych ścieżkach myślenia ludzkiego. — Prof. Dr. Menzer: Kant. — Cykl p. t. Wstęp do krytyki czystego rozumu: 1. Dr. Gerhards: Wstęp i transcendentalna estetyka. 2. Dr. Maas: Transcendentalna logika. 3. Dr. Gerhards: Transcendentalna dialektyka. — Prof. Dr. Semper: Kantowska geologia — Prof. Dr. Hartmann: Istota aprioryczności w świetle ogólnego stanu zagadnienia doby obecnej. — Dr. Gerhards: Eksperymenty na zwierzętach i ludziach z dziedziny psychologii myślenia. — Prof. Dr. Driesch: Zagadnienie wolności. — Dr.

a

Mennicken: O Malebranche'u. — Dr. P. L. Landberg: Przewyciężenie późnego sceptycyzmu starożytnego przez Augustyna. — Prof. Dr. Friedländer: Eidos Platońskie. — Prof. Dr. Prinzhorn: O psychoanalizie. — Prof. Dr. Hopf: Psychoanaliza a nauki humanistyczne. — Prof. Dr. Gruhle: Schizofrenia a myślenie archaiczne. — Dr. Gerhards: Filozoficzne zagadnienia psychologii głębi. — Prof. Dr. Frank: W sprawie metafizyki duszy. — Prof. Dr. Tillich: Pierwiastek demoniczny w naturze i historii.

Oddział w Berlinie. W r. 1925 ogłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. H. Maier: Alojzy Riehl, wspomnienie pośmiertne. — Lotte Brunner: Główne zarysy filozofii Konstantyna Brunnera. — Prof. Dr. S. Frank: Rosyjski pogląd na świat. — Dr. F. Mockrauer: Schopenhauer a współczesny stan badań filozoficznych. — Dr. F. Würzbach: Filozofia życia a filozofia rozumu.

Oddział w Bonn powstał dnia 16. października 1925 z przekształcenia istniejącego tam od lat Towarzystwa filozoficznego.

Towarzystwo im. Jana Rehmkego odbyło w dniach 2. i 3. października V. Walne Zgromadzenie, na którym ogłoszono następujące odczyty: Dr. K. G. Schrötter: Dzieje ducha nowożytnego a współczesny kryzys filozoficzny. — Dr. S. Hochfeld: Filozofia Ryszarda Wahle'go a *Grundwissenschaften* Jana Rehmke'go. — Jan Rehmke: Chcenie.

Wakacyjny kurs pedagogiczny odbył się staniem Instytutu im. J. J. Rousseau'a w dniach 2.—14. sierpnia 1926 w Genewie. Przedmiotami kursu były: psychologia dziecka, pedagogika terapeutyczna, psychoanaliza, języki. Wśród wykładających znajdowali się profesorowie Claparède i Bovet.

ORGANIZACJE.

Polskie Towarzystwo Psychologiczne (Warszawa). Według XIX. Sprawozdania za czas od 1. kwietnia 1925 do 31. marca 1926, podanego w Przeglądzie filozoficznym (XXIX. 1926. str. 131—132), liczba członków wynosiła z dniem 31. marca 1926 ogółem 175. — W okresie sprawozdawczym odbyło się 12 posiedzeń naukowych (zob. Ruch filoz. IX. str. 72 a, 165 a; X. str. 68 b), jedno zwyczajne Walne Zgromadzenie dnia 4. maja 1925 i jedno nadzwyczajne Walne Zgromadzenie, dnia 25. maja 1925. — Biblioteka liczyła z dniem 31. marca 1926 dzieł 2366. Korzystało z niej w ciągu roku 84 osób a do domu wypożyczono 197 dzieł. — W skład zarządu wchodził Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński (przewodniczący), Prof. Dr. Władysław Tatarkiewicz (zastępca przewo-

b

dniczącego), p. Stanisław Gartkiewicz (sekretarz), Drka Wanda Łempicka (skarbniczka), Drka Marya Ossowska (bibliotekarka), p. Jakób Segal (członek Zarządu) oraz p. Tomasz Parczewski (członek Zarządu). Komisję rewizyjną tworzyli p. Władysław Sterling i Artur Chojecki z wyboru Walnego Zgromadzenia oraz p. D. Steinberg, wybrana przez Zebranie członków wspierających. W ciągu okresu sprawozdawczego zrzekli się swych funkcji w Zarządzie p. Stanisław Gartkiewicz a w Komisji rewizyjnej p. D. Steinberg, na której miejsce członkowie wspierający dnia 15. marca 1925 wybrali p. Bohdana Zawadzkiego.

Warszawski Instytut filozoficzny. Dnia 12. lutego 1926 odbyło się zebranie organizacyjne Sekcji historii filozofii, na którym wybrano przewodniczącym Sekcji Dra W. Wąsika, jego zastępcą Dra I. Myślickiego, sekretarzem Dra A. Zielenicyka. — Dnia 14. czerwca 1926 odbyło się zwyczajne zebranie ogólne Członków Instytutu, na którym przyjęto X. sprawozdanie Zarządu, udzielono absolutorium ustępującemu Zarządowi i powołano na Członków Instytutu Profesora Dra K. Ajdukiewicza, Profesora Cz. Białobrzęskiego, Docenta Dra H. Elzenberga i Dra St. Ossowskiego. Na temże zebraniu wybrano do Zarządu PP. Dra K. Ajdukiewicza, Dra T. Kotarbińskiego i Dra St. Ossowskiego, a do Komisji rewizyjnej Dra B. Bornsteina i Dra M. Borowskiego.

Poznańskie Towarzystwo filozoficzne. W dniu 16. czerwca 1926 odbyło się pierwsze Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa, na którym Zarząd zdał sprawę ze swej działalności za czas od 17. lutego 1925 do 16. czerwca 1926. Posiedzeń naukowych odbyło się w tym czasie dziewięć (Zob. Ruch filoz. IX. str. 73 a, 165 b, X. str. 72 a), posiedzeń Zarządu trzy. Ilość członków Towarzystwa wynosiła 37. Tytułem dochodów wpłynęło do kasy Towarzystwa 213 70 zł.; wydano 96 50 zł. Po zatwierdzeniu sprawozdania Zarządu i Komisji rewizyjnej wybrano Prof. Dra Stefana Błachowskiego sekretarzem Towarzystwa w miejsce ustępującego Prof. Dra Bogdana Nawroczyńskiego, powołanego na Uniwersytet Warszawski. Ponadto wybrano do Zarządu Prof. Dra Józefa Morawskiego.

Klub miłośników psychologii powstał w połowie października 1925 w Bydgoszczy. Zadaniem klubu jest „wspólne zaznajamianie się z najnowszymi zdobyczami psychologii celem zastosowania ich w praktyce szkolnej”. Na zebraniach klubu wygłoszono dotychczas m. i. następujące referaty: 1. Montessori jako wychowawczynie. 2. O uwadze. 3. O wyborze zawodu dla młodzieży, opuszczającej szkołę powszechną. 4. Psychologia pedagogiczna. 5. Znaczenie osobistości nauczyciela dla wyniku nauki. 6. Rozwój zdolności myślenia u dzieci. 7. Rozwój wyobraźni w wieku przedszkolnym. 8. Psychotechnika a wybór zawodu.

a

Koło Miłośników historii i filozofii medycyny, i nauk przyrodniczych w Wilnie powstało z inicjatywy P. K. Opoczyńskiego, Wł. Zahorskiego i S. Trzebińskiego dnia 5. maja 1926 jako sekcja Wileńskiego Towarzystwa lekarskiego.

Polskie Towarzystwo psychotechniczne powstało w Warszawie. Zebranie organizacyjne odbyło się 7. marca 1926.

Towarzystwo im. Leibniza. Dnia 1. lipca 1926, w 280. rocznicę urodzin Leibniza, powstało w Berlinie Towarzystwo im. Leibniza (Leibniz-Gesellschaft). Towarzystwo pragnie popierać wszelką pracę naukową, tyczącą się życia i filozofii Leibniza oraz związanych z jego życiem i filozofią zagadnień historycznych i systematycznych. W tym celu Towarzystwo będzie wydawało nakładem Ottona Reichla w Darmstadzie dwie publikacje, mianowicie „Leibniz-Archiv“ i „Leibniz-Bibliothek“. Pierwsza będzie czasopiśmie międzynarodowym, ukazującym się w miarę potrzeby; druga będzie obejmowała oddzielne dzieła i większe rozprawy. Zarząd Towarzystwa tworzą: Ludwik Bieberbach, Konrad Burdach, Adolf von Harnack, Max Lenz, Henryk Maier, Fryderyk Meinecke, Max Planck, Edward Spranger i Karol Stumpf; przewodniczącym jest Henryk Maier, sekretarzem i zarazem kierownikiem publikacji jest Paweł Ritter, stojący na czele prowadzonego przez pruską Akademię nauk wydawnictwa dzieł Leibniza. Członkiem Towarzystwa można zostać tylko na zaproszenie Zarządu: w publikacjach Towarzystwa jednak mogą ogłaszać swe prace także nie-członkowie. Adres biura Towarzystwa: Pruska Akademia nauk w Berlinie NW. 7, Unter den Linden 38.

Towarzystwo im. Kanta (Kant-Gesellschaft) posiada obecnie w Niemczech 38 oddziałów w następujących miejscowościach: Akwizgran, Baden-Baden, Bazylea, Berlin, Crefeld, Dessau, Dortmund, Drezno, Düsseldorf, Elberfeld-Barmen, Erfurt, Essen, Frankfurt n. O., Getynga, Hagen w Westfalii, Halle n. Sałą, Hamburg, Hannover, Heidelberg, Karlsruhe, Kilonia, Kolonia, Konstancja, Królewiec, Lipsk, Lippe, Magdeburg, Minden, Monachium, Norymberga-Fürth, Erlangen, Oldenburg, Plauen, Rostock, Schwelm, Stuttgart, Tybinga, Wilhelmshaven-Rüstrigen, Zittau. — Nadto istnieje oddział holenderski Towarzystwa.

Międzynarodowe Towarzystwo psychologiczne i psychotechniczne (The International Association for Psychology and Techno-Psychology) powstało w marcu 1926. W Towarzystwie reprezentowanych jest 19 państw europejskich; siedzibą Zarządu, na którego czele stoi Dr. Moeller, jest Ryga.

Bułgarskie Towarzystwo filozofii społecznej powstało z końcem r. 1925 w Sofii. Przewodniczącym wybrano Prof. Dr. V. Ganefę, sekretarzem Dr. Chr. Todoroffa. Nowe Towarzystwo przystąpiło do wydawania czasopisma, obejmującego

m. i. redagowane w językach niemieckim i francuskim sprawozdania z międzynarodowej literatury filozoficznej.

The American Catholic Philosophical Association. Towarzystwo pod tą nazwą powstało w styczniu 1926 przy Uniwersytecie katolickim w Waszyngtonie. Na uroczystym posiedzeniu konstytuującym wygłoszono następujące referaty: Fr. P. Siegfried: Ontologia neo-scholastyczna a myśl współczesna — Fr. W. Corcoran: Co neo-scholastyka może dać myśli współczesnej w dziedzinie religii i teologii? — P. J. Waters: Psychologia neo-scholastyczna a myśl współczesna. — J. T. Barrow: Przyczynki neo-scholastyczne do filozofii współczesnej w dziedzinie epistemologii. — A. Kl. Schwitalla: Stosunek biologii do neo-scholastyki. — Ch. C. Miltner: Etyka neo-scholastyczna a myśl współczesna. — J. A. Baisnée: Co neo-scholastyka może dać myśli współczesnej w dziedzinie filozofii przyrody?

Szkoła nauk filozoficznych i religijnych powstała przy Instytucie im. św. Ludwika w Brukseli jako jedna z ostatnich organizacji, stworzonych przez kardynała Mercier'a. Nauka w nowej szkole trwa trzy lata.

Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie.

XXI. Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 18. lutego 1926. Po zagajeniu zgromadzenia przez przewodniczącego odczytano sprawozdanie Wydziału za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1925. Wedle tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem r. 1925 ogółem 122, w tem 9 członków założycieli, 80 czynnych, 38 wspierających. Posiedzeń naukowych odbyło się w r. 1925 siedem (zob. Ruch filozof. IX. str. 23 b, 70 b, 163 b). — Biblioteka Towarzystwa liczyła z końcem r. 1925 tomów 556, a powiększyła się w r. 1925 o 19 nabytków. — Dochody Towarzystwa wyniosły zł. 2248-01, rozchody 1127-05 zł.

W roku 1925 czynne były w łonie Towarzystwa dwie sekcje, a mianowicie Sekcja psychologiczna, której przewodniczącym był Dr. St. Baley, sekretarzem Dr. M. Kreutz, oraz Sekcja teorii poznania, której przewodniczącym był Dr. R. Ingarden, sekretarzem Dr. Fr. Smolka. Sekcja psychologiczna odbyła pięć posiedzeń, na których wygłoszono szereg odczytów (zob. Ruch filozof. IX. str. 164 b). Sekcja teorii poznania odbyła cztery posiedzenia, poświęcone dyskusji na temat przedmiotów idealnych (zob. tamże).

Na 147. posiedzeniu Wydziału dnia 29. czerwca uchwalono wydać nakładem Towarzystwa książkę P. Janeta „La tension psychologique“ w przekładzie Prof. Dra Stefana Blachowskiego, a na 148. posiedzeniu Wydziału, dnia 28. listopada 1925 uchwa-

a

lono wydać w ramach Badań Psychologicznych rzecz Prof. Dra J. Czekanowskiego „Metoda podobieństwa w zastosowaniu do badań psychometrycznych“.

Na podstawie umowy zawartej z wydawnictwami Przeglądu filozoficznego i Ruchu filozoficznego członkowie Polskiego Towarzystwa filozoficznego otrzymywali w r. 1925 w miarę uiszczania wkładki bezpłatnie oba te czasopisma.

Czytelnia i wypożyczalnia Polskiego Towarzystwa filozoficznego czynna była w r. 1925 ogółem w 107 dniach.

Wysłuchawszy streszczonego powyżej sprawozdania Wydziału, uchwaliło Walne Zgromadzenie jednomyślnie udzielić Wydziałowi absolutorium z jego czynności w r. 1925. W miejsce ustępujących z Wydziału Prof. Dra Kazimierza Ajdukiewicza i p. Stefana Dańcewicza wybrano członkami Wydziału Doc. Uniw. Dra Romana Ingardena i Dra Mieczysława Kreutza. Członkami Komisji rewizyjnej na r. 1926 wybrani zostali ponownie Dr. Salomon Igel z grona członków czynnych i p. Alfons Baron z grona członków wspierających.

Wydział Towarzystwa ukonstytuował się na nowo na swem pierwszym posiedzeniu, odbytem po Walnem Zgromadzeniu, wybierając przewodniczącym Prof. Dra Kazimierza Twardowskiego, jego zastępcą Dra Zygmunta Zawirskiego, sekretarką Drkę Daniełę Gromską, jej zastępcą Dra Mieczysława Kreutza, skarbnikiem Dra Edmunda Gromskiego, bibliotekarzem Dra Franciszka Smolkę, administratorem wydawnictw Dra Romana Ingardena.

Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Koło w roku akademickim 1925/26 odbyło 15 zebrań naukowych, na których prócz członków Koła i stałe uczestniczących Prof. Dr. Tadeusza Czeżowskiego i Prof. Dr. M. Massoniusa jako goście brali udział: Prof. Dr. S. Błachowski, Prof. Dr. J. Lande, Prof. Dr. W. Szyłkarski, Prof. Dr. Wróblewski oraz studenci różnych Wydziałów Uniwersytetu Stefana Batorego.

Wygłoszono następujące odczyty i referaty: I. 26. X. 1925. Prof. Dr. Jerzy Lande: „Petrażyckiego psychologiczna teoria emocji.“ — II. 9. XI. 1925. Kol. Rabinowicz: „Zarzuty Znamierowskiego przeciwko teorii emocji Petrażyckiego.“ — III. 23. XI. 1925. Ks. Kazimierz Kucharski T. J.: „Idea filozofii scholastycznej“. Cz. I. — IV. 7. XII. 1925. Ks. Kazimierz Kucharski T. J.: „Idea filozofii scholastycznej“. Cz. II. — V. 11. I. 1926. Prof. Dr. M. Massonius: „O paralizmach“. — VI. 25. I. 1926. Kol. W.

b

Adolph: „O granicach poznania naukowego“. — VII. 8. II. 1926: Dyskusya w związku z poprzednim odczytem. — VIII. 22. II. 1926. Prof. M. Massonius: „O intuicji w nauce“. — IX. 15. III. 1926. Kol. Szulczyński: „Pojęcie instynktu i próba klasyfikacji instynktów“. — X. 26. III. 1926. Kol. T. Ratnowski: „O potrzebie zaniechania wyrazów: filozof, filozofia, filozoficzny i t. p. na podstawie artykułów Prof. Kotarbińskiego, Dra Ingardena i Dra Gaweckiego“. — XI. 10. V. 1926. P. Janina Ejnicka: „Zjawiska etyczne w teorii Petrażyckiego“. — XII. 31. V. 1926. Dr. B. Woyczyński: „Pojęcie sankcji w etyce“. — XIII. 14. VI. 1926. Prof. Dr. Wróblewski: „Badanie kar“. — XIV. 21. VI. 1926. Prof. Dr. Błachowski: „O wirtuozji liczb“. — XV. 28. VI. 1926. Kol. W. Adolph: „Wiedza a życie“.

Z J A Z D Y.

I. Polski Zjazd wychowania moralnego odbył się w Warszawie w kwietniu 1926 staraniem Związku Polskiego Nauczycielstwa szkół powszechnych oraz Związku zawodowego nauczycieli szkół średnich. Wygłoszono m. i. następujące referaty: H. Radlińska: Historia międzynarodowych kongresów wychowania moralnego. — Prof. Ettinger: Korrelacja pomiędzy moralnością, ustrojem społecznym a religią. — Prof. Dr. Wł. Tatariewicz: Kanony moralne.

Towarzystwo im. Arystotelesa i Mind Association odbyły wspólne posiedzenie w Cambridge w Anglii w dniach 2.—4. lipca 1926. Program obrad był następujący: 2. lipca: Prof. W. R. Sorley: Wykład inauguracyjny. — 3. lipca: Prof. G. Daves Hicks, H. H. Price, Prof. G. E. Moore, L. S. Stebbing: Symposium na temat „O istocie wrażeń zmysłowych“. Prof. L. T. Hobhouse, Prof. J. A. Smith, Prof. G. C. Field: Symposium na temat „Stanowisko ducha w przyrodzie“. H. W. B. Joseph, F. R. Ramsey, J. A. Chadwick: Symposium na temat „Universalia a metoda analizy“. — 4. lipca: Dr. E. S. Russell, C. R. Morris, W. Leslie Mackenzie: Symposium na temat „Pojęcie emergencji“. Prof. J. Stocks, Dr. C. D. Broad, Prof. W. G. de Burgh: Symposium na temat „O walorze wiary w Boga osobistego“.

Doroczny Zjazd członków pacyficznego Oddziału amerykańskiego Towarzystwa filozoficznego odbył się w dniach 27. i 28. listopada 1925 w Uniwersytecie Stanforda (Kalifornia). Wygłoszono następujące referaty: H. C. Lanz: Teoria braku oporu i jej antyteza. — H. Wildon Carr: Reforma monadologii Leibniza. — H. C. Brown: Materyalistyczny pogląd na teorię progów. — S. C. Pepper: Emergencja. — M. W. Calkins: Dlaczego realizm monistyczny? — G. P. Adams: War-

tość, jakość i ilość. — *W. R. Dennes*: Paradoks implikacji. — *H. N. Weiman*: Zdarzenia i znaczenia. — *G. Mueller*: Schopenhauer a współczesna filozofia życia. — *D. W. Prall*: Zarys teorii wartości. — *H. J. Paton*: Czy pojęcia dobra nie można zdefiniować? W odpowiedzi G. E. Moore'owi. — *R. M. Blake*: Identyczność przedmiotów dających się odróżnić a zasada indywidualności. — *C. J. Ducasse*: Liberalistyczny pogląd na prawdę.

XXV. Doroczny Zjazd członków wschodniego Oddziału Amerykańskiego Twa filozoficznego odbył się w dniach 28.—30. grudnia 1925 w Northampton, Mass. Program Zjazdu obejmował następujące odczyty: *C. J. Ducasse*: O istocie stosunku przyczynowego. — *R. Demos*: Możliwość i stawianie się. — *D. Drake*: Czem jest duch? — *H. Ryan*: Teoria poznania z punktu widzenia realizmu dualistycznego. — *M. Urban*: O postępkach filozofii w ostatnim ćwierćwieczu. — *A. N. Whitehead*, *W. O. Montague*, *W. H. Sheldon*: Symposium na temat „Czas”. — *R. C. Lodge*: Szczęśliwość Platowska jako ideał etyczny. — *H. W. Schneider*: Inteligencja i moralność. — *J. M. Warbeke*: Filozofia na rozdwoju. — *M. R. Cohen*: Przeciwiżyciu, doświadczeniu i rzeczywistości.

XXVII. Doroczny Zjazd członków zachodniego Oddziału Amerykańskiego Towarzystwa filozoficznego odbył się w Chicago, w dniach 1.—3. kwietnia 1926. Program Zjazdu obejmował następujące referaty: *Van Meter Ames*: O funkcji doświadczenia estetycznego. — *B. A. G. Fuller*: Platon o sztukach pięknych. — *De Witt H. Parker*: Jedność i porządek czasu. — *H. Martin*: Czy istnieje świadomość? — *E. T. Mitchell*: Motywy i ideały. — *J. F. Crawford*: Zadanie etyki funkcjonalnej. — *H. B. Alexander*: W czym Bryan miał słuszność? — *D. A. Piatt*: Interpretacja przyrody na stanowisku „behaviorizmu”. — *M. Faber*: Przedmiot poznania z fenomenologicznego punktu widzenia. — *O. Reiser*: Prawdopodobieństwo, prawo przyrody a zamiar. — *E. A. Burt*: Ewolucja realna przeciw abstrakcyjnej. — *L. P. Chambers*: Naturalna podstawa prawa moralnego. — *W. H. Wright*: Podmiotowa i przedmiotowa wartość. — *R. M. Blake*: Dlaczego nie hedonizm? Protest. — *A. P. Brogan*: Ograniczony system etyczny. — *G. A. Tavney*: Religia a eksperymentowanie. — *J. D. Stoops*: Psychologiczne zbliżenie się do filozofii. — *G. D. Walcott*: Naprawianie historii filozofii. — *E. D. Starbuck*: Metoda eksperymentalna w filozofii. — *E. Baumgarten*: Pojęcie postępu w obrębie zagadnień zrozumienia historycznego.

IV. Doroczny Zjazd członków Australijskiego Towarzystwa psychologicznego i filozoficznego odbył się w Melbourne, w dniach 20. i 21. maja 1926. Wygłoszono m. i. następujące

referaty: *Prof. J. McKellar Stewart*: Współczesne tendencje etyczne. — *Prof. E. Morris Miller*: Psycholog w służbie. — *Dr. A. H. Martin*: Procesy myślenia. — *Dr. C. R. McRae*: Błędy umysłowe. — *W. M. Ball*: Psychologia „behaviorystyczna”. — *Dr. Love*: Filozoficzne znaczenie względności. — *Mr. J. Jackson*: Nauka o substancji u Kartezjusza i Spinozy.

VII. Zjazd członków Towarzystwa wolnej filozofii (Gesellschaft für freie Philosophie) odbył się w Darmstacie w dniach 18.—19. września 1925. Wygłoszono m. i. następujące referaty: *Herm. Keyserling*: O wolności i normie, o wynalazczości i formie. — *Prof. Dr. J. Driesch*: Logika i metafizyka zagadnienia wolności. — *Dr. Jerzy Grodeck*: Los i przymus. — *Prof. Dr. Dohna*: O odpowiedzialności i prawie. — *Prof. Dr. Rich. Wilhelm*: O kosmicznym zrządzeniu.

III. Zjazd, poświęcony estetyce i ogólnej nauce o sztuce, odbędzie się w czasie Zielonych Świąt 1927 w Halle nad Sałą. Zjazd zajmie się m. i. wszechstronnym rozpatrzeniem zagadnień „rytmu“ i „symbolu“. W związku z tem odbędą się także produkcje artystyczne. Na czele komitetu organizacyjnego stoi *Prof. Dr. Emil Utitz*; sekretarzem komitetu jest i wszelkich wyjaśnień udziela *Prof. Dr. W. Liepe* (Halle a. d. Saale, Ulestrasse, 9).

IX. Międzynarodowy Zjazd psychoanalityczny odbył się we wrześniu 1925 w Homburgu (Niemcy) przy udziale około 200 uczestników.

II. Międzynarodowy Zjazd psychologii indywidualnej odbył się we wrześniu 1925 w Berlinie, **III. taki Zjazd** we wrześniu 1926 w Düsseldorfie.

Czwarty międzynarodowy Kongres wychowania moralnego w Rzymie

(28. września — 2. paźdź. 1926).

Czwarty międzynarodowy Kongres wychowania moralnego był drugim powojennym odnowieniem myśli, rzuconej jeszcze w r. 1906 na zjeździe „International Union of Ethical Societies“ w Eisenach, przez jego prezydenta, sławnego Amerykanina prof. Felixa Adlera. Myśl ta przybrała po raz pierwszy realne kształty w r. 1908, w którym przeszło 1000 osób zjechało do Londynu. Drugi kongres wychowania moralnego odbył się w Hadze w r. 1912, trzeci przygotowywano w r. 1915 w Paryżu, ale ponieważ trudno inter arma mówić o ideach wspólnych całej ludzkości, przyszedł on do skutku dopiero w r. 1922 w Genewie.

Obecnie, gdy zablizniają się już wojenne rany, można było zwołać kongres z większym zaufaniem, że będzie naprawdę międzynarodowym. Początkowo był zapowiedziany na kwiecień 1926;

a

odwołano go w ostatniej chwili (z powodów różnie komentowanych), gdy już większa część uczestników była w Rzymie, i zwołano go na jesień. W tym drugim terminie około 200 osób reprezentowało 36 narodowości¹⁾.

Międzynarodowy Komitet wykonawczy (Comité international exécutif) postawił już z góry²⁾ dwa zagadnienia na porządku obrad:

I. Możliwość ogólnoludzkiego kodeksu moralnego, który mógłby służyć za podstawę wychowania;

II. Osobowość — sposoby zapewnienia jej rozwoju w rodzinie, szkole i społeczeństwie.

Dodatkowo, w związku z t. zw. *Voeu de Genève*, poruszono kwestję nauczania historii, jako sposobu rozwijania osobowości młodzieży i łączności międzynarodowej.

Z góry ustalili inicjatorowie pierwszych zjazdów wychowania moralnego, że zjazdy te nie mają nic uchylać a celem ich jest jedynie przedyskutowanie kwestyj z zakresu moralnego wychowania, danie możliwości wypowiedzenia się tym, którzy się nimi interesują, bez względu na przekonania religijne lub filozoficzne, narodowość czy indywidualny punkt widzenia.

Referaty (po dwa na jeden temat), komentarze i komunikaty wydano jeszcze przed kongresem w dwóch tomach³⁾ w języku włoskim, francuskim i angielskim i rozdano uczestnikom razem z kartą wstępu. Posiedzenia — wszystkie plenarne, bez podziału na sekcje — były poświęcone nie odczytywaniu referatów, lecz dyskusji nad nimi.

Pierwszy temat wywołał dyskusję bardzo żywą i podzielił uczestników kongresu na dwa obozy: indywidualistów, przeciwników uniwersalizmu etycznego i logików uniwersalistów.

Rzecznikiem pierwszych był profesor Islamic College w Lahore w Indyach Abdullah Yusuf Ali, który przedstawił kwestję możliwości ogólnoludzkiego kodeksu moralnego ze stanowiska świata orientального w sposób skrajnie sceptyczny.

Przechodząc po kolei wszystkie dziedziny życia, wszystkie religie, systemy filozoficzne, polityczne i ekonomiczne, wykazywał, że każdy z nich różnie określa te same pojęcia. I zasady moralności tak zbiorowej jak indywidualnej (postawa emocjonalna różnych jednostek wobec tego samego zjawiska) są zmienne, podlegają prawu ewolucji i względności. Niemożność unifikacji typów ludzkich stanowi więc zasadniczą przeszkodę w opracowaniu kodeksu moralnego,

¹⁾ Z Polski: Dr. Mysłakowski (Kraków), p. Wolski (Warszawa) i autorka niniejszego sprawozdania.

²⁾ 14. kwietnia 1925.

³⁾ I ve Congrès international d'Education Morale Rome 1926, Roma 1926 Stabilimento tipografico Ditta C. Colombo. Vol. I. Relations et commentaires sur les deux thèmes principaux du Congrès: 1er) Code Moral, 2me) Personnalité (str. 287). Vol. II. Communications diverses: I. partie (p. 1—65) Communications d'institutions officielles et semi-officielles italiennes. II. partie (p. 1—53). — Ten tom ma być uzupełniony po Zjeździe.

b

wspólnego całej ludzkości. Niemożliwość teoretyczna łączy się z niemożliwością praktyczną. Wspólny kodeks moralny nie mógłby być podstawą wychowania. Każdy system wychowawczy bowiem musi odpowiadać danemu stuleciu, krajowi i cywilizacji, opierać się na podłożu faktów, które wychowankowie mogą skontrolować przy pomocy doświadczenia i własnej obserwacji.

Wszystkie dotychczasowe próby kodeksów moralnych są za ciasne, zbyt teoretyczne, nie dające zastosować się bez reszty do wszystkich przypadków.

A tymczasem w Azji, na całym Wschodzie, odbywa się wrzenie we wszystkich kierunkach, przemiana wartości, ruch w dziedzinie etycznej i praca autobadawcza, która doprowadzi do nowej postawy myślowej i nowej moralności. Wtedy Wschód, gdzie filozofia ma głębszy wpływ na życie niż w Europie, narzuci Zachodowi zasady moralności praktycznej.

Wśród mówców, negujących możliwość uniwersalnego kodeksu moralnego, podnoszono również (Dr. Mysłakowski z Krakowa) wielokrotne uwarunkowanie ewentualnego kodeksu moralnego (1. wartości rasowe; 2. czynnik socjologiczny — przeszłość historyczna, świadomość i podświadomość osobowości; 3. czynnik gospodarczy, wpływający na strukturę emocjonalną narodów), które unicestwia jego wypracowanie.

Obroncy kodeksu twierdzili, że możnaby przyjąć w jego założeniu szereg aksjomatów moralnych, te *ἀρχαίαι νόμοι*, które istnieją w świadomości ludzkiej i których wszyscy przestrzegają. Postawiono dwa pytania:

1. Czy istnieje wogóle uniwersalistyczna ludzka moralność?

Pytanie to dopuszcza (poza skrajnie negatywnem) dwa rozwiązania: a) moralność jest wartością względną, zależną od całego szeregu czynników (czas, miejsce, różnice polityczne, społeczne etc.);

b) moralność jest aprioryczna, bezwzględna (Kant).

To drugie odrzucono a limine, przyjmując, że moralność jest genetycznym i ewolucyjnym produktem rozwoju kultury, abstrakcją, że jest zarazem statyczną i dynamiczną, a ma pewną samoistność, ponieważ istnieje coś wiążącego różnice, jakaś wspólna, ogólna podstawa.

Drugim pytaniem (w konsekwencji powyższego rozwiązania pierwszego) było:

2. Czy można cechy ogólnoludzkie skodyfikować?

W najogólniejszy sposób tak, w szczegółach nie. Różnie pojmowano tę najogólniejszą podstawę, którą możnaby przyjąć jako założenie kodeksu moralnego.

Proponowano: harmonie między szczęściem jednostki a szczęściem ludzkości (prof. Novotny z Berna mor.); zasadę współpracy (p. Gustaw Spiller z Londynu — organizator i przewodniczący pierwszego Kongresu wychowania mo-

a

ralnego), absolut (p. Helena Rominciano ze Szwajcaryi), trojaka zasadę (a) poszanowanie sprawiedliwości i siły wyższej, która pozwala nam się doskonalić; b) szacunek dla samego siebie i bliźnich; c) litość i współczucie — prof. Kovalevsky Rosyanin-emigrant z Paryża), wartość życia per se i dla wszystkich jego możliwych waloryzacji (prof. Orestano przewodniczący Kongresu). Proponowano również, (mimo zastrzeżenia, że nie będzie się poruszało kwestyj religijnych), by wziąć gotowy kodeks moralny, zawarty w jakiejś religii pozytywnej za podstawę postępowania całej ludzkości (np. szintoizm — prof. Tsuchida z Tokio), co wywołało u delegacji francuskiej (p. Belot z Paryża) żywy sprzeciw w imię moralności świeckiej (morale laïque) jako jedynie uniwersalistycznej.

Ponieważ na pytanie, dotyczące kodyfikacji zasad wspólnych całej ludzkości, można było dać odpowiedź tylko bardzo ogólnikową, więc postanowiono narazie traktować zagadnienie jako problem krytyczny. Nie można jeszcze obecnie sformułować imperatywów kategoriycznych i przesadzić, jakim będzie ogólno-ludzki kodeks moralny, ale istnieje bez wątpienia wielki ruch, przygotowujący jedność moralną ludzkości. W miarę jak czynniki asymilacyjne — współzależność warunków życiowych i rozwojowych — wznają górę nad czynnikami dyssymilacyjnymi, różnice między poszczególnymi zgrupowaniami ludzkimi zmniejsza się, a postępująca kooperacja umożliwia wspólny kodeks moralny. Praktyczną konkluzją — najwyższym zadaniem pedagogicznym — jest popieranie wszelkich procesów czy to ekonomicznych czy etycznych, zmierzających do większej solidaryzacji ludzkości.

Doszedłszy do takiej konkluzji, nie usiłowano nawet przystąpić do opracowania kodeksu moralnego, nie zajęto się również temi próbami, które są zamieszczone w Tomie I. publikacji kongresu (str. 37—52). A jest ich kilka: prof. Lalande, członka Akademii francuskiej, p. Benoit Bonché, p. Vernon P. Squires, najobszerniejszy amerykański dla szkół początkowych p. Williama J. Hutchins'a i interesująca rozprawa Dra Myślickiego (Warszawa).

Po wyczerpaniu dyskusji nad pierwszym zagadnieniem przystąpiono do drugiego.

Temat drugi, mianowicie zagadnienie osobowości, opracowali: ze stanowiska psychologicznego p. Belot (Paryż) i prof. Adler (Ameryka) z punktu widzenia filozoficznego.

Ośrodkiem dyskusji był nowy prąd w wychowaniu, (znany pod nazwą „Education nouvelle“), dążący do wydobycia wszystkich sił, ukrytych w człowieku, całego bogactwa i oryginalności jego natury.

Przedewszystkiem chodziło o definicję: czym jest osobowość.

W pojęcie osobowości wchodzi — zdaniem p. Belot — trzy składniki: 1) czynnik statyczny: pewna trwała organizacja umysłowa (la consistance de l'organisation mentale); 2) zdol-

b

ności charakterystyczne (l'originalité personnelle) i 3) autonomia charakteru (possession de soi, indépendance de caractère).

Prof. Adler próbował dojść do definicji osobowości drogą porównania tego pojęcia z pojęciem indywidualności. Jeżeli indywidualność jest jednością wewnętrzną człowieka, to osobowość jest jednością, skierowaną w skutkach na inne indywidualności.

Więcej niż definicją zajmowano się kwestyą, jak koncepcję osobowości zastosować do zadań wychowawczych, jak rozwijać jednostkę w rodzinie, szkole, państwie i społeczeństwie międzynarodowym.

Zasada wychowania nowoczesnego jest wolność, produktem ma być „l'homme démocratique“. By jednakże wolność nie przeszła w anarchię, a wybujała indywidualność nie wyjałowiła się, musi się zachować pewną stałość organizacyj umysłowej przy pomocy dyscypliny.

Demokracja nie lubi dyscypliny i autorytetów — nowa generacja musi zrozumieć, na jakich istotnych racjach opiera się autorytet w rodzinie, szkole czy społeczeństwie. Racjami temi są: większe doświadczenie, większa dojrzałość umysłowa wychowawców, ich ustawiczna dążność ku dalszemu rozwojowi i postępowi. Na ten ostatni punkt położono największy nacisk: jesteśmy wszyscy mniej lub więcej dziećmi — mówił p. Ferrière z Genewy — i samokształcenie kończy się z życiem.

Rozwój osobowości w rodzinie i szkole jest uwarunkowany: 1) osobowością rodziców respective wychowawcy; 2) ich znajomością psychologii dziecka.

W społeczeństwie i stosunkach międzynarodowych winna triumfować zasada: „żyć, pomagając innym do życia“ — będąca złotym środkiem między egoizmem a skrajnym altruizmem.

Z powodu upadku równowagi społecznej trzeba odnowić niektóre wartości tradycyjne: np. wobec przesadnej specjalizacji musi wzrosnąć troska o kulturę ogólną; ze względu na wpływ wychowawczy i wartości moralne trzeba przywrócić znaczenie rodziny.

Odkrywanie różnych zdolności w dziecku ułatwią dwa sposoby: 1) ustanowienie kontaktu między dzieckiem a różnymi formami działania, do których mogłoby okazać dyspozycje; 2) powołanie do działalności masy, całą generację.

Jednym z najsilniejszych tonów dyskusji była kwestya osobowości wychowawcy, która warunkuje rozwój osobowości wychowanków.

Wśród referatów, zawartych w publikacji kongresu, zagadnienie to omawia obszernie p. Hornowska z Warszawy (T. II. str. 32—40) w rozprawie p. t. „Samokształcenie wychowawcy na usługach osobowości dziecka“ [„L'autoéducation de l'éducateur au service du développement de la personnalité de l'enfant“].

Wychowawca musi ustawicznie pogłębiać własne zasoby intelektualne i moralne z dwóch względów: 1) by oddziaływać skutecznie na oso-

a

bowość dziecka; 2) by w rozwoju nie dać się wyprzedzić młodemu pokoleniu. Autorka przyjmuje dwie podstawowe zasady autoedukacji: 1) walka z egocentryzmem i 2) rozwijanie w sobie dyspozycji do sympatii dla ludzi i zwierząt. Potęgowanie osobowości — to zadanie społeczne, postulat ogólny, a przede wszystkim cel wychowania. Wychowawca wpływa na dziecko, dziecko na wychowawcę; kształtowanie osobowości odbywa się drogą selekcji wpływów i ich przemiany indywidualnej.

Na kongresie wychowania moralnego w Genewie w r. 1922 jednym z tematów było nauczanie historii — a zakończeniem dyskusji (wyjątkowe) powzięcie rezolucji („Voeu de Genève“), by skoordynować prace historyków w duchu równości i sympatii międzynarodowej.

Obecnie podniesiono tę kwestię z dwóch powodów.

Prof. Lhiritier z Paryża w związku z poprzednią dyskusją wskazywał, że nauka historii przyczynia się do rozwoju poczucia prawdy, świadomości zła i dobra i uczuć moralnych u młodzieży. Ale właśnie w imię prawdy, która jest duszą historii, postanowiono zaniechać niebezpiecznej myśli tworzenia podręczników, fałszujących prawdę przez pomijanie kwestyi wszelkich konfliktów międzynarodowych. Można tylko dążyć do uwolnienia historii od ducha imperyalistycznego, do współpracy międzynarodowej, którą podjęło od maja b. r. Międzynarodowe towarzystwo historyków, będące w kontakcie z Ligą Narodów, a mające komitety w każdym kraju.

Obrazy Kongresu, zajmujące pięć do sześć godzin dziennie, urozmaicały wspólne wycieczki (na Palatyn, do Ostii) i przyjęcia, które ułatwiały uczestnikom wymianę myśli i omówienie wielu kwestyj narodowych i międzynarodowych, teoretycznych i praktycznych — wśród miłego nastroju żywej włoskiej gościnności.

Duszą kongresu był jego przewodniczący prof. Francesco Orestano (b. prof. filozofii w Palermo), którego zasługą było szarmonizowanie różnorodnych elementów w całość, w szlachetny obraz idealnego społeczeństwa, ożywionego jedną myślą: służenia ludzkości.

A chociaż może zbyt górną była zapowiedź w odezwie poprzedzającej kongres:

„A Rome tout devient Histoire et le IVe Congrès International d'Education Morale pourra y assumer la dignité d'un événement historique“ — to jednak dał wiele satysfakcyi i organizatorom i uczestnikom.

Tem większą, że odbywał się na ziemi, z której soków każdy naród w części przynajmniej czerpał własną kulturę.

Stefania z Ciesielskich Borkowska (Kraków).

KONKURSY.

Wydział humanistyczny oraz nauk moralnych i politycznych Królewskiej Akademii belgijskiej rozpiął na r. 1927 konkurs na następujące

b

tematy: 1. Uwydatnić w filozofii współczesnej oznaki powrotu do intelektualizmu t. j. do uznania praw rozumu abstrakcyjnego. — 2. Przedstawić i ocenić rozwiązania zagadnienia krytycyzmu, podane przez współczesny realizm angielski. — Nagrody wynoszą po 1,500 fr.

Berlińska Akademia Nauk rozpiła konkurs na temat: „Wyjaśnić na podstawie drukowanego i niedrukowanego materiału, o ile Fichte w czasie pobytu w Berlinie kontynuował pracę około swej *Wissenschaftslehre*“. Nagroda wynosi 2000 M. Rozprawy konkursowe mogą być pisane w języku niemieckim, łacińskim, francuskim, angielskim lub włoskim. Nadsyłać należy je do dnia 31 grudnia 1927 do Biura Akademii, Berlin NW 7, Unter den Linden 38.

Wydział teologiczny Uniwersytetu w Strassburgu rozpiął swego czasu konkurs na temat: „Stosunek św. Bernarda do dyalektyki“. Ponieważ w terminie nadsyłania prac konkursowych wpłynęła tylko jedna praca, której nie przyznano nagrody, przeto konkurs pozostał nadal otwarty.

NAGRODY.

Wiedeńska Akademia Umiejętności rozpiła przed trzema laty z inicjatywy Towarzystwa przyjaciół filozofii fikcyjalistycznej (*Gesellschaft der Freunde der Philosophie des Als Ob*), którego przewodniczącym jest Prof. Dr. H. Vaihinger, konkurs na temat „Fikcyje w matematyce“. Sąd konkursowy tworzyli Dr. Emil Müller, profesor Politechniki wiedeńskiej, Dr. Wirtinger, profesor matematyki w Uniwersytecie wiedeńskim i Dr. Schlick, profesor filozofii w tymże Uniwersytecie. Na konkurs nadesłano siedem prac; sąd konkursowy przyznał jednomyślnie pierwszą nagrodę w kwocie 600 marek niem. pracy Dra Betsch'a (*Kannstatt-Stuttgart*) i wyróżnił nadto swem uznaniem pracę Dra Draeger'a (*Kamienica*).

Paryska Akademia Nauk moralnych i politycznych przyznała nagrodę im. W. Cousina w kwocie 1,500 fr. pracy noszącej godło „*Quid est veritas*“ a traktującej o mistycyzmie Plotyna.

W konkursie, rozpiśnianym w związku z obchodem sześćsetnej rocznicy kanonizacyi św. Tomasza z Akwinu w Madrycie, otrzymali nagrody: 1. Ks. Tranchó za pracę p. t. *Analiza kantowskiej krytyki wartości* podanych przez św. Tomasza dowodów istnienia Boga (1000 pesetas). 2. L. Penido za pracę p. t. *Analiza symbolizmu i antropomorfizmu teologicznego w świetle tomistycznej teoryi analogii* (3000 pesetas). 3. E. Rodrigo za pracę p. t. *Współczesne teorye dotyczące wrażeń zmysłowych w stosunku do nauki tomistycznej* (nagroda Akademii nauk).

VARIA.

Przegląd humanistyczny, wydawany pod redakcją Dra Wiktora Wąsika nakładem spółki wydawniczej „Książnica-Atlas”, poświęcający także baczną uwagę — zarówno w dziale rozpraw jak sprawozdań — naukom filozoficznym, przestał z 4. zeszytem tomu IV-ego wychodzić. Redakcja i Wydawcy motywują postanowienie swoje faktem, że mimo niską cenę i rozwiniętą za pozyskaniem prenumeratorów agitację — zwłaszcza za pośrednictwem Zarządu Głównego Tow. nauczycieli szkół średnich i wyższych — liczba ich nie przekroczyła dwustu, wobec czego należało się zastanowić nad pytaniem, dla kogo firma wydawnicza ponosi tak znaczne straty materyjalne a redakcja wkłada pracę i zabiegi, — za czem poszło pytanie dalsze, czy pismo w takich warunkach jest wogóle potrzebne. — I uznano, że pismo nie jest potrzebne. Fakt zawieszenia Przeglądu humanistycznego nie jest odosobniony. Przypominamy, że w ostatnich latach naszej niewoli wychodziło na obszarze ziem polskich — prócz politycznych — pięć wielkich miesięczników, przeznaczonych dla ogółu wykształconego, mianowicie w Warszawie *Ateneum* i *Biblioteka Warszawska*, w Krakowie *Przegląd Polski* i *Przegląd Powszechny*, we Lwowie *Przewodnik naukowy i literacki*. Dzisiaj z tych miesięczników wychodzi jedynie *Przegląd Powszechny*; obok niego istnieje tylko jeszcze jeden miesięcznik o wspomnianym charakterze, mianowicie wychodzący od roku 1922 w Krakowie *Przegląd współczesny*, kontynuujący tradycję *Przeglądu Polskiego*. Natomiast *Przegląd warszawski*, pomyślany jako ciąg dalszy *Biblioteki Warszawskiej*, po kilku latach upadł. — Więc liczba pięciu miesięczników przedwojennych spadła obecnie do dwóch. Przyczyną albo nędzą materyjalną albo nędzą umysłową albo jedna i druga.

W sprawie drugiego wydania „*Principia mathematica*“ Russell’a i Whitehead’a. N. Whitehead przesłał wydawcy *Mind*’u następujące pismo z prośbą o umieszczenie: „Dużej pracy przejrzania drugiego wydania *Principia mathematica* dokonał wyłącznie p. Bertrand Russell. Wszystko, co jest nowe w tem wydaniu, pochodzi od niego. Przy sposobności stwierdzam też, że przedrukowane w tem drugim wydaniu ustępy pierwszego wydania, które odpowiadają owym nowym ustępom wydania drugiego, pochodziły również od p. Russell’a; mój udział w nich ograniczał się tylko do dyskusji i ostatecznej zgody. Jedynym małoważnym wyjątkiem jest *10, który poprzedzał odnośne ustępy. Byłem przekonany, że ten stan rzeczy będzie stwierdzony w I. tomie drugiego wy-

daniania“. Powyższe pismo ukazało się w pierwszym zeszycie *Mind*’u z r. 1926.

Obchód ku czci Spinozy. Program urzędowego w Hadze 21. lutego 1927 przez „*Societas Spinozana*“ uroczystego obchodu 250. rocznicy śmierci Spinozy: 1) uroczysta akademія z udziałem przedstawicieli różnych krajów, instytucyj naukowych, dyplomacy i t. d., 2) akt objęcia przez „*Societas Spinozana*“ w posiadanie domu, w którym Spinoza ostatnio mieszkał i umarł i który, już odkupiony, ma być z największym pietyzmem przywrócony do dawnego stanu, 3) otwarcie w tym domu muzeum pamiątek, biblioteki i sali posiedzeń, 4) uczczenie odnalezionego niedawno grobu Spinozy, 5) posiedzenie naukowe zwolenników i badaczy Spinozy jako pierwszy z proponowanych corocznych zjazdów „*Societas Spinozana*“, 6) wydanie tomu V. „*Chronicon Spinozanum*“, mającego zawierać rozprawę na temat aktualności filozofii Spinozy.

W celu uczczenia dwusetnej rocznicy urodzin Mojżesza Mendelssohna w r. 1929 zawiązał się komitet, który przygotowuje krytyczne wydanie zbiorowe dzieł filozofa. Posiadacze rękopisów, pierwszych druków i listów Mendelssohna zechcą zawiadomić o tem Prof. J. Guttmanna, Berlin WN, Wullenweberstr. 2.

O autorstwo De imitatione Christi. Na posiedzeniu paryskiej „*Académie des inscriptions et belles lettres*“ dnia 18. grudnia 1925 wygłosił Alfred Pereire odczyt, w którym dowodził na podstawie studjum rękopisów ówczesnych (z końca XIV. w.), że autorem dzieła „*De imitatione Christi*“ nie jest ani Tomasz a Kempis, ani opat Gerson z Verceilli, lecz słynny kanclerz Uniwersytetu paryskiego Johannes Gerson.

Pomnik Ernesta Macha. (Zob. *Ruch filozoficzny*, Tom IX. str. 78). Dnia 12. czerwca 1926 odsłonięto pomnik Ernesta Macha, ustawiony w wiedeńskim parku ratuszowym, w części sąsiadującej z Uniwersyte-tem. Na uroczystość, w której uczestniczyli przedstawiciele Uniwersytetu, rządu i reprezentacyi miasta, złożyły się przemówienia Profesora M. Schlicka i burmistrza Seitza.

Prof. Dr. K. Vorovka o swoich wrażeniach z Warszawy.

W zeszycie 5/6 rocznika V-ego wychodzącego w Pradze czasopisma *Ruch filozofický* Pan Prof. Dr. Karol Vorovka ogłosił artykuł p. t. „*Wrażenia z Warszawy*“, który podajemy z upoważnienia Autora w polskim przekładzie. Artykuł brzmi:

Warszawski Instytut filozoficzny (W. I. F.), skupiający pracowników naukowych w dziedzinie filozofii, włączył do programu swej

a

działalności także wykłady filozofów, zaproszonych z zagranicy. Prof. N. O. Łoskij, z uniwersytetu rosyjskiego w Pradze, zaproponował Warszawskiemu Instytutowi Filozoficznemu, aby z Czechosłowacyi zaprosić na wykłady prof. E. Rádl'a, ewentualnie i innych, wśród których wymienił także mnie. Ponieważ prof. E. Rádl przed wakacjami nie mógł spełnić życzenia Instytutu, doszedł najpierw do skutku mój przyjazd, z którego na tem miejscu podaję pewne wrażenia.

Przedewszystkiem muszę oddać pochwałę bardzo starannej, doskonalej organizacji przedsięwzięcia. Energiczny profesor Tomasz Parczewski jest znakomitym organizatorem. Zna języki słowiańskie, prócz polskiego włada biegle językiem rosyjskim, a bardzo szybko wprawił się w czeszczyźnie, która była moją naturalną ucieczką, wówczas, gdy wysławianie się w języku francuskim niekiedy zawodziło. On zapoznał mnie z prof. Tadeuszem Kotarbińskim, który był moim łaskawym gospodarzem. U niego poznałem się z honorowym profesorem Uniwersytetu warszawskiego, drem Janem Łukasiewiczem, który był w swoim czasie ministrem W. R. i O. P. w gabinecie Paderewskiego. Dr. Łukasiewicz, choć stosunkowo młody, zrzekł się katedry zwyczaj. profesora filozofii, aby móc poświęcić się zupełnie studium logiki, w szczególności logiki nauk matematycznych i logiki symbolicznej. Rozmawiałem z nim kilkakrotnie o zadaniach i możliwościach filozofii. Podczas ostatniego zebrania towarzyskiego w szerszym gronie filozofów kładłem nacisk na to, że filozofia ma starać się usilnie o autorytet także w rzeczach religijnych i politycznych. Prof. Łukasiewicz jest zupełnie innego zdania, które różni się wybitnie od poglądów u nas panujących. Chce, aby praca filozoficzna szła drogą ściśle naukową, unikając terenu tak niepewnego, jak religia i polityka. Zajmują go całkowicie dedukcje matematyczne, ich rozbiór i podstawa logiczna. Gdy przed drugim moim wykładem przedstawił mnie członkom W. I. F., przypomniał okoliczność, że filozof czeski Fr. Květ, który ogłosił piękne studium o Leibnizu i jego logice, działał w Uniwersytecie warszawskim. Dążenia Leibniza do utworzenia rachunku filozoficznego osiągnęły w 19. stuleciu częściową realizację przez stworzenie ideografii i logiki symbolicznej. Matematycy i filozofowie warszawscy okazują dla tej dziedziny najwyższe zainteresowanie. Matematycy tamtejsi ogłaszają swoje studia o podstawach matematyki w czasopiśmie, rozchodzącem się po całym świecie „Fundamenta mathematicae“, a niema w Warszawie filozofa, któryby się nie zajmował równocześnie logiką i nie znał jej podstawowych pojęć.

b

O pracach prof. Łukasiewicza będę mówił w przyszłych numerach tego czasopisma. Teraz z ogólnych tylko wrażeń przytaczam jeden szczegół: gdym zwiedzał lokal i bibliotekę Seminarium filozoficznego, zauważyłem, że tablica seminaryjna cała była zapisana symbolami Peany i Frege'go.

W Uniwersytecie jest osobna katedra filozofii matematyki, którą wyklada prof. dr. S. Leśniewski. Rozmawiałem z nim u prof. Kotarbińskiego o formalizmie i bronilem wobec niego z małym powodzeniem intuicyonizmu; prof. Leśniewski okazał się opoentem niezwykle bystrym i przenikliwym; dyskusya z nim jest miła i pouczająca. (Oto drugorzędny ale charakterystyczny szczegół: Gdym mu wspomniał, że w Pradze, o ile wiem, niema wogóle żadnego egzemplarza monumentalnego, 3-tomowego dzieła Russell-Whitehead: Principia mathematica (1 wyd.), pośpieszył prof. Leśniewski do siebie i przyniósł mi natychmiast to właśnie dzieło, które znajduje się w Warszawie w 3 egzemplarzach). Owo zainteresowanie dla studium ścisłej logiki i dla logicznej oraz gnozeologicznej analizy nauk ścisłych nie jest jednak tylko właściwością Warszawy. We wszystkich uniwersytetach polskich, we Lwowie, w Krakowie, Poznaniu i Wilnie sprawom tym poświęca się uwagę. Oddziaływa tu poczęści wpływ prof. Kazimierza Twardowskiego, profesora Uniwersytetu lwowskiego, który ma wśród profesorów Uniwersytetu cały szereg uczniów i wielbicieli. (Łukasiewicz i Kotarbiński należą do nich). Kazimierz Twardowski redaguje we Lwowie „Ruch filozoficzny“, który zajmuje się nie tyle rozwiązywaniem pewnych problemów, ile raczej ma charakter orientacyjny i organizacyjny, informując nader starannie o literaturze filozoficznej polskiej i obcej, o działalności towarzystw filozoficznych, czasopism, zjazdów etc.

W Warszawie wychodzi inne polskie pismo filozoficzne, „Przegląd filozoficzny“, pozostające pod redakcją dr. Wład. Tatarkiewicza, profesora tamtejszego uniwersytetu, pracującego zwłaszcza w dziedzinie historii filozofii. Czasopismo to ma swoje filie redakcyjne we wszystkich uniwersyteckich miastach polskich, przynosi specjalne studia, rozprawy, polemiki i t. d. W ten sposób oba pisma dzielą między siebie pracę filozoficzną i dopełniają się nawzajem. Nie znaczy to jednak, aby filozofia polska przedstawiała obraz zgodnej jednolitości, pozbawionej antagonizmów i konkurencji. Ale ponieważ wszystko jest tam zbudowane na szerszej podstawie niż u nas, mogłaby Warszawa zająć się myślą zwolania kongresu filozofów słowiańskich i urzeczywistnić to o wiele łatwiej, niż Praga. Zauważyłem, że w War-

a

szawie jest ku temu wiele ochoty, sił i zdolności organizacyjnych.

Polacy i Czesi mogą bardzo łatwo porozumiewać się w swoich ojczystych językach. W dyskusji mogłem śledzić tok wywodów polskich, gdy tylko zaznajomił się z niektórymi właściwościami terminologii polskiej.

Wykłady przygotowałem sobie w Pradze w języku francuskim. Pierwszy wykład, dla szerszej publiczności, odbył się w lokalu Klubu Artystycznego („Science, philosophie, religion“); drugi, bardziej specjalny, przeznaczony był dla ścisłego grona W. I. F., a odbył się w lokalu seminaryjnym („Cenaissance et action“). Wywiązała się po nim dyskusja, w której, prócz prof. Łukasiewicza i Kotarbińskiego, zabierali głos: p. dr. M. Borowski, p. dr. Bolesław Gawecki, pani dr. J. Kodisowa, autorowie licznych rozpraw filozoficznych. (Zob. Ruch filoz. IX. str. 71 b i n.).

Co do ogólnego wrażenia mogę powiedzieć, że w Warszawie uprawia się filozofię o wiele bardziej zawodowo niż u nas, że filozofowie nie mieszają się do życia politycznego i religijnego, że, zajmując się szczegółowo problemami dość odległymi, gdzie bez ścisłej pracy myślowej nie można kroku uczynić, są spokojniejsi, szczęśliwsi i bardziej kosmopolityczni, niż generacja nasza.

Prof. Dr. Vl. Dvornikovič o nowszej filozofii polskiej.

Dr. Vladimir Dvornikovič, profesor filozofii w Uniwersytecie zagrzebskim, ogłosił w czasopiśmie „Jugoslavenska Njiva“ (Rocznik X. Tom I. zes. 2. str. 64—71, zes. 3. str. 96—100, zes. 4. str. 129—135, zes. 5. str. 163—169, zes. 6. str. 191—197) studium o nowszej filozofii polskiej, obejmujące następujące rozdziały: I. Rzut oka na rozwój filozofii polskiej, II. Logika i teoria poznania, III. Psychologia, IV. Etyka i socjologia, V. Estetyka, VI. Metafizyka, VII. Historia filozofii I. obcej, 2. polskiej, VIII. Mesyanizm i zagadnienie polskiej filozofii narodowej, IX. Organizacja polskiej pracy filozoficznej 1. Czasopisma, 2. Towarzystwa filozoficzne i psychologiczne, 3. Zjazdy, X. Polski język filozoficzny i terminologia. — W związku z tą pracą, do której treści jeszcze powrócimy, pozostaje następująca odezwa jej Autora:

Odezwa do Autorów i wydawców polskich prac filozoficznych.

Ogłosiwszy w r. 1926 w czasopiśmie „Jugoslavenska Njiva“ rzeź o nowszej filozofii polskiej, przeznaczoną dla czytelników jugosłowiańskich a nie mającą pretensyi do tego,

b

by była wyczerpująca, pragnę obecnie napisać dalszą część tego studium, któraby je uzupełniała, zwłaszcza w zakresie bieżącej literatury filozoficznej, i nadała mu charakter bardziej wyczerpujący. Wobec wielkich trudności takiego przedsięwzięcia widzę się zniewolonym zwrócić się do Autorów i Wydawców polskich z prośbą o dostarczenie mi nowszych a także dawniejszych publikacji filozoficznych pod wskazanym poniżej adresem moim, zwłaszcza gdy dotyczące publikacje nie zostały w mej pracy uwzględnione. (Adres czasopisma, pod którym można się zwracać w celu otrzymania zeszytów z moją pracą, brzmi: Jugoslavenska Njiva, Zagreb, Hrvatski štamparski zavod).

Prof. Univ. Dr. Vladimir Dvornikovič.
Zagreb, Jurjevska, 27.

Odezwa Towarzystwa im. Spinozy (Societas Spinozana).

Z czcią ludzkość szuka tych punktów, gdzie geniusz dotknął ziemi, albowiem pragnie mieć w większej pewności jego obecność. Dom Szekspira w Stratfordzie, siedziba Woltera w Ferney, weimarski dom Goethego czy pokój Dantego we Florencji stały się celami pielgrzymek, kierujących kroki ludzkie ku wspólnym ideałom.

Kto szuka Spinozy w Holandyi, nie omiśnie domku w Rhijsburgu, w którym młody Spinoza najpierw kształtował swoją naukę i który już uczyniła miejscem pamiątkowym milująca cześć. A potem zatrzyma się przed cichym domem w Hadze przy Paviljoensgracht, gdzie na poddaszu Spinoza wykończył swoją Etykę i 21. lutego 1677 roku ducha wyzionął. Temu domowi dał Renan niewidzialny napis: „C'est d'ici peut-être que Dieu a été vu de plus près“. Profanowano ten dom najbardziej poziomem użytkowaniem go, aż zagroziło mu, że będzie zburzony. Przenigdy nie powinno to nastąpić! Wszyscy, których owiała atmosfera pokoju spinozizmu i którzy poznali postać Spinozy, by ją wielbić, połączą się w wysiłek, aby ten dom zachować dla prawego właściciela — dla ludzkości.

W r. 1927 minie 250 lat od śmierci Spinozy i narodzin promieniowania jego ogłoszonej Etyki. W rocznicę 21. lutego dom na Paviljoensgracht będzie oddany publicznemu władaniu. Niema to być martwe muzeum, lecz ośrodek budzący życie. Będzie tutaj zgromadzone wszystko, co jeszcze świadczy o istnieniu Spinozy, jak portrety, dokumenty, listy, książki i będzie też skupione całe piśmiennictwo, dotyczące Spinozy, by służyć badaczom wszystkich krajów. „Domus Spinozana“ będzie instytutem, którym ma zarządzać komitet międzynarodowy.

Wzywamy do składania ofiar. Potrzeba 40.000 guld. holend. na kupno domu i urządzenie instytutu. Ofiary przyjmuje w Polsce dr. Ignacy Myślicki, Warszawa, Piękna 47 a.

W grudniu 1926 r.

„Societas Spinozana“ w Hadze.

Kuratorzy i członkowie Zarządu:

L. Brunschvicg (Paryż), J. H. Carp (Haga), C. Gebhardt (Frankfurt n. M.), H. Höffding (Kopenhaga), I. Myślicki (Warszawa), A. S. Oko (Cincinnati), Sir F. Pollock (Londyn), A. Ravà (Padwa).

WIADOMOŚCI OSOBISTE.

Dr. Jerzy Władysław Lande, docent teorii i filozofii prawa w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 30. stycznia 1926 mianowany profesorem nadzwyczajnym wymienionych przedmiotów w tymże Uniwersytecie.

Dr. Stefan Michał Józef Harassek habilitował się jako docent historii filozofii polskiej na Wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Dr. Albert Dryjski habilitował się jako docent psychologii eksperymentalnej na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu w Poznaniu.

Drka Franciszka Józefa Joteykówna habilitowała się jako docentka psychiatry na Wydziale lekarskim Uniwersytetu w Warszawie.

Dr. Ludwik Jaxa Bykowski habilitował się jako docent pedagogiki eksperymentalnej i dydaktyki nauk przyrodniczych na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu w Poznaniu.

Dr. Lucyan Lévy-Bruhl, profesor historii filozofii nowożytnej w Sorbonie, został mianowany profesorem Collège de France.

G. Dwelshauvers został mianowany profesorem psychologii eksperymentalnej w Uniwersytecie katolickim w Paryżu (zob. Ruch filozoficzny, Tom IX. str. 116 a).

Pani Elżbieta Foerster-Nietzsche, siostra filozofa, która 10. lipca 1926 skończyła 80. rok życia, otrzymała w uznaniu zasług, położonych około wydania dzieł i spuścizny literackiej filozofa, od Prezydenta Rzeczypospolitej rentę miesięczną dożywotnią rentę honorową.

Dr. Eryk Adickes, zwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie w Tybindze, otrzymał od tamtejszego wydziału przyrodniczego tytuł doktora honoris causa.

Dr. Zygmunt Freud, tytułarny profesor zwyczajny neuropatologii w Uniwersytecie wiedeńskim, obchodził dnia 6. maja 1926 siedemdziesięciolecie swych urodzin.

Dr. Hans Driesch, profesor zw. filozofii w Uniwersytecie w Lipsku, został wybrany prezydentem Towarzystwa badań psychicznych (Society for psychical research) w Lon-

dynie na rok 1926; przyjął też zaproszenie do objęcia na przeciąg zimy 1926/7 wykładow na katedrze im. K. Schurza w Uniwersytecie w Madison w stanie Wisconsin Ameryki północnej.

Dr. Maurycy Geiger, zw. profesor filozofii w Getyndze, wykładał w półroczu letnim 1926 w Uniwersytecie Stanforda w Palo Alto w Kalifornii.

Willy Hellpach, b. profesor psychologii i pedagogiki na Politechnice w Karlsruhe, przyjął powołanie na Uniwersytet w Heidelbergu.

Dr. Juliusz Ebbinghaus, docent prywatny, filozofii w Uniwersytecie w Fryburgu w Br. został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

Dr. Werner Schingnitz i **Dr. Hugo Fischer** habilitowali się jako docenci filozofii w Uniwersytecie w Lipsku.

Dr. Dietrich Manke habilitował się jako docent filozofii w Uniwersytecie w Gryfii (Greifswald).

NEKROLOGIA.

Dr. Antoni Danysz, profesor pedagogiki w Uniwersytecie poznańskim, członek-korespondent Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, b. docent pedagogiki w Uniwersytecie lwowskim, ur. 16. stycznia 1858 w Poznaniu, zmarł 17. grudnia 1925 tamże. — Ogłosił drukiem m. i.: *Fragmety dzieła Anaksagorasa περί φύσεως*. Kraków, 1895. — Locke jako pedagog. Szkoła, 1899. — Św. Hieronim i św. Augustyn a literatura świecka. Eos, VI. — O wychowaniu. Lwów, 1903; 2. wyd. 1925. — *Pedagogika Arystotelesa*. Eos, 1904. — *Uwagi o pedagogice Pseudo-Plutarcha*. Tamże, 1908. — *Pedagogika* (historia) w Encyklopedyi Wychowawczej. — O kształceniu. Lwów, 1918. — *Nadto przekład polski Szymona Marciusa z Pilzna „O szkołach czyli Akademjach ksiąg dwojgę”*. Kraków, 1925.

Wiktor Skibniewski, członek czynny Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Warszawie, zmarł we Lwowie 7. stycznia 1926, przeżywszy lat 60. Był jednym z założycieli Warszawskiej Pracowni Psychologicznej, powstałej w styczniu 1911 r. głównie dzięki jego ofiarności; gdy zaś pracownia ta przeszła w grudniu 1913 na własność Warszawskiego Instytutu Psychologicznego, został kuratorem tegoż Instytutu. W czasie wojny należał w Kijowie do Komitetu redakcyjnego czasopisma „Przegląd“ oraz do Polskiego Towarzystwa Naukowego, wspierając wydatnie działalność wydawniczą tegoż Towarzystwa oraz fundusz wymienionego wyżej „Przeglądu“. Ogłosił drukiem m. i.: *O łapownictwie*. Studium społeczno-etyczne. Warszawa, 1923. — *O inteligencji i psycho-*

logii myślenia. Przegląd, Kijów, 1918. — Zjawiska podświadomości, Warszawa, 1920.

Feliks Kierski. Urodził się w r. 1884 w Borku Kieleckim, ukończył progimnazjum w Pinczowie i w r. 1904 gimnazjum w Kielcach. Obrabując sobie studia filozoficzne, był uczniem Wundta i Twardowskiego, u którego doktoryzował się w r. 1912, napisawszy rozprawę (nieogłoszoną) p. t. „Istota i pochodzenie pewników geometrycznych“. Osiedliwszy się w Warszawie, był bibliotekarzem, nauczycielem propedeutyki filozofii w szkole średniej i współpracownikiem „Kuryera Warszawskiego“, w którym zamieszczał artykuły pedagogiczne. Od 1915 do 1918 r. t. j. w czasie okupacji niemieckiej, dzielił los polskich uchodźców w Moskwie. Brał udział w opiece nad nimi i redagował dziennik „Echo Polskie“. Po powrocie do Warszawy objął znów nauczanie w szkole średniej i prowadził wykłady przedmiotów pedagogicznych i logiki na Wyższych Kursach Nauczycielskich, w Państwowym Instytucie Nauczycielskim i na kursach wakacyjnych dla nauczycieli w Nałęczowie i w Wejherowie. Przez jakiś czas był redaktorem tygodnika „Tydzień Polski“ i kierownikiem naukowym wydawnictw szkolnych firmy M. Arcta. W r. 1921 objął redagowanie wskrzeszonej „Encyklopedyi Wychowawczej“ i wydał artykuły pod „P“. W r. 1923 ogłosił tom pierwszy i w r. 1925 tom drugi „Podręcznej encyklopedyi pedagogicznej“, która niemal w całości jest jego dziełem. W r. 1922 zapadł na gruźlicę płuc i wyjechał na południe. Tam opracował dwutomową monografię o Pestalozzim, którą oddał do druku, i zajmował się przekładaniem dzieł Pestalozziego, Kerschsteinera i Claparède'a. Dnia 3. listopada 1926 zakończył życie w Vence pod Niceą. (I. Myślicki).

Alfons Bilharz, ur. 2. maja 1856, zmarł 23. maja 1925 w Sigmaringen. Ogłosił drukiem m. i.: *Der heliozentrische Standpunkt der Weltbetrachtung*, 1879. — *Metaphysische Anfangsgründe der mathematischen Wissenschaften*, 1880. — *Erläuterungen zu Kants Kritik der reinen Vernunft*, 1884. — *Metaphysik als Lehre vom Vorbewussten*, 1897. — *Die Lehre vom Leben*, 1902. — *Neue Denklehre*, 1908. — *Mit Kant über Kant hinaus*, 1904. — *Descartes, Hume und Kant*, 1910. — *Philosophie als Universalwissenschaft*, 1912. — *Sam o sobie* napisał w „*Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen*“ t. V (1924).

José Ingenieros, profesor psychologii eksperymentalnej w Uniwersytecie w Buenos Aires, założyciel i wydawca (od r. 1915) czasopisma „*Revista de filosofía*“, ur. 24. kwietnia 1877, zmarł 31. października 1925. — Ogłosił drukiem m. i.: *Principios de psicología biológica*, 1913. — *La filosofía científica en la organización de las universidades* (*Revista de filosofía*), 1916. — *Emilio Bou-*

troux y la filosofía francesa de su tiempo (Tamże), 1922. — *La pasión de Isolda* (Tamże), 1923. — *Historia, progreso, porvenir* (Tamże). — *Encuesta sobre cooperación intelectual* (Tamże). — *La desilusión de amor* (Tamże). — *Werther y Don Juan* (Tamże), 1924. — *Kant* (Tamże). — *Introducción a la teoría del amor* (Tamże). — *El amor, la familia y el matrimonio* (Tamże). — *La inmoralidad social del amor* (Tamże), 1925.

Józef Brough, były profesor filozofii w uniwersytecie walijskim oraz w uniwersytetach w Cambridge i w Londynie, członek towarzystw „*Mind Association*“ i „*British Psychological Society*“, zmarł w grudniu 1925 w Hampstead, przeżywszy lat 72. Najważniejszą jego pracą: *The Study of Mental Science*, 1903.

Karol Abraham, psychoanalityk, zmarł w Berlinie 25. grudnia 1925, przeżywszy lat 49. Ogłosił drukiem m. i.: *Traum und Mythos*, 1908. — *Versuch einer Entwicklungsgeschichte der Libido auf Grund der Psychoanalyse seelischer Störungen*, 1924. — *Psychoanalytische Studien zur Charakterbildung*, 1925. — *Giovanni Segantini. Ein psychoanalytischer Versuch*, 2. Aufl., 1925. — *The influence of oral erotism on character formation* (*The International Journal of Psychoanalysis* VI. 3).

F. Colonna d'Istria, profesor filozofii w szkołach średnich paryskich, zmarł z końcem r. 1925, przeżywszy lat 59. Ogłosił drukiem m. i.: *Cabanis et les origines de la vie psychologique* (*Revue de métaphysique et de morale*), 1911. — *L'influence du moral sur le physique d'après Cabanis et Maine de Biran* (Tamże), 1913. — *La psychologie de Bichat* (Tamże), 1926. — Nadto wydał przekład francuski dzieła Lombrosy p. t. „*Uomo di genio*“ oraz *Etyki Spinozy*.

Dr. Willem Meijer, holenderski badacz i znawca Spinozy, jeden z kuratorów towarzystwa „*Societas Spinozana*“, zmarł w Amsterdamie dnia 3. stycznia 1926, przeżywszy lat 83. Zasłużył się jako wydawca i tłumacz dzieł Spinozy.

Ks. Dezyderyusz Józef Mercier, kardynał, od r. 1906 arcybiskup miasta Malines, ur. 22. listopada 1851 w Braine-l'Alleud, zmarł w Brukseli 23. stycznia 1926. Studya wyższe odbył w Uniwersytecie w Louvain. Od r. 1877 był profesorem Malego Seminarium w Malines, od 1880 profesorem filozofii tomistycznej w Uniwersytecie w Louvain. W r. 1894 założył tamże Instytut filozoficzny (*Institut supérieur de philosophie*) oraz czasopismo *Revue néo-scholastique de philosophie*. — Ogłosił drukiem m. i.: *L'ouverture du cours de philosophie de St. Thomas*, 1882. — *Le déterminisme mécanique et le libre arbitre* (*Revue catholique* I), 1883, 1884. — *La pensée et la loi de la conservation de l'énergie*. (Le

a

Muséon), 1887. — La parole. (Revue des questions scientifiques), 1888. — Léon XIII et la restauration des études scientifiques, 1888. — La création d'une École supérieure de philosophie à l'Université de Louvain. (Science catholique), 1890. — Rapport sur les études supérieures de philosophie, 1891. — Les deux critiques de Kant. (Annales de philosophie chrétienne), 1891. — La définition philosophique de la vie. (Revue des questions scientifiques), 1892. (Także w odbitce, 1892). — Les congrès scientifiques internationaux des catholiques. Sciences philosophiques. (Tamże). — La perception et la psychologie thomiste de Domet de Vorges. (Tamże). — De instauratione doctrinae S. Thomae Aquinatis. (Divus Thomas, Piacenza), 1893. — Cours de philosophie. I. Logique, 1894; 7. wyd. 1922. Przekład polski (Logika) W. Kosiakiewiczza, Warszawa, 1900. — II. Métaphysique générale ou ontologie, 1894; 7. wyd. 1923. Przekład polski, 1903. — III. Psychologie, 1892; 11. wyd. 1923. Przekład polski (Psychologia) A. Krasnowolskiego, Warszawa, 1902. — IV. Critériologie générale ou théorie générale de la certitude, 1884; 8. wyd. 1923. Przekład polski (Kryteryologia) W. Kosiakiewiczza i A. Krasnowolskiego, Warszawa, 1901. — Les origines de la psychologie contemporaine, 1897; 3. wyd. 1925. Przekład polski (Historia psychologii nowożytnej) W. Kosiakiewiczza, Warszawa, 1900. — La psychologie expérimentale et la philosophie spiritualiste. (Bulletin de l'Académie royale de Belgique), 1900. — De distinctione essentiali ab existentia. (Divus Thomas, Piacenza), 1901. — La nature du raisonnement. (Revue de philosophie), 1902. — Quelques notes sur la philosophie d'Herbert Spencer. (Le XX. siècle), 1903. — L'enseignement de la philosophie à l'École de Louvain et à l'Université Grégorienne. (Le Bien Public), 1903. — L'art et la morale. (Tamże), 1905. — Discussion sur le libre arbitre. Réponse à Dom Olivier. (Revue thomiste), 1905. — Rapport sur les études philosophiques. (Congrès d'expansion mondiale), 1905. — Introduction et notions propédeutiques, Psychologie, Critériologie, Métaphysique w „Traité élémentaire de philosophie à l'usage des classes, Tom I. 1905, 7. wyd. 1925; Théodicée, Logique. (Tamże), Tom II. — De modo argumentandi ad demonstrandum ex rebus huius mundi contingentibus Dei existentiam. Documenta eccles. Malines, 1907. — L'encyclique et la philosophie. (Revue pratique d'apologétique), 1907. — Szereg artykułów w Revue néoscholastique de philosophie, a mianowicie: La philosophie néo-scholastique, 1894. — Du beau dans la nature et dans l'art, 1894. — La localisation du sens musculaire, 1895. — La théorie des trois vérités primitives, 1896. (Także w odbitce). — L'agnosticisme. A pro-

b

pos du livre de A. Balfour „Les fondements de la foi“, 1895. (Także w odbitce). — La psychologie de Descartes et l'anthropologie scolastique, 1896. — Discussion de la théorie des trois vérités primitives, 1897. (Także w odbitce). — Pourquoi le doute méthodique ne peut être universel, 1897. — Les suggestions criminelles, 1897. (Także w odbitce). — La philosophie d'Herbert Spencer, 1898. — Sommaire du cours de critériologie ou épistémologie, 1898. — Le positivisme et les vérités nécessaires des mathématiques, 1899. — „Ecco l'allarme“, 1899. (Także w odbitce). — La notion de la vérité, 1899. — Le commencement du siècle, 1900. (Także w odbitce). — Le bilan philosophique du XIX. siècle, 1900. — Observations et discussions: I. La nature de la vérité; II. Induction complète et induction scientifique; (także w odbitce); III. La science moderne et la philosophie thomiste, 1900. — L'induction scientifique (Seconde réponse à M. Bersani), 1900. (Także w odbitce). — L'unité et le nombre d'après Saint Thomas d'Aquin, 1901. (Także w odbitce). — Le phénoménisme et l'ancienne métaphysique, 1901. (Także w odbitce). — La dernière idole, 1903. (Także w odbitce). — Discussions: I. Objections contre la thèse de la distinction réelle entre l'essence et l'existence; II. Les forces des substances organisées; III. Les preuves de l'existence de Dieu et le monisme, 1903. — La liberté d'indifférence et le déterminisme psychologique, 1904. — A propos de l'enseignement de la scolastique, 1905. — Un discours, prononcé à l'Université de Louvain (le 8. XII. 1907), 1908. — Vers l'unité, 1913. — Z bogatej literatury o kardynale Mercier na uwagę zasługują dwie rozprawy Leona Noé'la: Mgr. Mercier et la renaissance thomiste (La Vie diocésaine, Malines, kwiecień 1924) oraz Le Cardinal Mercier et la renaissance thomiste (Bulletin thomiste, marzec 1926). — Czasopismo Revue néoscholastique de Philosophie poświęciło wszechstronnej charakterystyce swego twórcy zeszyt z maja 1926 (Rok XXVIII. Deuxième Série, N. 10).

Dr. Zygmunt Exner, em. profesor fizjologii w uniwersytecie wiedeńskim, prezes honorowy Austriackiego Towarzystwa fonetyki eksperymentalnej, kierownik Archiwum fonograficznego Wiedeńskiej Akademii Umiejętności, współzałożyciel „Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane“, w latach 1887—1893 wydawca „Zentralblatt für Physiologie“, ur. w r. 1846, zmarł 5. lutego 1926 r. — Ogłosił drukiem m. i.: Über einige subjektive Gesichterscheinungen. 1868. — Das Sehen von Bewegungen und die Theorie des zusammengesetzten Auges (Wiener Akademie d. Wissensch. Bd. 72. Abt. III.), 1875. — Die Lokalisation der Funktionen in der Grosshirnrinde, 1881. — Über optische Bewegungsempfindungen (Bio-

a

logisches Centralblatt), 1888. — Verschwinden der Nachbilder bei Augenbewegungen (Zeitschr. f. Psychol. u. Physiol. d. Sinnesorgane I.), 1890. — Physiologie der facettierten Augen von Krebsen und Insecten, 1891. — Negative Versuchsergebnisse über das Orientierungsvermögen der Brieftauben (Sitzungsber. d. kais. Akad. d. Wiss. Math.-naturwiss. Kl.), 1893. — Entwurf einer Erklärung der psychischen Erscheinungen, 1894. — Über autokinetische Empfindungen (Zeitschr. f. Psychol. u. Physiol. d. Sinnesorg. XII.), 1896. — Funktion der menschlichen Haare. (Biolog. Centralbl. XVI.), 1896. — Notiz über Nachbilder vorgetauschter Bewegungen (Zeitschr. f. Psychol. u. Physiol. d. Sinnesorg. XXI.), 1899. — Beitrag zur Resonanztheorie der Tonempfindungen. (Tamże, XXXII.), 1903. — Über den Klang der eigenen Stimme (Zentralbl. f. Physiol. XVII.), 1904. — Zur Kenntnis des zentralen Sehaktes (Zeitschr. f. Psychol. u. Physiol. d. Sinnesorg. XXXVI.), 1904. — Über den zentralen Sehakt (Wiss. Beil. zum XVII. Jahresber. d. Philos. Ges. a. d. Universität zu Wien), 1904. — Über das Orientierungsvermögen der Brieftauben II. (Sitzungsber. d. kais. Akad. d. Wiss. Math.-naturwiss. Kl. 114.), 1905. — Das Verhalten des Guanintapetums von Abramis brama gegen Licht und Dunkelheit (Sitzungsber. d. kais. Akad. d. Wiss. Mat.-naturwiss. Kl. 17.), 1905. — Farbenkontrast (Festschrift für Adolf Lieben), 1906. — Ein Versuch aus Goethes Farbenlehre und seine Erklärung (Wiener klin. Wochenschr. 1.), 1912. — Über phonetische Untersuchungsmethoden (Tamże, 64.), 1914. — Eine geometrisch-optische Täuschung, 1919.

René Worms, profesor Wyższej Szkoły nauk socjologicznych w Paryżu, założyciel międzynarodowego Instytutu socjologicznego i czasopisma „Revue internationale de sociologie“, ur. w Rennes w r. 1869, zmarł w Paryżu w połowie lutego 1926. Ogłosił drukiem m. i.: La morale de Spinoza, 1892. — Organisme et société, 1896. — Philosophie des sciences sociales 3 T., 1903—1907; Wyd. 2. 1918—1920. — Le septième Congrès de l'Institut international de sociologie (Revue internationale de sociologie), 1909. — L'objet de la sociologie (Monatsschrift für Soziologie), 1909. — Les principes biologiques de l'évolution sociale, 1911. — Précis de philosophie, 1911. — Jacques Novicow (Revue internationale de sociologie), 1912. — Alfred Fouillée (Tamże), 1912. — La sexualité dans les naissances françaises, 1912. — La sociologie, sa nature, son contenu, ses attaches, 1921.

Paweł Souriau, zw. profesor estetyki w Uniwersytecie w Nancy, zmarł tamże z końcem czerwca 1926, przeżywszy lat 74. — Ogłosił drukiem m. i.: L'esthétique du mouvement,

b

1887. — La suggestion dans l'art, 1893. — La rêverie esthétique, 1906. — Les conditions du bonheur, 1908. — La délimitation de la psychologie (Année psychologique), 1912. — L'esthétique de la lumière, 1914.

Cezary Ranzoli, profesor filozofii w Uniwersytecie genueńskim, ur. w Mantui 13. kwietnia 1876 r., zmarł w lecie 1926 r. — Ogłosił drukiem m. i.: La filosofia nel giornale, 1908. — L'agnosticismo cristiano, 1908. — Il linguaggio dei filosofi, 1912. — L'agnosticismo nella filosofia religiosa, 1912. — La concezione del caso come ignoranza (Rivista di filosofia), 1912. — La dottrina storicomatematica del caso (La cultura filosofica), 1912. — Il caso nel pensiero e nella vita, 1913. — Sul preteso agnosticismo dei presocratici, 1915. — L'idealismo e la filosofia, 1920. — La realidad espacial y el conocimiento (Humanidades), 1925. — Il valore dell'istante nella dottrina aristotelica del tempo (Estratto di Reale Istituto Lombardo di Scienze e lettere LI. 17). — Współpracował w wydawnictwie „Vocabulaire technique et critique de la philosophie“.

Dr. Rudolf Eucken, em. profesor filozofii w Uniwersytecie jenańskim, b. profesor filozofii w uniwersytecie bazylejskim, laureat fundacyi Nobla w r. 1918, ur. 5. stycznia 1846 w Aurich, zmarł 15. września 1926. — Ogłosił drukiem m. i.: Die Methode der aristotelischen Forschung, 1872. — Geschichte und Kritik der Grundbegriffe der Gegenwart, 1878; 2. wydanie p. t. Geistige Strömungen der Gegenwart, 1904; 6. wyd. 1920. — Geschichte der philosophischen Terminologie, 1879. — Bilder und Gleichnisse in der Philosophie, 1880. — Fortlage als Religionsphilosoph (Zeitschr. f. Philos.), 1883. — Prolegomena zu Forschungen über die Einheit des Geisteslebens, 1885. — Beiträge zur Geschichte der neueren Philosophie, 1886; 2. wyd. 1906. — Die Philosophie des Thomas von Aquin und die Kultur der Neuzeit, 1886; 2. wyd. 1910. — Die Einheit des Geisteslebens in Bewusstsein und Tat der Menschheit, 1888. — Die Lebensanschauungen der grossen Denker, 1890; 18. wyd. 1922. (Także w przekładzie polskim: Wielcy myśliciele i ich poglądy na życie. Przełożył z upoważnienia autora Dr. Adam Zielenyzyk, 1913; wyd. drugie 1925). — Der Kampf um einen geistigen Lebensinhalt, 1896; 5. wyd. 1925. — Zur Erinnerung an Imm. Herm. Fichte, (Zeitschr. f. Philosoph. u. ph. Kr.), 1897. — Der Wahrheitsgehalt der Religion, 1901; 4. wyd. 1920. — Thomas von Aquin und Kant, 1901; 2. wyd. 1910. — Zur Erinnerung an Adolf Trendelenburg (Deutsche Rundschau), 1902. — Gesammelte Aufsätze zur Philosophie und Weltanschauung, 1903. — Max Schasler (Beilage zur Allg. Zeit.), 1904. — Grundlinien einer neuen Lebensanschauung,

a

1907; 2. wyd. 1913. — Philosophie der Geschichte (Die Kultur der Gegenwart), 1907; 3. wyd. 1921. — Die Hauptprobleme der Religionsphilosophie, 1907; 5. wyd. 1912. — Einführung in eine Philosophie des Geisteslebens, 1908. — Alter und neuer Idealismus (Zeitschr. f. Philosoph. u. ph. Kr.), 1908. — The problem of immortality (Hibbert Journal), 1908. — Eine Einführung in die Hauptfragen der Philosophie, 1908; 4. wyd. 1925. — Der Sinn und Wert des Lebens, 1908; 9. wyd. 1922. — Naturalismo o idealismo (Coenobium, IV.), 1910. — Stuttgarter Vortrag über den Wert des Lebens, 1910. — Können wir noch Christen sein? 1911. — German philosophy and the religious reform movement of today, 1911. — De la culture intérieure (Coenobium), 1912. — Erkennen und Leben, 1912; 2. wyd. 1923. — Der Verteidiger des Lebens, 1912. — Ethics and modern thought, 1913. — Knowledge and life (Philos. Review.), 1913. — Zur Sammlung der Geister, 1913. — Die Weltgeschichtliche Bedeutung des deutschen Geistes, 1914. — Der Krieg und die Philosophie (Nord u. Süd), 1914. — The problem of human life, 1914. — Die Träger des deutschen Idealismus, 1915; 3. wyd. 1924. — Ethische und hygienische Aufgaben der Gegenwart, 1916. — Die geistesgeschichtliche Bedeutung der Bibel, 1917. — Moral und Lebensanschauung, 1917. — Bilder aus Welt- und Menschenleben, 3. wyd. 1918. — Die geistigen Forderungen der Gegenwart, 1918. — Geistesprobleme und Lebensfragen, 1918; 2. wyd. 1922. — Was bleibt unser Halt? Ein Wort an ernste Seelen, 1918. — Mensch und Welt. Eine Philosophie des Lebens, 1918; 3. wyd. 1923. — Deutsche Freiheit Ein Weckruf, 1919. — Unsere Forderung an das Leben, 1920. — Lebenserinnerungen, 1920; 2. wyd. 1922. — Der Sozialismus und seine Lebensgestaltung, 1920. — Das Lebensproblem in China und in Europa, 1922. (wspólnie z Chang Carsun'em). — The spiritual outlook of Europa, 1922. — Prolegomena und Epilog zu einer Philosophie des Geisteslebens, 1922. —

b

Der Kampf um die Religion, (4. wyd.) 1923. — Einführung in die Philosophie, (4. wyd.) 1925. — Ethik als Grundlage des staatsbürgerlichen Lebens, 1924. — Das Einheitsstreben in der neueren Philosophie (Der Türmer), 1925. — Das Aristotelische Lebensbild (Die Tatwelt, II.). — Z ważniejszych dzieł o Euckeniu wymienić należy: W. R. Boyce, Gibson, Rudolf Euckens philosophy of life. — Siebert, Rudolf Euckens Welt- und Lebensanschauung, 1904; 2. wyd. 1911. 4. wyd. 1926. — H. Pöhlmann, Rudolf Euckens Theologie mit ihren philosophischen Grundlagen dargestellt, 1903. — Boutroux Emile, we wstępie do wydanego w r. 1911 p. t. „Les grands courants de la pensée contemporaine“ przekładu francuskiego dzieła „Geistige Strömungen der Gegenwart“. — Lienhard Fr., Beck Alfr., Hacker Curt, Jordan B., Rudolf Eucken und sein Zeitalter, 1926.

Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego.

Na fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego złożyli: Dr. Edmund Gromski 100 zł., Ludwik Przysiecki 82 zł., I. R. 4 zł.

Do Członków Polskiego Towarzystwa filozoficznego i Polskiego Towarzystwa psychologicznego.

W celu uniknięcia nieporozumień podaje się do wiadomości, że Członkowie wymienionych powyżej towarzystw, którzy uiszcili wkładkę za I. półrocze 1926, otrzymują 3. 4. zeszyt XXVIII. rocznika Przeglądu filozoficznego oraz numery 1—5 tomu X. Ruchu filozoficznego; członkowie zaś, którzy uiszcili wkładkę za II. półrocze 1926, otrzymują 1. 2. zeszyt XXIX. rocznika Przeglądu filozoficznego oraz numery 6—10 tomu X. Ruchu filozoficznego. — Wydawnictwo Ruchu filozoficznego dokłada wszelkich starań, by opóźnienie, z którym zaczął się ukazywać tom X-ty pisma, w czasie jak najkrótszym wyrównać.

Polska Księgarnia w Paryżu

Libraire Universelle, 18, rue Mabillon, Paris, 6.

dostarcza wszelkiego rodzaju książek francuskich i niemieckich. Dla wygody swej klienteli w Polsce posiada rachunek bieżący w P. K. O. Katowice, Nr. 302.875. — Korespondencja polska.

Poszukiwany

Kierownik poradni zawodowej

Patronatu nad młodzieżą rzemieślniczą we Lwowie, z odpowiednim przygotowaniem teoretycznym i praktycznym. Zgłoszenia z podaniem warunków, życiorysu i odpisów świadectw uprasza się nadsyłać pod adresem: Prof. E. T. Geisler, Lwów, Politechnika.

Literarische Berichte aus dem Gebiete der Philosophie.

Das umfassende philosophische Literaturblatt
für Wissenschaft und allgemeines Geistesleben.

Herausgegeben von Dr. **Arthur Hoffmann-Erfurt**.

Jährlich vier bis sechs Hefte zum Preise von M. 1.— bis 5.—,
bei Dauerbezug 25 Prozent Ermässigung.

Bestellungen nimmt jede Buchhandlung entgegen.

Der Inhalt der Hefte umfaßt:

- Forschungsberichte**, die die Hauptrichtungen und die wichtigsten Ergebnisse der wissenschaftlichen Bearbeitung aller Sonderaufgaben der Philosophie und ihrer Nachbargebiete in kritischer Würdigung und übersichtlicher Zusammenfassung darstellen;
- Eigenberichte**, die den Vertretern selbstständiger Forschungsgruppen und den Führern geschlossener Forschergruppen und Forschungsinstitute selber Gelegenheit bieten, sich über die Entwicklung, die Leitgedanken und den gegenwärtigen Umfang ihrer Wirksamkeit zu äußern;
- Buchanzeigen**, die die neuesten Erscheinungen mit knapper Kennzeichnung ihrer Aufgaben und ihres Inhaltes pünktlich und in strenger Sachlichkeit bekanntgeben;
- Bibliographische Listen**, und zwar ständig über: die philosophischen Abhandlungen und Aufsätze in der gesamten deutschsprachlichen Zeitschriftenliteratur; die deutschen philosophischen Universitätschriften; die philosophische Literatur des Auslandes; Bibliographien über einzelne besonders wichtige Sachgebiete und das Gesamtwerk führender Forscher.

Über sechzig regelmässige Mitarbeiter, darunter:

Otto Baensch-München, Alfred Brunswig-Münster i. W., Arthur Buchenau-Berlin, Ludw. Ferd. Clauß-Freiburg i. B., Graf von Dürckheim-Leipzig, Theodor Fritsch-Grimma, Kurt Gassen-Greifswald, Hans Gerber-Marburg, Karl Girgensohn †-Leipzig, Albert Goedeckemeyer-Königsberg, Heinrich Gomperz-Wien, Werner Gruehn-Dorpat, Augusto Guzzo-Neapel, Heinz Heimsoeth-Königsberg, Joh. Erich Heyde-Greifswald, Ernst Hopf-Hamburg, Hermann Johannsen-Jena, Willy Kabitz-Münster, August Kirschmann-Leipzig, Otto Klemm-Leipzig, Wilhelm Koppelman-Münster, Josef Kremer-Graz, Hans Leisegang-Leipzig, Efraim Liljeqvist-Lund, Friedrich Lipsius-Leipzig, Dietrich Mahnke-Greifswald, Ernst Mally-Graz, Georg Mehlis-Freiburg i. B., Rudolf Metz-Mannheim, Willy Moog-Braunschweig, Hermann Mulert-Kiel, Georg Müller-Bethel, Richard Müller-Freienfels-Berlin, Anders Nygren-Lund, Richard Oehler-Breslau, Rudolf Paulsen-Berlin, Alfred Petzelt-Breslau, Hans Pichler-Greifswald, Hans Prager-Wien, Psychologisches Institut der Univ. Leipzig, Herman Richter-Lund, Julius Rodenberg, Deutsche Bücherei-Leipzig, Friedrich Sander-Leipzig, Arthur Schneider-Köln, Hermann Schwarz-Greifswald, Ewald Sellien-Potsdam, Theodor Steinbüchel-Bonn, Theophil Steinmann-Herrnhut, Georg Stieler-Freiburg i. B., Rudolf Stolzmann-Berlin, Rudolf Tischner-München, Emil Ungerer-Karlsruhe, Hans Volkelt-Leipzig, Joris Vorstius, Staatsbibliothek-Berlin, Richard Wilhelm-Frankfurt a. M., Michael Wittmann-Eichstätt, Max Wundt-Jena, Friedrich Würzbach-München.

Soeben erschien das Doppelheft 11/12 zum Preise von 5 Mark.

Es enthält folgende Beiträge:

Forschungsberichte: E. Mally: Logik und Erkenntnistheorie. — J. Kremer: Erkenntnis und Leben. — R. Metz: Berkeley und Hume. — M. Schröter: **Eigenbericht** über den Münchener Jubiläumsdruck von Schellings sämtlichen Werken. — D. Mahnke: Buchanzeigen. — **Bibliographische Verzeichnisse:** E. Rückert: Die deutschen philosophischen Abhandlungen und Aufsätze 1925. Bibliographie der gesamten deutschsprachlichen Zeitschriftenliteratur. — H. Bock: Die philosophischen Veröffentlichungen des englischen Sprachgebietes 1925. — A. Hoffmann: Die Philosophie in Forschung und Lehre an den Universitäten und technischen Hochschulen des deutschen Sprachgebietes, Winterhalbjahr 1926/7.

Verlag KURT STENGER, Erfurt.

Éditeurs: FÉLIX ALCAN - Paris; WILLIAMS & NORGATE - Londres; NICOLA ZANICHELLI - Bologne; AKAD. VERLAGSGESellschaft - Leipzig; G. E. STECHERT & Co. - New York; RUIZ HERMANOS - Madrid; RENASCENÇA PORTUGUESA - Porto; THE MARUZEN COMPANY - Tokyo.

“SCIENTIA,” REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE
Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pages chacun).
Directeur: EUGENIO RIGNANO.

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.

EST L'UNIQUE REVUE à diffusion absolument mondiale.

EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, qui traite les questions fondamentales de toutes les sciences: histoire des sciences, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie, biologie, psychologie et sociologie.

EST L'UNIQUE REVUE qui, par des enquêtes conduites auprès des plus éminents savants et écrivains de tous les pays (*Sur les principes philosophiques des diverses sciences; Sur les questions d'astronomie et de physique les plus fondamentales qui se trouvent à l'ordre du jour, et en particulier sur la relativité; Sur la contribution que les divers pays ont apportée au développement des diverses branches du savoir; Sur les plus importantes questions de biologie, et en particulier sur le vitalisme; Sur la question sociale; Sur les grandes questions internationales soulevées par la guerre mondiale*), étudie tous les problèmes essentiels qui agitent les milieux intellectuels du monde entier, et constitue en même temps le premier essai d'organisation internationale du mouvement philosophique et scientifique.

EST L'UNIQUE REVUE qui puisse se vanter d'avoir parmi ses collaborateurs les savants les plus illustres du monde entier. Une liste de ceux-ci, comprenant plus de 350 noms, est reproduite dans presque tous les fascicules.

Les articles sont publiés dans la langue de leurs auteurs, et à chaque fascicule est joint un supplément contenant la traduction française de tous les articles non français. Ainsi la revue est complètement accessible même à qui ne connaît que la langue française. (*Demandez un numéro spécimen gratuit* au Secrétaire Général de «Scientia», Milan, en joignant à la demande, pour remboursement des frais d'envoi, la somme de quatre francs en timbres-poste de votre pays).

ABONNEMENT: L. 150.

BUREAUX DE LA REVUE: Via Carducci 22^d — Milano (116).

Secrétaire Général de la Rédaction: Dr. PAOLO BONETTI.

Pour la publicité demandez renseignements et tarifs aux Bureaux de la revue.

SPIS RZECZY: Stefan Błachowski: VIII. Międzynarodowy Zjazd Psychologów w Groningen (6.—11. września 1926.) — Ignacy Mysłicki: W sprawie organizacji programowej zjazdów naukowych. — Drugi Polski Zjazd filozoficzny. — Sprawozdania: Sleszyński J., Teoria dowodu (T. Kotarbiński). — Harassek St., Józef Gołuchowski, zarys życia i filozofii (J. Ujejski). — Joteyko J., Metoda testów umysłowych i jej wartość naukowa (J. Segal). — Chiochetti E., La filosofia di Benedetto Croce (M. Treter). — Polemika (L. Bykowski, F. Baumgarten). — Przegląd czasopism: Archiv für die gesamte Psychologie. — Archives de psychologie. — L'encéphale. — Giornale critico della filosofia italiana. — The international Journal of ethics. — The Journal of philosophy. — Journal für Psychologie und Neurologie. — The American Journal of psychology. — The Australasian Journal of psychology and philosophy. — The Journal of experimental psychology. — Kant-Studien. — Kwartalnik filozoficzny. — Logos, Rivista internazionale di filosofia. — Mind. — Psychological Review. — Revista de filosofia. — Revue de métaphysique et de morale. — Revue néo-scholastique de philosophie. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Revue des sciences philosophiques et théologiques. — Rivista di filosofia. — Rivista di filosofia neo-scholastica. — Rivista internazionale di filosofia del diritto. — Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi. — Ruch filozoficzny. — Scientia. — Zeitschrift für Psychologie. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacje. — Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. — Zjazdy. — IV. Międzynarodowy kongres wychowania moralnego w Rzymie. — Konkursy. — Nagrody. — Varia. — Prof. Dr. K. Vorovka o swoich wrażeniach z Warszawy. — Prof. Dr. V. Dvornikovič o nowszej filozofii polskiej. — Odezwa do autorów i wydawców polskich prac filozoficznych. — Odezwa Towarzystwa im. Spinozy (Societas Spinozana.) — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego. — Do Członków Polskiego Towarzystwa filozoficznego i Polskiego Towarzystwa psychologicznego. — Ogłoszenia.

Red. odpowiedzialny: Dr. K. Twardowski. Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, Lindego 4.

Éditeurs: FÉLIX ALCAN - Paris; WILLIAMS & NORGATE - Londres; NICOLA ZANICHELLI - Bologne; AKAD. VERLAGSGESellschaft - Leipzig; G. E. STECHERT & Co. - New York; RUIZ HERMANOS - Madrid; RENASCENÇA PORTUGUESA - Porto; THE MARUZEN COMPANY - Tokyo.

“SCIENTIA,”

REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE
Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pages chacun).
Directeur: EUGENIO RIGNANO.

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.
EST L'UNIQUE REVUE à diffusion absolument mondiale.
EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, qui traite les questions fondamentales de toutes les sciences: histoire des sciences, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie.

EST L'UNIQUE REVUE de savants et écrivains de tous les pays. Sur les questions d'actualité du jour, et en particulier sur les questions de biologie, et sur les questions internationales qui agitent les esprits. Premier essai d'organisation internationale des savants les plus illustres de tous les pays, est reproduite dans la revue. Les articles sont publiés dans un supplément contenant des questions est complètement accessible. Numéro spécimen gratuit, sur demande, pour remboursement (de votre pays).

EST L'UNIQUE REVUE de savants les plus illustres de tous les pays, est reproduite dans la revue. Les articles sont publiés dans un supplément contenant des questions est complètement accessible. Numéro spécimen gratuit, sur demande, pour remboursement (de votre pays).

ABONNEMENT: L. 150.

Pour la publication

après des plus éminents savants de tous les pays. Sur les questions d'actualité du jour, et en particulier sur les questions de biologie, et sur les questions internationales qui agitent les esprits. Premier essai d'organisation internationale des savants les plus illustres de tous les pays, est reproduite dans la revue. Les articles sont publiés dans un supplément contenant des questions est complètement accessible. Numéro spécimen gratuit, sur demande, pour remboursement (de votre pays).

Après des plus éminents savants de tous les pays. Sur les questions d'actualité du jour, et en particulier sur les questions de biologie, et sur les questions internationales qui agitent les esprits. Premier essai d'organisation internationale des savants les plus illustres de tous les pays, est reproduite dans la revue. Les articles sont publiés dans un supplément contenant des questions est complètement accessible. Numéro spécimen gratuit, sur demande, pour remboursement (de votre pays).

SPIS RZECZY: Stefan B. (6.—11. września 1926. naukowych. — Drugi F. dowodu (T. Kotarbi Ujejski). — Joteyko Chiochetti E., La filof. F. Baumgarten). — Pr. ves de psychologie. — national Journal of eth. rologie. — The Amer. and philosophy. — The filozoficzny. — Logos, Revista de filosofia. — Revue de metaphysique et de morale. — Revue néo-scolastique de philosophie. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Revue des sciences philosophiques et théologiques. — Rivista di filosofia. — Rivista di filosofia neo-scolastica. — Rivista internazionale di filosofia del diritto. — Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi. — Ruch filozofický. — Scientia. — Zeitschrift für Psychologie. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacye. — Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. — Zjazdy. — IV. Międzynarodowy kongres wychowania moralnego w Rzymie. — Konkursy. — Nagrody. — Varia. — Prof. Dr. K. Vorovka o swoich wrażeniach z Warszawy. — Prof. Dr. V. Dvornikovič o nowszej filozofii polskiej. — Odezwa do autorów i wydawców polskich prac filozoficznych. — Odezwa Towarzystwa im. Spinozy (Societas Spinozana.) — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego. — Do Członków Polskiego Towarzystwa filozoficznego i Polskiego Towarzystwa psychologicznego. — Ogłoszenia.

psychologów w Groningen. — Programowa zjazdów Sleszyński J., Teorya arys życia i filozofii (J. aukowa (J. Segal). — emika (L. Bykowski, e Psychologie. — Archi. italiana. — The inter. Psychology und Neu. Journal of psychology Studien. — Kwartalnik psychological Review. — Revue de metaphysique et de morale. — Revue néo-scolastique de philosophie. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Revue des sciences philosophiques et théologiques. — Rivista di filosofia. — Rivista di filosofia neo-scolastica. — Rivista internazionale di filosofia del diritto. — Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi. — Ruch filozofický. — Scientia. — Zeitschrift für Psychologie. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacye. — Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. — Zjazdy. — IV. Międzynarodowy kongres wychowania moralnego w Rzymie. — Konkursy. — Nagrody. — Varia. — Prof. Dr. K. Vorovka o swoich wrażeniach z Warszawy. — Prof. Dr. V. Dvornikovič o nowszej filozofii polskiej. — Odezwa do autorów i wydawców polskich prac filozoficznych. — Odezwa Towarzystwa im. Spinozy (Societas Spinozana.) — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego. — Do Członków Polskiego Towarzystwa filozoficznego i Polskiego Towarzystwa psychologicznego. — Ogłoszenia.